

OLTART

Revistă de cultură

Nr. 2 (43) • Mai 2023

Slatina

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: C. VOINESCU
Redactor-șef adj.: Victor TIȚA
Secretar de redacție: Maria IONICĂ
Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,
Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Oana GLASU, Florian DUMITRESCU
Tehnoredactare: Florina GAVRILĂ
Corectura: Dumitru ȚICLEANU

Revistă editată de Biblioteca Județeană *Ion Minulescu*
cu sprijinul Consiliului Județean Olt

Tiparul realizat la imprimăria Editurii Hoffman

www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X
ISSN-L 2285 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.
Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii
ale culturii. © OltArt, 2023

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi
copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând
fotocopiarea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al
autorilor.

Coperta I: Gustav Klimt – Sărutul
Coperta a II-a: Lucrări de Ioan IOVAN – din ciclul MITOLOGII
Coperta a III-a: Lucrări de Cristina BOTEZ
Coperta a IV-a: Cărți primite la redacție

Cuprins

5	Editorial	Dorin POPESCU	<i>Elita, exilul, emigrația și satul global</i>
9	De neamul moldovenilor	Leo BUTNARU	<i>Iar eu, la Răut, la Chișinău, unde mă aflu, în... diaspora sau... acasă?</i>
12	Exilul românesc	Dan ANGHELESCU – în dialog cu Mihaela ALBU	<i>O „lume” neștiută, ghicită din emisiunile clandestine de radio</i>
14		Dan ANGHELESCU	<i>Horia Stamatu – dimensiunea identitară în eseistica exilului românesc</i>
18		Crisula ȘTEFĂNESCU	<i>George CIORĂNESCU – un mare cărturar în exil</i>
21	Agora	Simona DUMITRACHE de vorbă cu Paul ARETZU	<i>Acasă și în străinătate</i>
23	Poezie	Spiridon POPESCU	
24		Felix SIMA	
26		Virgil DUMITRESCU	
29		Nicolae ROTARU	
32	Contrapunct	A.T. BRANCA	<i>Poezia – încotro?</i>
38	Interferențe	Ioan POTOLEA	<i>Declinul omului de literatură</i>
39	Critice	Theodor CODREANU	<i>Julien Benda și trădarea cărturarilor</i>
45	Calendar		<i>Aprilie</i>
46	Proză	Crisula ȘTEFĂNESCU	<i>Lupul din frigider</i>
49		Ioan POTOLEA	<i>Întâmplări din ograda bunicului</i>
52		Dumitru OPRIȘOR	<i>Drumul care nu se sfârșește</i>
56		N. MARIANNE	<i>Iubire, dulce iubire...</i>
61	Credo	Florian COPCEA	<i>Credința ortodoxă din Țara Românească în secolele XI – XIV (II)</i>
66	Portret	Mihai CĂLUGĂRIȚOIU	<i>Ion Gavrilă, preotul profesor</i>
70	Poezie	Alina Monica ȚURLEA	
72		Marin RADA	
74		Lidia ASANDEI	
76		Luminița IGNEA	
78	Eseu	Adrian George ITOAFĂ	<i>Existențialismul ca necesitate filosofică</i>
82	Raftul	Florina-Maria BĂCILĂ	<i>O pasăre cu aripile deschise către vers</i>
85	cu cărți	C. VOINESCU	<i>Romanul BONSAI al Crisulei ȘTEFĂNESCU – între fabulos, liric și oniric</i>
87			<i>Marin Rada – poetul unei vieți cu colțuri ascuțite</i>

90	Raftul cu cărți	Cristian Paul MOZORU	<i>De dincolo de Cer, de dincoace de Pământ</i>
92			<i>Scurtă privire asupra poeziei lui Iosif Băcilă</i>
94		Daniel LUCA	<i>Întoarcerea la istorie</i>
96		Daniel MARIȘ	<i>O mână de vânt</i>
98			<i>Albastrul memoriei</i>
100	Cartea zilelor noastre	Adrian SIMEANU	<i>Alternativă nedorită. Un text mai vechi actualizat</i>
102	Historia	Doru Dina	<i>Militari din Olt decorați în Al Doilea Război Mondial</i>
105	Vitralii	Cristian Paul MOZORU	<i>Horele din Rai și cumiții pași ai lui Dumnezeu pe Pământ.</i>
107	Poezie	Ciprian VESTEMAN	
109		Ionuț PANDE	
111		Adrian George ITOAFĂ	
112		Iosif BĂCILĂ	
113	Calendar		<i>Mai</i>
114	File de istorie literară	Monica LAZĂR	<i>Ion Vinea: Manifest activist către tinerime</i>
116	Restituiri	Teodor PRACSIU	<i>Simion Bogdănescu – „Simioniene” Scriitorul erou teleormănean – Ion PENA</i>
118			<i>Studiu privind necesitatea elaborării primului dicționar al limbii române din provinciile istorice Timoc, Morava și sudul Dunării</i>
121	Limba noastră	Florian COPCEA	<i>Mărțișorul</i>
125	Etnografica	Claudia BALAȘ	<i>Violoncelul</i>
129	Proză	Serghe BUCUR	<i>Draga mea Dragalina</i>
133		Felicia ROTH-TUDORAN	<i>Fiica lui Decebal</i>
135		Constantin GEANTĂ	<i>Ingo Glass</i>
137	Galeria de artă	Ioan IOVAN	<i>Daniela Orăvițanu</i>
139		Loredana IANOVICI	<i>Fără cuvinte</i>
141		Cristina BOTEZ	<i>Lângă Thalia și Melpomene</i>
143	Scena	Corina DAȘOVEANU	<i>Premieră la „Anton Pann”</i>
146		Cristian Ovidiu DINICĂ	<i>Profesorul și compozitorul Ion Criveanu</i>
147	Muzica	Alexandru-Chirilă STANCIU	<i>Nicu și Zan</i>
148	Muzica zilelor noastre	Adrian SIMEANU	<i>Fabiani</i>
149			<i>Poezii în glasuri de copii – la Biblioteca județeană „Ion Minulescu”, Slatina</i>
150	Eveniment		
152	Calendar		<i>Iunie</i>

Materialele pentru numărul 44 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la data de 5 iulie 2023, în Word, Times New Roman, 14, corectat, cu diacritice.

Editorial

Elita, exilul, emigrația și satul global

Dorin POPESCU

Patru procese fundamentale vor fi însoțit fuga românilor din propria lor țară în ultimul veac.

Fugă care va fi început cu stilizarea elitei în școlile Vestului („ai noștri tineri la Paris învață”). Elitele românești circulau masiv în Vest încă de la finele secolului 19, poate mai devreme, spre a-și însuși maniere, cunoștințe, conduite, deprinderi, spre a se *forma* în sens larg. Fuga lor din țară va fi fost pe atunci preponderent temporară, cu obiective precise și limitate în timp. Aș crede că perioada interbelică este reprezentativă pentru acest proces (cultivarea elitei în școlile Occidentului), deși, în mod evident, circulația temporară a elitei noastre în Vest are rădăcini mai vechi și răspunde inclusiv nevoii noastre colective de a „arde etape” în modernizările succesive ale vieții spirituale românești în estul întârziat al Europei.

Transformarea României în spațiu concentraționar odată cu anii '40 ai secolului trecut, succesiunea rapidă a formatelor dictatoriale și totalitariste, care ne-au testat răbdarea și rezistența (carlist, legionar, comunist etc.) vor fi creat atunci premise favorabile pentru o a doua *fugă*, înțeleasă de această dată sub forma unei **evadări din spațiul**

concentraționar. Românii fug acum din propria lor țară goniți de tiranii și frici, de regimuri opresive și dictatoriale, de persecuții etice și politice, de neputința articulării unei opoziții care să *taie* rădăcinile răului.

Românii nu mai caută în Vest vagi stilizări spirituale, ci banala șansă la viață, pe care nu o mai au în propria lor țară (devenită între timp temniță); românii aleg de acum pribegia, **exilul**. Despre cele trei „valuri istorice” ale exilului românesc, fiecare dintre acestea având, la rândul lor, origini, manifestări și *simptome* multiple și suprapuse (exilul anilor '40 ca soluție de fugă în anii multiplelor dictaturi din țară; exilul anilor '60 al deținuților politici eliberați din închisorile infernului comunist; exilul politico-economic din anii '80) s-au scris nesfârșite tomuri; mai multe decât cele ce se vor fi (și) citit.

Exilul românesc ia sfârșit *de facto* în 1989, înlocuit rapid de cea mai amplă fugă colectivă din propria lor țară a românilor, **emigrația** (economică) a contemporaneității. Exilul românesc devine **emigrație, diasporă**. **Exilul era eminent politic; emigrația este prioritar economică**. Românii fugeau cândva în exil spre a-și salva viața; astăzi,

emigrează spre a avea una pur și simplu *mai bună...*

Diaspora românească a ajuns a fi astăzi una dintre cele mai mari din lume. Încă nu avem o reprezentare statistică a amplitudinii ei. Este cert că avem în prezent în diaspora milioane de români, un procent substanțial din populația țării; estimările ONU menționează cca 4 milioane de emigranți români, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) – peste 3,5 milioane (dintre care peste 2 milioane au emigrat după 2000), iar din datele statistice și evaluările naționale rezultă în mod permanent o diasporă de **5-7 milioane de români**; aceasta crește în continuare, în mod constant, și în anii din urmă.

Cifrele exacte rămân încă necunoscute și astăzi; conform rezultatelor provizorii ale Recensământului Populației și Locuințelor din 2021, efectuat în 2022, în România își au reședința în prezent cca 19,05 milioane de oameni (în scădere cu cca 4 milioane de persoane față de 1992); din cei peste 19 milioane de rezidenți, doar 18,15 milioane au completat formularul de recensământ sau au vorbit cu un recenzor (95,4% din populația României a fost recenzată) – este cert că și aceste date rămân orientative.

Românii din diaspora au *reușit* integrări culturale în țările de adopție, ajungând deja, acolo, adesea, la a doua generație de imigranți; șansele revenirii substanțiale (masive, colective) a acestora în țară sunt extrem de reduse. **Programele naționale dedicate**

stimulării revenirii lor în țară rămân simple fraze frumoase din lexicul electoral obligatoriu.

A doua generație de români din diaspora post-comunistă are deja, de mai mulți ani, rădăcini solide și mai ales proiecții pe termen lung pentru **stabilizarea în străinătate a următoarei generații**. Această generație se vede/simte *acasă* în afara României.

Investițiile în România ale diasporei se reorientează masiv, odată cu slăbirea dramatică a opțiunii de revenire în țară. Românii din străinătate investesc masiv, deja, în țările lor de adopție. Românii din diaspora au deja, în marea lor majoritate, acum, o **altă țară**, un alt *acasă*. Chiar dacă încă se sfiesc să (o) admită.

Opțiunea de revenire în țară a devenit pentru ei episodică și marginală, o **poveste obligatorie pentru părinții părăsiți aici**. Iar noua generație, de această dată din țară, pare că nu are alt vis în imediat decât să urmeze lunga și sinuoasa cale a fugii din țară a părinților lor. **Visul de a fugi din țară se articulează harnic în școlile noastre și în spațiile publice în fiecare zi**, hrănește, populează și devorează un întreg univers mental care, în România, nu își mai găsește *sensul* de odinioară, rațiunea de a iubi (Țara).

Mirajul pribegiei și al fugii rămâne și astăzi devorator și hemoragic. Timp de peste trei decenii, autoritățile noastre au ratat explicit și convingător toate șansele de a construi un proiect de țară credibil pentru România. **Românii penalizează acest eșec prin fugă.**

În fine, un al patrulea proces, care însoțește *ca umbra* exodul românesc al ultimelor trei decenii îl reprezintă aspirația de a substitui percepția apartenenței la un spațiu național delimitat prin frontiere cu mirajul contemporan al cetățeniei comunitare, europene. Mulți dintre românii care migrează în țările europene își justifică și chiar legitimează deja aspirația de a lucra, locui și trăi acolo prin opțiunea de a dobândi un profil/statut de cetățean comunitar/european, care este pe cale de a-l înlocui pe acela, *tradiționalist*, desuet, perimat, de cetățean al unei țări europene. Aceștia nu simt că ar locui/trăi în străinătate, ci în altă țară europeană, în „**satul global**” comunitar/european, unde discuția clasică despre frontiere este pe cale de a deveni caducă. **Mobilitatea ridicată și în creștere a românilor în Europa se legitimează astăzi și cultural și ideologic, nu doar economic.**

În plan formal, legislația românească îi menționează indistinct pe urmașii exilanților/emigranților de odinioară și pe românii din diaspora sub numele generic de „**românii de pretutindeni**” și/sau, respectiv, „**românii din străinătate**”. Statul român are (asumate doar formal, constituțional), față de aceștia, multiple obligații juridice de sprijin, conform celebrului art. 7 al Constituției României („Românii din străinătate. Statul sprijină întărirea legăturilor cu românii din afara frontierelor țării și acționează pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, cu

respectarea legislației statului ai cărui cetățeni sunt”).

În afara cetățenilor români care au plecat benevol din țară, pe acest **diapazon dramatic și colorat al fugii, de la exil la diaspora**, o categorie distinctă o reprezintă așa-numitele **comunități istorice din vecinătate** – comunitățile istorice românești născute, formate și rămase în arealul nostru de etnogeneză, însă dincolo de frontierele administrative actuale ale României (în principal, Republica Moldova și românii din Ucraina, cu cele trei zone de locuire compactă – regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia). Fără a fi fugit din țară, fără a-și fi *denunțat* benevol relația cu Țara, românii din comunitățile istorice (din vecinătate), confundate acultural cu diaspora, sporesc **comunitatea românească din afara Țării**, multiplicând totodată, dramatic, și problemele ei, suferințele ei, crucile ei. **Crucile noastre...**

Cele mai recente date oficiale vehiculate public de către autoritățile românești menționează 5,7 de milioane de români cu domiciliul sau reședința în afara României (date ale Ministerului Afacerilor Externe) și, respectiv, cca 8 milioane de români ca aparținând comunității românești din afara țării, *românii din străinătate, românii de pretutindeni* (date ale Departamentului pentru Românii de Pretutindeni / DRP); de notat că statisticile DRP iau în calcul și comunitățile istorice românești din vecinătate și apropiere (Republica Moldova, Ucraina, Serbia, Ungaria,

Bulgaria, chiar Grecia și Albania) – în acest sens, termenul „români de pretutindeni” include, în sens larg, și cetățenia, rezidența de peste 12 luni, țara de naștere sau naționalitate; diaspora românească actuală este estimată astfel la 8 milioane de persoane (inclusiv comunitățile istorice din vecinătate), însă și aici există suspiciuni întemeiate că cifrele reale ar putea fi încă și mai mari.

Nu doar cifrele statistice reci, ci și banale peregrinări prin satele depopulate ale României, confirmă un **declin demografic cronic**, care reprezintă, poate, **cea mai importantă problemă a României pentru deceniile următoare** (și **cea mai perfidă amenințare pentru proiectul de țară al României**, cea mai mare amenințare *internă*). Exodul românesc (care are o pondere estimată de max. 40% în scăderea actuală a populației) este însoțit apocaliptic de un permanent spor natural negativ, care pare a ne însoți și în deceniile ce vin.

Populația României fuge, scade, moare și îmbătrânește astăzi în mod accelerat. Soluțiile pentru a stopa exodul și pentru a construi, aici, un profil de țară atractiv pentru români se diluează cinic în indiferențele și neputința cercurilor de decizie. Între timp, satele noastre se depopulează, casele locuite se rarefiază; satul românesc își trăiește o nouă agonie istorică; în școli se articulează planuri colective de fugă; mirajul fugii contaminează și cele mai cinstite proiecte de supraviețuire și permanență *în vatră*.

Focul nostru nu (ne) mai arde în vatră.

Focul nostru nu mai anunță primejdii pe munți.

Focul nostru nu mai construiește emoții, coeziuni, rezistențe, iubiri. Sufletul nostru nu „mai arde-n iubire ca pară”.

Ne încălzim la frigul solitudinii, al însingurării.

Frigul acesta nu era al nostru. Frigul acesta abia începe...

De neamul moldovenilor

***Iar eu, la Răut, la Chișinău, unde mă aflu,
în... diaspora sau... acasă?***

Leo BUTNARU

...Acțiunea romanului sadovenian „Neamul Șoimăreștilor” avusese loc prin spațiile, reale, dar și cvasilegendare, în care, peste patru secole și jumătate după isprăvile lui Tudor Șoimaru, a fost să apară pe lume și cel care scrie aceste rânduri, în familia lui Tudor Butnaru. Și parcă ar fi o legătură între pergamentul letopisețului lui Miron Costin („Hârțoașele cele vechi” se intitulează capitolul XXII din roman) cu pana și călimara maestrului prozei noastre, Sadoveanu, și, iată, cu computerul, această invenție fenomenală (dar cine se mai miră azi de așa ceva?!) din epoca digitalului.

Capitolul XII din narațiunea sadoveniană se intitulează „Codrul și tinerețile”, iar textul subsemnatului s-ar putea numi „Răutul și copilăria”. Fiindcă în preajma acestei ape, ce ar fi fost asemănătoare Ozanei destinului nostru, după două mii de ani (ca s-o încep și eu grandios, triumfător, nu?!) de când Iulius Cezar exclamase: *Alea jacta est!* (49 î. Hr.), trecând Rubiconul, apărut-am și eu pe lume, în Zodia lui Pan ajuns caprodelfin sprijinit pe aștrii Vega și Altair, susținuți de aripile clipocitoare ale Constelației Vulturului. Adică era în ianuarie, când Capricornul își scapără coarnele de cremenea Carpaților și de gheața Răutului.

Nu, nu sunt bântuit de himerele heraldice ale unei (posibile) genealogii aristocratice, deoarece consider că noblețea necertificată a scriitorului ce avea să devină copilul care am fost e în afara tabieturilor ereditare (sau e una aristocratică), precizând că părinții mei erau simplissimi țărani proaspăt și dureros desproprietăriți de colectivizarea și colonizarea ruso-sovietică.

...Așadar, eu, cel născut în stânga Prutului, în Negurenii de pe Răut, spre cetățile de Țară de la Nistru, unde mă aflu, în... diaspora sau... acasă?...

Acum mai mulți ani, cineva îmi solicitase un răspuns despre situarea mea în spațiu, timp și... literatură, în care mă provoca chiar cu un scurtisim poem al meu, acesta: „*Maică Literatură Română / iartă-i poetului / involuntara neascultare / de-a se fi născut în Basarabia / și nu / la București*”, după care urma întrebarea oarecum neordinară, aș zice: Ai simțit/trăit nașterea în Basarabia drept un handicap sau un avantaj?

Nu nașterea în Basarabia, ci în Uniunea Sovietică am simțit-o ca pe ceva nedrept, nefast. Partea estică a României, componentă a Moldovei Istorice, este impropriu numită Basarabia. Pe mine unul, această confuzie istorică prin atribuirea unui

nume nepotrivit unei părți din Moldova, din România, mă supără.

Când spui Basarabia, apare – brusc! – umbra cortinei de fier. A primei cortine de fier, pe care o instalase, la Prut, Rusia țaristă, în blestematul an 1812. A doua oară, cortina de fier a fost înstăpânită deja de URSS, declarată succesoarea de drept a nedreptului imperiu rus, precum astăzi Rusia este succesoare (de drept) a strâmbei URSS și ca aceea – foarte strâmbă și nedreaptă.

Această rocadă nefastă amintește mereu de cortina de fier. Și trebuie să ne revoltăm când, de la o vreme, sau cam de acum circa două secole, dar mai ales în ultimul timp, uneori parcă din... bune intenții, patrioții, totdeauna din rea intenție – hoții abuzează, iresponsabil(i), de rocada greșită: Moldova – Basarabia, după care în locul reginei / regelui pe tabla de șah a istoriei apare... Basarabia care, de fapt, nu a fost gândită decât ca un simplu pion pe tabla de schimb și împilări a imperiului rus.

Numai că noi (cu și fără ghilimele, acest: noi) continuăm să perpetuăm abuzul, dându-i prioritate Basarabiei(-cal troian) în fața Moldovei lui Ștefan. Dacă s-ar trezi Domnitorul din mormântul său de la Mănăstirea Putna și i-ar vorbi cineva despre... Basarabia, Ștefan nu ar înțelege ce i se spune, la ce se face referință-tendință și – de ce! Cronicarii noștri, Ureche, Neculce, Costin, habar nu ar avea de Basarabia, la auzul acestui nume strângând din umeri și strângându-și dezamăgiți penele de scris, depășiți de atare confuzii. Domnitorul și cronicarii nu ar putea să-și imagineze că cetățile din Est, de la Nistru, se află în... Basarabia!

Și nu doar Domnitorul, nu doar cronicarii noștri, ci nici vecinii, leșii și ungurii, însăși rușii de până la 1812, nici Dimitrie și Antioh Cantemir nu ar fi priceput ce e cu această... țară, Basarabia.

Când se spune Basarabia, această „nevinovată” noțiune înseamnă resemnare, uitare, parcă renunțare. Când spui Moldova, acest nume din legenda cu Dragoș maramureșeanul se lipește indivizibil de Țară, prelungește România spre hotarele ei firești, pământești și cerești.

Prin urmare, să spunem și să scriem **Moldova**, pentru că, astfel, spunem și scriem, implicit, **România**. Pentru că, dacă vă imaginați că spuneți întreg adevărul, ceva fundamental, – Basarabia, de fapt, de asemenea implicit, în imaginația istoriei (nu o singură dată – bolnavă) parcă ați trasa, involuntar, un hotar între ce a fost până la și după primele decenii ale secolului nouăsprezece moldo-românesc. O delimitare ca o înstrăinare. De parcă partea aceasta de/din Moldova ar fi avut ceva predestinat legat de ruși, „consimțind” să fie ruptă din integritatea ei, ce tot Moldova se numește, ajunsă, firesc și binecuvântat, parte a unității românești.

Să nu uităm că cel care venise cu intenții de aliat s-a înstăpânit neamănat aici, în Moldova pruto-nistreană, ca necruțător cuceritor.

Când spui Moldova, acest pământ, cu cealaltă jumătate a sa, de asemenea Moldova numită în integrum, este cuprins sub nimb românesc, iar când Moldovei din stânga Prutului i se spune

Basarabia, parcă i se slăbesc legăturile cu Țara. Apoi, când se spune Basarabia, parcă nici Cernăuțiul, Hotinul, Nordul Bucovinei nu mai au nimic cu noi, cu Moldova, cu România ale cărei părți componente au fost, singulare sau plurale în Țara de Sus, ce reprezenta nordul Moldovei, demarcată la sud de linia Bacău-Chișinău, în integritatea ei cu Țara de Jos formând Principatul stemei de bour, hotărnicit de limanul Nistrului și Marea Neagră, cu tot Eestul (pentru că mai... este!) și Sudul jalonat de cetăți – Hotin, Soroca, Tighina, Cetatea Albă, Ismail, Chilia. Astfel că noi, cei din stânga Prutului, mai toți suntem urmașii apărătorilor de cetăți, adică – cetățeni români!

Deci să nu abuzăm de nefiresca, totuși, noțiune Basarabia, când ea, imaginat și istoricește, e ceva supradi-mensionat: un clin de pământ dinspre marea (care ne-a fost și ea furată)... înclină să dea „lăbărțat” peste toate celelalte hotare naționale, din sud și din

nord, pentru ca să anihileze – cel puțin, aceasta a fost tendința impusă! – numele adevărat al acestor teritorii – Moldova, România.

Crede cineva, inclusiv de la București, că Basarabia sună mai frumos (ca să nu mai vorbim de... adevărat!) decât Moldova? Din contra, – sună nu numai neadecvat, ci și neadevărat, atunci când este „revărsat” neîntemeiat peste cuprinsul său real – ca istorie și teritoriu.

Când spui Moldova, te gândești, dar și visezi, la România. Când spui Basarabia, îți amintești, precum e necazul, de Rusia.

Plus la toate, este curios că, astăzi, rușii folosesc mai frecvent denumirea Moldova/ Moldavia, decât Basarabia. Mai frecvent decât înșiși românii care țin, greu de înțeles de ce, la impusa-impuestoarea noțiune Basarabia. Această supralicitare „basarabeană” spune ceva despre șubrezenia conștiinței și memoriei carpatine, nu?

Albrecht Dürer – Apocalipsa

Exilul românesc

O „lume” neștiută, ghicită din emisiunile clandestine de radio

Dan Anghelescu – în dialog cu Mihaela ALBU

D.A.: Cum te-ai apropiat de literatura exilului românesc?

M.A.: Aproape că nu știu când a început... Desigur, tot din lecturi, tot din cărți, dar și din contactul cu unii dintre cei care se aflau în exilul american. Cred că o legătură o pot face și cu ziarul *Lumea liberă* din New York, la care am lucrat ca redactor o perioadă. Fusese, înainte de 1989, unul dintre principalele căi de luptă anticomunistă. Am propus apoi Institutului pentru Memoria Exilului Românesc să alcătuiască o monografie a publicației (se închisese între timp), iar prin scanarea fiecărui număr, citind paginile respective, pe loc, dar mai ales după aceea, am aflat multe din acțiunile politice ale exilaților, dar și despre scriitorii și jurnaliștii români care scriau în ziar. Cu încetul am citit un nume, apoi altul de acolo, dar și din cărți, apoi am aflat, pe rând, despre revistele literare publicate în diferite colțuri ale lumii, alcătuiind apoi două volume de prezentare ale acestora. Am „cunoscut” astfel, încetul cu încetul, o „lume” neștiută, ghicită din emisiunile clandestine de radio („Europa liberă”, de pildă), interzisă în perioada comunistă, încă ignorată, din păcate.

D.A.: De ce crezi că se perpetuează această ignorare, azi, după căderea comunismului?

M.A.: În cea mai mare parte din ignoranță. Ceea ce nu știm, nu există. Adiacent ignoranței, este ceea ce se știe „după ureche”, din auzite. Am propus, de exemplu, nu cu mult timp în urmă, unei reviste importante, un articol despre poezia lui Vintilă Horia. Răspunsul: că nu poate fi publicat din cauza convingerilor ideologice ale autorului. Nu în poezie reflectate, evident, dar... în celelalte scrieri. M-am abținut la o polemică cu redactorul respectiv, având în vedere că nu poți convinge pe cel care face afirmații în necunoștință de cauză. I-aș fi răspuns nu numai că Vintilă Horia avusese unele convingeri de dreapta în tinerețe, în anii în care aproape toți intelectualii se temeau de pericolul sovietic, că nu putem, pe de altă parte, transpune o realitate istorică de azi uneia din trecut, dar și că, judecând după aceleași principii, ar trebui să nu mai scriem despre Thomas Mann, de exemplu, nici despre Eliade ori Mircea Vulcănescu, dar nici despre... Virgil Ierunca, acesta având simpatii trotskiste în tinerețe, ca să nu mai vorbim de cei din țară (Călinescu, Sadoveanu, Beniuc ș.a.) care au simpatizat cu comunismul. Nu i-am răspuns, fiindcă, repet, nu-l poți scoate din ignoranță decât pe cel care vrea el însuși să se scoată.

D.A.: Ai amintit monografia dedicată ziarului *Lumea liberă*, precum și volumele *Presa literară din exil*. Enumeră, spre informarea cititorilor, ce alte cărți ai publicat referitor la exilul românesc

M.A.: După cum cred că se cunoaște deja, câteva le-am scris și semnat împreună. Mă refer aici la cele două volume dedicate lui Vintilă Horia (Eseistica unui fost Săgetător și Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate, ambele la Ed. Aius, 2015, 2016), apoi la Revistele literare ale exilului românesc. Lucefărul. Paris – o restituire (Ed. Ideea Europeană, 2009), cu o versiune apoi în limba franceză în 2013 (Ed. I.C.R.) - Les revues littéraires de l'exil roumaine. Lucefărul. Paris. 1948-1949 - une restitution -, Ed. I.C.R.; au mai fost apoi Mircea Popescu, un scriitor, un ziarist, o conștiință, la Ed. MNLR (2014), reluată apoi sub titlul Mircea Popescu – o conștiință a exilului românesc, ed. Vreamea, 2019; la editura Aius, am inițiat o colecție – „Cărțile exilului”, în care, tot împreună, am publicat (în 2020) L.M. Arcade – un scriitor român în exilul parizian și Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca. În aceeași colecție, eu am publicat (în 2021) prima monografie dedicată unui mare latinist român (și craiovean, născut însă la Turnu Severin) – N. I. Herescu - un aristocrat al culturii române. Nu am mai amintit începuturile – Citind la New York scriitori români (Ed. Axa, 2002), iar cele patru volume deja, intitulate În labirintul cărților, cuprind în cea mai mare parte studii dedicate scriitorilor care au trăit în exil.

(Din volumul O VIAȚĂ ÎN LABIRINTUL CĂRȚILOR 12 DIALOGURI CU MIHAELA ALBU)

Albrecht Dürer – Cavalerul, Moartea și Diavolul

Exilul românesc

**Horia Stamatu –
dimensiunea identitară
în eseistica exilului românesc**

Dan ANGHELESCU

Autoritate de înalt prestigiu în spațiul literaturii europene, Eugen Ionesco nu ezita să afirme că Horia Stamatu este „un mare poet, poate cel mai mare al României actuale” (Apud. Manolescu, Florin, 2003, *Enciclopedia exilului literar românesc, 1945-1989*, Ed. Compania București: 268) Apreciere împărtășită și de alții, între ei mereu scepticul Emil Cioran. Deprimant rămâne faptul că, în propria țară, Horia Stamatu, *cel mai eminescian poet al exilului românesc*, este acoperit de o nedreaptă uitare. În considerațiile profesorului Paul Miron, Stamatu apare ca „...un mare poet surghiunit ale cărui începuturi literare îl situează alături de tinerii dimprejurul lui Nae Ionescu, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Edgar Papu, Eugen Ionescu, Emil Cioran sau Mircea Eliade. Ca student a fost atras de Nae Ionescu și de teologul Teodor Popescu. /.../În arhiva lui găsim fișe, ciorne, manuscrise în care apar Péguy, Claudel, Eliot, Rilke, Saint John Perse, Trakl, Stefan George. (v. *Corespondență* Paul Miron / Horia Stamatu, 2007, ed. *Jurnalul literar*, București:61).

Nu am putea vorbi despre o dimensiune identitară – și cu atât mai puțin despre un specific al literaturii tinere din interbelic (devenită, ulterior literatura exilului românesc) – fără a aminti de fenomenul, *discret dar persistent*, al unei anumite incandescențe mistice. Impregnând

ethosul întregii spiritualității românești, el se exprimă complex și totodată lapidar, în ideea de *Ortodoxie*. Mircea Eliade văzuse în *Ortodoxie* „...*acel sens sublim al omului și al vieții la care se ajunge fie pe cale mistică (experiență individuală), fie pe calea etică*” (Eliade, Mircea, 1990, *Itinerariu spiritual*, în vol. *Mircea Eliade, Profetism românesc*, vol.1, ed. Roza Vînturilor, București: 68) Vorbim despre o *stare spirituală* vizibilă în generația tânără, aceea ce aspira să își continue spiritualmente antecesorii: Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu; aceștia, la rândul lor, îi urmau pe marii gânditori ai ecleziei sud-est europene, Dionisie Areopagitul, Grigore Palamas ori – ceva mai încolo – pe Lossky. Ortodoxia oferise unica soluție ce contracara supremațiile *gândirii pozitivistice*, deschizând orizonturi de natură apofatică în modul de a gândi *Transcendența*. Deși nu s-a numărat printre tinerii (destul de numeroși) ce au debutat și s-au format pe lângă *Gândirea* lui Nichifor Crainic, totuși orientarea lui Horia Stamatu a fost și ea, în parte, *atinsă* de trena ideatică a acelei extraordinare reviste.

Pentru Mircea Popa, unul dintre puținii cercetători care s-au aplecat asupra literaturii lui Horia Stamatu, acesta e perceput ca „*un poet al marilor viziuni religioase, în spirit eliadesc, Kairos și Imperiul fiind adevărate volume de consacrare și manifestare a forței*

poetice neobișnuite." (Popa, Mircea, 1998, *Reîntoarcerea la Ithaca – scriitori din exil*, ed. Globus, București:87) Atât ca poet – dar și ca eseist – Stamatou face parte din categoria rarisimă a acelor scriitori despre care se poate spune că „ating, printr-o metafizică profundă și originală, starea de religiozitate/.../ (și) ajung la un anumit prag de reflecție lirică și de expresivitate, la o metafizică de tip liric în care miticul și religiosul se împletesc și se confundă/.../ acolo unde se sfârșește previzibilul, determinantul. Întâlnirea cu religiosul este în acest mod indirect posibilă /.../ fără concepte teologice". (Simion, Eugen, 1997, *Fragments Critice*, vol.1. Craiova: Scrisul Românesc: 137) Eseurile lui – impregnate de o extraordinară forță de comunicare – se disting prin faptul că *pre-simt* sau chiar schițează traiectoriile spirituale ale culturii românești. Iar dimensiunea identitară constituie o preocupare constantă a eseisticii stamatiene, abordată în contraparte cu fenomenul de disoluție a spiritualității din timpul său.

Vorbind despre lumea contemporană „... zdrobită de industrie, ideologie și destrucție ecologică” (v. Stamatou, Horia, 1981, *Hölderlin și esența poeziei* în *Revista Scriitorilor Români*, nr.18) autorul lui *Kairos* opera trimiteri către scrierile unor Jacob Böhme (*Aurora*), Novalis (*Die Cristenheit oder Europa* și poemul inițiativ *An Tiek*) și evoca mișcarea romantică ce descoperise în lumea culturii superioare folclorul. Dar atenția se concentra asupra esențelor identitare întrezărite și ca vocație profetică a poetului (*poeta vates*). Considerațiile îl vor viza pe Eminescu în care întrezărise „*ultimul romantic al lumii.*” Altfel spus Eminescu devine unul dintre cei puțini, foarte puțini, care au „... *intuit ieșirea lumii din regimul* (întemeietor al) *cuvântului*”, ca să intre într-un regim

„care nu mai întemeiază nimic/.../ În locul unei permanente întemeieri, el accentua că „s-a instituit desființarea totală ca anti-esență a istoriei /.../ mica noastră planetă, ajunsă un pumn de pământ în bătaia tuturor vânturilor din golurile ne-ființării.” (Stamatou, Horia, 1981, *Hölderlin și esența poeziei* în *Revista Scriitorilor Români*, nr. 18). Înțelegerea dimensiunii identitare se vedește legată indisolubil de străvechi experiențe ce trimit la spațiul spiritual al străvechilor traco-helenice, acelea din lăuntru cărora poezia, religia și filozofia izvorâseră îngemănate sub irepresibila nevoie a umanului de a se comunica plinar. Dintr-o asemenea *întâlnire* și *iluminare* de sensuri *accentul identitar* se revendică impregnat de tensive și întregitoare idei. Să-l amintim pe Constantin Noica cel care adună laolaltă *Comuniunea, Comunicarea și Cuminecarea*. Dar și pe Hans-Georg Gadamer atunci când spune: „...ca orice fel de experiență, trăirea poetică, precum și cea religioasă resimt nevoia cuvântului. Acestui fapt îi corespunde sensul grecesc primordial al cuvintelor respective: poezia (*poein*) este facere prin cuvânt, iar *teo-logia* este vorbire despre divinitate. Nu trebuie să presupunem pur și simplu că avem de-a face aici cu două lucruri deosebite, cu vorbirea poetică sau cu cea religioasă. Este clar că nu se poate distinge cu ușurință între limbajul poeziei și cel al tradiției mitologice.” (Gadamer, Hans-Georg, 2000, *Actualitatea frumosului*, Polirom: 127)

Așa se face că perspectiva și temeurile prin care eseistica lui Stamatou abordează dimensiunea identitară constituie o contracarare a unui specific – din ce în ce mai vizibil în modernitate – același pe care îl sesizaseră încă Schelling și Hölderlin: *înnoptarea temeiului metafizic al sensului* când timpul devine

sărac (Zeit der Dürftigkeit). Într-o lume traversată de o prăbușire a esențelor și valorilor fundamentale, *dimensiunea identitară* afirmă irepresibila și inștia-bila **voință** de sens (the will of meaning), sensul capabil să configureze și să exprime irepetabilul, unicitatea, trimitând la mereu neliniștitoarea interogație heideggeriană despre **Esența Temeiului** (*Vom Wesen des Grundes*). Așadar, dimensiunea identitară capătă o iradiție de marcă specială a lumii spirituale, de inefabilă pecete a *căderii prin timp* și totodată de refuz și ieșire dintr-o actualitate lipsită de plenitudine, dintr-un *timp oropsit (dürftig)* pe care Stamatu sublinia că – „*il trăim în istoria lumii de azi*”. (Stamatu, 1981, op.cit.) De fapt el face o trimitere la timpul în care Hölderlin spunea că „*Zei au părăsit lumea*.”

Pentru Stamatu, ca și pentru Vintilă Horia, esența *Poieticului* se va revela în cunoaștere, iar dimensiunea identitară se configurează ca o modalitate gravă și aparte de interogare asupra lumii. *Specificul* se distinge în reflexivitatea obstinată cu care operează, investigațiile lor aspirând la cuprinderi prin intermediul unor cât mai ample și semnificative construcții simbolice. Este, probabil, aspectul pe temeuriile căruia s-a putut aprecia că și în poeme, dar și în eseistica lui Stamatu transpare un **lirism al cunoașterii ce ar avea multe ecouri blagiene**. (Popescu, Mircea, 1971, *Dialogurile lui Horia Stamatu*, München, Revista Scriitorilor Români, nr. 10)

Ion Negoïtescu în *Istoria* lui – vorbind despre poemele lui Horia Stamatu – afirmă că prin acestea capătă contururi de *veritabilă theodicee*. Într-o inseparabilă legătură cu aceasta vom sesiza că, subsidiar, substanța eseisticii resimte vibrații ce *survin* dinspre **sacralitate**, respirând puritatea dintru începuturile și neprihănitele lumini ale increatului. De

unde și impresia de *minune a lirismului absolut* pe care o resimte același Negoïtescu. (v.Negoïtescu, Ion, 1991, *Istoria literaturii române*, vol.I, ed. Minerva, București: 335) *Explorând* astfel tărâmurile *Poeticului* ce pulsează în adâncimea pelagică a eseurilor sale, înțelegem că nici dimensiunea identitară nu poate fi gândită decât prin aceeași profundă și esențială apropiere cu sacralitatea. Atât pentru poet, cât și pentru eseist s-a putut spune și, pe bună dreptate, că „*religia are, constitutiv, o excelență estetică. Și în religie, și în literatură, trăirea se exprimă printr-o mare tensiune simpatetică, deși activă în domenii marcate de o anumită ambiguitate între imanent și transcendent, numen și natural./.../Față de sacru, literatura, arta, beneficiază de un impuls ludic apt de a instaura cât mai convingătoare universuri alternative.*” (Ibid.:143)

Dar dimensiunea identitară – din perspectiva în care o abordează eseistul – se revendică cu temeuri profunde survenite și din cu totul alte teritorii decât cel al literaturii: „*De-a lungul timpului trecut de la adoptarea creștinismului în limba latină de către strămoșii românilor, sec. IV (spune Stamatu), s-a dovedit cu prisosință că pentru civilizația românească primordiale nu au fost formele religioase ci spiritul creștin. Lipsa războiului religios la Români este cea mai importantă notă caracteristică a civilizației lor. Însă, dezvoltând pe mai departe ideea și apropiind-o de tragica actualitate, rezultă că în România războiul religios a început să se desfășoare în spațiul concentraționar păzit de oamenii generalului rus Nikolschi, atunci când, de pildă Nichifor Crainic, fost profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău «...trebuia să mărturisească superioritatea temnicerului față de Dumnezeu, pentru că temnicerul putea să-i dea o*

lingură de supă în plus. »” (Stamatu, Horia, 1979, *Între utopia orfică și hieraticismul mioritic*. Revista Scriitorilor Români, nr. 16.)

Dar, tot ca pe una dintre trăsăturile identitare ale românității, eseistul o identifică și în aceea că, în străvechea ei civilizație, accentele *s-au centrat mai mult în sacru decât în juridic*. Ceea ce ar fi influențat în mod fundamental și limba românească, respectiva centrare vădindu-se nu într-un sens formal, ci mai mult ca o trăsătură de dimensiune și adâncime organică. „*Românii, subliniază el, au fost dintotdeauna toleranți față de alte credințe religioase, la ei nu s-ar fi putut nicicând întâmpla o noapte a Sfântului Bartolomeu.*” (Ibid.16)

Prin urmare, *absența/dispariția* dimensiunii divinului nu poate avea drept consecință decât o disoluție și o inevitabilă *extincție a înseși dimensiunilor noastre identitare*. Aceasta este gândită și ca esență istorică participând la un anume tip de ființare. Utilizând o veritabilă arheologie a cuvintelor, autorul amintește de cultul antic *Hestia-Vesta*, cult al „*vetrei, al căminului, care este simbolul casei, al familiei, al continuității familiale sau chiar civice, cum era cultul roman al focului păzit de Vestale. În orice caz este vorba în această rădăcină de ideea permanenței...*” (Ibid.16)

Dimensiunea identitară are deci o legătură esențială cu *Poetul* înțeles în ipostaza de *întemeitor prin cuvânt*. Dintr-o asemenea perspectivă el reamintește dialogul lui Socrate cu Hermogenes din Cratylos în care se sublinia că *poezia este izvor de realitate, întemeiere prin cuvânt, că poetul este dătător de noimă (nomothet), legislator, dat fiind că poezii sunt cei care au dat nume zeilor*. Atunci când Hölderlin susține că „*omul trăiește poetic pe acest pământ*” se subînțelege și că a fi poet înseamnă a poseda harul unor

premoniții, al prevederii, al unei deschideri spre lumile viitorului, ceea ce presupune *profeția*. Prin urmare, dimensiunea identitară se deslușește începând cu *Nomogenetica*, cu nașterea numelor, un fenomen deosebit de complex și impregnat de unicitate. De unde rezultă că, gândit astfel „*sacru se împletește cu umanul prin inspirație și numai astfel ființa umană se definește inconfundabilă ca atare, adică atunci când omul s-a găsit pe sine identificându-se l-a găsit și pe Zeul ce se confundă cu este, deci Vesta*. Cel care, asemenea descoperitorului de izvoare, găsește și este purtătorul acestei permanențe a calității pe care o numim *este* și pe care o ține ca pe un potir în *cuvânt* e poetul. Așa cum focul Vestei, simbol al permanenței lui *este*, nu trebuie să se stingă, nici cuvântul poetului nu trebuie înăbușit./.../*este* rămâne etern, prezent și inefabil cu *Cel ce este mai înainte de toți vecii*”. (Ibid.: 16)

Dintr-o asemenea perspectivă sunt expuse ideile din eseu *Între utopia orfică și hieraticul mioritic. Disoluția dimensiunii identitare se petrece în timpul în care lumea, spune Stamatu, este „zdrobită de industrie, ideologie și destrucție” iar poezii nu mai umblă „prin noaptea cea sfântă” să vestească ceva pe urmele foștilor preoți. Ei și-au pierdut darul profetic*. De unde și întrebarea gravă pe care comentatorul o *deucează* din poemul lui Hölderlin: *La ce bun poezi în timpuri sărace//dropsite? (Weiss ich nicht und wozu Dichter in dürftiger Zeit?)*. Răspunsul apasă asupra întregii noastre epoci. În concluzie ar fi nevoie de o reînțoarcere la *poeta vates*, cei care – asemenea vestalelor – întrețin temeiul (esența!) existenței noastre în *Logos* având în vedere că în locul întemeierii (deci al esenței) *timpul nostru e dominat de anti-esența istoriei*.

Exilul românesc

GEORGE CIORĂNESCU
- un mare cărturar în exil

Crisula ȘTEFĂNESCU

Puțin cunoscut în țară, în pofida unor eforturi de a-l prezenta cititorului din România, George Ciorănescu (1918-1993) a fost și rămâne o personalitate de prima rang a exilului românesc. Înalta sa ținută morală, formația intelectuală solidă, spiritul neliniștit, iubirea de țară și semeni, toleranța și simțul dreptății, tenacitatea în promovarea intereselor politice ale românilor și a calităților lor, pasiunea pentru poezie, pentru literatură, în general, interesul pentru istorie, dar și pentru evenimentele politice contemporane, toate acestea s-au însumat în omul, juristul, politologul, istoricul, poetul și traducătorul George Ciorănescu.

Licențiat în Drept, George Ciorănescu a fost avocat în Baroul capitalei, fiind în același timp student al Facultății de Litere, și asistent universitar la catedra de Economie Politică a Școlii de Politehnică din București. În 1946 își trece doctoratul în Științe Politice la Universitatea din Cluj cu teza „Românii și ideea federalistă” și beneficiază și de o bursă pentru studii juridice oferită de Academia Română, iar în vara lui 1947, cu zece zile înainte de a părăsi țara, pe care nu avea s-o mai revadă niciodată, devine licențiat în Filozofie al Facultății de Litere din București, specialitățile

sociologie, pedagogie și psihologie, cu mențiunea „magna cum laude”. La Paris, înscris în același an la doctorat la Institutul de Înalte Studii Internaționale din cadrul Facultății de Drept de la Sorbona, își ia diploma în 1949 cu 224 de puncte, clasificat primul.

Încă din primii ani ai exilului, George Ciorănescu se angajează în lupta pentru promovarea intereselor românești, ale acelei României Eterne, cu convingerea nestrămutată că nicio ocupație străină nu este veșnică, niciun regim politic de neînălțurat. După formularea inspirată a unui prieten comun, George Ciorănescu a fost „un adevărat ministru de externe al exilului românesc”. Chiar din 1948, adică la un an după sosirea la Paris, devine co-fondator al organizației federale Nouvelles Equipes Internationales, NEI, transformată ulterior în Union Internationale des Democraties Chretiennes. A fost, numit de Vișoianu și confirmat de Rege, secretar și Secretar General al Fundației Regale Universitare Carol I din Paris, precum și, ulterior, redactor și director adjunct al Departamentului Românesc al postului de radio Europa Liberă. După demisia sa din postul de director adjunct (ca semn de protest împotriva angajării lui Hary Baranga, fiul lui Aurel Baranga, membru

în Comitetul Central al PCR), interpretată abuziv ca demisie și din postul său de redactor, și un proces de șapte ani cu radioul, pe care îl câștigă, George Ciorănescu alege să fie reintegrat la Radio nu pe poziția sa anterioară, ci ca șef al Secției Românești de Cercetare a Europei Libere. În cei șapte ani de așteptare își dedicase timpul pasiunii sale pentru istorie și literatură, lucrase intens în arhive și biblioteci, prinsese gustul descoperirii de documente și al interpretării lor și își valorificase munca acelor ani într-o suită de studii și articole, precum și câteva volume. A ales secția de cercetare conștient că gestul său însemna renunțarea la notorietatea pe care Europa Liberă, cu o audiență imensă în țară, o conferea angajaților săi. Așa se și explică faptul că numele de Gheorghe Timofte, pseudonimul său de la radio, care dispăruse brusc în 1971, nu avea să mai apară decât sporadic în programe, mai ales în cele dedicate Basarabiei. George Ciorănescu semnează însă în acești din urmă ani la Europa Liberă zeci de articole în englezește, publicate în revistele secției de cercetare și preluate de marile cotidiene occidentale și de universități, citite în cercurile diplomatice interesate de problemele românești. În această calitate, de șef al cercetării l-am cunoscut; a fost cel care m-a recomandat lui Jim Brown, directorul Europei Libere, cu care am avut un interviu în urma căruia am fost angajată, mai întâi în secția de cercetare, unde l-am avut ca îndrumător, iar ulterior, printr-un alt om al providenței, Nicolae Stroescu-Stânișoară, în Departamentul de Broadcasting.

Pasionat de literatură, poet și traducător, era firesc ca George Ciorănescu să viseze la un cenaclu și o revistă. Fondator și mentor al cenaclului APOZIȚIA din München, George Ciorănescu l-a prezidat lună de lună timp de aproape 25 de ani. A fost de asemenea fondatorul revistei APOZIȚIA, căreia i-a imprimat direcțiile și pe care a susținut-o pe toate planurile, inclusiv financiar. Pe patul de spital făcea în paralel corecturile ultimului număr al revistei și ale unui volum de traduceri din lirica americană, ambele apărute postum.

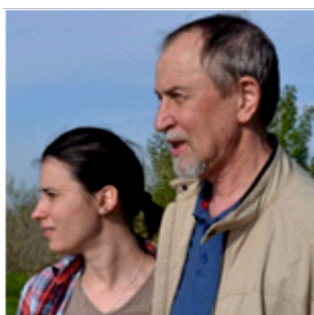
George Ciorănescu a scris toată viața și a purtat o enormă corespondență cu personalități ale exilului, din care am reușit, împreună cu istoricul Matei Cazacu, să publicăm câteva volume înainte ca arhiva să fie donată de soția sa, Galatea Ciorănescu, Institutului pentru Memoria Exilului Românesc din București, arhivă ce ar merita cu siguranță să fie cercetată de cei interesați de fenomenul emigrației. A scris și a publicat poezie, proză, studii istorice. George Ciorănescu este un bun poet și traducător și nu putem decât regreta că poezia sa este cunoscută doar într-un cerc restrâns în exil și în țară. O selecție din poeziile sale, însoțită de câteva aprecieri critice, apărea pentru prima oară în România în aprilie 1990 în revista Tribuna din Cluj. Subliniam cu această ocazie noutatea poeziei lui George Ciorănescu, a limbajului folosit, în care noțiuni și concepte ale științelor de vârf se armonizează perfect cu limbajul poetic tradițional, rezultatul fiind o îmbogățire necesară a vocabularului

poetic, recepționat aproape spontan, fără probleme, de omul contemporan. Este o lume uimitoare în care atomii se sărută și iubirea se revarsă inundând și ultimele particule ale lumii și anti-lumii. Poezia sa corespunde unei viziuni proprii asupra universului, a unui paradis nesatisfăcător, ce poate fi totuși ameliorat spre a adăposti iubirea, iubirea constituind una dintre temele sale predilecte, un eventual răspuns la întrebările vieții, dar și o posibilitate de transgresare a morții.

Selecții din opera sa, inedite, precum și puncte de vedere privind opera lui George Ciorănescu au mai apărut de asemenea în revista *Jurnalul Literar* din București. Dar opera sa este foarte întinsă: cuprinde poeme originale cum ar fi *Ystud*, poeme amare, *Codicil*, *Poeme fără răspuns*, *Poeme târzii*, *Morior ergo sum*, *Metaerotism imaginar*, *Catrene* definitorii diezate și, de asemenea, lucrări în proză: *Un român prin Grecia*, *Canare și Miguel*, aceasta din urmă o povestire de cea mai bună calitate, care poate sta alături de oricare proză a lui Mircea Eliade sau Vasile Voiculescu, după cum aprecia și criticul Alex Ștefănescu. Este, așa, cum menționam mai sus, și autorul unor traduceri de excepție: *Pătimașul pelerin*, ediție bibliofilă, ilustrată de Eugen Drăguțescu, *Mai aproape de îngeri*, o ediție superbă de traduceri din lirica religioasă universală, ilustrată de asemenea de Eugen Drăguțescu și publicată la München în 1986, precum și

al volumului *Spicuri* din lirica americană contemporană, München 1993, ilustrată de Stephan Eleutheriades. Dincolo de frumusețea versului, volumele sale impresionează prin atenția cu care li s-a plămădit nașterea, versurile fiind însoțite de desene sau picturi ale unor mari artiști din exil, unii deja amintiți, la care ar mai trebui adăugate și nume ca Iliu, Ion Vlad, Radu Maier. În țară, o antologie, în trei volume, cu scrierile sale, a fost alcătuită de Iordan Chimet și publicată la Editura Universal Dalsi, în 2003.

Sunt multe de spus, care nu pot fi cuprinse într-un articol de revistă. O carte care îi este dedicată și la care lucrez sper să lumineze mai multe fațete ale lui George Ciorănescu, un om de o mare integritate morală, bucuros de oaspeți și de vorbe de spirit, scriitor de inteligent, pasionat de muncă, copilăros uneori, când împrejurările, foarte rare, îi permiteau, matur, deosebit de matur, când ele o cereau, îndeplinindu-și îndatoririle de serviciu ca pe o misiune. Nu este numai părerea mea, ci și a celor care i-au fost aproape. La dispariția sa, în 1993, Jim Brown, aducându-i un ultim omagiu spunea: „Printre contemporanii săi, George Ciorănescu a fost un adevărat uriaș, atât prin caracter cât și prin înzestrările sale. În fiecare instituție există oameni care constituie coloana ei vertebrală, iar asta este exact ceea ce a fost George Ciorănescu la Europa Liberă”.

Agora

Acasă și în străinătate

Simona Dumitrache - de vorbă cu Paul ARETZU

Suntem în vremea Paștelui creștin. Am putea să vorbim despre credința care ne adună în jurul luminii învierii, despre iubirea cosmică a lui Dumnezeu. Țți propun însă o convorbire despre diaspora, o temă din care pornește, de fapt, iubirea de întoarcere, de reunire.

Ai perfectă dreptate. Înstrăinarea conține în ea, indelebil, dorul de țară, adică de neam, de familie. Oriunde am pleca, din orice motiv, păstrăm în noi pecetea originară. Chiar atunci când schimbăm localitatea natală, pentru a lucra, a locui în altă parte, ori când ne mutăm în altă locuință, resimțim înstrăinarea. Ce magnet, ce dragoste ne atrage spre casa sau spre comunitatea natală? Unii oameni, după ce umblă prin toată lumea, își doresc să fie înmormântați în pământul strămoșilor, alături de cei dragi. Se manifestă și în acest caz, o întoarcere. Când suntem bătrâni, îi privim cu duioșie pe copii și ne dorim, de asemenea, o revenire în copilărie. Este o reîntoarcere către naștere.

De ce funcționează această gravitație?

Ceea ce o declanșează este sentimentul înstrăinării, care este foarte sensibil. Avem nevoie de un loc fix, de un punct de referință, de un centru de greutate, și acesta este acasă (un fel de nostalgie a

Paradisului pierdut, adică a mamei – Blaga o numește mumă, placentă care dă naștere și hrănește ființa). Ne este dor de paradisul matern, de obârșie. Ai văzut că iubirea nu dispare față de cei decedați, ba chiar sporește și se eternizează. Există, din nefericire, și o înstrăinare de sine, când omul își dorește să moară sau să nu se fi născut.

Ce se întâmplă cu cei exilați sau care își asumă exilul?

În acest caz, drama este mai mare. La romani, una dintre pedepsele greu de suportat era exilul. Să ne amintim de elegiile lui Ovidiu, de marea lui nefericire dată de interdicția de a se mai întoarce, de Tristele. Exilul este o strămutare prin tăierea rădăcinilor: dezrădăcinare. Exilatul nu mai are casă, pentru că se află numai în străinătate, este un dezmoștenit. Străinătate este un cuvânt cumplit. Eminescu vorbește, în Doina, despre o invazie de străinătate: „Tot românul plânsu-mi-s-a,/ Că nu mai poate străbate/ De-atâta străinătate.”, simțindu-se „străin în țara lui”. A deveni străin în casa ta înseamnă pierderea propriei naturi, căderea în mrejele absurdului.

Ce s-a întâmplat cu scriitorii obligați să-și părăsească țara?

Acest lucru a avut loc în timpul dictaturii, când țara întreagă era alienată.

Scrisul, care este expresia creatoare a libertății și a imaginației, este incompatibil cu orice fel de autoritarism, cu cenzura sau autocenzura. El își poate găsi patria în orice țară, însă elementul său de identitate rămâne limba. Pe bună dreptate, Nichita Stănescu a afirmat: „Limba română este patria mea”. Cei mai mulți scriitori din diaspora folosesc limba română, traducându-se apoi în idiomul gazdă. Nicio traducere, însă, nu poate exprima spiritul și culturalitatea limbii vernaculare. Este motivul pentru care scriitorii din diaspora au sentimentul trădării. Un impediment îl constituie și lipsa contactului direct cu realitatea românească, ieșirea din istoria etnică.

Dar există o întreagă literatură a românilor din exil.

Este adevărat. Florin Manolescu a publicat o carte necesară, în acest sens, Enciclopedia exilului literar românesc, 1945-1989, în care sunt prezentați scriitorii diasporeni reprezentativi. Cât îi privește pe istoricii literari români, au fost nedreptți cu aceștia, ignorându-i de cele mai multe ori. În afară, scriitorii din exil vor fi însă întotdeauna considerați alogeni. Mulți n-au reușit să se adapteze, au clacat, s-au reconvertit. Au fost și scriitori importanți. Unii dintre ei au făcut și jurnalism, mai ales la Radio „Europa liberă”, menținând speranța

celor „de acasă”.

Iisus Hristos spune că „Niciun proroc nu este bine primit în patria sa” (Evanghelia după Luca, cap. IV, vers. 24).

Într-adevăr, Iisus întors la Nazaret s-a lovit de neîncrederea concetățenilor săi. André Scrima, în remarcabila sa carte *Timpul Rugului Aprins*. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană, face teologia străinului. Modelul este călugărul Ivan Culâghin, cunoscut sub numele de Ioan cel Străin, transfug rus de la Optina, stabilit la Cernica, îndrumător spiritual al Mișcării Rugul Aprins. De ce nu era credibil în țara sa?: pentru că aceasta se înstrăinase, alienându-și propriul popor. De ce i s-a acordat autoritatea de maestru spiritual?: pentru că duhovnicul îndrumător trebuie să fie neimplicat laic, implicat numai în credință, menit să-și inițieze discipolii, prin asceză spirituală. De altfel, viața monahală este a înstrăinării de lume. Numai astfel se poate întâlni cu plenaritatea lui Dumnezeu. Poate că și scriitorul, pentru care a crea înseamnă desprindere și transfigurare, să aibă în vedere tot intuirea divinului.

Ai avut sentimentul înstrăinării?

De nenumărate ori.

Remediul?

Întoarcerea acasă, în realitate sau în gând.

Poezie

Spiridon POPESCU

Scrisoare către doamna X

De când a aflat
 Că Maica Domnului mi-a ascultat
 rugăciunile
 Și m-a ajutat
 Să trăiesc câteva clipe de bucurie
 În brațele tale,
 Tristețea mea
 A intrat în grevă :
 Refuză categoric
 Să mai ajute Cerul
 Să producă nori.
 Dacă nu va renunța la protest,
 Pagubele Cerului
 Vor fi uriașe —
 Nemaivând apă suficientă,
 Dumnezeu va fi obligat
 Să declanșeze viitoarea Apocalipsă
 Prin foc
 Și, se știe: metoda aceasta
 Este foarte, foarte costisitoare.

Baladă

Mi-s oasele materie cerească,
 Mașinile nu pot să mă strivească —
 O droaie până astăzi încercară
 Să-mi pună capu' lâng-un pumn
 de ceară.
 Tramvaiele, în naivitatea lor,
 Credeau că tot ca Labiș o să mor.
 Le-am arătat, râzând, că n-au ce-mi
 face
 Și m-au lăsat, până la urmă, - n pace.

Dar, tocmai când credeam că sunt
 sortit

Ca să trăiesc așa, la infinit,
 Un înger blond strigă din cer : „Să știi
 C-am hotărât să pleci dintre cei vii
 Călcat de-un cărucior pentru copii”.

Comentarea unei sentințe

Precis că Dumnezeu fu mituit,
 De nu vru El deloc, deloc să vadă
 Că Soarele-i un criminal nenorocit
 Care-a ucis atâția oameni de zăpadă
 Și, prin urmare,
 În loc să-i dea ani grei de-nchisoare,
 Cum merita cu vârf și-ndesat,
 Îl declară nevinovat.
 Pronunțarea sentinței mă lăasă mut :
 În vecii vecilor n-aș fi crezut
 Că-n cer
 Judecățile sunt făcute la fel
 Ca pe la noi.
 Doamne, nici nu-mi vine să mă
 gândesc
 Cum va arata Judecata de-apoi !...

Valea plângerii

În Valea plângerii,
 Denumită de manualele de geografie
 Și România,
 Nici măcar clovnii
 Nu mai au vreo putere
 Să ne mai facă azi
 Să zâmbim.

Și, zău, dacă pot pricepe de ce,
Deoarece
Nici gazele, nici lumina,
Nici motorina,
(Mulțumită lui Dumnezeu)
Nu se scumpesc aici
Decât foaaarte greu.
Uneori trec și două-trei luni.

Discurs

Zică lumea ce-o zice—
După revoluție
Grija față de om a crescut simțitor.
Astăzi dacă ai un foc la inimioară,
Te trezești imediat cu mașinile
pompiștilor
Aruncând cu jeturi de apă rece în
ține,
Ceea ce (să fim drepți!) nu se prea
întâmpla pe vremea comuniștilor
Când erai lăsat să arzi ca o torță.

Poezie

Felix SIMA

Când am urcat pe vechiul stei al voievodului Matei...

Fost-au făcută astă zidire
În chip de curte de-ocârmuire
Den temelie și pân la șindrilă
Cu cheltuială și mare milă
Și cu osârdii den Cartea sfântă
Cu tencuială și mare trudă
De către Domnul, aici de față,
Ce are viță și ne dă viață...

Toată zidirea den pietre grele
Pusă de Domnul, de la podele,
Piatră pã piatră adusă-n ziduri,

Democrație

În România,
Astăzi orice gând negru
Poate fi exprimat
În versuri albe.
Iată că idealul
Pentru care-au murit mii de tineri
S-a împlinit.

Destăinuire

Ieri, când plângeam,
m-am pomenit, vecină,
că pe obraz îmi curge
nu apă, ci lumină.
De-atunci n-am stare—
mă întreb mereu:
să fi ajuns în ochiul meu
lacrima lui Dumnezeu?

Stâncă de munte și cărămiduri
Cu lut lipite și tipărite,
Călcate slobod și văruite -
Să placă Îngerilor veniți din Rai
În ospeție cu cin și trai...

*

Veniți de prin sate, oșteni și voi, plozi!
Cu arce-ncordate, săgeți și cu corzi,
Cu scuturi de-aramă și cu irozi...
Cu țitere sfinte, melodici rapsozi...
Cu oase de-obârșii și de voievozi!...

Matei Voievod ne tot scrie-n aminte...
Ne este păstor dar și „Domn și părinte”...
Vorbind – vorovind – românește voroave

În piele-mbrăcate și în „Ciasosloave”
De „Pravile” - legi - să le-aducă-nspre Țară,
Să fie Dreptate pe lumea amară!
*

Și îngerii venit-au pe Bâstra-nspumată
Venit-a norodul să-l plângă, să-l vadă
Cu sânge de mumă, cu sânge de tată –
La închinare și la judecată...

Așa au rămasu în condica veche
Mateiu cel Sfântu - înălțat, nepereche...
Cel bine văzutul în datini și mir...
Pe lung... nescârșitul istoriei fir...

Și iarăși venit-am la Bunul Matei
La noua zidire de vis cu temei...
Creștinul să știe cu tot de-amănuntul
Că Vodă Mateiu e Bunul și Sfântul...

Rezistă, suflete...

Rezistă, suflete, îți spun,
Să nu-ți dau eu frânghie-mpletită și săpun...
Te-am dus, cândva, pe drumuri, chiar și
la București
Ca să te vadă și-alții cât de grozav îmi ești...

Te-am dus și la Nichita, să vadă că ești
mare,

El însuși și-a pus sieși un semn de
întrebare...

Ți-aș da și-acuma însă... eu nu am voie
vin...

Te-am dus, cândva, la meciuri cu marele
Dobrin...

Și îți spuneam, la sigur: apropie-te, vino
Să-l vezi pe-un alt maestru: pe Stanca...
Giulestino...

L-ai cunoscut pe însuși Mărin la
București

Și te-a chemat el însuși, la zaibăr, la
Băilești...

Te-am dus și la Săpânța, te-am dus la
discotecă

Și la Prundeni, Horăscu te-a luat la
vinotecă,

Te-am dus la Ion Tălmăciu, în satul lui,
Olanu,
Să-i vezi atelierul și beciul și cârlanu',
Te-am dus la Cernăuți și - te-am dus la
Chișinău

Să vezi Apocalipsa de dincolo de hău...
Dintr-o pornire veche, te-am dus și la Paris
Și ai rămas acolo, pe Sena, într-un vis...

Te-am dus și peste dealuri, la Dintr-un
Lemn, Frâncești,
Să vezi ce George Voica mai toarnă
printre cești,
Să vezi cum își înstrună chitaro-balalaica
Te-am dus la „Viața Vâlcii”, la Petre
Tănăsoaica...

Te-am dus să vezi tablouri la Casa Simian,
La Galerii să pipăi o „Tina”, un „Dican” ...
Dacă nu-ți vine somnul, citește din Voltaire
Sau du-te în grădină, recită din
Baudelaire...

Dacă ai chef de altul, să nu mai stai pe loc!
Mai plimbă-te cu Soare, cu Cichi... sau
Moțoc...

Mai plimbă-te cu „Profu' de mate” pe la bloc
Sau... fă o faptă bună: educă un escroc!

Tu, suflete, aspiră spre ce e mai frumos!
Când zicem „carpe diem” – nu lăsa
capu-n jos!

De te revolți pe mine, să știi, îți tai o labă...
Hai, treci în banca noastră, să ne vedem
de treabă...

Luciditate

*Lui Ion LAZU – căruia
îi sunt dator aceste poezii*

Oltul ne curge pe sub ferestre,
Nu-ntindem mâna să prindem pești...
Fiindcă cine a fost, nu mai este...
Iar cine mai este, e doar în povești...

Umblă o floare din câmpuri adusă,
Caută numai poezii, înalții,

Când îi găsește – pe loc îi sărută,
 Cu floarea lovim astăzi unii în alții
 Strigă în vița de vie un vânt...
 Lumina îmi cade în creștetul gol...
 Caut o cană să o sparg de-un cuvânt...
 Cobor dar nu e nicio cană-n subsol

În noaptea aceasta mi-e dor de-o pisică
 Să zgârie pragul, să miaune-n ușă,
 Lumina să fie cât poate de mică
 Și fluturii-n zbor să presare cenușă

... Cum poate trăi liniștirea în humă
 Când doar rădăcina auzi cum se-ndeașă!

Pe fața ascunsă a lunii se-așează o brumă
 De gând peste care mi-aș face o casă,

Patruzeci de Mucenici

Ziua culegeau urzici
 Pisau grâu pentru colivă
 Aduceau lemne din stivă
 Făceau focul, cărau apă
 Și apoi mergeau la sapă...

Când plecau la Dumnezeu -
 Strigau: „Vreau și eu”... „și eu”...
 Și-au rămas la El; și-aici
 Patruzeci de Mucenici...

Poezie

Virgil DUMITRESCU

Elegie

Cu Paul Verlaine, când ceasul rimei
 bate, la rostul armoniei revino
 și socoate. așa-mi lăsase vorbă pe-un colț
 de testament maestrul când plecase
 și încă e prezent. avant toute chose,
 la musique și așa se face că m-am întors
 la declin. o franțuzoaică frumoasă, la
 urcarea
 în tren, recita cu privirea întoarsă
 ceva din Verlaine. unei mâini recita
 fluturând o batistă, atât rămăsese
 din ce nu mai există.

Îmbrățișând copacii

Cei ce-au dormit destul, ca la un semn sar
 drepti
 la goarna timpului ce sună, încălță-n
 grabă

ghetele de lemn
 și-apucă-n zbor o seceră de lună.
 astrale frunți alpine se apleacă făpturilor
 de clorofilă nouă, asemenea
 mă-nclin ca niciodată acestor doruri
 ce asudă-n rouă.
 cât am iubit pădurile în freamăt
 și le-am îmbrățișat după
 puteri!
 eu însumi înrudit cu-atâtea ramuri,
 avid de tâmplăria pân'la cer.

Santiago

Dați-mi un oscior și recompun un sistem.
 osciorul pe care îl înaintez era o seară cu
 lună
 în Herăstrău, atât de pregnantă
 că rezista și la un ferăstrău. mai trecea
 câte-o umbră, noi, ghemuiți, îi auzeam
 pasul

și în rest: „vă rog, nu știți,
cât mai e ceasul?”. dacă-i pe bune, apucă-te,
recompune, și până nu se închide,
conchide. era într-o zi de joi?
nu, de vineri. și cu cât trece timpul,
cu atât dinspre luni: eram tineri.

De-o lacrimă

De-o lacrimă suta de lei.
cântă-mi, lăutare, ce vrei.
de inimă roșie, de inimă neagră, de inimă gri.
când cântecul tău s-o sfârși,
nu ai teamă, nu rămâi
neplătit,
întorc buzunarul pe dos și achit.
cântă-mi de iubire, cu patimă,
cu măsură,
cântă-mi până la cusătură.
mânecele scrobite,
acul de argint și cravata
puteau fi arvunite
de pe vremea lui tata.

Mansarda

Nu mai veneai?... , norocul fiind cel din temă,
urcă aici, la mansardă. astfel mă poftise
un sfânt care suferea de-o problemă
și nu mai avea loc pe pământ.
eu sufeream, de pe când nu eram, ca
într-o bulă
de Paște, în aspirația de-a mă naște.
pe fiecare perete, expuși până-n dinți,
numai sfinți.
puteai să te uiți până mâine,
doar o cană cu apă și-o bucățică de pâine,
și – ce idee! – , pe nicăieri, oricât

te-ai fi holbat, nicio femeie,
pe mine, ultima de curând mă îngropase.
mă mai chinuiam niște gânduri,
mă mai dureau niște oase
și m-aș fi întins pe un nor.
așa, altceva? m-a somat cel de-acolo.
jur pe lună și stele,
jur pe Apollo, nu mă mai duc,
nu cobor.

Mă țin de bucoavne ca flămându' la gard

Mă țin de bucoavne ca flămându' la gard.
de ochelari și ventuze corpul meu
este plin, săbii de lemn fâlfâie-n aer:
en gard! iubirii în viață nu-i voi
spune amin

respir, mă ridic, sunt greu ca un uger, clipa
la rându-mi o mulg – niște
gânduri, le ascult, le preschimb
într-un fulger, băutura tăioasă o vând
pe trei scânduri

știu de Mihai, fac și eu pe viteazul, cu mine
mă bat, ceva iminent, mă țin
de bucoavne
după cum este cazul, avid mă tratez
la timpul prezent

numai de-al dracului
mi-aș lăsa barbă, numai de-al dracului
aș pufăi din lulea. dar vântul mă paște:
ești iarbă! iar timpul mă știe:
Păzea!

Întors acasă

Intrasem pe poartă, un detaliu, nimic
 și atunci, cu ochi mari, l-am văzut pe cel mic.
 îl mai văzusem cândva în oglindă
 zbătându-se și plângând, cu mâinile prinse
 de grindă. nu mai știam de unde și cum să-l
 preiau,
 pe jumătate îl credeam mort, pe jumătate
 îl credeam viu. despre acesta din urmă
 cu lacrima gândului scriu.
 cum te cheamă? de parcă m-aș ține de
 glume:
 nu știu, nu m-a strigat nimeni pe nume.
 a fost Ion, dar astăzi lumea vorbește
 cu John. la stradă, către tușa Măria,
 anunțul: „For sale. Primăria”.

Pomană cu lăutari

Seducătorului să-i mulțumim că se duce,
 secarei
 să-i mulțumim că se cară și crucii
 să-i mulțumim că e cruce, chemați lăutarii
 de-afară! poftiți, luați avânt
 cu o bere, atingeți-vă cum vreți
 de ciolan, înfoiați-vă-n corzi
 cu putere, aruncați
 cu pământ pe cioban. el e cel ce-a pierdut
 oile, ducă-se ca și tat'su,
 stingher, să-l plângă de vor
 ploile și clopotul Mioriței
 din cer.

Mă născusem în zi de duminică

Mă priveau de pe scaun sau dându-mi ocol
 de parcă ar fi vrut să mă muște,
 cu o praștie mi-ar fi trimis o grenadă,
 cu un plici pocnitor
 ar fi putut să mă-mpuște.
 m-au luat ca pe unul reproiectat,
 i-am văzut cățărându-se până s-au răsturnat
 ca să mă inspecteze de bine
 (mai degrabă ar fi inspectat un roi de albine).
 m-au bătut în cuie de șită
 cu josul în sus
 de-am crezut că m-am dus.
 eu ca eu,
 țineam în dinți o peniță.
 mă născusem în zi de duminică,
 atât am putut să descos.
 ei stau și se întrebă ce zgării pe jos
 de se schimbă vremea cu mine
 disjunct
 până la punct.

(Din volumul *Duminici pe apa sâmbetei*,
 în curs de apariție)

Poezie

Aripi fără zbor

13 poeme de Nicolae ROTARU

MĂRȚIȘORUL

Iubirea mea pestriță și dungată,
Iubire, cum se spune, însemnată,
Iubirea mea cu pete (pistruiată!),
Sau și mai și, o dragoste curată.

Iubirea mea pentru aceeași fată,
Amor profund, puternic, de durată...
Iubita mea, tu taci, ca ș-altădată?
Spune cea... Nu știi? Sunt măritată!

JOC FEMININ

Nu e vampă, nu e divă,
E-o vădană milostivă,
Nu e divă, nu e vampă,
Și n-o vezi ieșind la rampă.

A fost lady, fu cucoană,
E tanti acum, cu toană,
De băbuță-n felul ei,
De-a fi doamnă-ntre femei.

N-a avut noroc în viață,
E o lele, chiar o țață,
Unii-i spun tovărășica,
Azi, ca ieri, domnișorica.

Prințesă-a visat că este,
Dar a prins târziu de veste,

C-așteptatul Făt Frumos,
Era la obraz cam gros.

ANA

Zidesc castele de năluci
În vârful de munte sau în șesuri,
Tu mă privești peste uluci,
Tălmăcitoare de-nțelesuri.

Mă crezi Manole travestit,
Cum eu te-nchipui ca pe-o Ana,
Dar, ambii, cred că am greșit,
Când ne-am ales după sprânceană.

Ce mai contează, mănăstirea
Ne-așteaptă: tu să-i intri-n muri,
Iar eu să zbor, căzând aiurea,
Un amețit de ai tăi nuri.

TĂCERI

De câte ori, iubito, vrei să-ți tac,
Cu capu-n poală și privind pe boltă,
Sau fața ta, o lună dezinvoltă,
Care mă-ndeamnă-n tihnă ce să fac?

Tu nu rostești, doar taci, la fel ca mine,
Dar buzele-mi vorbesc, cum gura mea,
O piață bună, ori o piață rea,
Tace profund iubirea pentru tine.

NEGUSTOR

Ofertant de trapuri și galopuri
și de pereți pentru cai verzi,
îngheț lângă un vraf de cărți
pe lângă care trec faliții
negustoriei cu semințe prăjite
și pe care le ocolesc școlarii
învățământului computerizat,
bătându-se în fel și chip,
așa cum le dictează în auz
gărgărițele acustice conectate
la mașinăriile sucirii minților
și mersului uniform accelerat
spre menajeria zoon politikon.

POEMELE

Mă îmbrâncesc afară din mine
cuvintele, s-au adunat toate,
ca niște puhoai de apă rea,
care refuză restricțiile barajului,
mă-mping și mă fisurează
din interior, de parc-ar ști
că nu mă voi opune,
nici n-o pot face, știutor că,
dacă vremea poetului a trecut,
în locul lui, ca să-i poarte
steagul, rămân poemele...

DEPANATOR

Da, doamnelor și domnilor, sunt poet,
depanator de amurguri violet,
cum se-nnoptează și vă prind la bar,
veniți cu seara-ntreagă să v-o repar,
mă deranjați pentru un șurub de stea,
la naiba,

sau că-n mers, lunii îi bate șaiiba,
dar să nu credeți că nu știu de glumă,
v-aștept oricând, însă în noaptea
antumă.

ANCHETA

Mă autoanchetez,
mă bănuiesc de viață clandestină,
îmi trag sufletul de limbă
și-i aud tânguilele
ca pe bronzul unui clopot
bătrân și dezacordat,
mă agasez cu întrebările
fără de răspuns,
dar nu și fără durere,
până când, în sfârșit,
inima, cu suflet cu tot,
cedează și-mi spune
ultimul ei of,
care nu-mi mai face
nici o trebuință postum.

ANTI ADEVĂRURI

Sunt ca un taliban afgan,
demolator de statui budiste,
dărâm adevăruri imuabile,
cu soclu cu tot, cu zidarii lor
și cu toate teoriile lor,
chiar mutați în lutul unde
cresc podgoriile, pe care le distrug,
de-atunci de când am aflat,
tot de la ei, că adevărul e în vin.
Trăiască-n veci triumfătoare
și (citez) gureșa minciună,
stătătoare la masă cu aleșii...

SEMĂNĂTOR

Pe parcelele de alb dreptunghiular
semăn cu penița tarlale, răzoare,
sole și ogoare cu stihuri roditoare,
îngrășate cu cerneală albastră,
un amestec de elixir de viață și har,
pentru conviețuirea și pacea noastră.

MI SE CAM PARE

Pe pista pe care alerg,
așa mi se pare deși e posibil
eu să stau locului și asemeni
timpului ireversibil și etern,
culoarul de marș să alerge,
încât să prind din urmă
tot mai des toamnele
din restul de hărăzire
de după ajunsa coasă dintâi
care-mi tot netezește otava...

ECLIPSA TERREI

Ard biserici, mor ierarhii,
Ne rugăm, ne tânguim,
Ard și pier în foc Didahii,
Plânge, surd, Sfântul Antim.

Este vreme de zaveră,
De satanic paradox,
Un dușman efect de seră
Într-un spațiu ortodox.

Mort e strigătu-n amvon,
Pustiește spaima morții,
Arde-absurd spațiul slavon,
Mâna-i pe butonul sorții.

Diavolul cheamă atomul
Să-nceapă apocalipsa,
Ca să vadă iadul omul,
Și Terra, în veci, eclipsa!

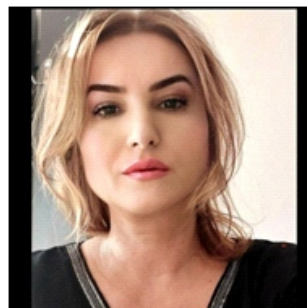
ARIPI FĂRĂ ZBOR

Degeaba mi s-a mutat mâncărimea
palmelor
în umeri, semn c-o să-mi crească aripi,
dacă, la fel ca înotul pe care nu l-am
deprins,
din cauza fricii de apă, nu am învățat
zborul
sau, măcar, plutirea pentru a-mi însoți
îngerul.

Contrapunct

Poezia – încotro? (IV)

A.T. BRANCA

„pe mânerile scaunelor din autobuze
pe băncile din sălile de așteptare
sclipește grăsimea zădărniceii.
vidul înconjoară cu pași sonori totul.”
Mihai Marian, *în timp ce tu*

Nimic mai greșit decât să mergi singur pe un drum neumblat, iubind poezia mai mult decât pe poeți. Pentru clarificare, asta înseamnă să nu te abați de la drumul poeziei, unul care nu e liniar în timp și în spațiu. Dacă o faci totuși, asumă-ți riscurile: mulți te vor judeca, unii, pe care îi credeai prieteni, te vor îndepărta, alții, a căror atenție ai fi vrut să o captezi, te vor ignora mai mult, în general cei înregimentați unor tendințe și ideologii, mai cu seamă radicale decât noi, se vor înverșuna în atacuri împotriva ta dacă vei merge pe terenul lor, acolo unde doar vocile lor au forță și ecou. Nu îi provoacă. Poezia e dincolo de orice ideologie, ea e suverană la scara istoriei literare. Aici, la acest moment, nu pot fi decât de acord cu Terry Eagleton „Căci, dintre toate genurile literare, poezia este cea mai izolată aparent de istorie, locul în care „sensibilitatea” se poate juca în forma ei cea mai pură și mai puțin impregnată de social.” (Teoria literară. O introducere, pag. 69).

Înainte să fi scris primul rând am contemplat lumea și ea a rezonat în noi. Am reprodus-o mimetic lăsându-ne în seama reveriei, a fantazării, a poeziei

intrinseci, inspirate natural. Prima întâlnire cu poezia scrisă a însemnat descoperirea unei lumi noi, cu alte dimensiuni, care ne-a lărgit orizonturile și totodată ni le-a delimitat.

Pentru poeții romantici, poezia era magie, transcendență, creație demiurgică. Pentru simboțiști era sugestie și muzicalitate. Ei disprețuiau artificialul. Pentru Arthur Rimbaud, țelul poeziei era să vadă nevăzutul, să audă neauzitul. Sunt concepte ale transcendenței preluate de la Baudelaire și înseamnă cunoașterea a ceea ce este dincolo de experiență, de realitate. „Poetul va defini cantitatea de necunoscut ce freamătă în sufletul universal al epocii sale”, spunea Rimbaud într-una din scrisorile sale, iar de la orizonturile de unde poetul se va prăbuși după ce le va fi atins, alții vor veni să lucreze. (Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne*, pag. 41). Și la Mallarmé poemul are straturi de semnificație suprapuse, fantezia artistică e o deformare a realității – pentru că sensibilitatea artistică acționează asupra realității precum oglinda convexă a lui Parmigianino, o distorsionază, produce reflexii manieriste ale acesteia. Mecanismul poetic este prin definiție o oglindă deformatoare.

Un însingurat închis în sine provoacă neliniște, e ascultat, e supus mereu la exegeze noi, atrage discipoli și formează din rândul lor maeștri. (Hugo Friedrich,

Structura liricii moderne, pag. 63). Emoția inspiratoare ca legitimare unică a calității poetice și-a pierdut prestigiul. „Poezia e o artă profund sceptică. Ea presupune o libertate extraordinară față de sentimentele noastre”. Inspirația divină ne dăruiește întâiul vers, apoi e rândul nostru să-l producem pe-al doilea, demn de fratele său supranatural, iar pentru asta „abia ajung forțele experienței și spiritului laolaltă”, spunea Valéry, „suspînul și gemetele elementare nu au ce căuta în poezie câtă vreme nu devin figuri spirituale.” (Hugo Friedrich, Structura liricii moderne, pag. 109). În eseul Principiul poetic, în care este redat procesul scrierii poemului său Corbul, Edgar Allan Poe a fost primul care a demitizat inspirația poetică, i-a descris ingenerește mecanismele, ne-a făcut demonstrația că aceasta e o formă de construcție calculată. Dar este oare numai atât?

Astăzi poezia și-a pierdut aproape toate caracteristicile cunoscute din romantism, simbolism și modernism. Ea nu mai e magie, nu mai idealizează, nu mai e muzicală, nu mai e încifrată, nici obscură, accesibilă doar celor inițiați, cum o făcuse ermetismul. Desigur nu mai este irațională și nici de avangardă. Poezia a încetat să fie impersonală și totodată s-a denudat. Poezia a ieșit din perioada dirijată a proletcultismului în „neo-” și „post-” modernism. Întâi poezia a fost reflexivă, avidă de metafizică, apoi de real, de autentic și de „joc”, aparent s-a saturat. Relativ rapid. A devenit directă, prozaică, biografică, concretă. S-a deliricizat, s-a abandonat pe sine și după cum spune teoreticianul Gheorghe Crăciun „nu mai simte nevoia să-și apere un spațiu propriu de existență.” (Teoria literară). Poezia a devenit tranzitivă.

Conceptele preluate de la Tudor Vianu (Dubla intenție a limbajului și problema stilului), ne spun că există o relație de complementaritate între latura „reflexivă” și cea „tranzitivă” a oricărui fapt lingvistic: „Cine vorbește «comunică» și «se comunică». O face pentru alții și o face pentru el. În limbaj se echilibrează o stare sufletească individuală și se organizează un raport social. Considerat în dubla sa intenție, se poate spune că faptul lingvistic este în aceeași vreme reflexiv și tranzitiv”.

În acest moment, la această răscruce de drumuri încă ne situăm. Dar poate că nu e o răscruce! Poate e un nod, o rețea de drumuri și poduri învăluite în crepusculul asfințitului sau răsăritului poeziei.

Ne identificăm și suntem diferiți prin experiența literară proprie, prin trăirea pe care ne-o produce ceea ce receptăm ca fiind poezie/ text poetic. Trei sunt ipostazele în care ne putem situa: prima este cea de încântare în fața rezultatului creației proprii și explică procesul creației. A doua țintește către cititor și e explicată prin experiența receptivă a acestuia. Îi poate induce cititorului o emoție, determina o eliberare sufletească, o schimbare în percepția realității, o îmbogățire a trăirii, sau orice alt răspuns. În cea de a treia stare, cea mai înaltă a experienței, cititorul se identifică, regăsește în sine și își însușește mesajul, valorile transmise. Este evident că actul literar, privit deopotrivă dinspre scriitor și cititor, reunește două orizonturi de așteptare: cel al artei scrise prin coordonate ale gustului și esteticii și cel practic al preocupării de felul în care a fost receptată.

Adânc înrădăcinate în noi, oricât de moderni suntem, există instinctele, e

sălbăticia ființei umane, sunt credințele inconștiente sau adesea nerecunoscute, modul în care ne percepem lumea și sinele, pe celălalt, cum le evaluăm și, astfel, ce credem despre relațiile cu lumea și structurile ei, despre structurile și relațiile de putere din societatea în care trăim (Terry Eagleton, *Teoria Literaturii*, pag. 30). Efuziunile de emoții exprimate într-un limbaj de orice fel îi fac pe mulți să se creadă poeți. Tinerii aspiranți lipsiți de profunzimea înțelegerii efemerului clipei, de dorința de a cunoaște poezia de până la ei, sau debutanții entuziaști la orice vârstă, surprinși de adrenalină pe creasta ultimului val. E profund uman ca odată ce deprindem farmecul zborului, amețiți de propriile rostiri, să ne lasăm orbiți și asurziți de tumultul din noi – anume acum vine setea, foamea – cu ele, nerăbdarea de a ieși în lume, de a-l rosti. Scriem cu mintea și trupul prinse în arderea propriei vieți și uneori nu cunoaștem alta. Captivi emoțiilor, neliniștilor, resentimentelor, frustrărilor, obsesiilor și ambiției suntem instrumentul lor. „Întotdeauna ar trebui să ținem seama de inerția sufletelor și trupurilor”, dar, nu e așa? Suntem refractari la orice trebuie – ne-am născut mai deștepți și mai informați decât înaintașii, iar școala și societatea modernă ne-au imunizat împotriva a ceea ce trebuie. Nu avem timp, nici voință să ne eliberăm de propriile vieți, să ne dezbrăcăm de ele ca de niște cămăși uzate, să vedem goliciunea umană de dinăuntru revelată, ca Egon Schiele. Nici gând să uităm de noi, să căutam să cuprindem cât putem și ne permitem să asimilăm din marea literatură, din cultura lumii, rămânând în permanență ancorați în real pentru a fi pregătiți să ne întoarcem la scris fără a-

denatura, falsifica. Să ne păstrăm cumpătul, de ce să cedăm impulsului? Să uităm de text, pentru ca apoi revenind, să lucrăm pe el, dincolo de propria simțire, de gust și de sensibilitate, numai atunci vom spune ceva celorlalți, desigur, alăturându-ne în cor unor mii de voci.

Odată uitat sau anulat orizontul metafizic, mai departe de orizontul cotidianului privirea poezilor pare însă că nu mai poate trece. Dar câtă consistență are cotidianul, cum poate el să fie relevant și să susțină poezia pe care o hrănește? Alexandru Mușina avertiza: „Poezie a cotidianului înseamnă în același timp și poezia din cotidian, miraculosul ascuns în banalitatea vieții de zi cu zi... sacrul nu dispare, ci se topește, se ascunde în profan. Sub crusta obișnuințelor, a rutinei, a cuvintelor uzate colcăie o lume mirifică de senzații și sentimente, o realitate feerică”.

Cotidianul sau concretul în sine nu înseamnă altceva decât nimicuri, dacă ele nu deschid spre ceva mai profund, dacă nu permit împletirea în ordinea lor a unor curenți de trăire care să fie mai rezistenți, fertili și semnificativi decât cotidianul pur. Sufocarea în cotidian, asta e insuficiența poeziei actuale, nu doar insensibilitatea la metafizic.

A spune că „Rumegătura anxioasă a cotidianului și concretului, care nu este transfigurat în niciun fel de trăire, viziune, metaforizare, gândire sau idee, este pur și simplu falsitate” înseamnă a afirma răspicat în fața poezilor tineri, unii cu mai multă forță și talent în vers decât profesorii lor, că: a scrie despre fapte saturate de cotidian, fără să treci dincolo de limitele familiarului, superficialului, vulgarului, banalului, grotescului, fără să spargi cu pumnul sau cu capul aceste coji,

a scrie despre traume închipuite, mereu despre frustrări și inhibiții/ dezinhibiții, înseamnă să produci în masă versuri sterile, fără idei și profunzime, înseamnă să reduci la zero șansa poeziei să încolțească în tine. Este sensibilitatea schingiuită și agresată a unei mase de marionete. O poezie dezestetizată care se încarcă cu aluviunile de nevoi, de ciudățenii în care societatea se afundă. Suficiența în care umanul comun se complace. Cotidianul și concretul, sub formele lor de suprafață pieritoare și schimbătoare, produc construcții efemere. Să supui poezia, creația artistică regulilor cotidianului înseamnă să o condamni la inconsistență. Nu are sens nicio creație care nu forjează în fluxul cotidianității – în confruntare directă cu toate limitele și cu defectele, cu durerile și bucuriile noastre, în care apar și apoi se uită toate surprizele și minunile – dacă nu avem să înțelegem că el este doar suportul unui orizont de semnificații și înțelesuri. Altfel totul se topește în ilizibilitate și capriciu.

Numai poezia profundă germinează instantaneu. Numai ea îți stârnește sensibilitatea, mintea, imaginația. E de remarcat, în complementaritatea tranzitiv-reflexivă, creația unui poet din noua generație. Poemele lui Mihai Marian, prezente în a doua ediție a volumului său *în timp ce tu* (Editura Charmides, 2022), sunt cele ale unei biografii inconsistente, destrămate, „împrăștiată în vânt”. Este poezia confesiunii unei vieți imprecise, evanescente, în care marcante sunt doar bornele unor evenimente obiective, fără legătură cu viața personală, ale unor dispariții faimoase („cât o dacia 1300 pe butuci,/ cât cenușa lui josphine baker

împrăștiată în vânt / cât a trecut de la dispariția lui jimmy hofa.”). Obișnuit cu o așa soartă de ticălos fără glorie, atitudinea e demnă: „happy birthday, dickhead!/ da, la mulți ani fără prea mari umilințe,/ fără legiunea întâi germanicus mășăluind pe creier,/ fără duhoarea chimică a stomacului,/ dar cu instinctul opacității partitură,/ câștigător și liber ca un armăsar pe tabla de șah”. Într-un alt poem meditativ, reptile (un câine înghețat), Mihai Marian se detașează de ceea ce ne spun psihologii, că mărturisirea suferinței ar avea cu adevărat valențe terapeutice. Realitatea poetului e cu totul alta – cea a războiului zilnic, pustiitor, apocaliptic:

„ce știu eu e că în fiecare seară aprind luminile/

și nu le sting pînă dimineața,/

ce știu eu e că sistemul are teroarea, iar eu am lacrimile/

asta fiind singura legătură dintre noi./

ce știu eu e că mintea mea nu-mi înțelege corpul,/

e că acel turn din piese de puzzle, unde ferite de/

lumină și căldură ne ținem spaimele,/

va fi luat într-o zi cu asalt de escadroanele realității/

și astfel/

reptilele vor stăpâni din nou lumea”.

Sentimentul antinomist e nepotrivirea radicală între poet și lume, minte și trup. Totul pare gândit în registre antinomice. Trakl spunea „Străin este sufletul pe acest pământ” (Albastrul de duh/ Își varsă lumina îndoielnică deasupra pădurii neumblate). La Mihai Marian (care mărturisea că dacă nu l-ar fi citit pe Trakl nu ar fi scris poezie) sentimentul este mai acut: omul trăiește într-o neîmpăcare, într-o relație de dușmănie cu realitatea,

cu lumea – „sistemul” în care omul e pedepsit prin sensibilitatea sa de propria-i trăire. Răspunsul poetului nu e lamentație, e stoicism, deși o retragere aparent infantilă într-o lăcrimare interioară, e o ascensiune în forță în poezie. Mihai Marian își pictează cel mai bine personalitatea poetică – nu cea reală, psihologică, ci eul poetic configurat – în versuri ca acestea, în care anxietatea alertă, iminența răului poate lovi de oriunde:

„ce știu eu e că mintea mea e un câine înghețat/

care se ascunde prin scări de bloc și/

tremură de fiecare dată când se deschide o ușă”.

Te izbește în poeziile lui o emoție puternică, te inundă un sentiment de rău interior, te sufocă un mediu saturat patologic, în care inspira toată amenințarea, duci toată greutatea trăirii de degradare, de desprindere de sine. Iar această amenințare care își sporește puterea este ceea ce face eul să fie din ce în ce mai viu, reactiv, în sensul cutremurării, sensibilitatea poetică devenind un organ în sine. În tropism, pe măsură ce corpul devine evanescent, sufletul se corporalizează, într-o totală lipsă de ambiție de sine devenind „satelitul perfect”. Această mișcare dublă – rafinarea și risipirea trupului și, concomitent, densificarea sufletului, produce o veritabilă inversiune în registrul existenței:

„nimic nu se compară cu bucuria/

de-a nu mișca un deget,/

de-a rămâne complet absorbit de liniște/

și în tăcere,/

să urmăresc oamenii și întâmplările lor,/

firul chiar și celui mai mic eveniment.”.

Sentimentul existențial și aici, ca

aproape în toate poemele sale, este acela de extragere din sine, ca spectator al unui ciclu de situații, de circumstanțe aleatorii, al întâmplărilor, vieților celorlalți, la fel de insignifiante, dar care constituie singurele urme ale realității. Ca în strada R, strada H negativ unde poetul e prins între crevasa din asfalt și bulgarele de bitum și pietriș, și izbit cu forță de „puntea de lemn ce atârnă deasupra orașului/ ascuns în cețuri” – imaginile amenințării materializate –, strivit între spaime – „orgie a smintelii care în cele din urmă întărește rațiunea”. E greu când „tu” luptă cu „tine” în trupul tău și asști la ea ca simplu spectator. Aceleași sentimente violent antinomiste, imagini puternice, extrem de sumbre și apăsătoare și un limbaj expresiv al agresiunii, al expulzării dintr-o viață insuportabilă, sufocantă, în universul stăpânit parcă de o divinitate cinică, fără chip, avem și în trupurile reci: „vom exista veșnic doar pentru că am existat,/ carnea noastră nu știe asta, dar o află/ târziu”.

Am lăsat ultima, una din piesele de rezistență, cea care dă și titlul volumului, *în timp ce tu*. Aici, conceptul asocierilor suprarealiste, desăvârșit în stilul personal, original, sugestiile sumare, fruste, duc tensiunea la frontiera ultimă, în formulări reflexive cu cuvintele cele mai firești. Și odată „ce trupul se diluează”, poetul atinge orizontul către care țintea Rimbaud: „se zguduie nebunește orașul/ când umbra proiectată în lungul străzii/ face schimb de păr, cartilaje, oase și sânge cu trupul.” Nimic de neiertat în interioritatea poetului ce scormonește sub straturile de piele ale lumii jupuite, pure și dureroase, după tot nevăzutul ei, neauzitul ei – parfumul ei.

„oamenii râd, glumesc, își arată dinții
lipsă,/

piepturile perforate de mici arici
albaștrii/
care când pleznesc,/

la ieșirea din trup, lasă un miros de
parfum,/

ce trezește din somn femeia-păian-
jen./.../

tremură /.../ celulele corpului când îi
văd plasa întinsă./

pe mânerle scaunelor din autobuze/
pe băncile din sălile de așteptare/
sclipește grăsimea zădărniceii./

vidul înconjoară cu pași sonori totul./
nu există trecut și nici viitor./

în zadar scormonesc în amintire după
ceva de/ neiertat/ ceva care să mă
înfiore,/”.

Constantin Noica spunea că operând
cu tainicul, misticul presupune o altă
lume revelată, diferită de cea de aici. Iată
cum, la fel ca în teoria camuflării sacralului
în profan, a lui Mircea Eliade, despre care
le vorbea Mușina studenților săi,
metafizicul nu dispăre, ci se camuflează,
erupe involuntar și inconștient, în
formele cele mai abrupte, în acel
sentiment al descompunerii în neant, al
diluției, diseminat în modalități
spectrale: ca nonsens, derută, absorbție
și neutralizare de sine la poezii din noua
generație, fără ca ei să fie uneori
conștienți. Și oare unii dintre cei mai mari
filosofi ai secolului XX – Heidegger, Sartre,
Cioran – nu și-au făcut din neant temă
centrală a meditației? Heidegger spunea:
angoasa revelează neantul.

Ceea ce se impune în camera de
urgență în care însoțim alertați poezia, e
mai ales critica și autoevaluarea reală prin

raportarea unora la alții, dar mai ales a
poeziei de azi la poezia mare a
generațiilor. Alexandru Mușina spunea
că: „dacă poezia modernă nu e
ireductibilă la poezia care a precedat-o,
dacă nu este altceva decât poezie care a
mai existat și înainte, va trebui să accep-
tăm și: lipsa de originalitate (ontologică
și/ sau expresivă) a poeziei moderne;
inutilitatea acesteia, vanitatea și stupidi-
tatea efortului creator, caz în care e doar
aparent creator, al tuturor poezilor
moderni, gratuitatea, nonsensul oricărei
analize, oricărei încercări de a înțelege și
explica poezia scrisă în ultimul secol și
jumătate.” Sistemul său de referință l-au
constituit întotdeauna poezii mari ai
lumii, centrul, nu marginile. (Alexandru
Mușina, Eseu asupra poeziei moderne.
Teoria și practica literaturii).

Deși foarte multe, coagulate în jurul
unor reviste sau poeți, cluburile, grupările
literare sunt individualizate și închise,
pline de autosuficiență, nu sunt dispuse
la astfel de demersuri și nu se ascultă
între ele. Pericolul e cu atât mai mare cu
cât acum rețelele sociale, ideologizate,
distorsionează realitatea, și numai
smulgerea din tentaculele mediocrității
sufocante te-ar putea propulsa în aer
tare. Ceea ce ar trebui să își dorească
poetul este critica reală a cititorului
specializat, în cele două direcții ale sale:
subiectivă (de gust) și obiectivă
(metodică). Pentru că, așa cu spunea
Gheorghe Crăciun, critica este o activitate
recreatoare, reconstrucitivă. Importantă
nu este doar simpla receptare a creației,
ci urmarea receptării ei, activă, indepen-
dentă, autonomă, printr-o reconstrucție
a semnificațiilor.

Interferențe

Declinul omului de literatură

Ioan POTOLEA

În seara în care omul se îndreaptă cu speranța lui într-o viață viitoare, crede în Înviere, eu mă întreb ce se întâmplă cu omul de literatură. Ce Înviere poate aștepta el?

Este el crezut? Are lumea reală, piața publică, conștiința deschisă pentru discursul lui? Există, prin intuiție măcar, demersul de a urmări pașii lui Eminescu în odaia lui, în timp ce dădea expresie panoramei lunare din Scrisoarea I?

Mie mi se pare că, pe cât de atașat Cuvântului este omul de literatură, pe atât de negat este de semenii săi. Nu doar negat. Chiar disprețuit, hulit, marginalizat. Așa, pe tăcute.

Omul de literatură trăiește în disprețul cotidian, cârciumile, stadioanele, autostrăzile, plajele, metrourele, băncile, wall-street-urile, toate îl pedepsesc, îl trimit la moarte chiar. Omul de literatură este Joseph K ucis la periferia dezafectată a lumii; „ca un câine“, sunt ultimele lui cuvinte, comparabile cu ale lui Iisus... Eli, Eli lama sabachthani...

Dacă vrei să te faci de rușine într-un grup de petrecăreți la o nuntă, anunță la microfon că vrei să reciti o poezie de dragoste. Sau de pahar. Observă la restaurant cum cade fața comensurilor tăi

când faci referire la biografia lui Rimbaud, sau la o rubayata de Omar Khayan.

Cultura a devenit bășcălia bișnițarilor de valută, „ești scriitor? ce e aia?“ Dar la fel ca bișnițarul, te întreabă și colegul de clasă, și inginerul de la fabrică, și portarul, și șoferul de taxi, și uneori chiar neamurile tale. Lei ceva bani? e prima întrebare – am suportat-o decenii.

Mă întreb în această seară și pentru uriașul spectacol al ipocriziei omenești. Dacă Eminescu ar cuvânta incognito prin lumea noastră, ar fi cineva gata să taie vițelul cel gras?

Nu contează succesul. Nici canonul. Nu există diferențiere. Noaptea din mîntea lor înghite în același stomac toate capodoperele. Divina comedie? Don Quijote de la Mancha? Ciurma? Condiția umană? Lasă-mă, dom'le, să-mi văd de câștigul meu. Tănase Vasilescu Lumânărarul trăiește fără Kant. Kant îl încurcă.

Lumea nu crede că e așa. Cei câțiva aleși care mai citesc se cred mulți; nu sunt. Sunt copleșiți de o mulțime tot mai ignară. Ce se întâmplă în școli e dovada. Într-o zi ultimul om de literatură va fi scos la marginea orașului și înjunghiat. Ca un câine.

Julien BENDA și trădarea cărțurilor

Theodor CODREANU

15 281. Trădarea cărțurilor (1927) însemna pentru Julien Benda altceva decât se vehiculează, oral, pe seama lui. Benda pune problema atitudinii învățaților în fața antitezei spiritual (în sens evanghelic?)/temporal în accepția „regulamentelor militare” din lume. Or, am găsit autori care-l invocau numai în cazul antinomiei democrație/nazism.

15 282. Benda crede că trădarea Evangheliei începe în epoca modernă, culminând cu secolul al XX-lea. În realitate, Evanghelia a fost trădată chiar de la începuturi de către cărțurari. De unde necurmatul șir de erezii, de războaie, de arderi pe rug săvârșite de cei care jurau cu mâna pe Sfânta Scriptură.

15 283. Benda tinde să reducă temporalul la trei pasiuni politice: de rasă, de clasă, de națiune. În privința „pasiunilor naționale”, el riscă, fatalmente, să inducă ideea că tot ce ține de național este împotriva spiritualului, confundând complexitatea geniului național cu tendințele imperiale și rasiste. El ignoră că există națiuni agresate imperial, supuse „terorii istoriei” (Mircea Eliade).

15 284. Benda consideră real numai ceea ce cade sub incidența temporalului: „orice existență care nu urmărește decât dobândirea unui bun spiritual sau care se afirmă, cu sinceritate, în plan universal, se situează în afara realului”. Realism divinizat, totuși, concede autorul, iată patriotismul.

15 285. Benda ia apărarea cruciadelor ca fiind pasiuni dezinteresate de realul pragmatic. Elanuri idealiste comparativ cu războaiele moderne, în care Dumnezeu a fost înlocuit cu Statul, Patria, Clasa.

15 285. Prin cărțurari, Benda înțelege pe toți cei care activează într-o sferă străină „de orice scop practic” (artă, știință, filosofie), înstăpâniți asupra unor bunuri non-temporale, după afirmația lui Iisus: „Împărăția mea nu-i din lumea aceasta”. Două milenii cărțurarii s-au opus „realismului maselor”: „nu i-au putut împiedica pe laici să umple întreaga istorie cu vuietul urilor și al maselor; dar i-au împiedicat să aibă cultul acestor acte, să se mândrească cu înfăptuirea lor”. Iată menirea cărțurarilor în istorie. S-ar putea spune că timp de două milenii „omenirea a înfăptuit răul, dar a cinstit binele. În această contradicție constă onoarea speciei umane, ea a fost fisura prin care s-a putut strecura civilizația”.

15 286. Marea ruptură în sânul cărțurarilor s-a produs la sfârșitul secolului al XIX-lea, când aceștia au trădat, au cedat, făcând jocul pasiunilor politice: din obstacole, au devenit catalizatori ai răului.

15 287. Cândva, angajații politici din rândurile cărțurarilor erau excepția (un Dante, un Petrarca), azi însă e regula. Nu rămâne decât să vezi în intelectual cauza tuturor relelor din lumea modernă. În vreme ce un Malebranche era „un maes-

tru al liberalismului”, Nietzsche a devenit „un moralist al războiului”.

15 288. Cărturarul nu a dispărut, dar se pretind a face parte din breaslă laici precum Maurice Barrès, Maurras sau Charles Péguy: „consider că un cărturar nu-și trădează funcția decât dacă, ieșind în piața publică, o face... pentru triumful unei pasiuni realiste de clasă, de rasă sau de națiune”. Cărturarul poate ieși la rampă, dar numai pentru a sluji „justiția abstractă”. Și: „Există astfel un criteriu incontestabil ca să aflăm când un cărturar implicat în viața publică o face în concordanță cu menirea sa: el devine imediat ținta oprobriului lumii laice, căreia îi încurcă socotelile (Socrate, Iisus)”. Se poate afirma a priori, că un cărturar lăudat de laici și-a trădat misiunea.

15 289. Benda nu respinge patriotismul/naționalismul ca atare, ci doar golirea lui de rațional, ceea ce Eminescu numea echilibrul dintre minte și inimă, formula maioreșciană pe care a îmbrățișat-o și el: naționalitatea în marginile adevărului. Benda dă exemplul lui Renan, care a respins violența războaielor napoleoniene, dar și pe Nietzsche care s-a opus brutalităților germane față de Franța. Iată de ce trebuie să vedem în adevăratul cărturar justiția Paracletului Iisus.

15 290. Pentru a-și motiva fanatismul politico-ideologic, cărturarii moderni au introdus relativismul în toate, pretinzând că „nu știu ce înseamnă dreptate, adevăr și alte asemenea «năluci metafizice»; că pentru ei adevărul se naște din utilitate, iar dreptatea, din circumstanțe”. Când Calicles susținea asemenea relativisme, el stârnea indignarea contemporanilor. Azi, declanșează admirație postmodernistă.

15 291. Benda acuză Germania că a

inventat naționalismul cărturăresc. Dobândind putere, Germania a contaminat întreaga Europă cu naționalism, existența unui istoric precum Theodor Mommsen silind apariția în Franța a unui Barrès, altfel Parisul riscând inferioritatea politică față cu Germania. Adevăr relativ, fiindcă naționalismul francez culminase cu intrarea în legendă a loanei d’Arc, consacrat fiind ca ideologie de către Marea Revoluție Franceză.

15 292. Nemulțumirea lui Benda venea de acolo că Maurice Barrès n-a înțeles „necesitatea” propriei apariții în istoria Franței, că n-a regretat că „traectoria lumii îl obligă să se bucure de asemenea fenomen”. E ceea ce geniul lui Eminescu a înțeles cu asupra de măsură, afirmând că apariția naționalismului este semn rău pentru un popor, însemnând că ființa lui se află în mare primejdie în fața voinței imperiale din vecinătate. Reflecțiile poetului despre națiuni, bunăoară, ar fi fost pe deplin acceptate de Benda. Pasiunile politice, conchide autorul francez, au adus „o catastrofală răsturnare a reperelor morale ale celor ce educă lumea”.

15 293. Până la un punct, Benda vede primejdii și în naționalizarea spiritului: a se vorbi despre sensibilitate franceză sau filosofie franceză, germană etc., apoi de suflet colectiv, geniu național ș.a.m.d. „Corectitudinea politică” de azi ar putea găsi un minunat sprijin în cartea lui Julien Benda. El laudă, de pildă, reproșul adus de Nietzsche lui Wagner: „Nu i-a putut niciodată ierta lui Wagner că s-a plecat în fața dorințelor Germaniei”. Asemenea, Renan îi vine în sprijin: „Omul nu aparține nici limbii, nici neamului său; el nu-și aparține decât sieși, căci este o ființă liberă, adică o ființă morală”. Renan, ca și Benda, riscă, totuși, o cădere în silogism,

căci a fi liber implică, deopotrivă, și alegerea solidarității cu neamul tău sau comuniunea euharistică, în plan spiritual. Barrès îi va da replica: „Moral este să nu vrei să fii liber de neamul tău”. Dar Benda nu-și abandonează logica, respingând pretenția multora că „nu pot dobândi roade adevărate decât pe pământul lor natal, decât dacă nu se deșrădăcinează” . Găsește de răs faptul că, în 1904, la... centenarul Petrarca (în realitate, 700 de ani!), germanii și englezii, ca nelatini, n-au fost prezenți, în schimb au fost invitați... românii! Vezi bine, Benda însuși cade în deriziune politică și morală, de vreme ce românii nu sunt găsiți ca vrednici de a sta la masa elitelor cărturărești!

Văzând că o ia razna, Benda ține să nuanțeze: „Precizez că nu dezaproab aici dorința cărturarului de a se considera determinat de neamul său, de a rămâne înfipt în pământul său decât în măsura în care ea constituie o atitudine politică, o provocare naționalistă” .

15 294. Ironia face ca pledoaria lui Benda să se transforme ea însăși în pasiune politică, de interdicție și de blamare a tot ce-i național, simptom de „corectitudine politică”. Fragilitatea demersului său este izbitoare, din acest punct de vedere. Un caz „ilustru” de azi, care a și tipărit versiunea bendiană, este Gabriel Liiceanu, considerându-se dintre cei care n-au trădat cărturăria, comilitonii considerându-l model de moralitate, în vreme ce el semnează scrisori de susținere a unui „jucător” politic precum nefastul Traian Băsescu, furnizor de recompense pragmatice. Ceea ce ignoră Benda e că reversul medaliei ține tot de pasiune ideologică. Ajungem inevitabil la Eminescu: „Unde vei găsi cuvântul/ Ce exprimă adevărul?”

15 295. Cei mai afectați de politic

dintre cărturarii moderni sunt istoricii, observă Benda. De aceea, ei și teoretizează subiectivitatea în scrierea istoriei, deși rostul istoricului este de a fi obiectiv. Prezintă subiectivitatea ca semn al „dezinteresării”, cu toate că lucrurile stau invers.

Sub aceeași lupă sunt fixați scriitorii, criticii, ultimii deveniți slujitori de partidă sau, mai sofisticat, în slujba „geniului națiunii”. Asemenea și filosofi, principalii vinovați fiind, și de astă dată, nemții, în frunte cu Hegel și Fichte.

15 296. Alt aspect al trădării: exaltarea particularului și eliminarea universalului. Posibil a le opune la modul radical, de vreme ce antitezele sunt viața (Eminescu)?

15 297. Cărturarii cei mai vinovați de ofensiva naționalismului, crede Benda, sunt clericii. Fericitul Augustin pleda pentru „cetatea eternă”, în care nu are loc patriotismul. Bossuet identifica însă patria cu iubirea dintre oameni. De aceea, Benda îi acuză pe clerici că au introdus naționalismul în Biserică, făcând din Iisus părtașul egoismului național. Așa s-ar fi ajuns ca adevărul să fie văzut doar de cei care au părăsit Biserica. E citat Loisy: „Evanghelia lui Iisus nu presupune patria, ci o suprimă”. Dacă Iisus ar suprima patria, n-ar mai fi loc pentru oameni, căci nu s-au văzut încă indivizi care să se nască într-o lume în care nu se vorbește nicio limbă, afară de cea a animalelor, care și ele au limbajul lor prin care se recunosc și supraviețuiesc. Alungarea limbilor din lume echivalează cu nerecunoașterea Logosului divin, care adăpostește deopotrivă generalul și particularul: Dumnezeu și om.

15 298. William James paria pe particular împotriva generalului. Benda recuză particularul în numele generalului. Acestea trimit la logici bivalente, ale

eterogenului și omogenului (Ștefan Lupașcu). Benda ratează logica terțului tainic inclus, eminesciana împăcare a antitezelor. Totuși, observă: „Cărturarul modern a săvârșit această lucrare cu totul nouă: l-a învățat pe om să-și renege divinitatea”. El este anti pragmatic și antiutilitar, întemeindu-se pe o spusă a lui Montaigne: „Prost pledează pentru onoarea și frumusețea unei fapte cel ce-l laudă utilitatea”. Nietzsche, deși pragmatic, a întrezărit totuși primejdia utilului care s-ar putea să ne ducă la pieire. Despre pragmatism, Benda conchide că e „una dintre cele mai grave cotituri din istoria morală a speciei”, „o revoluție despre care îndrăznesc să spun că e mai gravă decât toate răsturnările politice”. Or, eu susțineam cândva, în aceste însemnări, că tocmai ceea ce-i considerat a fi util, pragmatic, este absolut inutil, gratuit. Realist e spiritualul iar nu temporalul. Benda răstoarnă inutil ordinea ontologică. Dar argumentează revenind la ideea de justiție divină: „Pe vremuri, omul era divin fiindcă înțelesese conceptul de dreptate, ideea de lege, sensul de Dumnezeu; astăzi, este divin fiindcă a știut să-și făurească o unealtă care-l face stăpân asupra materiei”. Nietzsche, Sorel, Bergson laudau pe homo faber. Oare tehnica îl împiedică pe om să fie creștin? Nu, e altceva mai grav la mijloc.

15 299. Max Weber elogia „pragmatismul” creștin protestant. Benda vede în el începutul sfârșitului omului.

15 300. O altă consecință a utilitarismului modern: lauda militarismului, care vede în război o „purificare”, „ridicarea la rangul de supremă moralitate a «violenței» sau a celor care-și rezolvă conflictele pe calea duelului, nu în fața tribunalelor, în timp ce respectarea înțelegerilor

este declarată «arma celor slabi», iar setea de dreptate – «specifică sclavilor»”. Va trebui să vină René Girard cu dezvăluirea mecanismului mitologic al crizei sacrificiale perpetue soluționată prin doctrina țapului ispășitor, Noul Testament înglobând cel mai complex text victimar din toate timpurile,

15 301. Georges Sorel (*Réflexions sur la Violence*, 1908), citat de Benda, vedea în violența războinică libertatea: „Este absolut evident că libertatea ar fi grav compromisă dacă oamenii ar ajunge să atribuie valorile homerice (adică, după el, cele glorificate de Nietzsche) numai popoarelor barbare”. Îndemnul lui Nietzsche la cruzime și duritate pentru asigurarea dominației exprimă „dreptul” celui mai tare, compromițând conceptul de supraom a cărui superioritate părea să fie cu totul alta. Este îndemnul la barbarie, ascultat cu asupra de măsură de liderii germani din secolul al XX-lea: „Fiți duri, fiți nemiloși, și veți domina”. Prin discursul lui Andrei Mureșanu, Eminescu va răsturna, antifrazic, îndemnul la „barbarie” al lui Nietzsche, îndemnându-i pe români să iasă din omenia mioritică perdantă, dar nu spre a se alătura barbarilor: „Rău și ură/ Dacă nu sunt, nu este istorie. Sperjură,/ Invidios-avară, de sânge însetată/ E omenirea-ntreagă – o rasă blăstămată,/ Făcută numai bine spre-a domina pământul,/ Căci răutății numai îi datorește-avântul/ Ce l-a luat pe scara ființelor naturii./ Cine-a văzut vrodată popor de oameni buni/ Să fie mare? Dacă e rău, e egoist,/ Vrea toate pentru sine, nimica pentru alții;/ Dacă trăiește bine, dar fără ca să lase/ Ca și-alții să trăiască – e mare. Când un popor/ Începe a fi nobil și generos în cuget,/ Atunci a lui cădere și moarte sunt aproape,/ Căci numai răul are puterea de-a trăi” (Andrei

Mureșanu, 1872). Până și Voltaire, „cinicul”, a ajuns, în 1763, să ia apărarea lui Jean Calas (1698-1762), protestantul acuzat pe nedrept, într-o mare de catolici.

15 302. Tot Nietzsche, despre omenie: „Omenia! A existat vreodată babă mai hidoasă între toate babele hidoase?” Și un „precursor”, în Spinoza: „Mila este rea în sine și inutilă într-un suflet care se conduce după rațiune”. Mila e rea, iar rațiunea bună?

15 303. O altă maladie a temporalității, crede Benda, nu fără îndrituire, este pasiunea succesului, asupra căruia a meditat și Montaigne, apreciind că cinstea virtuții stă în luptă, nu în izbândă. Morala semibarbară modernă pariază doar pe victorie. Cel ce nu câștigă, indiferent în ce domeniu, este demn de dispreț și de blamat. În lumea modernă, se vede imediat la fanaticii sporturilor, care nu mai cred în spiritul olimpic al participării, nu neapărat al victoriei.

15 304. Încă Sainte-Beuve atrăgea atenția că modernii exaltă inteligența-spadă și disprețuiesc inteligența-oglină. Cu Nietzsche, a devenit regulă, crede Julien Benda. Iar, cu Marx, au fost înlocuite principiile carteziene dubito și cogito, cu acționez, deci exist. Bergson, mai nuanțat, a consacrat „sporesc, deci exist”.

15 305. Teologii și cărturarii moderni au investit, așadar, un Dumnezeu pragmatic. Încă Hegel și Schelling, apoi Bergson, Péguy și alții au conceput o divinitate în „dezvoltare”, ca permanentă schimbare, înnoire și creație. Trădarea cărturarilor a trebuit să vină inevitabil, iar Benda îi descoperă rădăcinile în dispariția mecenatului care-i silește pe învățați să-și câștige pâinea prin compromisul utilitarist: „omul obligat să lupte pentru traiul zilnic se lasă ispitit de pasiunile

practice și ajunge să le divinizeze”.

În ultimă instanță, societatea e vinovată, căci a împlinit profeția lui Renan conform căreia aceasta va supune indivizii la corvezi, lipsind elitele de libertatea spiritului. Astfel, cărturarii au devenit o specie pe cale de dispariție. Cărturarul a apărut la căderea Imperiului Roman, când micile națiuni încă nu se iviseră. Atunci s-a dezvoltat pleiada de cărturari preocupați doar de spiritual: Toma d’Aquino, Roger Bacon, Galileo Galilei, Erasmus din Rotterdam ș.a.m.d.

15 306. Nietzsche, apreciază Benda, a fost un prost cărturar, prin doctrina sa, dar un mare cărturar prin faptul că s-a dăruit exploziv spiritualului.

15 307. Benda sesizează legătura tainică dintre estetism și regimurile totalitare: „sensibilitatea artistică prețuiește sistemele care tind să întroneze forța și măreția și nu pe cele care vor să instauzeze dreptatea, căci ea vibrează la realitățile concrete și respinge concepțiile abstracte și pur raționale al căror model este ideea de justiție”.

15 308. Benda trăiește, poate fără să vrea, cu visul lui Marx al unui imperiu universal care să se opună națiunilor și să le nimicească. Eroarea lui capitală, ca și a utopiilor globaliste actuale, e că ar putea exista un imperiu spiritual universal. De aici, întrebarea maniheistă: „Cum va fi omenirea, națională sau spirituală?”. Răspuns: și națională, și spirituală. Orice altă alternativă duce la dictatură. Astfel, în globalismul lui Benda ne putem trezi (și asta se și urmărește) la o devastatoare entropie spirituală, cu predominanța unui utilitarism fără bucuria spiritualului. Marile probleme planetare nu mai pot ele de grija cărturarilor!

15 309. Falsă constatare pentru realitatea interbelică: „Astăzi însă, jocurile sunt făcute: omenirea e națională; laicii

au câștigat”. Da, laicii câștigaseră în Rusia Sovietelor prigonind națiunile în numele internaționalismului proletar. Apoi, dinspre Germania se va apropia galopant nazismul arian, dispus să sacrifice, de asemenea, creștinismul și pe celelalte națiuni creștine.

Debusolat, zice cu năduf Benda: „slujitorii lui Iisus apără naționalul. (...) Întreaga Europă l-a urmat pe Luther, inclusiv Erasmus”. În 1927, Benda nu vede primejdia sovietică, probabil fiindcă revoluția mondială pariașe pe general. Absolutizarea acestuia pândea reducționismul omogenizării, după cum eterogenizarea excesivă este la fel de primejdioasă (Ștefan Lupașcu).

15 310. Evul Mediu „făcea răul, dar cinstea binele”. Dar modernii fac la fel: se-ntrec în teorii umanitariste, întrecându-le în rău. Așadar, simple inversări de aparențe. Benda propune un alt enunț, cinic cinstit: „face răul și cinstește răul”. Urmarea: omenirea „se îndreaptă spre războiul cel mai total (sic!) și mai desăvârșit pe care l-a mai avut lumea vreodată, fie între națiuni, fie între clase”. Pricina, în realitate, este părăsirea justiției, atât laice, cât și creștine.

15 311. Benda sesizează corect diferența dintre justiția tribunalelor și justiția spirituală: prima nu sancționează războaiele dintre națiuni și clase, pe când a doua, da. Căci întruparea lui Iisus în lume înseamnă curmarea violenței malefice (analizată de Girard), prin violența victimară de pe Golgota.

15 312. „Purismul” lui Benda merge până acolo încât crede că Biserica și-a trădat menirea susținând națiunile, iar cărturarul trebuie să-și respecte principiile și să ducă, astfel, la pieirea organismului național, chiar dacă se va prăbuși sub hui-duieli. Numai așa „va fi respectat, și în veci

păstrat în memoria oamenilor”. Admite, totuși, că și un intelectual poate împărtăși idealurile naționale, dar fără scop practic, demagogic. Cazul lui Eminescu, adversar neîmpăcat al demagogiei.

15 313. Benda nu împărtășește opinia lui Platon că filosofii trebuie să cârmuiască lumea, idee preluată și de Renan, care vorbea, la rândul-i, de „domnia filosofilor”, dar invocarea importanței filosofilor rămâne necesară pentru a nutri nevoia de spiritualitate în lume.

15 314. Ciudat, Benda „reușește”, finalmente, să nu înțeleagă diferența dintre spiritualitatea greacă și cea creștină, continuând să creadă că miracolul universalismului s-a petrecut acum trei mii de ani. Dacă Nietzsche s-a întors la Dionysos, Benda s-a întors la Apollo și la Socrate. El crede că în Evul Mediu și în Renaștere tot spiritul greco-latin a fost mai promițător decât învățătura lui Iisus.

15 315. Benda visează la reducția conceptului de Națiune la Om, ceva de genul noțiunii de Supraom, la Nietzsche: atunci, Națiunea va fi înlocuită de Om, dușmanul lui fiind Dumnezeu; fenomenul va însemna triumful deplin al temporalității.

15 316. Burghezia, crede Benda, a inventat și a întreținut eroarea naționalismului, pe când proletarul – comunismul, s-ar putea deduce. Și tot burghezia întreține militarismul, războaiele dintre națiuni.

15 317. Conform logicii lui Benda, cărturari ar putea fi numiți doar alogenii pripășiți în rândul popoarelor, deoarece ei n-au niciun interes să propovăduiască naționalismul. Silogismul este însă adeseori contrazis, căci dintre alogeni se aleg, mai degrabă, naționaliștii radicali. Cazul Sándor Petőfi, invocat frecvent.

1 aprilie 1917 – s-a născut, la București, pianistul, compozitorul și pedagogul Dinu Lipatti (m. 2. 12. 1950, Geneva)

3 aprilie 1893 – s-a născut, la Dobrotinet (Curtișoara), Olt, prozatorul **DAMIAN STĂNOIU** (m. 8. 07. 1956, București)

4 aprilie 1949 – s-a născut, la Gârcov, Olt, poeta **MARIETA MARANCEA**

6 aprilie 1984 – a murit, la București, poetul **VIRGIL CARIANOPOL** (n. 29. 03. 1908, Caracal)

8 aprilie 2012 – a murit, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul **PAUL DOGARU** (n. 5. 07. 1944)

8 octombrie 1951 – s-a născut, la Slatina, profesorul universitar, artistul Zen și savantul **DANIEL MEDVEDOV**

11 aprilie 1942 – s-a născut, la Corabia, poetul, eseistul și traducătorul **VIRGIL MAZILESCU** (m. 10. 08. 1984, București)

11 aprilie 1944, a murit, la București, poetul și prozatorul **ION MINULESCU** (n. 6 ianuarie 1881, București)

14 aprilie 2015 - a murit, la Slatina, cantautorul **MARIUS OVIDIU PEDA** (n. 21. 08. 1967, la Slatina)

17 aprilie 1935 – s-a născut la Negreni, Olt, publicistul, eseistul și antologatorul literar **AUREL TINCA**

18 aprilie 1970 – s-a născut la Tufeni, Olt, eseistul, criticul literar, diplomatul și profesorul universitar **DORIN POPESCU**

18 aprilie 1974 – a murit, la București, compozitorul **NICOLAE BUICLIU** (n. 16. 09. 1906, Corabia)

19 aprilie 2008 – a murit, la Pitești, publicistul, cercetătorul și arheologul **PAUL DICU** (n. 01 august 1926, Topana, Olt)

23 aprilie 1922 – s-a născut, la Corabia, prozatorul, eseistul și istoricul de artă **PAVEL CHIHAIA** (m. 18 iunie 2019, München, Germania)

23 aprilie 1960 – s-a născut, la Obârșia, Olt, pictorul **GHEORGHE DIACONU**

23 aprilie 1964 – a murit, la București, filosoful **MIHAI UȚĂ** (n. 14. 11. 1902, Caracal)

24 aprilie 1989 – a murit, la București, criticul și istoricul literar **MARIN NIȚESCU** (n. 25. 08. 1925, Perieți)

Proză

Lupul din frigider

Crisula ȘTEFĂNESCU

Prin mai multe aranjamente și o relație sus-pusă am reușit să obținem cu chirie, de la stat, un apartament confort doi, așa că atunci când m-am prezentat în urma repartiției la locul de muncă, undeva la țărmul mării, aveam și cheia în buzunar. Una dintre cele mai mari realizări materiale în România comunistă!

Fericită, aproape sărind într-un picior de bucurie, am urcat scările la etajul doi, am deschis ușa și am intrat în holul, nici mai mare, nici mai mic decât lățimea ușii. În stânga, bucătăria, apoi baia, fiecare cam de un metru treizeci pe doi, din care ingenioșii arhitecți mai furaseră niște centimetri și obținuseră între ele, pe hol, o debara pentru umbrele, paltoane și șoșoni.

Vis-a-vis de intrare era o încăpere, pe care aceiași arhitecți stăpâniți de demonul economiei o tăiaseră printr-un glas-vand: vreo două treimi, sufrageria, și, o treime, dormitorul.

Ușorul sentiment de claustrofobie se diminuea dacă nu închideai ușile și o lăsaai deschisă și pe cea dinspre balconul cam cât o cușcă de lei. Pentru un singur leu, de fapt, și ăla foarte mic. Și nu să trăiască în ea, ci numai să fie transportat. În mod uimitor, așa zice, apartamentul avea parchet, parchet adevărat, de stejar, care-i dădea o falsă eleganță.

Patul a intrat perfect pe lățimea așazisului dormitor, într-o nișă creată ad-hoc, iar dulapul de haine, plasat pe peretele opus, a umplut dormitorul până la refuz. În sufragerie, biblioteca a ocupat un perete, iar canapeaua cu fotolii, un al doilea perete și mijlocul camerei. Ciopârțit de ușile dormitorului, cel de-al treilea era de nefolosit, iar pe ultimul se aflau ușa și geamul de la balcon, sub care înghesuisem televizorul.

În baie, sub chiuvetă, am îndesat o mașină de spălat în miniatură. Bucătăria, după îngustimea de vreo patruzeci de centimetri, furați de debaraua din hol, avea pe dreapta vestita chiuvetă de fontă, o masă cu două scaune sub ea, deși noi eram trei; deasupra mesei, țintuit în perete, un dulap pentru oale, tigăi, cratițe și farfurii, iar lângă geam, aragazul.

Ingenioșii arhitecți uitaseră însă complet de frigider! Am trecut din nou apartamentul în revistă. Da, iarna, am fi putut pune la rece câte ceva într-un dulăpior pe balcon. Dar vara, la mare, când mâncarea se strică în câteva ore? Am făcut toate calculele și aranjamentele posibile. Să renunțăm la șifonier și să punem frigiderul în dormitor lângă pat, ascultându-l cum vâjâie zi și noapte? Bun, dar unde să ne punem atunci hainele?

Părea o problemă fără soluție, până când buna noastră prietenă Minuța mi-a spus că cineva are de vânzare un mic frigider adus din străinătate. Cât de mic? Foarte mic! Am alergat într-un suflet, nu cumva să se dea, și când am intrat nu mi-am putut crede ochilor. O bijuterie! Ca un cub, de culoarea untului și cu mânerul argintiu, nu avea mai mult de jumătate de metru pe jumătate de metru, și era așa de elegant că aș fi putut să-l punem și în salon. Dacă am fi avut loc!

Fără să mă mai tocmesc, am plătit prețul cam piperat, am chemat un taxi și mândră foc, ca și cum aș fi câștigat milionul la loz în plic, am ajuns cu el în apartament.

Aici s-a întâmplat o minune! Cubul cu pretenții de frigider, intra perfect, dar perfect, sub chiuveta de fontă, iar înăuntru, o sticlă de lapte, un borcan de iaurt, un pachetel de unt, o sticlă de apă minerală și două beri. Puteam chiar înghesui o crăticioară cu un rest de mâncare. Eram ca niște belferi! Trai neneacă pe banii babacii! Meritase toți banii.

Numai că... prin nu știu ce proces, frigiderul a trezit mari suspiciuni copilei noastre. A doua zi după achiziționarea acestei minunății de frigider, am coborât întocmai ca în cântecul "Violeta duce găleata la gunoi" să arunc la pubelă o pungă, iar copila, în pijama, a rămas singură ascultând melodia preferată la un radio în formă de bufniță, adus din Germania, care costase cam jumătate din salariul meu și la care încă mai plăteam rate.

Nu ajunsesem nici pe la etajul întâi, când am auzit un urlet fioros, care venea

nu din altă parte, ci chiar din ușa apartamentului nostru. Însăpământată, am urcat câte două-trei trepte odată și am găsit copila scuturându-se de plâns, cu lacrimi cât niște perle de la gâtul milionarelor.

- Ce este? Ce ai? Ce s-a întâmplat?

Am ridicat-o în brațe și, printre lacrimi și suspine, a putut cu greu să articuleze:

- Lupu'!

- Ce lup? Care lup?

- Lupu' din frigider!

Am început să râd.

- Nu e nici un lup în frigider!

- Ba da!

Și plânsul s-a întezit, amplificat de neîncrederea mea.

- Nu este! Uite, hai să-l căutăm amândouă și o să vezi că nu e.

Am intrat cu ea în bucătărie, am deschis ușa frigiderului și ne-am uitat cu atenție.

- Vezi tu vreun lup?

- S-a ascuns în sticla cu lapte!

- Hai să punem laptele într-o cană și o să vezi că nu e.

Am golit laptele, am mai controlat o dată.

- Nu e, a fost de acord și copila.

- Bine, acum pot să duc punga?

- Da!

- Ai văzut că nu e nici un lup?

- Da!

Am înșfăcat punga și de data asta am ajuns până la intrarea în bloc, după care totul s-a repetat identic, numai că lupul se ascunsese în borcanul cu iaurt!

Nicio încercare de a o convinge nu a dat roade. Am acoperit frigiderul cu un prosop, ca o husă, am căutat un lacăt prin casă și, cu un lăcățel de valiză și un lanț de

gât, l-am închis pe lup în frigider! Nimic! În cele din urmă, am încuiat ușa de la bucătărie și pe lup cu frigider cu tot.

Copila nu a mai călcat în bucătărie, mânca de acum în living pe un set de măsuțe dăruit de Minuța, prietena care-mi vânduse și pontul cu frigiderul.

Nu mai știam ce să facem să scăpăm de acest blestemat de lup, cum să-l scoatem din frigider și din casă. De câte ori deschideam frigiderul, urmau niște urlete care le întreceau pe cele ale unui lup la lună. Frigiderul devenea de nefolosit și ne gândeam cu spaimă dacă nu vom fi nevoiți să renunțăm la el.

Într-o zi, uitându-mă pe geam, am zărit o doamnă care plimba o javră de cățel, nu mai mare decât o pisică. Am sărit în pantofi și am alergat în stradă s-o prind din urmă. l-am povestit toată tărășenia, doamna a râs și s-a arătat de acord. Am intrat în magazinul alimentar și am cumpărat cincizeci de grame de parizer, apoi am urcat scările împreună.

După ce m-am asigurat că ușa spre

sufragerie era închisă, am luat cățelul și l-am băgat în bucătărie, am deschis ușa de la frigider și în fața ei am pus salamul și cățelul, după care am năvălit în sufragerie, strigând: "Lupu', lupu' a ieșit din frigider!"

Tatăl cu copila în brațe au venit în hol și din ușa bucătăriei au aruncat o privire fiorosului lup care în fața frigiderului își mânca liniștit salamul dând din codiță. În clipa aceea a sunat la ușă ... nici mai mult nici mai puțin decât Zâna Pădurii, care, după ce s-a recomandat, ne-a spus că venise să-și ia lupul furișat în frigiderul nostru!

Nici azi nu pot să uit expresia de fericire de pe chipul copilei, când Lupu' împreună cu Zâna Pădurii au ieșit pe ușă.

Ulterior, a recunoscut și ea că era un lup foarte drăgălaș și nu ar fi avut de ce să se sperie așa de tare, că am fi putut chiar să-l păstrăm... Numai că acum era prea târziu, lupul era deja în pădure cu mama lui!

(Din volumul în pregătire, *CAPRICII*)

Proză

Întâmplări din ograda bunicului

Ioan POTOLEA

PĂSTRĂM, de regulă, în arhiva primelor noastre experiențe o figură tutelară. Ține de apariții rare și misterioase, de vehicul exotic pe o uliță de sat, cineva care vine invariabil dintr-un alt loc, alt domeniu, altă vârstă, alta rasă, altă cultură... Un străin care răsare de după colțul drumului, dintr-o galerie fără capăt, un drumeț dintr-o alta patrie labirintică, cineva căruia îi încredințăm cu inocență toată puterea lumii, toate cheile tainelor ei...

....El rămâne chiar așa, investit cu această putere, în memoria ta, până la plecarea lui de pe lumea noastră și, mai ales, după aceea. Așa s-a întâmplat în cazul lui.

...Era de-a dreptul un personaj dickensian care mi-a marcat copilăria; un frate mai mic de-al mamei; îi țin minte ca prin ceață (aveam vreo cinci ani, fusesem mutat la bunici, mama era însărcinată și se pregătea să nască, era la maternitate în Galați...) La masa rotundă și joasă din lemn, cu scaune la fel de joase, tot rotunde, cu trei picioare, masă pe care se răsturna seara ceaunul cu măcăliță... și bunicul Jănică își făcea cruce apoi tăia măcălița cu ața de papioată..., la această masă reperasem cicatricea scurtă a acestui frate al mamei sub ochiul lui stâng... și nasul lui tare borcănat...

.....El ținuse stavilă cu mâinile lui mici de copil poarta de la ograda bunicului să nu-i răpească sora invadatorul de tata care venise neanunțat să ceară mâna singurei fete a lui Osanu...

- Du-te! pleacă de aici! nu stă nicio fată aici! nu am soră!

Desigur, pe seară, toți ghiaurii se ițeau pe gaura cheii și pe la ferestre să vadă ce fac logodnicii, se înlănțuie în pat sau nu? că logodna a fost consimțită pe loc; două capre, o vacă, niște covoare de lână țesute acasă la război și câteva arii de pământ – asta era zestrea Verginei lui Jănică Osanu... Bărbatul promitea o stabilire de reședință la Brașov odată cu angajarea la Steagul Roșu, deocamdată lucra particular tâmplărie pe la oameni... iar în privința iubirii până nu ieșeau actele nu avea a se atinge de fată... și în această privință, doar în aceasta, s-a ținut de cuvânt... a mers cu actele în buzunar două săptămâni până au pregătit casa de la Slivna, până au pus dușumele, până au făcut formele de starea civilă, până au găsit naș. ...

Pe acest unchi, a cărui influență în familie a fost incontestabilă, îl chema Arghire. La origine asirian, numele poartă semnificația de „frate drag”. Nu cunosc drumul degradării onomastice spre nota peiorativă – arghirofil – lacom de

bani. Conotația oricum nu i se potrivea. Era doar un om practic cu o continuă dispoziție spre acțiune... O scurtă întâmplare trăită de acest unchi și relatată mie, într-o noapte în care am fost tovarăși de drum.... o povestesc aici cu greutatea de a nu putea reproduce, odată cu faptele, acel aer personal al povestitorului, accentele lui particulare care înglobează, pe lângă informațiile despre felul LUI de a vedea lumea, și o viziune colectivă, un curent al credințelor locului. O spun după cum a transformat-o memoria inevitabil expusă impurităților.

Cred că mi-a povestit-o chiar la volanul tractorului său – un Universal 650... știți că are doar un singur loc... cel al conducătorului vehiculului... eu stăteam în spate pe un fel de rest de caroserie... mă țineam de stâlpii cabinei și mă ridicam pe picioare ca să nu iau în plină coloană vertebrală șocurile la hârtoapele drumului... era noapte... mergeam către casă...

- Neluțu, uite, ca acu era...dar atunci nu-mi mergeau farurile... mânam încet... și dintr-o dată văd în față o arătare albă... frânez, opresc și mă dau jos...doamne, vreo nebună s-a aruncat disperată sub roți... mă uit sub tractor – nimic, mă uit în urmă pe drum, nimic... poate mi s-a năzărit, am zis, era aproape 11 noaptea, arasem până târziu pe tarla... când dau să pornesc observ că direcția se blocase, era țeapănă țeapănă volanul nu se mișca... mă foiesc dau în marșarier... în fine, se deblochează... merg ce merg, iar imi iese înaintea... de data asta se vedea că vrea ceva, se postase în mijlocul drumului, deschisese brațele și-mi făcea semn să opresc... opresc, mă uit la ea de mă ustură ochii... dispăre... mi-e frică să mai

cobor...pornesc încet și după o bucată de drum apare din nou... motorul se oprește singur și cu toate încercările mele nu o mai ia, trebuie să dau la curea... și o văd pe șanț... am făcut trei cruci, am spus Tatăl Nostru și a dispărut... când am ajuns acasă nevastă-mea născuse...

...Neluțu... (citez martor creditabil) mâine mama îi face de șapte ani... premoniții???... zilele astea numai la el m-am gândit... și acum scrii tu.... n-ai fost la înmormântare... nu credeam că am să te iert vreodată... dar parcă îți speli păcatele cu scrierile tale... ai fost nepotul preferat... off... șapte ani.... povestea cu fantasma o știu și eu... era ateu... tânăr fiind... îl căra bunica la biserică... iar mie îmi arăta atlasul... și mă pune să i-l arăt pe Dumnezeu.... UNDE-I???... după o experiență nasoală cu mama... a simțit că i s-a dat a doua șansă... și apoi a avut Dumnezeuul lui.... amintiri...

Era un bărbat voinic, jovial, de o constituție stenică. Vorbea mult, cu glas puternic, cu o bogăție de gesturi și grimase, ca într-un exercițiu permanent de oratorie. De altfel era foarte persuasiv. În ultima vreme pornise o campanie politică personală... voia să candideze... „Știi, Neluțu, ăia mari de conduc lumea, ei înșiși au realizat că s-a sfârșit resursa capitalismului... până și ei capitaliștii vor socialism...” Fusesse un activist pcr... de aceea mergea prin sat și încerca să recruteze membri în partidul care promisese să-l susțină... Altfel, oscila între un părinte critic și un părinte normativ.

....Imaginea dominantă, cumva hiperbolizată, din amintirea mea, e legată de mașina uriașă pe care o conducea – un

tractor. Îl pornea dimineăta, în ograda bunicului, cu un laț de piele, înfășurat pe canelura unei volante, laț pe care îl smulgea cu putere de vreo trei patru ori până pornea motorul. Se întorcea seara târziu cu ceafa năclălită de sudoare amestecată cu țărână și palmele negre de uleiuri arse. Îmi cerea să-i torn apă cu carafa ca să se spele deasupra baliei de tablă.

În timp ce se spăla, sufla zgomotos în pumni, probabil expulza praful din nări. Avea vârfurile a doua falange la o mână retezate și infirmitatea asta îi dădea o anume demnitate virilă. La miezul zilei, bunica îmi pregătea o traistă de merinde și mă trimetea să i-o duc. Sigur că trebuia să știu drumurile, haturile, copacii, zăvoaiele, toate pe numele lor, ca să știu să navig printre câmpuri. Dincolo de Lișcov... Ajungeam la marginea miriștii proaspete (mai știți mirosul grâului proaspăt secerat, mirosul miriștii într-o amiază dogoritoare de vară?) și nu-i zăream tractorul nicăieri, era minuscul, abia vizibil, parcă topit în orizont. Atunci porneam să tai de-a curmezișul platoul vast, bodogănind că de ce trebuie să-mi sparg tălpile tenișilor prin paiele astea sârmoase și să-mi julesc țurloaiele. Dar paraponul îmi dispărea în preajma lui. Era colocvial. Te scotea din lumea ta și te arunca în una nouă... Era talentul său care l-a făcut popular în satul natal, chiar și după ce l-a părăsit, pentru că el, ca majoritatea fiilor satului a plecat la oraș, nu ca în Moromeții, împotriva voinței

tatălui său ci chiar îndemnat și sprijinit de acesta.

Era un povestitor, un vorbăreț cu poftă de schimb real de informații, un causeur și nu un palavragiu. Când, într-un dialog sau o conversație, apăreau referiri la persoane necunoscute, își supunea interlocutorii unui adevărat chestionar până identifica cu precizie personajul:

- Care a lui Bigu? Cel mic sau cel mare?

- A lui Cațavela? Țsta nu avea două fete?

Avea o memorie fabuloasă, plină de genealogii locale. Am fost martor la o prenegociere de vânzare de pământ între el și un cioban, când a derulat cu detalii mai mult de jumătate din gospodarii locului aflați pe rolul fiscului la primărie. Și era plecat din sat de mai bine de treizeci de ani.

Când voiam să fac o excursie la Cavadinești încercam să mă potrivesc cu agenda lui...satul îl primea, îl recunoștea, eram invitați grație lui la masa de sub boltă și petreceam ore în șir... povestind... ne simțeam astfel încă fiii satului, nu doar niște străini care se ridică pe vârfurile pantofilor de orășeni să treacă cu bărbia peste poarta închisă, să privească ograda care a fost odată a lor...și încetosați să se retragă.

- Aici nu mai stă nimeni. Hai să mergem...

Proză

Drumul care nu se rătăcește

Dumitru OPRIȘOR

Pleașcă era peste măsură de afectat de învinuirile pe care i le adusese Ilie Rizu la ieșirea din han. Îi reproșase același fapt, ignorând, sau poate nu, prezența celorlalți. Ușor, să nu fie observat, și-a strecurat mâna stângă în buzunar și a început să își caute fiecare deget. Ajuns la podul lui Șerban s-a așezat și a început să și le numere, de la cel mare la cel mic și invers. Tot pipăindu-le i se păru că îi cresc și îi ies din buzunar. Numărătoarea nu i-a adus nici o lămurire. Peste gărlă, la Neci, în capătul uliței, a văzut un grup de ruși agitați, călare pe cai, cu lanternele aprinse. Erau însoțiți de Gaciu, șeful postului de jandarmi. Pleașcă, prevăzător, s-a întins pe burtă după puț, încercând să afle despre ce anume era vorba. Cel mai tare se auzea vocea colonelului, care o rupea bine pe românește. Așa se făcuse plăcut chiar din primele zile, intrând în vorbă cu sătenii, dar mai cu seamă cu copiii. Colonelul avea destul de des stări contradictorii. Când era furios, Tăciunele, cum îi umbla porecla prin sat, era de nerecunoscut. Cel mai repede îl trăda privirea de vulpoi, rămasă mereu la pândă. Oprit la marginea drumului, înconjurat fiind de soldați, colonelul a tras de trei ori cu pistolul și a scos un strigăt prelung.

Gaciu nu i-a însoțit în tabără, i-a petrecut doar până dincolo de biserică. Atent, când a fost sigur că rușii s-au îndepărtat, Pleașcă a ridicat capul de după puț și i s-a adresat în șoaptă. Majurul, vigilent, a fixat lumina felinarului pe el și i-a ordonat:

- Drepti! Stai! Trebuie să te predau, e musai, altfel până mâine ne îngoapă pe toți de vii. L-au găsit mort, în casă la Tudora, pe rusnacul bezmetic. Te-au scos vinovat. Nu mișca, mâinile la ceafă!

Jadarmul, să nu scape situația de sub control, plimba lumina pe el, de sus până jos, să-i intuiască orice mișcare. Știa din experiență că omul, când este încolțit, devine imprezvizibil. Pleașcă nu mai avea nici o reacție și asta îl deruta. Prea se despărțise de el, ceea ce era de presupus că pregătește ceva sau, într-adevăr, se lăsase la mâna destinului. Tocmai când căuta un posibil răspuns, Gaciu auzi un foșnet și îl culcă la pământ, ca să poată verifica dacă nu mai este cineva ascuns după puț. Se înșelase. Reîntors în fața lui Pleașcă, l-a îndemnat calm să se ridice, învăluindu-l din nou cu lumina. Apropiindu-se de el, a înțeles cât de tare se speria-se aflând că rușii îl consideră vinovat de moartea Mânzului. Un crac al pantalonilor era ud, din manșetă, ca de pe o streășină, cădea câte o picătură în pantofi.

- Te predau, oricât mi-ar fi de greu. Cum vrei să te duc, legat sau de bună voie? Hai, l-a îndemnat, fără să-l mai asculte ce și-ar dori.

- Spune-mi măcar de unde și până unde susține colonelul că eu sunt vinovatul?

- De la bal ți se trage. E convins că l-ai organizat în cârdășie cu Tudora, să-i dai posibilitatea să se răzbune. Nu-i iese din cap că doar pentru asta, după atâta vreme, s-a întors duminică noaptea în sat. Ajutată numai de tine, să nu o vadă nimeni și să dispară fără urmă.

Pe linie, rar ardea câte o lumină. Pleașcă, până a ajuns în dreptul casei lui Ilie Rizu, a avut sentimentul pustiitor că străbate pentru prima oară acest drum. Ilie scosese felinarul cel mare în tindă și discuta cu Grigore Prioroc. „Ce i-o fi ținut în discuție toată noaptea?”, s-a mirat majurul, dar Pleașcă nu s-a prins în vorbă, era în altă parte, se închipuia intrând pe poarta taberei, îl vedea pe colonel cum îi ordonă santinei să dea alarma, apoi lovind cu piciorul într-o ușă, ca să o deschidă și să-l târască dincolo de pragul încăperii.

Gaciu îl predase, cum i se ceruse, în poarta taberei.

La Ilie Rizu încă mai ardea lumina. Grigore venise la el să-l învețe ce să facă. Vânduse mere și pere la Slatina, pe aceleași străzi știute de el. Rizu, cucerit de ce îi relata, îl pusese să-i povestească întâmplarea în amănunt.

- Nu te grăbi, încet, noaptea nu e gata, trebuie să știi tot, numai așa găsim o soluție. Ia-o de la capăt!

- Marfa o depozitez, până o vând, la un om cumsecade. Achit cu produse. Pun pe cobiliță două coșuri, în față perele, că au mai mare căutare, în spate merele. Să le dau aspect, pe umăr mai am o traistă cu poame. Când se mai golesc coșurile, completez cu de-astea mari, să dea bine, că doamnele, când trec eu pe sub ferestre strigând pere, mere, deschid geamul și, de sus, se uită direct în coșuri. Dacă sunt frumos aranjate, le fură ochiul. Aici am un pic de dibăcie. Nu ele vin în stradă să cumpere, își trimit slujnicile. Le întreb una, alta, mă-nțelegi matale... După câtă minte au, așa le și servesc. E mai slabă de înger, îi pun grosul din poamele mai lovite, iar deasupra numai una și una, să le mănânci cu ochii. Când mi se termină, mă refer la astea care dau față ofertei, trag o fugă în piață și procur altele. Dar mă tocnesc cu dibăcie, na, păi cum... Neică, așa e negustoria!

- Cine te-a prins cu fofârlica?

- Nimeni. Așa mă crezi?

- Atunci din ce te paște necazul?

- E, să te țâi, acuma urmează. Sunt înnodat de oase, nici la privată nu mă pot așeza. Apare ca din pământ o mașină. Sare din ea unul, îmi smulge cobilița, o aruncă în șanț și pe mine mă ia pe sus. Unde mergem, taică? am cutezat să întreb și ăsta îmi răspunde în dorul lelii. ”Te plimbăm puțin, dar data viitoare să te îmbraci la costum, nu în izmene din astea de ți se văd boașele prin ele. Să te gătești, că e posibil să te invite doamna maior Ionașcu la masă, că s-a amurezat de dumneata.”

Ajungem cu mașina într-o curte și coborâm. Tot ăsta mă prinde zdravăn de

cămașă, de lângă grumaz, mă trece prin niște uși, mă bagă la un ștab și îmi raportează: "El este!" Ofițerul, om blând, mă mângâie cu privirea și-i dă ordin să mă ducă să mă odihnesc puțin, la răcoare, că e prea cald afară. Străbatem un coridor lung, în capăt dăm de o altă ușă, ultima, din fier. O descurie și mă împinge, cu un șut în spate. Zdrang, în urma lui, și eu rămân în beci. Nu a trecut un ceas, nici atât, și se deschide iar ușa. "Unde ești, mă?" Intrase unul tare ațâțat, încins rău, o superi pe doamna maior Ionașcu, nu poate dormi cucoana la prânz că strigi tu pe sub ferestre mere și pere." A orbecăit prin întuneric până când a dat de mine într-un colț. Constat că nu obosește și îl îndemn în șoaptă: Mai ușor, sunt eu, nașu Grigore. Era finumiu Vasile, ăsta al lui Ceptaru. Să pice jos, nu alta. A început să își tragă palme peste față. Nășicule să mi se usuce mâinile, se văicărea, și iar se lovea, că a trebuit să-l iau în brațe ca să se liniștească. Tot el a rezolvat-o. Ne-am așezat, am aprins câte o țigară și îmi explica - omul era la serviciu lui - că în timpul în care fumam, eu, după ordin, eram bătut. Ce m-aș fi făcut dacă se nimerea altul în locul lui? Văd că notași tot ce îți spusăi. E bine, păi da, trebuie să știi, să intervi pe unde cunoști, că eu, la puținul din băătăură și la câte guri am în jurul mesei, numai de jupuit sunt bun. La matale, nicăieri în altă parte, mi-e nădejdea..."

Rizu, după ce a plecat Grigore, nu s-a mai culcat. Și-a trecut în cronică întâmplarea abia aflată. În câteva rânduri amânase și a sesizat cu amărăciune că subiectele își pierduseră cumva din

savoare, fiind nevoit să le consemneze sec. În dimineața asta iar îmi vine să scriu cu mâinile amândouă, i-ar fi spus nevestei, dar s-a abținut. Îi picase rău reproșul pe care i-l făcuse cu o zi în urmă, că în sat se feresc destui oameni să vorbească în prezența ei despre unele fapte. Dezamăgit, notă: „Nicio bucurie nu e întreagă.” Reciti, oprindu-se la fiecare cuvânt, constatând că adevărul, uneori, e greu de rostit și adăugă cu mânie, de parcă iarăși i-ar fi dictat cineva:

- Viața e o poveste. Fiecare ia din ea ce înțelege dar, mai ales, ce îi convine!

Când îl răscoleau propriile trăiri, Ilie Rizu zicea că are parte de o zi care nu-l iubește. Dar cel mai mult îl cutreierau, dându-i un fel de oboseală fizică, îndoielile. „Am momente, îi recunoscuse domnului învățător Ștefan Bucur, când simt cum crește una din alta. Îmi vin din toate părțile.” „Nu te mai amesteca, o vreme, atât de des cu lumea,” fusese sfatul domnului învățător. „Nu pot să mă desprind de lume, pentru numic, îi zădărnicișe îndemnul. Pentru asta puteți să mă judecați cum doriți. Să mă înțelegeți, numai și numai de dragul ei mi-aș dori să plec, atunci când o să fie, cu ochii deschiși!”

O bubuitură, de undeva dinspre pădure, al cărei ecou cobora pe uliță val după val, a umplut Dobroteasa cu un vuiet. În urma lui s-a ivit o flacăra ce se ridica și cobora peste liziera de salcâmi. Casa Tudorei fusese aruncată în aer. Doi soldați îl găsiseră aici, mort, pe camaradul lor bezmetic. Mânzu, dintr-o patimă pe care o trăia în văzul tuturor, o căuta des, chiar dacă femeia, din seara în care

aliații îi omorâseră soțul, părăsise fără urmă satul.

Părintele Iftodie fusese chemat să-i facă slujbă dispărutului și, tocmai când să iasă în uliță, ca o pedeapsă pentru tot satul, fusese obligat să dea foc fitilului care urma să detoneze dinamita. El avea să povestească și cum a stat Pleașcă, desfigurată, plină de sânge, cu mortul în spate cât a ținut slujba. Să-l ajute, părintele a scurtat ceremonialul. Ceea ce l-a scos din sărite pe colonel, punându-l să o ia de la început, apoi i-a cerut să sfințească și uniforma cu care urma să fie înmormântat Mânzu. În acest timp, Pleașcă îi făcea baie mortului. Apoi l-a îmbrăcat pentru ultima călătorie, însă cel mai greu, pentru că îi tremurau mâinile, i-a fost să-i închidă nasturii vestonului și să îi lege șireturile de la bocanci. Cu el în cârcă, străbătând mai mult de jumătate din sat, s-a dus la Irimia care, deja, făcuse coșciugul. Pleașcă era escortat de doi soldați, cu baionetele puse la arme, rușii, din când în când, îl sprijineau să nu pice din picioare înțepându-l în coaste sau în pulpe. Nu

mai simțea durerea ca la început, îl chinuia reproșul lui Ilie Rizu, făcut la ieșirea din han, că dacă își numără degetele de la mâna stângă, socotind cât bine a făcut el în viață, o să constate că are prea multe. Pleașcă înainta pe marginea drumului cu rusul în spate, acum așezat în coșciug, și își făcea de lucru, în gând, cu degetele. Le aduna și le desfăcea în podul palmei, de la cel mare la cel mic și invers, închipuindu-și-l pe Rizu cum se uită la el, fără să se bucure de câtă dreptate avusese.

După lăsarea întinericului și până dimineața soldații au străbătut zgomotos fiecare uliță. Ilie Rizu, de pe prispa casei, i-a numărat și a privit, căutător, satul. Peste zăvoi, în cătunul Crăciunești, nu mai ardea nicio lumină. Se imagina rămas singur în toată Dobroteasa. Cuvintele pe care i le spusese cineva, când ațipise la amiază, atunci găsind că ar putea fi un semn nedorit, nu-l mai nelinișteau.

Le repetă o dată, și încă o dată, savurându-le, vorbind rar, în șoaptă, cu el însuși și cu toată lumea.

Proză

lubire, dulce lubire...

N. Marianne

Este necesar să vă mărturisesc încă din capul locului că lubirea nu este întotdeauna ceea ce pare. „Cât de naivă ești! Sunt singura excepție de la relativitate.”, mi-ar destăinui, dacă ar prinde grai. Se înfățișează când cu chip de morgană, când de zeiță, aratându-și toate formele ca o figură aproape perfecta ori colții tăioși. Am putea chiar să o luăm cu noi oriunde. Este ușoară, precum Adevărul. O putem păstra în suflet ori chiar în buzunar, într-o cutie micuță, captușită cu o catifea fină și strălucitoare. Relatările pot fi diverse, unele dintre ele chiar năstrușnice. Oricum ar fi poveștile, toate dețin o ușă bine ferecată, pe care doar cei mai curajoși o pot deschide. Sau mai bine zis, cei cu adevărat inventivi. Lubirea nu este fadă. Nu este o culoare distribuită uniform pe inimă. Se propagă în funcție de toate umbrele și luminile vieții. Oricât de dragă ne-ar fi atunci lucrarea, cred că am face bine să o lăsăm să se mai odihnească. Lubirea se va definitiva odată cu Timpul. De-ar fi știut Tinerețea că cele mai mari aventuri sunt cele care nu au nicio noimă la primele linii, apoi prind contur cu fiecare contrast! După o vreme, putem adăuga încă un strat și acea eboșă se va transforma în cea mai frumoasă perioadă a vieții noastre, ori, poate, ne va reaminti că nimic nu poate fi urât, ci doar neînțeles îndeajuns de bine.

Dar cum neajunsul unuia este preaplinul altuia, într-un circuit destul de cunoscut, aș putea purcede la drum. Istorisirea mea își are începutul la poalele unui munte. Casa pe care am ales-o are o grădină cu o vedere încântătoare la curtea vecinului. Muntele abia dacă se zărește. Mi-l pot imagina și cred că e suficient pentru a creiona povestea. Vecinul pare un bărbat trecut de treizeci și cinci de ani. Poate în jur de patruzeci. De profesie arhitect. Își analizează proiectele în fiecare zi, după prânz. Le are pe niște foi nesfârșite. Cu un creion în mână, le privește, fără a le atinge într-un fel cu acesta. Uneori, zâmbește, alteori, se îndepărtează pentru a le vedea mai bine. Probabil, nu stă bine cu vederea de aproape. Reluându-și poziția la masă, le strânge din nou în sul și închide ochii. Contemplă! Ulterior am aflat de la gazda, care venise să îmi aducă un colet cu cărți și să servim un ceai, că nu este arhitect. Era profesor de arte plastice la un liceu cu profil real. „Un singuratic și are niște apucături!”, îmi șoptește. Nu am îndrăznit să intru în amănunt legat de apucăturile lui. Mi-am permis să le intuiesc. Cu siguranță, pe lângă exercițiile de respirație, mai obișnuiește să facă și yoga, chiar pe verandă, în ochii vecinei. Îmbrăcat în hainele de noapte, cu chipiul peste urechi și cu brațele depărtate, respiră și inspiră aerul curat de munte. Și

eu aş fi făcut la fel. Nu văd nimic anormal. Fiecare poate face orice în casa lui. Ca să poți ajunge cu privirea spre veranda vecinului, e nevoie să îți alegi un spațiu gol, printre trandafiri. Altfel, nu vei vedea decât gardul încărcat de vegetație. Gazda avea deja ochiul format. De dragul cunoașterii, curiozitatea ne împinge pe căi nebănuite. Sau era invers. După ce sosește cu tava cu ceai și dulceață, continuă: „Îi pune pe bieții copii să interpreteze diferite concepte. În loc să deseneze fiecare în legea lui, căci au alte priorități, ca de pildă matematica. Stau și se stresează pe niște chestiuni care nu ar trebui să îi intereseze. Nu deocamdată.”, spune femeia. „Așadar, nu face yoga?”, o întreb. „Yoga? Asta mai lipsea!”, se arată contrariată. „M-am gândit că apucăturile lui la asta se refereau.” „Nicidecum. Mai duc flori pentru școală, ori de câte ori îmi înfloresc tufănelele toamna. Și lăsam și la clasa profesorului un mănunchi mai mare. În primii ani îmi mulțumea și mă invita chiar să iau parte la orele lui. În ultimii doi, în schimb, parcă a luat-o din loc. Am rezistat doar o dată. M-am scuzat că anul acesta tufănelele luaseră nu știu ce boală. De-asta de plante. Cine le cunoaște? Și că nu mai sunt viguroase și pe dincolo. Parcă sunt leșinate și pătate.” „Bietele plante”, am oftat. „Aș! Nu au nici pe naiba și nu au avut vreodată!”. „Hiu!”, răsuflu ușurată. „A fost o invenție, să scap de orele lui. Mi-era milă de copilași. Cum se chinuiau.” „Dar la ce anume îi silea?” „Timpul!”, îmi zice, dându-și ochii pe cap. „Da, da, e timpul pentru ceai.”, i-am răspuns. „Nu, TIMPUL...”, zise, înghițând parcă ultima literă. „Timpul ca și anotimpuri?”, am vrut să înțeleg. „Vezi, nici tu care citești atât nu pricepi. Iar anul acesta i-a mai

venit încă o idee, așa am auzit. Să vină la el în curte, cu toții, să interpreteze iubirea. Ce-o mai însemna și asta? E strigător la cer! Îl ocolesc de câte ori îmi iese în cale.” „Dacă poate fi explicată de către știință, poate fi studiată pe orice suport.”, i-am zis. Nu găsisse un aliat în mine. „Da, să ne bem ceaiul că se răcește. Să fie la el!” După un răstimp, îmi zice: „Nu îți place dulceața mea? Nici nu te-ai atins de ea.” „Desigur că voi gusta. Nu mă dau în vânt după dulciuri.” „Am observat că nici zahăr nu ai pus în ceai. Să știi că e din ăla bun pentru diabetici. Ei știu să mănânce. Bine, nu mai am încotro.” Nu pricepea că, de fapt, nu îmi plăcea gustul de dulce. „Te rog, aruncă două cuburi în ceaiul tău. Dulceața lui te va face să te simți mai bine, mai inspirată.”

Nu v-am destăinuit ce anume căutam în acel orașel. Ca orice om, liniște. O vacanță binemeritată, departe de gălăgia urbană. Urma să mi se confirme că spațiile mici nu doar sufocă, ci te determină să te împrietenești prea mult. Vrei, nu vrei, toată lumea își dorește să știe și va afla, în cele din urmă. Îmi luasem cu mine și câteva cărți bune, un caiet și stiloul primit în dar. Pe cele două din urmă cu gândul că voi așterne câteva idei pentru noul manuscris. Gazda își făcea simțită prezența ori de câte ori eram determinată să încep ceea ce îmi propusesem. Ori jumulea la buruieni, muștruluindu-le că au îndrăznit să îi atace tufănelele, ori cânta când își uda florile. Avea o voce de-a dreptul respingătoare. Nu mai auziseseam asemenea sunete în viața mea. Dacă tufănelele s-ar fi îmbolnăvit, ar fi de la vocea ei. Și nu s-ar fi oprit, ci rădăcinile ar trage de ele și le-ar proteja de orice

năpastă. Nutrea un sentiment înălțător față de florile ei, de nu ar fi fost cu prea mult grai, ai zice că singurele care o ascultau erau ele, cele mai răbdătoare și puternice flori pe care toamna ni le dăruise. Primăvara îi țineau de urât ghiociei. Ferice de ei că nu au o viață prea lungă! Și de cei ce îi pot admira în tihnă! Nu am să scriu despre flori, dacă s-ar fi dedus. Sau poate voi scrie într-un alt context. Starea nu mi-ar permite nici să deschid caietul, darămite să îmi doresc să mă bucur, pur și simplu, de locul în care mă aflam. Nu îmi dădea pace motivul pentru care omul de la un gard distanță nu urma un traseu deja stabilit, prin programa școlară. Femeia care mă găzduia îmi servise o variantă personală, nici nu avea cum altfel, cu mult zahăr, chiar dacă era dietetic. E cel mai dulce zahăr ingerat vreodată. Dulceața de vișine era și aceasta la fel de dulce. Pusese o cantitate de îndulcitor, cât pentru o existență întreagă. Iei câteva lingurițe și îți vor zahariza sufletul într-atât încât dacă își va dori să plece, nu ar mai putea. Știa ea ce știa.

A doua zi m-a anunțat că va fi plecată din oraș. M-a întrebat dacă mai am vreun colet de primit, dar i-am răspuns că deocamdată nu începusem să citesc nicio carte. Am asigurat-o că o voi anunța. Fără a mă arată prea entuziasmată de veste, am pozat ca o persoană dezamăgită că voi fi nevoită să îmi beau ceaiul singură. Eram de-a dreptul în extaz. Nici nu știam ce să fac mai întâi. Mi-am făcut o cafea neagră. Simțeam că nu mai pot să mai iau nicio gură de ceai. Ajunsesem să îl asociez cu tot ce înseamnă dulce. Dacă ar fi avut pelin... Cu un ceai de pelin m-aș fi tratat sau cu unul verde, să nu îi dau femeii și alte idei.

Când cafeaua mi-era deja în cană, mi-am deschis caietul. Mi-am scos călimară și stiloul. Scaunul mi l-am poziționat cât să pot vedea întreaga priveliște. Se oprea într-un punct. Dar cum niciun impediment vizual nu mă putea speria, am început să reiau o scriere mai veche:

„Ni se tot spune că este omniprezentă. Când zâmbești, când privești senin, când vorbești frumos și, mai ales, când ascuți cuminte, iubirea este alături de tine. Sau am crede că este iertătoare cu tot ce se rostește împotriva ei. Dar poate că mulți au văzut-o așa și puțini au înțeles-o. Cât despre unii, aș putea să mă gândesc că n-au văzut-o și nu au înțeles-o nicicând dacă încă se mai aventurează în lupte nevirtuoase. Un singur defect îi atribui: îi iertă pe toți. Este și răbdătoare, însă cu Timpul ce facem? El nu stă pe loc. Nici măcar ea nu îl poate opri. Îi va permite acestuia să i-o ia înainte. Doar cei puțini vor crede una ca asta, cei mulți vor ști doar atât: au mers împreună.”

Am dat pagina caietului. Nu am tăiat. Erau câteva idei repetate. Nimic greșit. De-aș putea să le așez în alt registru.... Când am dat să închid caietul, l-am zărit pe profesor. Era pe verandă. Stătea cu ochii închiși, cu spatele la mine. Mi-am făcut plinul la stilou și precum un artist care avea în fața ochilor modelul perfect pentru un crochiu, m-am apucat de schiță:

„Ședea, ca de obicei, pe canapeaua de pe verandă și privea la zidul cel mare. Nu a fost dintotdeauna acolo. Arăta ca o pânză imensă, pe care stăteau scârjelite însemnele unei munci de mântuială. Era înalt cât vedeai cu ochii, părând că se încovoia de la jumătate, asemeni unui tors împovărat de greutatea vieții. Ce-o fi fost în capul lor, să acopere minunăție de

privești cu mastodontul astă cu bază sfărâmicioasă?, își spuse în sinea lui. Dincolo de acea construcție hidoasă, se afla o casă, care făcea corp comun cu zidul, precum un basorelief a cărui susținere se va prăbuși la iarnă. Cândva, de acolo de pe verandă, putea să se bucure de păduricea de la poalele munților. Primăvara așeza în straturi toate nuanțele curcubeului și le lăsa acolo să se tihnească. Apoi, după ce culoarea se usca, se transformau în toamnă.

Își scutură capul de câteva ori, în semn de regret, și își aruncă ochii pe masă. Aveam încă de corectat lucrările de la școală. Schițe executate impecabil. Aveai impresia că exista o singură linie de construcție care se modula în fel și chip. Nimic de corectat aici. Se mustra că subiectul ales de el nu i-a pus în dificultate. Trebuia să fi procedat ca anul trecut, când i-a rugat să dea o explicație Timpului. De fapt, de ce viața oamenilor este dependentă de un obiect.

„Scoateți o foaie de hârtie!”, le-a rostit profesorul. Uimirea elevilor a fost la cote maxime în acea zi. Niciodată nu dăduseră lucrare de control la desen. „Scoateți o foaie de hârtie și încercați să vă explicați de ce trebuie să depindă viața noastră de acel obiect agățat de perete. Din proprie imaginație, fără să reproduceți, creați-vă propriul timp, propriul univers, unde acel orologiu sâcâitor nu există. Hârtia să fie din blocul mare, definiția voastră sus, iar în imaginea josul paginii. Apucați-vă de treabă. Nu mai aveți decât treizeci de minute.”, spuse dascălul și își văzu de treburile lui.

Îți mai ridică din când în când capul pentru a vedea dacă se lucrează. „Mai aveți zece minute, apropiați-vă de

ultimele retușuri. La final, toate foile să fie pe catedră, iar când ajungeți acasă, reflectați la cele redade de voi.” Pentru ei, timpul devenea important doar atunci când anunța sfârșitul orei. La ce sens ca niște adolescenți să contemple la ceva care va fi fără margini, ajunși acasă? Când a sunat clopoțelul de pauză, foile nu doar că au apărut instant pe catedră, unele dintre ele chiar au început să zboare odată cu copiii care ieșeau de-a valma din clasă. Profesorul puse mâna pe cele rămase pe masă, apoi se ridică pentru a le ridica și pe celelalte. Când a ajuns acasă, și-a făcut repede un ceai. Desfăcu cu nerăbdare sulul de lucrări, îndreptându-le cu ajutorul a două tărtăcuțe vârgate. Dar aceasta se întâmpla anul trecut. Mâine avea să le dea copiilor alt subiect, la fel de captivant.

Se trezi de dimineață, la aceeași oră. Își luă micul-dejun pe verandă, savurându-și ceaiul cu ochii închiși, în deplină liniște. Cu ei așa, avea să facă abstracție de monstruozitatea din fața lui. Tragea aerul în piept cu respirații scurte, de teamă să nu simtă miros de glet. Nu învățase mai nimic din lecția de anul trecut, primită de la unul dintre elevi. A conștientiza nu e totuna cu a pune și în practică. Exercițiul poate întregi efortul nostru de a tinde spre o viață mai bună. Cred că, de fapt, noi suntem cei care punem piedică Timpului, iar în încercarea de a fi bravi, nu reușim decât să ne facem de râs. Cine este mai presus, Omul sau Timpul? Dacă vrem să ne fie alături, ne putem considera egali. Ar fi putut pur și simplu să stea cu spatele la zid și să admire grădina cu flori. Toți trandafirii erau înfloriți și pictau gardul în culori pastelate. La fiecare adiere a vântului, atingeau pământul cu tușe

catifelate. După cel mai important moment al dimineții, o luă din loc spre locul de muncă. Acolo ajungea la oră fixă. Niciodată mai devreme sau mai târziu. Nu înțelegea de ce trebuie să fie mai devreme, când munca începea la nouă fix. Când se auzea clinchetul de intrare în clase, își grăbea mersul spre cancelarie pentru a-și lua catalogul. În sala de curs, copiii îl așteptau cu ochii pe ceas. Pesemne o fi rămas fără baterie. Din nou., spuse în sinea lui profesorul. Salută clasa, plimbându-se printre rânduri. Obiceiul îi era să ia loc la cadedră și să stea toată ora cu nasul în cărți, nu înainte de a le face o compoziție pe care fiecare trebuia să o reproducă. O natură statică, prăfuită, pe care se vedea patina timpului în culorile cele mai șterse cu putință. Copiii fuseseră avertizați de năravurile profesorului. Așa că, pentru ei, fiecare zi de joi era ca o provocare. Mereu stăteau cu inima cât un purece când intra profesorul. Unii dintre ei, exersau în secret schița cu Timpul. „Fiți cu bagare de seamă!”, le spuse unul cu un an mai mare. „Nu își dorește să desenați ceasul de acasă sau cel din clasă. Profesorul urmărește altceva de la voi. O explicație care să fie expres scrisă și ilustrată ca pentru ăia mici, pe o foaie mare. Chiar mai mare decât unii dintre voi.” țintindu-i pe copiii mărunței.

„Azi, clasă, vom lua în discuție ceva neobișnuit pentru o oră de arte plastice.”, rosti teatral profesorul, rotindu-se 360 de grade, printr-o piruetă. Unii din elevi se arătară surprinși. „De ce nu spune odată?”, se întrebă unul dintre ei. „M-am pregătit pentru asta jumătate de semestru.”, „Dragii mei, în această zi minunată de toamnă, vom pleca într-o

scurtă excursie.” Nu mai fuseseră nicicând plecați la ora de desen. Nu ei. Au auzit că elevii de la școala de arte plecau chiar cu zilele pentru a picta în aer liber. Dar ei nu aveau decât o oră pe săptămână. Ce era cu profesorul acesta? Venea cu tot felul de idei, mai mult să îi încurce. „Fiecare își ia câte o pânză și un trepied din dulap, își pune ghiozdanul în spate, căci vom avea o zi lungă.” Măcar au scăpat de orele care urmau. Ce vor face în acea călătorie, Dumnezeu cu mila. Timpul poate fi redat doar pe o foaie pe hârtie. Pe pânză nimeni nu știa să îi dea o explicație.

„Aveți idee de ce vom părăsi această clasă azi?” Toți ridicară din umeri. Unora chiar nu le păsa decât de faptul că au scăpat de toate îndatoririle de la școală și că își vor pierde urma imediat cum vor ieși. „În drum spre locul în care ne vom petrece ziua împreună, aș vrea să vă gândiți cu ce ne ajută Cunoașterea. Asta-i bună! Am exersat ca un tâmpit jumătate de semestru altceva, rosti pentru sine unul dintre elevi. Era tot acela care-l luase captiv pe Timp, pe foile cele mai mari. Unise la un moment dat două A3 pentru a fi și mai impresionantă povestea.

Am simțit în ceafă o respirație sacadată. Am decis să îi salvez viața și am închis caietul rapid. Acum putea respira normal. Adumelcase fiecare rând având câte ceva de adăugat. Probabil puțin zahăr nu ar strica lubirii, la vremea potrivită. „Am ajuns mai repede.”, rosti încet. „Să pun de-un ceai?” Cu un zâmbet larg, i-am răspuns: „Desigur!”, amintindu-mi ceea ce scrisese pe prima pagină: lubirea este îndelung bună, iertătoare și răbdătoare.

Credo

Credința ortodoxă din Țara Românească în secolele XI - XIV (II)

Florian COPCEA

Mitropolitul Iachint a fost transferat de la Vicina, mitropolie întemeiată înainte de secolul al XIII-lea, printr-o hotărâre a sinodului Patriarhiei bizantine. Conform izvoarelor istorice, în jurul anilor 1337 –1338, din cauza slăbirii influenței Imperiului Bizantin în voievodatul Țării Românești ale cărui hotare se întindeau până în sudul Moldovei, Chilia și Marea Neagră, cetatea Vicina fusese cucerită și prădată de tătari, iar din 1352 a intrat sub ocupație genezeză. Obligat de împrejurări, dar și luând în considerare rugămintele domnitorului Nicolae Alexandru Basarab Iachint, a fost nevoit să părăsească scaunul mitropolitan de la Vicina, în anul 1358, pentru a se așeza pe scaunul de mitropolit al Ungrovlahiei. Așadar, venirea lui în Țara Românească a fost precedată de insistențele domnitorului român de a pune Biserica sub jurisdicția canonică a Patriarhiei din Constantinopol și, astfel, de a obstrucționa presiunile regelui maghiar Ludovic cel Mare (1342 – 1382) de a accepta și impune confesiunea catolică în rândul populației din Țara Românească. Văzând pericolul care îi pândește pe creștinii ortodocși, patriarhul ecumenic Calist I propune Sinodului din Constantinopol, în mai 1359, motivând urgența deciziei prin anunțul că domnitorul Nicolae Alexandru „nu o dată, ci de mai multe ori, prin scrisorile sale” a solicitat un arhieru „la Biserica a toată Ungrovlahia”, ca în scaunul mitropolitan să

fie așezat chir Iachint, „păstor legiuit a toată Ungrovlahia cu rangul de mitropolit preacinstit, spre binecuvântarea și îndreptarea duhovnicească a domnitorului, copiilor lui și a întregii sale domnii”. Se pare că transferul lui Iachint ar fi avut loc și „cu știrea și încuviințarea bazileului” Ioan V Paleologul. Rațiunea pentru care a grăbit înscăunarea lui Iachint a mai constat și în dorința ca Nicolae Alexandru Basarab trebuie „să se păzească de adunările eretice și de dogmele din afară și străine credinței”. Misiunea mitropolitului Iachint pe lângă curtea domnească și „preanobilul, preaînțeleptul, preaviteazul, mare voievod și domn de sine stătător a toată Ungrovlahia” a fost, conchidem, să reorganizeze viața bisericească și monarhică a românilor dintre Dunăre și Carpați, hirotonind preoți, construind biserici de mir pentru aceștia. Tot lui, „exarh al Plaiurilor și a toată Ungaria”, i se datorează chiar și aducerea de la Muntele Athos a Sfântului Nicodim de la Tismana, egumen al mănăstirii Hilandar, care, cum am remarcat, va reorganiza activitatea duhovnicească a mănăstirilor din Țara Românească și o parte din Transilvania. Cuviosul Nicodim va ajunge incognito mai întâi la Saina, în sudul Dunării, unde va înălța o bisericuță cu hramul Preasfintei Treimi apoi, în jurul anului 1366, din cauza puternicei propagande de catolicizare a regelui Ludovic cel Mare, care transformase

ținuturile dunărene într-un „Banat al Bulgariei”, trece Dunărea în Țara Românească și reorganizează comunitatea monahală de la Mănăstirea Vodița. Cu ajutorul domnitorului român Vladislav Vlaicu Vodă (n. 1325 – d. 1377), dar și al cneazului Lazăr (n. 1329 – d. 1389), interesat să împace Biserica Sârbă cu Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, construiește aici un lăcaș de rugăciune din zid. Noua sfântă zidire este sfințită de Sfântul Nicodim în anul 1372, iar peste doi ani, domnitorul român emite un hrisov (scris pe pergament în limba slavă) prin care, „ascultând pe cinstitul între călugări Nicodim, de asemenea și cu cheltuiala și daruri de la domnia mea și cu munca lui Nicodim și a fraților lui, am zidit și am zugrăvit această biserică”, îi dăruiește trei sate, venitul domnesc de la opt pescării de la Dunăre și alte bunuri. Înscrisat cu o cultură teologică de tradiție eremită de rugăciune în rit ortodox, a cărei practicare se numește *hesychazo* (= a păstra liniștea), Nicodim va impulsiiona monahismul la nordul Dunării, unde, am văzut, isihasmul apăruse cu mult înaintea lui. Precizările făcute vin să confirme, cum precizam, că întemeierea primului scaun metropolitan la Curtea de Argeș, în mai 1359, a fost posibilă datorită existenței unei organizări eclesiastice și a prezenței unor pseudoepiscopi schismatici ai Bisericii Ortodoxe a Răsăritului care, aflăm din scrisoarea papei Grigore, ce i-a trimis-o la 14 noiembrie 1234 regelui Bela al Ungariei, slujeau „un singur popor cu pomeniții *Walati*”, ignorându-l pe episcopul de rit catolic apusean al cumanilor. Spre a înlătura unele contradicții referitoare la existența unei structuri mitropolitane în nordul Dunării, înainte de semnarea actului de naștere al Mitropoliei Ungrovlahiei, vom aduce în discuție un amănunt fundamental pentru istoria

Ortodoxiei românești. Cu aproape trei decenii în urmă, la 3 mai 1205, Papa Inocențiu al III-lea îl informa pe episcopul din Kalocsa / Calocsa, localitate aflată la sud de Budapesta, unde se afla sediul unei episcopii catolice ungare întemeiată de Ștefan cel Sfânt în anul 1000, că „pe moșiile fiilor cneazului Bălea” se află și o episcopie ortodoxă. Mănăstiri ortodoxe sunt atestate în Transilvania, după secolul XI, la Mesești, Hodoș, Kenez, Voievozi. Tot în această regiune, în unele biserici ortodoxe, au activat, printre alții, preoții: Naneș din Streisângeorgiu (1313), Petru din Ostrov (1360), Miroslav din Giulești, Maramureș (1364). Nu trebuie lăsată la o parte realitatea că multe alte biserici ortodoxe, după alungarea clerului ortodox, au intrat, până la desăvârșirea independenței Țării Românești, sub coroana maghiară. Descoperirile arheologice făcute la Cetatea Severinului, reședință a banilor, sunt concludente pentru a ne îndreptăți să susținem că aici, în preajma anului 1233, a existat reședința unei Mitropolii.

Și *Diploma Ioaniților* din 2 iunie 1247 vine să întărească adevărul că în „întrea-ga țară a Severinului”, în „cnezatele lui Ioan și Farcaș până la râul Olt” și în „pământul cneazului voievodului Litovoi”, funcționau lăcașuri de cult ortodox în care oficiau slujbele, potrivit canoanelor, episcopi și arhiepiscopi. Iată de ce, prin aducerea cuviosului Nicodim de către Iachint și voievodul Țării Românești, Nicolae Alexandru, viața eclesiastică s-a consolidat. Înființarea Mitropoliei Ungrovlahiei, în 1359, a accelerat activitatea bisericească de păstrare a dreptei credințe și a învățăturilor Sfinților Părinți: a început formarea unor noi eparhii, s-au pus temelii de noi biserici, s-au hirotonit tot mai mulți preoți, întrucât „secerișul era mult, dar lucrători puțini” (Matei 9,

37). Chiar la Sfântul Sinod al Marii Biserici a Răsăritului din 1370 se remarcă faptul că prin adăugarea Severinului și a feudelor Amlaș și Făgăraș, în 1366, populația Țării Românești a sporit considerabil, motiv pentru care Vladislav I și Iachint trebuie să-și extindă osteneala, cum le era vrerea, și să-i păstorească pe toți credincioșii din târguri și sate. Jurisdicția mitropolitului Iachint al Ungrovlahiei a atins, în timpul lui Mircea cel Mare și Sfânt (1386 – 1418), țărmurile Mării Negre și porțile cetății Durostorului.

Vom reda mai jos un fragment din hotărârea Sinodului Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului din 1359 prin care se invocă demersurile de înființare a Mitropoliei Ungrovlahiei ale voievodului Nicolae Alexandru, și necesitatea recunoașterii mutării lui Iachint din Vicinia, oraș la gurile Dunării, în scaunul metropolitan al Țării Românești: „Cel de prea bun neam, voievod și domn a toată Ungrovlahia întru Duhul Sfânt prea adevăratul fiu al smereniei noastre, domnul Alexandru, împins de un gând cucernic și arătând multă dragoste și supunere și ascultare către sfânta lui Dumnezeu catolicească și apostolică Biserică, a cerut nu o dată, ci de mai multe ori, prin scrisoriile sale și s-a rugat de smerenia noastră și de dumnezeescul și sfințitul sinod de lângă dânsa ca să fie și în viitor întreaga lui stăpânire și cărmuire sub jurisdicția și conducerea prea sfintei marii Biserici a lui Dumnezeu, cea de sub păstoria noastră și făcând parte din dumnezeescul și sfințitul sinod și să-l aibă pe acesta ca legiuit păstor a toată Ungrovlahia spre binecuvântarea și duhovniceasca alcătuire a sa și a fiilor săi și toată domnia sa. Pentru aceea a și chemat acum câțva timp pe apropiatul său, preasfințitul mitropolit de Vicina,

prea cinstit întru Domnul iubit frate și împreună liturghisitor al smereniei noastre, Iachint și a primit cu cea mai mare bucurie binecuvântarea sa și i-a arătat cuvenită supunere și cucernicie și a cerut cu mare rugămintă, ca deocamdată să se strămute acest preasfințit mitropolit de Vicina, care se arată a fi foarte bine primit de un asemenea mare voievod, în Biserica toată a Ungrovlahiei, iar după moartea acestui [mitropolit] al Vicinei să se aleagă altul și hirotonisit de prea sfânta noastră mare Biserică a lui Hristos și să-i fie trimis acolo ca păstor și arhieru legiuit în toată Ungrovlahia. Deci, pentru aceasta smerenia noastră, chibzuind cele în legătură cu aceasta, împreună cu dumnezeiasca adunare a arhierilor cea din jurul său, deoarece în chip neclintit ține la strămutarea mitropolitului Viciniei, un asemenea mare voievod, în scaunul a toată Ungrovlahia și al stăpânirilor și domeniilor sale, și deocamdată nu pentru vreun altul, ci pentru aceasta cere cu mare rugămintă această cărmuire arhierescă, făgăduind că va da încredințare scrisă și cu jurământ că va sluji de acum înainte, câtă vreme va dăinui domnia și cărmuirea lui în zisa Ungrovlahie întreagă, sub prea sfânta noastră biserică a lui Dumnezeu, după chipul mai sus scris, a mutat deci smerenia noastră pe acest [mitropolit] al Viciniei – cu părerea și încuviințarea sfântului meu împărat, cel prea bun între toate și neasemănat în bunătatea firei și moravurilor și în seninătate și care voiește să se arate și să stăpânească în toată dreptatea – în scaunul a toată Ungrovlahia. Să fie deci de aici încolo, în toată vremea, zisul preasfințit, întru Domnul iubit al nostru frate și împreună liturghisitor, împărtaşindu-se și bucurându-se ca și de scaunul și numele acesteia, tot așa și înscăunarea din preasfințitul

sinod, ca un legiuit arhieru restabilit în zisa preasfântă Mitropolie a Ungrovlahiei, după rânduiala și tipicul bisericesc, întărind pe citeți în toată eparhia și enoria lui, ridicând în treaptă ipodiaconi și diaconi și hitoronind preoți, luând [în] mâna sa și toate drepturile din orice parte ar fi, care o privesc. De aceea, trebuie ca toți clericii din această țară și ceilalți sfințiți călugări sau laici, să asculte și să i se supună lui, ca unui adevărat păstor, părinte și dascăl al lor și să primească bucuros și să împlinească toate câte va spune și cum îi va sfătui și învăța pe ei, cu privire la folosul sufletesc, păstrând neschimbat în viitor, pururea, încredințarea sub jurământ și făgăduință în scris față de sfânta lui Hristos catolicească și apostolică Biserică, a acestui de prea bun neam voievod, ca să fie întotdeauna Biserica Ungrovlahiei supusă acesteia și să primească de la aceasta ierarh legiuit. Ca să primească și în viitor aceasta fără schimbări, a amenințat cu prea greu [blestem] al sinodului împotriva oricui ar plănui să strice aceasta, deoarece pentru aceasta s-a dat și actul sinodal de față, făcut pentru încredințarea zisului mitropolit al Ungrovlahiei și preacinstit, slobozit în luna mai a indicției a 12-a a anului 6867 [1359], care s-a și iscălit cu scris de însăși mâna smereniei noastre”.

Sunt cercetători care au convingerea, (interpretând titulatura cu care este gratulat, în anul 1401, lachint – „prea sfințit mitropolit al Ungrovlahiei, preacinstit și exarh a toată Ungaria și al Plaiurilor”), că autoritatea mitropolitului era recunoscută și în unele părți din regiunile Banat și Transilvania, unde biserica romană își exercita dreptul de a oferi tainele bisericești de la clerul de rit catolic.

Din cauza unor disensiuni apărute în august-octombrie 1370 între Biserica Țării

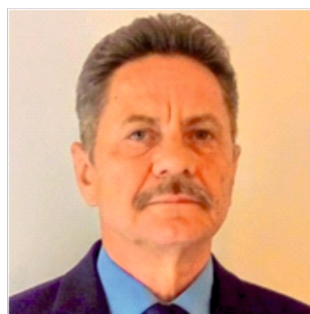
Românești și Patriarhia Ecumenică, lachint absentează de la ședințele Sinodului constantinopolitan justificând că nu din motive de rea-voință, ci din cauza bătrâneții și a recomandării ce i-o făcuse Vladislav I de a nu pleca la un drum așa de lung și de „frica de a nu fi ucis” de ciumă. Cu toate acestea, el a continuat să se îngrijească de viitorul scaunului vlădicesc de la Curtea de Argeș. Dată fiind această situație, a cerut patriarhului ecumenic Filotei (1364–1376) ca „fratele meu dicheofilaxul, fiu al mării tale sfinții” – Daniil Critopol, jurist patriarhal, să fie trimis în Țara Românească pentru a fi „sfințit, dăruit și binecuvântat ca arhieru a toată Ungrovlahia”, el urmând să se retragă din scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei. Acesta s-a convins că toate acuzele ce i se aduceau lui lachint, potrivit cărora ar sfida „Marea Biserică” și ar intenționa să se sustragă de sub jurisdicția ei, sunt neîntemeiate. Lămurindu-se lucrurile, lachint îi va trimite lui Filotei, prin Daniil, trimis special pentru a efectua cercetări cu privire la, chipurile, abaterile sale, o scrisoare prin care îl roagă să consimtă, așa cum au încuviințat Vlaicu Vodă și boierii, ridicarea lui Daniil Critopol în rangul de mitropolit al Ungrovlahiei. Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Mari, fiind edificați asupra nevinovăției lui lachint, și luând în considerație credința cu care cârmuise și chivernisise eparhiile de la Vicina și Argeș, nu i-au permis plecarea din scaunul metropolitan al Ungrovlahiei. Din respect pentru credința cu care a slujit Biserica Răsăritului și i-a apărat integritatea, patriarhul Filotei și sinodul său au decis să-i mențină autoritatea ecleziastică a unei „părți din Ungrovlahia”, în scaunul episcopal al celălaltei jumătăți, situată în vestul Țării Românești, arondat nou înființatei Mitropolii a Severinului, în octombrie

1370, urmând a fi hirotonisit Daniil (tuns în monarhism sub numele de Antim) Critopol, prețuit de Vlaicu Vodă din vremea în care a sprijinit călugării români din chinovia starețului mănăstirii Cutlumuș și Protos al Sfântului Munte (1063 – 1069), Hariton, „să ducă viață de sine, nu de obște” (Gherasim Cristea, *op. cit.*, p. 111). Mitropolitul Antim, menționat în unele documente bisericești drept „celălalt al Ungrovlahiei” sau „cel al Severinului”, „era nu numai om învățat, dar și prețuitor al valorilor de artă”.

Din *Cronicle Țării Românești* reiese că întâia Mitropolie „a Ungrovlahiei de către Severin”, fostă episcopie între 1353 – 1354, își avea sediul mai întâi la Câmpulung, apoi la Curtea de Argeș, unde își stabilise reședința și Vlaicu Vodă. De numele Argeșului este legată și o posibilă reședință a unui voievod local din perioada 1290 – 1292. Cuviosul Iachint, mutat de la Vicina, cum am văzut cu acordul „prea puternicului și sfântului împărat” bizantin Ioan V Paleologul (1341 – 1391), l-a urmat la curtea domnească „să fie de acum înainte [...] legiuitor arhieru a toată Ungrovlahia”, și a slujit la biserica cu hramul „Sf. Nicolae”, ctitoria Basarbilor, amplasată pe locul unui sfânt lăcaș datând de la sfârșitul secolului XIII, care avea statut și de catedrală metropolitană. Strădaniile lui, conjugate cu ale domnitorului, au dus, cum am constatat, la recunoașterea Mitropoliei Ungrovlahiei de către Patriarhia din Constantinopol la 1359. Mitropolitul Iachint, în pofida unor disensiuni inerente în actul decizional administrativ, se va bucura de o cărmuire lungă și rodnică. Fără îndoială, nu vom comenta controversile referitoare la reședința mitropolitului Iachint, într-un anumit interval de ani, de la Câmpulung, chiar dacă există date certe că Argeșul a avut de

suferit de pe urma expediției lui Carol Robert de Anjou, împrejurare care, nu este exclus, să-l fi silit și pe Nicolae Alexandru Vodă (1352 – 1364) să-și mute reședința domnească.

În anii ce au urmat după întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei viața bisericească din Țara Românească a devenit tot mai dificilă, atât din cauza acțiunilor prozelitiste catolice susținute de Ludovic I de Anjou al Ungariei care intenționa reactivarea Episcopiei Milcoviei, desigur, cu girul Papei Urban al V-lea, cât și a imposibilităților slujitorilor bisericilor de rit răsăritean de a face față numărului tot mai crescut de credincioși ortodocși. În afară acestor situații îngrijorătoare mai era și cererea lui Iachint către patriarhul Filotei Kokkinos de a i se permite retragerea din scaunul metropolitan. Toate acestea au cântărit suficient în balanța Sfântului Sinod al Bisericii Mari, care a decis, în contextul descris, întemeierea unei a doua eparhii. Întrucât membrii respectivului for ecleziastic purtau lui Iachint un respect fără margini și nu trebuia să-i fie minimalizate credința și destoinicia dovedite în timpul cât slujise scaunul metropolitan de la Vicina, și acum cel de la Argeș, au hotărât să înființeze o a doua Mitropolie, în jurisdicția căreia să intre toate bisericile și mănăstirile din Țara Românească sub numele de „a Severinului” sau „dinspre Severin”, în scaunul căreia să fie hirotonit ca mitropolit, „al unei părți din Ungrovlahia, adică al unei jumătăți”, Antim Critopulos, cealălaltă jumătate urmând să fie lăsată cuviosului Iachint, fost „arhieru a toată Ungrovlahia”. Deși Mitropolia Severinului a luat naștere în august 1370, la solicitările și motivațiile domnitorului Vlaicu Vodă, Sinodul Patriarhiei Egumenice îl alege și-l hirotonisește pe Antim (Daniil) în octombrie 1370.

*Portret****Ion Gavrilă, preotul profesor*****Mihai CĂLUGĂRIȚOIU**

A-l caracteriza pe Ion Gavrilă prin numai două cuvinte ar fi, pe de o parte, o necuviință, iar, pe de altă parte, pentru a-i aprecia justa valoare ar trebui să enumerăm multiple calități: „psalt, diacon, preot, profesor de muzică și dirijor” (Buzera, p. 301) și, trebuie menționate, în continuare, doctor în teologie, istoric al creștinismului și, nu în ultimul rând, muzicolog creștin.

Pentru susținerea celor de mai sus, readucem în atenția dumneavoastră lucrarea domniei sale „Muzica bisericească în ținutul Vâlciei, studiu monografic”, apărută în București, la Editura Roza Vânturilor, în 2010, în format A4 și în condiții tipografice de excepție.

Lucrarea reprezintă, totodată, teza de doctorat, a cărei susținere i-a adus titlul de doctor în teologie, în anul 2008, în care, spune autorul: „Cercetez o perioadă istorică concretă de peste 600 de ani... prezint cultura muzicală bisericească vâlceană... într-o manieră proprie” (p. 3).

Specialiști sau nu, citind această operă, vom da dreptate pr. prof. univ. dr. Viorel Sava, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași: „Fiecare pagină este un irezistibil impuls spre parcurgerea celorlalte” (p. 7).

Plecând de la adoptarea dreptei credințe, ortodoxia (orto, drept; doxa, slăvire), pe aceste meleaguri și de la necesitatea însoțirii rugăciunilor creștine de o anume muzicalitate, autorul

analizează atât desprinderea melosului de cel oriental, prin reforma hrisantică, din 1814, pătrunsă în ținuturile vâlcene începând cu anul 1825, cât și „românirea cântărilor bisericești” (p. 9).

Din lucrare, putem distinge două mari perioade ale adoptării și practicării muzicii religioase: una neinstituționalizată, deși manifestă în lăcașele de cult, până în 1836, și una după acest an, prin „aparitia unor instituții corespunzătoare de învățământ muzical”: „Societatea cultural-filarmonică” din București – în 1833, „Conservatorul Filarmonic-Dramatic” din Iași – în 1836, Conservatorul de Muzică din Iași – în 1860 și Conservatorul de Muzică din București – în 1864” (p. 302), desigur cu multe sincope și strâns legate de contextele istorice.

Înainte de toate, cercetătorul Ion Gavrilă aduce clarificări privind pătrunderea și adoptarea credinței ortodoxe în derularea istoriei de la începutul mileniului I. Prigoana creștinilor, imediat după martiriul lui Hristos, a făcut ca adepții noii religii să fugă din Imperiul Roman ori să se îndrepte către granițele sale, crezând că aici/acolo vor fi mai greu depistați și vor scăpa de prigoană. Deplasarea lor spre granițele imperiului a fost facilitată și de extinderea sa și includerea Daciei în vastul imperiu, la începutul secolului al II-lea, după războaiele din 101-102 și 105-106. Se presupune că au fost în număr mic și nu și-au manifestat vădit credința,

deoarece riscau moartea. Altfel au stat lucrurile după retragerea aureliană, între anii 271-275, când, odată cu administrația, s-au retras și „reprezentanții religiei oficiale a imperiului... religia creștină putând fi mărturisită de acum înainte în chip nestânjenit” (p. 15).

Extinderea credinței creștine, în întregul imperiu și pe țărmurile noastre, a fost posibilă prin Edictul de la Milan, în 313, promulgat de Împăratul Constantin cel Mare, prin care creștinismul devine „religie permisă”. Tot în perioada domniei lui Constantin I (306-337), în 321, ziua de Duminică se declară sărbătoare legală, iar la Sinodul de la Niceea, în 325, se proclamă dumnezeirea Fiului: „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut” (Simbolul credinței sau Crezul).

Înlăturarea tuturor acestor piedici au facilitat descinderea în Dobrogea noastră a Sfântului Apostol Andrei, ocrotitorul românilor, în anul 324, susțin majoritatea cercetătorilor.

În plan muzical, trebuie să amintim pe Sfântul Niceta (sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea), „mare teolog, poet, muzician, prozator și teoretician literar, predicator... și în ținuturile de la nord de Dunăre și autor al celebrului imn creștin *Te Deum laudamus*” (p. 17). „Opera muzicală, teoretică și imnică a Sf. Niceta ne dezvăluie în parte ce și cum se cânta în bisericile dacoromane... știut fiind faptul că, în secolul al IV-lea, în mediile creștine din Imperiul Roman începe să pătrundă poezia imnică liturgică de origine orientală” (p. 18).

„Reorganizarea bisericească”, din timpul împăratului bizantin Justinian (527-565), care „a dispus înființarea unei arhiepiscopii autocefale - Justiniana

Prima - (la sud de Dunăre-n.n.)... care avea jurisdicție și asupra teritoriilor de la nord de Dunăre... adică și asupra Banatului și Olteniei” (p. 21), reprezintă o dovadă clară a faptului că „teritoriul oltean și-a continuat viața religioasă și în secolul al VI-lea” (p. 22).

Între secolele VII-XI, ținuturile vâlcene s-au confruntat cu „migrația slavilor... migrația bulgarilor și pătrunderea ritului slav în bisericile românești” (p. 22), fapt datorat sfinților Chiril și Metodie care au creat, după anul 852, „scrierea slavă - alfabetul chirilic - ... adoptat... și de români” (p. 23). Trebuie însă menționat faptul că: „Deși Biserica a adoptat limba slavonă, poporul român a continuat să vorbească românește” (p. 24). Totodată, autorul notează: „Prin secolul VI apare și se dezvoltă, până în secolul X, cea mai veche notație muzicală bizantină, numită *ecfonetica*” (p. 25).

În secolele XII-XIII, teritoriile românești s-au confruntat cu migrațiile peceenegilor, cumanilor și tătarilor. Totodată, în Transilvania se așează sașii și secuii. Toate aceste populații migratoare, alături de cavalerii teutoni, vor încerca să-și pună amprenta culturală și spiritual asupra românilor. La acestea se adaugă dorința Apusului de extindere a catolicismului și în ținuturile extracarpătice. Greu încercate, ținuturile românești de la sud de Carpați, vor fi conduse de cnezii Ioan și Farcaș, de Seneslau și Litovoi, adevărați stâlpi ai românismului, iar Basarab I legitimează existența Țării Românești și triumful creștinismului pe aceste meleaguri. Credința cea dreaptă își ridică Mitropolia Țării Românești, la Curtea de Argeș (1359), Mitropolia Severinului (1370) și, în 1503, Episcopia Râmnicului, asigurând și dovedind „o continuitate bisericească neîntreruptă în Oltenia” (p.

31). În ținutul vâlcean, trebuie să amintim mănăstirile de la Cozia (1387-1388), Turnu (1676), Stănești (1389), Mamu (1437), Sărăcinești (1437), Govora (1485), Bistrița (1492-1497), Dobrușa (mijlocul secolului al XV-lea), Surupatele (începutul secolului al XVI-lea), Mănăstirea Dintr-un Lemn (începutul secolului al XVI-lea), Arnota (1643) și multe alte schituri și biserici.

În aceste lăcașuri de cult au funcționat adevărate școli muzicale. Cea de la Cozia s-a remarcat prin „activitatea componistică, creatoare a lui Filotei monahul și cea didactică și interpretativă a protopsaltului Daniil” (p. 54). „În această școală, odată cu cântările liturgice, ucenicii – monahii și frații – învățau limbile slavonă și greacă și acumulați cunoștințe multiculturale de teologie, istorie, patristică, liturgică etc.” (p. 54). La fel s-au întâmplat lucrurile și la Bistrița-Olteană, Mănăstirea Dintr-un Lemn, Govora, Horezu ori la Episcopia Râmnicului.

În secolul al XVIII-lea, când locul domniilor pământene a fost luat de cele fanariote, după martiriul domnitorului Constantin Brâncoveanu, cu cei patru fii ai săi, are loc „triumful limbii române în Biserică și în școală” (p. 80). La Vâlcea, episcopul Râmnicului, Antim Ivireanul (1705-1708) înființează „Școala de pomană” (gratuită), „cu predare și în limba română – pe lângă cea slavonă-” (p. 87), care „a funcționat cu unele scurte întreruperi, pe tot parcursul secolului al XVIII-lea și în primele trei decenii ale secolului al XIX-lea” (p. 89). Începând cu anul 1746, cheltuielile cu școala au fost preluate de domnie, iar în 1749 apare primul „manual școlar” – Bucoavna (p. 89). Regimul fanariot a impus limba grecească în cancelariile domnești. Așa se face că din 1746 vom avea la Râmnic școală elină.

„La școala numită «grecească» de la Râmnic se învățau următoarele discipline: limba elină și greaca veche, limba română, aritmetica și cântările bisericesti” (p. 92). Deducem de aici că „Școala românească de la Râmnic a funcționat – pe tot parcursul secolului al XVIII-lea – în paralel cu Școala slavonă (1741-1775) și cu Școala românească și grecească (din anul 1746). În aceste școli... se învățau și cântări bisericesti după textul cărților de slujbă tipărite la Râmnic, după copii ale manuscriselor grecești și românești, precum și după auz prin neconținuta practică de strană” (p. 111).

Dorința de românizare a școlilor a existat permanent, iar în 1817 „candidații la preoție... erau obligați să urmeze cel puțin șase luni cursurile școlii românești de la București” (p. 95).

Recapitulând, menționăm că „până în secolul al XVII-lea limba de cult în Biserica Românească... a fost slavona” (p. 96), apoi, în secolul al XVIII-lea cea grecească și românească, iar din secolul al XIX-lea numai în limba română, în special după apariția Regulamentelor Organice (1831-1832).

Un loc aparte, binemeritat, în lucrarea părintelui-profesor Ion Gavrilă, îl ocupă Antim Ivireanul, episcop al Râmnicului (1705-1708) și mitropolit al Țării Românești (1708-1716), „bun cunoscător al limbilor turcă, arabă, greacă, slavonă și română”, care a înțeles „necesitatea traducerii în românește a cărților uzuale din biserică” (p. 98), activitate continuată și de episcopii care i-au urmat.

„Românirea cântărilor bisericesti” a fost rezultatul „unei lupte fățișe între cântarea de cult în limba română și cântarea în limba greacă. Din această luptă cultural-muzicală s-a născut o muzică de cult românească, după tipicul

și notația ortodoxă bizantină, dar admirabil turnată în calapodul limbii românești și armonios adaptată la gustul artistic, la trăirile spirituale și la înțelegerea românilor” (pp. 142-143).

La începutul secolului al XVIII-lea Patriarhia din Constantinopol întreprinde măsuri „pentru protejarea și salvarea cântărilor bisericești de tradiție bizantină” (p. 149) și înlăturarea influențelor muzicii turcești printr-o spectaculoasă reformă, care „a primit numele de «Noua sistimă»” (p. 149), iar „Țările Române au fost printre cele dintâi care au adoptat noua reformă” (p. 152), fapt care, în plan local a avut ca rezultat înființarea Școlii de psaltichie de la Râmnic, în 1825.

Învățăământul muzical bisericesc vâlcean ia amploare odată cu înființarea Seminarului preoțesc din Râmnicu-Vâlcea, la 8 noiembrie 1837. Ființarea seminarului n-a fost ușoară și nici permanentă. De-a lungul existenței sale, a fost desființat, mutat, reînființat în alt loc ori readus la Râmnic.

Istoria seminarului i-a dat prilejul autorului să prezinte o serie de preoți și profesori de o excelentă valoare, de absolvenți ai acestei școli care au făcut cinste instituțiilor culturale, laice ori bisericești, în care au activat ulterior, cum sunt: Teodor Bălășel, Mircea Buciu, Victor Giuleanu, Marin I. Brânaru și mulți, mulți alții.

Autorul tratează, de asemenea, școala episcopală (a Râmnicului) de cântăreți bisericești și școlile mănăstirești de psaltichie de la Cozia și Hurezu.

În capitolul al 3-lea, „Personalități de seamă ale muzicii psaltice din ținutul Vâlcii”, sunt prezentate viața, activitatea și opera unor mari personalități: Anton Pann, Chesarie și Gheorghe-Gherontie de la Hurezu, Nicolae Călinescu, Oprea Dumitrescu, Ioan Zmeu, Dimitrie C.

Popescu, Amfilohie Iordănescu, Epiharia Moiescu, Chiril Popescu și a autorului acestei lucrări, preotul profesor Ion Gavrilă.

Studiul monografic se referă, într-un capitol separat (al 4-lea), la cântarea corală bisericească, dar și laică, la Râmnic, care a urmărit „înlocuirea cântării monadice de strană”, „cu cea armonică”, curent „sprijinit direct de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care nutrea o aversiune vădită pentru tot ceea ce era grecesc” (p. 302). Aici, sunt amintiți o seamă de dirijori și compozitori, printre care: Oprea Dumitrescu, Constantin Popian, dar și contemporanii noștri Mihai Ștefănescu, Gelu Stratulat și Ion Gavrilă, autorul studiului.

Lucrarea tratează, de asemenea, „Manuscrite și tipărituri bisericești existente în fondul bibliotecilor vâlcene” (Capitolul 5), fapt ce denotă, încă o dată, amplitudinea activității de cercetare întreprinse de autor și dorința de cuprindere exhaustivă a subiectului.

Armonios, lucrarea se încheie cu exemple, transcrieri și analize din „Creația muzicală bisericească” (Capitolul 6) și, așa cum îi stă bine unei opere științifice, cu lista lucrărilor bibliografice consultate, cu Glosarul și Indicele de nume.

Încercând o concluzie, putem spune că preotul profesor Ion Gavrilă a realizat o excelentă prezentare istorică, mai puțin politico-militară, dar, cu precădere, culturală, în special muzicală, mai ales bisericească.

În acord cu domnia sa, „Prezenta lucrare se înscrie... în literatura de specialitate ca un omagiu adus... tuturor psaltților, dascălilor, copiștilor, dirijorilor și compozitorilor de muzică bisericească din ținutul Vâlcii... (cărora) le datorăm cinstirea și nemurirea prin strădania noastră” (p. 481).

Poezie

Alina Monica ȚURLEA

1.

plouă, plouă
pufos, frigul
îmi traversează gratiile dintre coaste

cu glas înnăbușit năluca orbirii
se mai ascunde pe sub piele

saloanele ard, ospiciul e în flăcări
numai sângele meu se scurge în prag
și strigătul sfărmat, fără margini
piere

e o capcană ce mă-ncojoară
aici mi-am îngropat un ochi
o mână
o jumătate de gură
când zăceam
cu glas răgușit
în lanțul de flăcări

acum, sunt un ghem
sub cearșafuri slinoase
sclipește celălalt ochi
se zbate cealaltă mână
în a patului tăblie
iar o jumătate de gură
pândește nemișcată
nesățioasă
să-ți soarbă sângele
în noaptea cea albă.

2.

hei, tu,
cea încălțită între orbire și surzenie
vremurile îți bat în ferestre
alunecă în grabă formele
și gândurile
sub sticla murdară

pleoapele îmi sunt grele
de atât soare
în singurătatea umflată în singurătate
înfometată de cuvinte
de vise nevisate
după o noapte arsă de frig

vocile în depărtare
s-au strâns în hoarde
nesfârșite
calcă pe potecile întortocheate
din palma neiburii
în lumile mele paralele
ale minutelor interminabile
depărtatelor rămâneri
mereu fragile
muritoare

3.

singurătatea
vorbește la persoana întâi
în fiecare zi
macină albul oaselor

într-o tăcere închisă în sticla cu vârf de
pană

nu mai am nicio dorință
nici o voce nu-mi mângâie auzul
nu-mi pasă
simt. nu simt. eu simt! dar ce mai
contează?

trupul-monument va îmbătrâni
timpul va rămâne așa cum a fost
întotdeauna,
dar dragostea
nu o voi stinge
îmi va supravețui, mă va devora, mă va
anihila

platani, stejari din întuneric cheamă
păduri incerte, lacrimi otrăvite,
dînți și comori

abandon,
abandonul abandonului
tu ești cel care transmite din spațiu
încurcături furtunoase, noduri
dureroase,
frânghii de timp
un trecut contemporan,
un prezent nerezolvat

nu te-am ales în umbră
nici din vântul de ieri
nu te-am îmbrățișat și nu o voi face
îmi voi lua adio de la inimă
(ca în povestea nemiloasă și banală),
căci de o sută de ani îți tot scriu
despre nuditățile sufletului.

4.

te-au adus în același salon
odată cu mine
dansai chiar și pe targă
te-am întrebat atunci:
ce muzică ascuți?
cu zâmbet mi-ai răspuns :
a surzilor ce aleargă

5.

nebunii așteaptă o altă
ordine a lumii

în întunericul uscat
visează la un altfel de libertate
țipă mut în dosul chiliilor reci

de aici mai coboară
câte-o amintire, doruri
dar mai ales
spaime

Poezie

Marin RADA

FURTUNĂ

Aici a curs
nisipul din clepsidră,
o fi un semn
să mă întorc
din drum,
ori, poate,
numai dorul
ce mă încearcă-acum
se face adiere
de vânt
și mă tot strigă?
Poate ești tu
sau, poate,
însăși marea
din lumea largă
apele-și adună,
în fiecare zi
ești, parcă,
mai aproape
și-n fiecare zi
ești o furtună...
Poate ești tu
în umbra mea,
pădere,
mergând
fără s-atingi pământul,
ca un vis,
poate-am dormit
cu sufletul deschis
și ai intrat în el
ca o durere...

VIOARA

Până către ziuă
a plâns la mansardă,
vioara,

femeia își despletise
arcușul
în fereastra cu lacrimi
amare,
sângele se urcase
pe portativ
să așeze nota de sus
în uitare...
Era o furtună a sângelui,
simfonia iubirii,
ultimul cântec,
mirare...
În paharul meu,
vinul avea trup de femeie
cu sufletul despletit
în toate punctele
cardinale...

DESENE

Învățasem să te desenez
mai întâi în pătratul ferestrei,
apoi mai aproape
de arbori, de păsări
de florile câmpului,
învățasem să te desenez
pe roua pământului,
Pe o pânză
aveai o rochie de cicoare,
pe cealaltă, mâna mea

desenase o floare,
 liniștea era dincolo,
 peste gardul
 de sârmă ghimpată,
 sufletul meu
 era în casă la tine
 ochii nu te văzuseră
 niciodată...
 Învățasem
 să te desenez
 la mine-n fereastră...
 În tăcerea nopții,
 cuvintele au lacrimi
 de ceară
 și nu mai văd
 să citească...

O VARĂ DE VIS

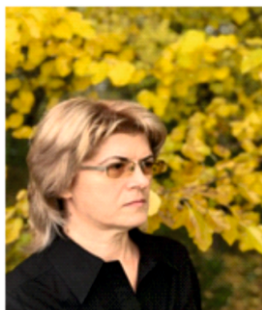
Cred că te-am iubit
 într-o vară,
 te vedeam cum tulburi
 cu ochii tăi zarea,
 te iubise în taină
 și vântul și marea,
 tu purtai în suflet
 un dor, o povară,
 Parcă te ținea cineva
 zăvorâtă
 într-un turn de cetate
 plin de mister,
 aveai la picioare
 bogățiile toate
 doar libertatea
 îți fusese furată
 și ziua de ieri...
 Ai vrut să fugi
 înspre valuri,
 aveai trupul subțire,
 de fum,
 te-am prins într-un vis
 dintr-o vară,
 cred că te mai iubesc
 și acum...

DE VEGHE

Singurătatea mea
 nu mai are
 nici un act de identitate,
 doarme pe o foaie de hârtie A patru,
 își pune sub cap câteva cuvinte
 dintr-un haiku de pe plajă
 și merge în piața orașului
 la întâlnirea cu porumbeii...
 Azi-noapte a rămas cu coatele
 pe masa de scris,
 și-a privit chipul
 în ultima poezie
 și a adormit până la ziuă,
 fără teama de întuneric.
 Mâine
 va fi rândul meu să veghez
 de la masa de scris,
 propria mea singurătate...

SEMNUL DE CARTE

Ții minte, iubito,
 floarea de tei
 pe care mi-ai pus-o
 semn într-o carte?
 Azi toate florile
 sunt pe urmele ei,
 nici o furtună
 nu le desparte.
 Azi îți-am dus dorul,
 așteptam să deschidă
 cerul cu stele
 și luna-n pătrar
 să-ți pun pe umeri
 iubirea hlamidă
 și îmbrățișarea
 de astăzi în dar...
 Dar floarea uscată
 în carte, devreme,
 a întors teiul
 cu crengile-n jos,
 toate florile
 vor să fie poeme
 ori semne de carte
 îndoite frumos.

Un plânsset de aripă

Ce rană adâncă pe trupul toamnei...

Scrisă cu cioburi de cer
căzute prin frunzișul de visuri,
i-a stins ochii verzi
și i-a lăsat pe tâmples
numai viscol.

Respirul tăcerii
rostogolește aerul de piatră
peste colinele sufletului.
Sângeră amurgul...

Printre cutele unui gând,
ca o adiere de șoaptă,
curge melodia Luminii
scăldând oboseala cenușie
a norilor.

Cu un murmur cald,
strânge toamna la piept
toate frunzele
și închide
buzele cuvintelor...

În priviri îi strălucește
din vecie
Cireșul împodobit cu stele!
Mâinile întinse străpung zarea.
Lacrima izbește malul țărmlui,
ieșind prin pleopa închisă
dincolo,
în PRIMĂVARĂ.

În prag de seară

Pe buza amurgului toamna pleacă...
Tăcerea-i adâncă mă doare.
Îmi pare că-i simt
înțelesul prelins
pe-un capăt de rând
nescris,
trezind în cuvinte
poemul înserărilor noastre.

Pe-un dangăt de clopot stins,
trototul blând al amintirilor
mi-apeacă-n priviri
ALB PRIMĂVĂRATIC!

Clipa și veșnicia

Înserarea a prins cerul de-o margine
și destramă fire de poveste
peste gândurile mele...

... Împletește-mi privirii
cărări de mătase
din șoapte simple,
ca pauza de respir din versul poemului
sau din cuvintele lipsă dintr-un răvaș...

Țese-mi din scame de timp
maramă, între început și sfârșit,
ca să urc în amurg
pe raza ce-aduce
ploaia de dor.

Lasă-mi doar zarea
pe unde respiră dorul
și amintirea
de care să îmi agăț visul
ca să nu rătăcesc drumul,
când mă voi întoarce
din iarna străină și rece
către PRIMĂVARA care AM FOST.

Măreția clipei

Câteodată,
inima ți se schimbă în aripă.
la toate gândurile sărate
din lacrimi
și le așază la rădăcina zorilor,
să le adape din urciorul cu dor
al dimineții.

Primenite-n amintiri
înfloresc plâns alb
din tăcerile dintre cuvinte.

Roi de stele le înconjoară
cu răsuflarea soarelui!

larna mea

larna mea mi-o port
în suflet,
strai de rouă ce-mi aduce
mai aproape cerul,

chiar dacă în albăstrimile adânci,
arareori brăzdate de zboruri târzii,
se aud țipete răzlețite
care-și strigă înstrăinarea.

larna mea mi-o port
în fiecare frunză primejduită de îngheț,
care, în nedeslușirea serilor
din ce în ce mai reci,
închide ochii
în așteptarea unui răsărit-alb.

larna mea mi-o port
în palmă atunci când,
în nopțile din ce în ce mai lungi,
lumina se stinge în umbre
și doar culoarea fulgilor
mai poate fi candelă
de viață și visare
în fiecare abur ce adoarme
până la reîntorcerea primilor ghiociei.

larna mea o port
pe obraji...
Golită de frig,
după ce își va fi cântat
ultimele solfegii din rapsodie,
cu surâsul pe buze,
se va topi în muzica sferelor.

Un praf de stea îi va purta
amintirea...

Poezie

Luminița IGNEA

alzheimer

lumea mea devenea tot mai mică,
 am început să uit gânduri, cuvinte și
 chipuri,
 uitarea e bună,
 e sănătate curată
 mi-a spus doctorul pe care l-am
 consultat,
 uitarea e ispășire,
 e împăcare cu lumea și iertare de sine,
 m-a asigurat preotul,
 eliberare-i uitarea,
 adevărata victorie,
 m-au încredințat și iluminării,
 așa că, treptat,
 am început să uit că uitam,
 să nu mai fac caz de acest puzzle cu
 piese lipsă,
 ci,
 întorcând zi după zi câte-o carte,
 să umplu tot mai multele goluri
 cu entuziasmul celui care creează iar și
 iar
 din sămburele calcinat
 un nou univers.

bufonul anchetator

sunt un detectiv diletant,
 îmi investighez sufletul,
 îmi violez corespondența,
 îmi trimit anonime defăimătoare,
 îmi interceptez gândurile,
 îmi fac selfie în cele mai neașteptate
 momente
 căutând probe incriminatorii,
 scotocesc în tomberonul trecutului,
 prezentul mi-l iau la puricat
 clipă cu clipă,
 eternitatea mi-o vând pe un pumn de
 cuvinte,
 îmi joc singură feste
 dându-mi cu moartea întâlniri
 la care nu mă prezint;

sunt un măscărici de anchetator
 și, dacă în inimă începe să-mi încolțească
 vreo bănuială,
 râzi, îi spun,
 ești la camera ascunsă a sinelui,
 nu ești decât pentru propriul amuzament,
 râzi, victimă inocentă a vieții,
 râzi până te prăpădești.

mortua est

cei de alături nici nu bănuiesc că ești
 mort,
 socializezi, mergi la muncă,
 faci dragoste, faci piața,
 mănânci, dormi,
 mănânci, dormi,
 scoți câinele la plimbare,
 încasezi, achiți,
 lumea e o casă de marcat
 în care viața ta plată-i cu plată,
 cândva decontai cu sentimente,
 cu lacrimi,
 tirania indiferenței te-a transformat
 într-un manechin
 din vitrina prăfuită și prost luminată
 a unei prăvălii de mirese,
 cuticula timpului te ia sub sechestru,
 nici un vis nu-ți mai întoarce amara
 clepsidră
 devenită clișeu,
 firele ei de nisip sunt pietre de moară
 ce te trag în adânc,
 nu le mai numeri, nu le mai speri,
 ești bumerangul din mâna morții.

neprihănire

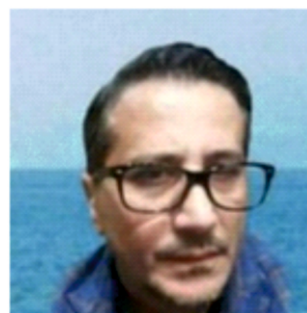
nu mai am idealuri înalte,
 nici fițe,
 am uitat de precepte și tropi măiestriți,
 vreau să-mi scriu poezia
 ca un orb ce pictează cu degetul
 vitralii imagine,

nu aură să-i pun cuvântului,
 ci culoare-n obraji,
 nu sfârcuri cu lapte și miere,
 ci o carnație bună,
 lipsită de erudiție,
 sacralitatea inocenței vremelnice
 turnată-n matrița banalității să-i fie,
 precum urma tălpii unei țărănci
 desculțe,
 rămasă în colb.

Eseu

Existențialismul ca necesitate filosofică

Adrian George ITOAFĂ

Existențialismul filosofic este despre cunoașterea sinelui, este cea dintâi condiție pentru înțelegerea altor concepte filosofice. Înțelegem prin cunoaștere a libertății și subiectivitatea individuală, rolul și scopul personal în armonie cu natura.

Existențialismul presupune scoaterea din anonimat al omului ajuns într-o etapă profundă de înțelegere și cunoașterea sinelui, de îndreptare a atenției spre persoana ta ca un factor necesar al identificării și înțelegerii în spațiul locuit, creând o identitate absolută.

Îți pui întrebări de multe ori: de ce acum și aici, care este scopul acestei călătorii?

Înțelegi că trebuie să ai un sens pentru a-ți înțelege scopul.

Realizezi astfel că, ești ceea ce faci și îți place. Așadar urmează cursul firesc al îndeletnicirii prin crearea a ceea ce simți că trebuie să faci, nu ce impun alții sau încercări nefericite ale tale. Vei observa că rezultatele nu sunt cele scontate.

Și aceste acțiuni nefericite se pot corecta prin împlinirea firească a crezului tău, este necesar să nu te plafonezi.

Caută-ți sensul!

Este important să nu ai așteptări de la alții, acestea pot fi umbrite de necunoașterea și intri în vâltoarea eșecului.

Înțelegându-te și dându-ți șansa de a te cunoaște și a decide pentru acțiunile tale, ajungi responsabil, îți asumi deciziile.

La baza acestei teze stau argumentele

date de Spinoza Baruch, cel care mă lămurește cumva în acest periplu.

Totuși, mă diferențiez de acesta, și susțin că, eu sunt dumnezeu, căci dumnezeu este iubire.

Nu am nevoie de dumnezeul celor care l-au creat, pentru că omul este predispus să greșească în acțiuni, și bine ar fi să își asume și eșecul. Însă eu, cred în mine, în umanitate și cunoaștere. Fiind în armonie cu restul, cred că am capacitatea de a dispune și asuma fără a aștepta miracole venite din exteriorul spațiului.

Cât timp exist, rezultatele sunt împrejurările în care se produc fenomene, putând fi erijate de alte acțiuni sau erori. Totul devine vizibil iar actorul principal sunt eu, nu altcineva, eu răspund de întâmplările și urmările viitoare.

A conștientiza, înseamnă că ne asumăm orice întâmplare fără a refuza rezultatul, indiferent dacă ne convine ori nu.

Un preconcept al existențialismului aflat în stare incipientală este dat de informațiile transmise de alte persoane, aflate în necunoaștere. În această etapă, percepția poate fi eronată, atunci când se admit ca adevărate aceste informații și au efect asupra psihicului tău.

Existențialismul trebuie tratat ca un demers ce precede o acțiune și un rezultat.

Câtă vreme ești liber în crez, ești liber în simțire.

Oricât ne-am distanța, locuim tot acolo unde gândul ne poartă, doar

sentimentele pot fi barometre ce ne diferențiază de restul.

Uneori locuim singuri într-o imaginație nemăsurabilă de suflete.

Mă aflu la înțelegerea rațiunii de atâta timp, încât constat că rațiunea mă conduce.

Toate simțurile sunt stăpânite de gânduri, ele nu ne trădează.

Conștiința nu poate controla tot, fără materia invadată de simțuri.

Avem capacitatea de a sesiza materia, părem la îndemâna antimateriei.

Suntem sume ale planetei, care este un rezultat al ecuațiilor macroplanetare.

Confortul ne desființează sistemul de autoapărare, ajungând să depindem de acesta. Cât de curând vom ajunge gadgeturi, am evoluat peste măsura capacității de a ne înțelege.

Niște corzi sensibile la atingere produc armonie, doar când există dezacord, atunci devin iritabile.

Noi suntem personali timpului de vreme ce îl măsurăm, suntem o fracție a mulțimilor, funcționăm în toate derivatele interpretărilor. Trebuie să conștientizăm acțiunea pentru a deveni evidentă urmarea.

Omul este o simplă apariție, nu o necesitate a întregului.

Rațiunea ajută la înțelegere temporală, atemporalitatea aparține universului. Existențialismul presupune scoaterea din anonimat al omului prin rațiune.

Prietenia este un eșec al rațiunii de a te cunoaște.

Într-o lume lipsită de compasiune și emoții pozitive, totul devine o stare a imperfecțiunilor. Nemaifiind vorba de armonie a creației universului, se poate ajunge la distrugerea în masă a ființelor.

Sinele nu caută satisfacție în altă parte, în alt moment, el trăiește acum prin acțiunile tale.

Uneori gândului nu îi putem da nume de viteză spre spațiu, el rămâne o nebuloasă a căutărilor.

O formă de iubire precedă o catastrofă viitoare, îndoliind sufletul, și stai la îndemâna necunoscutului, ești ori dispari.

Un om bolnav este un om fericit, își curăță păcatele înaintea călătoriei finale.

Despre liniște vorbim din ce în ce mai puțin, pentru că neliniștea stăpânește întregul.

Trebuie să avem încredere în noi, să nu așteptăm ca divinitatea să rezolve problemele noastre. Nu o va face.

Timpul nu ne aparține, noi îi aparținem.

Vei aștepta în zadar și te vei înfuria pe ceva ce nu există. Din moment ce accepți doar teoriile dogmatice, îți anulezi propria viață, te afli la îndemâna altor creații, ești parte din poveștile lor.

În cele din urmă înțelegerea devine una cu neînțelegerea, valorile sunt lipsite de principii și totul se destramă, importantă este cunoașterea personală, cea care îți dă puterea să treci peste orice deznodământ. Angoasele permanente ne-ar conduce pe ultimul drum, devenind iraționali și anxioși fiecărei interpretări.

Necesitatea aflării, devine apanajul minții prin conștientizarea unor posibilități sau imposibilități, variante luate în calculul matematic al rezultatului final, acest determinism al evoluării.

Bruyere susținea: „nu există pentru om decât o singură nenorocire adevărată: nenorocirea de a se găsi vinovat“.

Unele personae aflate în anxietate, sunt ajutate să-și caute sensul. Poți depăși stări prin cunoașterea sinelui, afli de câtă capacitate dispui și te raportezi în armonie cu restul.

Chiar dacă alegi o acțiune greșită, importantă este trecerea prin conștientizare și corectare, altfel te blochezi.

Înțelegerea este necesară pentru a depăși orice conflict cu sinele. Libertatea de înțelegere vine în sprijinul recuperării de care ai nevoie pentru a continua. Nu te plafona câtă vreme poți alege, încercarea nu costă nimic, doar o constatare. Cine poate fi răspunzător de alegerea ta? Doar tu, indiferent de consecințe, alege.

Întrebarea care ne macină, este: Există dincolo de noi reîncarnare?

Aș fi în dezacord cu principiile mele, dacă aș răspunde că da. Atâta timp cât nu pot simți în deplinătatea facultăților mintale, am dreptul să mă îndoiesc, dar sunt dispus la ascultare și analiză, dacă cineva îmi aduce argumente îndestulătoare.

Această ipoteză vine ca o neputință umană pentru a rămâne și în plan spiritual, nu doar material, depășindu-ne condiția.

Filosofia naște întrebări de cele mai multe ori existențiale, pentru a fi pregătiți să admitem alte principii încă necunoscute. Ne aflăm permanent într-un pericol, cât timp conștientizăm.

Dacă oamenii nu sunt de acord cu mine, înseamnă că sunt diferit. E bine să fiu diferit, pentru a înțelege și restul că se poate trăi și altfel.

Când mori devii suferința celor rămași.

Doar morților le este dat să devină una cu țărâna.

Non existența este calea lungă, unde existența pare o scurtă durată.

Moartea nu este sfârșitul, dar nici începutul, este doar o continuă etapă.

Ne temem de trecere, când de fapt suntem depășiți permanent de timp.

Cunoașterea este o fărâmă a necunoașterii. Tot ce precede se află în acțiunea ce urmează.

Am evoluat separat și am rămas în dezacord cu restul.

Maturitatea uneori înseamnă înțelepciune venită la pachet cu frumusețea, iar

de urât te lepezi, cât să nu lași urme pe suflet.

Somnul te nefericește, ai șansa să pierzi nopțile fiecăruia și astfel te apropii de lucruri normale.

Oricât părem a fi fericiți, vom ajunge nefericiții destinului.

Nimic nu e etern, când pieri, existența perceptibilă sfârșește.

Sinele pare a fi necunoscuta permanent în care călătorim, fără a descoperi adevărurile ce ne frământă.

Din neant venim și tot el ne înghite. Apariția duce la dispariție, doar în armonie putem exista.

Fii personal, îndeplinește-ți destinul prin alegere liberă, altfel devii un cuprins al mulțimii.

Impunerea ca necesară a acțiunii, dată de Husserl este importantă pentru participarea ca subiect principal al alegerii conștiente.

În sine stă determinarea, analizată riguros prin alegere. Rezultatul devine starea efectului. Cum nu există o entitate aparentă care ar putea interveni în alegerile tale, alege calea rațiunii personale.

Cel care nu are așteptări se bazează pe așteptările altora, speră să facă altcineva ceva, pentru a profita sau condamna eșecul.

Prin decizii putem experimenta și înțelege progresul ce vine la pachet cu etapa identificării unei acțiuni.

Psihoterapia existențială reușește să transmită pentru ce este nevoie de înțelegerea sinelui pentru a evolua. Fiind în armonie cu noi, devenim armonia altora, încântăm și ajungem să fim încântați.

Trebuie așadar să conștientizăm acțiunea, pentru a deveni evidentă urmarea. Mintea este singurul organ care poate percepe și determină la alegere. Prin puterea minții putem emite concepte, creând variante pentru a le induce subiecților anumite stări bazate pe emoție.

Nu putem vorbi despre un preconcept al existenței decât în stare incipientală, atunci când informația este transmisă la cald de anumiți subiecți. În această etapă percepția poate fi eronată, atunci când mintea admite ca adevăr efectul propus de alții.

Iluziile cognitive constau în idei predefinite ale realității acceptate ca fiind adevăruri, deși fac parte din realitatea altora, nu a ta. Acest aparent adevăr-eronat este studiat de neuroștiință și abordează modul în care activitățile cognitive sunt afectate în urma percepțiilor neconforme.

Putem percepe și halucinația ca o realitate, venind de la o afecțiune a creierului sau indusă prin metode halucinogene, care este însoțită de irațiunea creată la nivel neuronal, creând astfel iluzii.

„Trăim într-o actuală iluzie permanentă”, avea să transmită fizicianul Stephen Hawking, respingând existența lui Dumnezeu.” Tot el a lansat și percepția umană ca fiind limitată deoarece noi percepem formele doar în plan 2D.

Creierul poate emite doar la acest nivel de materializare, excluzând ipoteza conceptului de non-materializare ca variantă posibilă a spațiului invizibil. Totul se bazează pe formă ca existență materială, omițând majoritatea nevizibilă.

Oare partea invizibilă, neperceptibilă nouă, poate deveni perceptibilă înțelegerii noastre?

Dacă da, de ce nu putem admite ca insuficient de imatură această abordare?

Suntem pregătiți să acceptăm la nivel mental această idee neperceptibilă nouă, ca posibilă altă formă?

Poate că simțurile noastre involuate nu pot admite alt adevăr, încă neperceptibil. Capacitatea noastră de înțelegere pare a nu avea fundament în această ipoteză.

Cum ar fi să ne imaginăm că în tot spațiul există non-forme, niște prezențe imateriale, iar acestea se hrănesc cu preconceptiile nepermisibile ale creierului raportat la limita simțurilor.

Cât de simplu este să-ți depășești orizontul vizual prin înțelegerea altor fenomene imperceptibile nouă.

Psihologii ar răspunde că am derapaje grave la nivel neuronal și mi-ar administra ședințe terapeutice ori medicație. Așa că, mă opresc aici pentru a nu deveni subiect de studiu.

Reiau ideea, potrivit căreia rațiunea umană ajută la înțelegere temporală, atemporalitatea aparține universului.

Conceptul vine din rațiune și își găsește sens în analiză, o constatare fizică creată prin inducerea acțiunii la care ne raportăm, urmărind scopul.

Cunoscându-te începi să-i înțelegi și pe alții.

Aș spune că dualitatea este firească, în ansamblul fiecăruia, este o dorință permanentă de a conviețui. Sacralitatea unei iluzii devine o dogmă a dorinței, o căutare a gândurilor transformate în stereotipuri de aflare a indicilor non-voluntivi, ne fac să avem așteptări venite de la forțe inexistente, alimentând o credință falsă a persoanelor spre a nu fi singure.

Așadar, oamenii de teama aflării eului, caută calea dualității, a regăsirii unei jumătăți confortabile, care să coincidă scopului. E valabil și în cazul când îl abordăm pe Dumnezeu, îl căutăm în momente de cumpănă, de regres al evoluției, de neîmplinire în acest plan locuit temporar. De fiecare dată singurătatea și boala împlinesc dorința de a fi aproape de confrați. Dumnezeu există așadar la împlinirea nevoilor, nu din iubire. Credincioșii se roagă pentru nevoi personale.

Cât egoism!

Raftul cu cărți

O pasăre cu aripile deschise către vers

Florina Maria BĂCILĂ

Iubirea este șansa noastră spre mântuire.”¹, scrie Theola Ioana Luțoiu într-una dintre meditațiile lirice incluse în cartea sa, *O pasăre cu aripile frânte* – omagiu tatălui ei, plecat dintre noi². Și, cu toate că autoarea și-a intitulat astfel volumul publicat în 2021, la Editura David Press Print din Timișoara, mai degrabă s-ar putea spune că ființa ei întreagă este *o pasăre cu aripile deschise către vers*, spre gândul bun, spre dragostea de frumos, de semeni, de Cer și, mai ales, de Dumnezeu, în pofida încercărilor, a limitelor și limitărilor proprii condiției umane.

Viața este un dar al Creatorului pentru noi³ – ne asigură Theola, reușind, o dată în plus, să-l rămână mulțumitoare lui Dumnezeu, inclusiv prin aceste versuri pline de senin, de lumină, de încurajare și motivare pentru cei ce au parcurs sau trec prin momente-limită asemănătoare.

„Optimismul e singurul pansament care nu trebuie schimbat.”⁴ – afirmă autoarea, încrezătoare că, prin iubire, ca sens al trăirii noastre pe pământ, putem fi biruitori, dincolo de întunericul despărțirilor vremelnice ori de inerentele „de ce?”-uri adresate lui Dumnezeu în clipele

de cumpănă.

În mijlocul acestui „Horeb lăuntric” pe care-l traversează și-l asumă, Theola vorbește în mod deschis despre viață, dar și despre superficialitatea care a inundat de-a dreptul lumea mileniului trei. Memorabile sunt rândurile consacrate solidarității umane, din nefericire – cvasiinexistente în vremea de acum, când omenia, caracterul, generozitatea au devenit noțiuni perimate, iar cuvinte de felul: „Sunt aici oricând ai nevoie de mine”, „Sunt alături de tine”, „Sunt umărul pe care poți să plângi”⁵, care, în paginile cărții, îndeamnă puternic la meditație, nu se mai concretizează în existența cotidiană.

„Prietenia e corabia care, / chiar dacă are momente de scufundare, / se va întoarce cu siguranță / la țarm.”⁶ – scrie Theola. Și, totuși, neînchipuit de puține, poate neînțeles de rare sunt gândurile de bine și FAPTELE bucuriei sincere pentru CELĂLALT, de care uităm prea adesea. Ca și când, preocupați fiind, din cale-afară, de atâtea fărâme și nimicuri ale zilelor, am fi pierdut din vedere, cu bună știință, că omul e, înainte de orice, suflare de

¹Theola Ioana Luțoiu, *Iubirea*, în idem, *O pasăre cu aripile frânte*, Timișoara, Editura David Press Print, 2021, p. 15.

²Vezi idem, *O pasăre cu aripile frânte*, p. 5.

³Vezi idem, *[Mulțumiri]*, în idem, *op. cit.*, p. 7.

⁴Idem, *ibidem*, p. 7.

⁵Idem, *Iubirea*, în idem, *op. cit.*, p. 15.

⁶Idem, *Prietenie*, în idem, *op. cit.*, p. 19.

viață izvorâtă din CEL CE ESTE. Că are doruri, năzuințe, (ne)împliniri, lipsuri de multe feluri... Și mai nimeni nu se apropie să i le aline! Iar o atingere de suflet, limpede și neclintită, înseamnă granița dintre licăr și beznă, dintre iubire și nepăsare, dintre VIAȚĂ și neant.

Citind cartea Theolei Ioana Luțoiu, m-am întrebat la capătul unor pagini: oare cum să se mai poată deprinde astăzi gestul autentic de a ne rezema, o dată măcar, mâna pe un umăr pe dinăuntru subrezit de nesfârșită însingurare? Sau de A FI noi înșine, în clipa numită *acum*, umăr de popas senin ori privire blândă pentru un gând părăsit și pribeag, pentru o durere sângerând?! Pentru amarul celui prăbușit în greul adânc al negurilor cumplite ce par de nestrăbătut... Când vom hotărî să ne oprim, fie și o clipă, din goana anilor și să ne așezăm inima lângă lacrima altei inimi, aflate în abisuri? Când vom înțelege oare profunzimea sensului din Cuvântul neuitat al IUBIRII: „plângeți cu cei ce plâng” (*Romani 12: 15*)⁷?! Căci așa glăsuiește freacăta de vers nemuritor: „și-ontindere de mână când zaci fără putere / e cât o izbăvire, e cât o înviere”...⁸

Din versurile-meditații ale Theolei se desprinde ideea că un PRIETEN adevărat știe SĂ FIE, învață treptat când și unde să se așeze ca să asculte, de tot mai aproape, povestea atâtor sfâșieri și zâmbete, ca să sprijine un vis, o așteptare, o frământare. Căci apăsarea

unui gol lăuntric zdruncină mai ales în vremea când e pustiu de jur împrejurul șuvoaielor încercănate... Și nu este destul să-i spunem în treacăt unui om ce pare învins: „Te voi purta în rugăciune!”, ca și cum nu ne-ar păsa de durerea cu care se confruntă, ci e nevoie, nu o dată, de mult mai mult. O lume întreagă suferă de neajunsul acesta, la nivel individual sau chiar comunitar. Prea rari sunt însă pașii care se opresc răbdători în dreptul drumurilor cu neputințe ale semenilor... Așa de puțini sunt cei ce mai știu să vorbească discret, unic, ca de la suflet către suflet! Să-i FIE celui zdrobit sau însingurat. Celui în suferință fără margini. Celui neprimut nicăieri sau alungat de pretutindeni...

Parcurgând mărturisirile din volumul de față, mi-am amintit un fragment din cugetările scriitorului Traian Dorz:

„Greu am înțeles eu prima dată ce înseamnă adevărata iubire și prietenie. Acest adevăr nu se învață decât cu jertfe și cu lacrimi.

Că pentru acela pe care îl iubești trebuie să fii în stare să rabzi, să ostenești, să-ți pui viața în orice primejdie, dar să rămâi cu orice preț nedespărțit de el, în orice împrejurare.”⁹

Asemenea gânduri își găsesc certe rezonanțe în scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur: „**Adevărata relație între doi oameni nu poate fi decât aceea de a se umple unul de altul** [subl. aut.]. Și totuși, simțind că ești plin de celălalt, voiești să

⁷Trimiterile la pasajele biblice conțin titlul cărții respective, urmat de numărul capitolului și al versetului la care se face referire. Pentru aceste ilustrări din *Biblie*, am folosit ediția apărută la București, în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.

⁸Traian Dorz, *Cu dorul Tău, Iisuse*, în idem, *Cântarea Viitoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008, p. 52.

⁹Idem, *Credința încununată*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008, p. 204.

te umpli și mai mult, și simți că ai și mai mult loc să-l încapi. Deci, umplerea nesăturată de celălalt presupune golirea nemărginită de sine, lărgirea la nesfârșit a inimii tale. Cum amândoi prietenii se lărgesc neconținut, este nevoie ca fiecare să simtă că el trebuie să se lărgescă mai mult decât lărgirea celuilalt, să crească mai mult decât creșterea celuilalt. Fiecare trebuie să iasă de la sine în întâmpinarea celuilalt. Aceasta este prietenia reală.”¹⁰

Din cartea Theolei Ioana Luțoiu reținem încă un fapt ce poartă amprenta autenticității: ea trăiește o legătură reală cu ideea de CUVÂNT. La fel ca Raluca Ioana Popescu (o prietenă a autoarei, care îi însoțește volumul cu câteva rânduri de suflet), și eu „sunt recunoscătoare pentru că am putut intra în lumea

Theolei cu ajutorul poeziilor ei”.¹¹ Tocmai de aceea aș dori să-i las, ca întâmpinare pe pragurile ființei, un îndemn desprins dintr-o poezie cu caracter sapiențial a celui mai cântat poet creștin român – Traian Dorz: „În trecerea grăbită prin lume, către veci, / fă-ți timp măcar o clipă să vezi pe unde treci! // Fă-ți timp să vezi durerea și lacrima arzând, / fă-ți timp să poți cu milă să le alini trecând, [...] / fă-ți timp să guști frumusețea din tot ce e curat, / fă-ți timp, căci ești de taine și lumi înconjurat”.¹²

În definitiv, eoul poveștelor sfinte ale Mântuitorului rămâne, iar și iar, merinde rostuită perpetuu pe calea către Sus: „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are” (*Ioan 15: 13*)...

¹⁰Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre prietenie*, în idem, *Cuvântări despre viața de familie*. Traducere de Marcel Hancheș, Timișoara, Editura „Învierea”, 2005, p. 90, disponibil online la <https://vdocuments.mx/sf-ioan-gura-de-aur-cuvantari-despre-viata-de-familie.html?page=1>, accesat în data de 12.11.2022.

¹¹Raluca Ioana Popescu, *[Scrisoare de dragoste]*, în Theola Ioana Luțoiu, *op. cit.*, p. 35.

¹²Traian Dorz, *Fă-ți timp!*, în idem, *Cântarea Anilor*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006, p. 94-95.

Raftul cu cărți

Romanul BONSAI al Crisulei ȘTEFĂNESCU

– între fabulos, liric și oniric

C. VOINESCU

BONSAI sau *Povestea fetei norocoase* (Editura Aius, Craiova, 2022) este un roman pe care autoarea, Crisula Ștefănescu, îl așază în tipare clasice, dar al cărui epos iese în afara acestora printr-o tehnică literară modernă, bine stăpânită și cu prielnică măsură folosită. De aici și stilul propriu, expresiv, dinamic, echilibrat romantic, ce dă cititorului satisfacția emoțională a unei lecturi intense, cuceritoare. Cum, de asemenea, seducătoare, dacă nu cumva determinantă, este și sinceritatea, frapantă așa zice, a autoarei, al cărei pretext narativ este disecția, întotdeauna reflexivă, a propriei existențe. Nimic din ceea ce se întâmplă nu este fardat, ascuns, evitat, ci dinadins căutat și expus în partitură meditativ-ironică, precum episodul alunecării în latrina bunicilor, de unde provine, desigur, și subtitlul cărții, *Povestea fetei norocoase*: „Colcând de mormoloci, rahatul începuse să mă înghită ușor. Am urlat mai tare... Mă scufundasem de acum până la subțiori și nicio salvare nu venea de nicăieri... Norocul avea să se țină de acum înainte de mine ca scaiul de câine.”

Suportul-cadru al memoriei reactive este reîntâlnirea cu o fostă colegă de școală din orașelul copilăriei, dialogul celor două devenind laitmotiv al narațiunii, până când Lea va intra în rolul de actant ce disturbă cursul firesc al mariajului Minei.

Cu un narator subiectiv, întâmplările sunt totuși obiectiv reflectate, îndepărtându-se astfel de corsetul autobiografic, ce rămâne doar pretext de inspirație pentru generalizarea unei experiențe existențiale. O experiență pusă mereu sub lupa îndoielilor, a interogației, a descâlcirii itelor vieții, a sentimentului de dedublare și de fals existențial, după cum ușor se vede din secvența indecisei iubiri simultane pentru Vlad și Leon: „Ar trebui să-i spun lui Vlad totul. Măine vine Leon. Ar trebui să mă așez cu Vlad undeva și să-i spun. Ce să-i spun? Că de luni de zile îl mint? Că sunt o mincinoasă? Să nu mă mai pot uita în ochii lui? Să-i trec lui povara mea? Cum să-i spun că mai iubesc pe cineva? Cine ar accepta?”

Deși verosimile și pitorești, întâmplările se torc totuși din fabulos, din mister și dintr-un mit lăsat cu bună știință nedeslușit, întru inevitabila implicare a cititorului. Recurgând la povestirea în ramă – ascunsă sub aparențele unui dialog banal – autoarea o lasă pe bunică să depene odiseea întâlnirii cu lupii, dintr-o noapte de iarnă, înainte de Sfintele sărbători, când „șeful” haitei a sărit în căruță: „Căscase un bot spre noi de-i zăream nu numai dinții, dar și gâtlejul la lumina felinarului pe care îl ridicasem ca să vadă bunicu-tău lupul... Brusc, ca la un semn, au început cu toții să urle. Mi s-a făcut părul în cap măciucă, sub broboadă.”

Din fabulos își extrag esențele și multe personaje în jurul cărora se țin întâmplări oscilând între echivoc și inequivoc, între real și fantastic: țigănușul Mărinică, Mimi trapezista, țiganca bătrână, Muta, Dida, Adormita etc. Alte personaje, aparte însă prin extracția sentimental-emoțională și de mesaj, dar plasate în același context fabulos, sunt mama, tata, bunica, bunicul asupra cărora regimul totalitar exercită presiuni devoratoare, distructive, sugrumând un mod de viață bine rânduit de tradiții și credință. Oamenii sunt aruncați în infernul unui comunism ucigaș din care nu mai pot să scape decât dacă ei înșiși se leapădă de rânduieli morale stăvechi.

Vremea colectivizării, a exterminării cailor, după model sovietic, pentru a le lua locul tractoarele, este trăită în parametri tragici de bunicul deznădăjduit: „Și-a țesălat caii îndelung, le-a mângâiat grumazul și le-a sărutat boturile umede, apoi le-a pus în față găleata cu ovăz (otrăvit n.n.).” De la raion li se ceruse „un număr de piei care să corespundă cu numărul de cai din gospodăria colectivă.” În fața inevitabilului absurd, bunicul decide să-și suprime el însuși caii, ce-i fuseseră luați cu japca.

Dumitru Țepeneag dădea în 1968 definiția unui curent literar spre care romanul Crisulei Ștefănescu alunecă

premeditat: „oniricul și liricul se află într-o relație de suspiciune reciprocă.”

E în povestea fetei norocoase o recurentă evadare în vis, în oniric, servind ideii din subsidiar de a fugi de real, de realul greu, apăsător al existenței, de sustragere din balastul cotidian, de purificare și înălțare: „Visez aproape tot timpul. Visez cu un fel de frenezie. Visez atât de mult încât îmi pare că sunt eu însămi plăsmuirea unui vis, o halucinație a minții mele.”

Din oniric se naște și poezia, căci în Bonsai e atâta lirism cât zahăr trebuie unei cafele tari, să devină și mai savuroasă: „Unele vise sunt galbene, altele albastre sau de un verde coclit... Rătăcesc prin propriile mele vise cum alții rătăcesc prin orașe străine sau prin încăperi necunoscute... Câteodată mi se pare că sunt făcută din bucăți de vise, că existența mea se compune din vise puse cap la cap, care dau senzația unui vis ce curge spre o mare a viselor.”

Confesiunea sinceră, subiectivismul liric, fabulosul, realul mitic, înlănțuirea secvențelor într-o construcție epică solidă, personajele cu contur clar-obscur, toate acestea apropie de realismul magic sud-american scriitura Crisulei Ștefănescu, dar care rămâne țesută dintr-o substanță estetică de nealterată proprietate.

Raftul cu cărți

Marin Rada

– **poetul unei vieți cu colțuri ascuțite**

C. VOINESCU

Poet prolific și activ în spațiul literar nu doar românesc, Marin Rada a ajuns pe îndelete la al patrulea volum de poezii, purtând titlul sugestiv, împrumutat din fizică, *Reverberații*. Altfel zis – persistența poeziei dincolo de timp și de sursa emitentă, rezistența ei la exigențe critice, la simțul estetic rafinat.

Structurat pe trei capitole, cam cât o carte fiecare, acestea au nume subsumate temei generos cuprinzătoare a trecerii timpului, a efemerității existențiale, a interogației introspective: *Anotimpul din noi*, *Rezonanțe târzii* și *Purificarea Eului*. Dincolo de materia efemeră, spiritul e nepieritor, cuvântul nu moare, iar arta învinge timpul – își transpune persuasiv Marin Rada convingerile sale de viață într-un registru liric încărcat de emoție: *Poezii nu mor niciodată.../ Ei așteaptă/ să se întâmpale, mereu,/ o minune,/ să răsară lângă numele lor/ o catapeteasmă de flori,/ o catedrală, ori poate,/ o altă lume (Carte de poezie)*.

Tendența coborârii în sine, în interogație, în labirintul reflecțiilor este greu reprimată, cu toate că eul subiectiv își asumă riscul de a nu afla răspunsul căutat, de a se pierde în nemărginire, în „liniștea necuprinsă”: *A venit vremea/să cobor în mine/ca o pală de vânt/ clipă de clipă, ceas după ceas,/ piatra/ din capătul unghiului/ trece pe sub pământ...*

Poemele acestea, așezate într-un portativ elegiac, se nasc din frământări lăuntrice meditative, din tristeți amprențate de tema gravă a inexorabilei treceri a timpului, a *marii treceri*, cum o numea Blaga, titluri precum *Drumeț prin viață*, *Vine o vreme* sau ciclul *Anotimp* fiind mai mult decât sugestive. Așa se și explică alunecarea în vis, în oniric, a sinelui poetic, unde, odată instalat, refuză reînțoarcerea în real, în materie: *Nimic din ce-am fost ieri/ n-am mai păstrat,/ doar o tristețe, parcă,/ m-a atins,/ acolo-n piept/ eram crucificat/ și nu puteam/ să evadez din vis...(Drumeț prin viață)*

Existența poetică se consumă, evolutiv, între două lumi antitetice, de conținut emoțional diferit, generatoare de îndoieli și neliniști metafizice: *În mine/se mai naște/ încă o lume/ soarele se oprește/ peste vârfuri de brazi,/ nu știu dacă/ ziua de mâine/ mai are o viață,/ mai are un nume/ clipa de azi...(Neliniște)*. Recurentă, tema este dezvoltată și în alte poeme, precum *Vine o vreme*: *Vine o vreme/în care/ nu îmi mai ajunge/ lumea cea veche,/ și e prea mult/ pentru mine/ lumea cea nouă*. Speranța se întreține totuși vie prin cuvânt, prin spiritul reverberant ce învinge timpul: *Am să las/ să mai treacă o primăvară,/ poate încă o vară/ ar fi în zadar,/ am s-o privesc în ochi/ și, poate, prima oară/ am să-i repet Cuvântul/ iar*

și iar... Și care ar putea fi crezul poetic altul decât raportul timp-creație, plâns-creație, efemer-trainic: De ani de zile/ sufletul meu/ sângerează litere/ de culoarea nisipului,/ de parcă/ îl doare/ fiecare anotimp,/ nisipul,/ clepsidra/ și gândurile.

Poemele lui Marin Rada, străbătute de fiorul elegiac al tăcerilor meditative, de neliniști existențiale, de singurătatea sinelui, de teama de dezumanizare sau chiar de pierdere a identității lirice, sunt păsări ce „cresc/ din rănilor lumii/ și dor.” O lume în declin, în dezintegrare spirituală, zgomotoasă, ucide florile și cântecul păsărilor: *De la o vreme/ se întâmplă ceva/ cu cântecul păsărilor,/ el se aude/ din ce în ce mai puțin,/ ca un ecou, de care nimeni, nu își mai aduce aminte,/ sunetele sunt în declin...* Doar o re-identificare a eului liric prin întorcerea la obârșii, la izvoare, mai poate atenua declinul sufletesc, mai poate genera efecte salvatoare: *Mai sărac/ decât ciresul sălbatic/ părăsit în câmpie,/ tatăl meu își scria/ pe carnea plugului/ prima și ultima/ poezie.* Anotimpul ca motiv poetic amplifică teama, tristețea se insinuează în vers, poezia se frânge, materia dispare, speranța e tot mai fragilă, umbrele cuprind lumea: *Mă tem că nu mai am/ nici trup, nici aripi,/ un fir de iarbă nouă/ pe nisip,/ cum încolțește-n el/ câmpia-ntreagă/ și umbrele îmi încolțesc/ pe chip.* Pasărea, aripa, zborul, somnul sau visul sunt tot atâtea motive purtătoare de idei poetice, construind un univers liric dominat de interogații, îndoieli și tristeți, deopotrivă.

Capitolul al doilea, *Rezonanțe târzii* nu își schimbă registrul liric, dar tema predominantă este alta, erotică, de investigare a sufletului femeii, de

așezare a iubirii printre stările sufletești definitorii ale existenței umane. Proba cunoașterii prin iubire o face poemul *O carte: Mă gândesc/ că aș putea/ să scriu o carte/ cu numele unei femei.// Poate doar așa/ voi cunoaște/ inima ei răvășită/ cuvintele/ ca pe niște catedrale/ fără vitralii,/ tăcerile ei.*

Confesiunea lirică e directă, aproape spontană, dar străbătută de același sentimentalism elegiac derivat din raportarea eului la cosmic, la universal, la timp și însingurare: *Noi suntem/ două spirite albe/ pe dinlăuntru/ suntem un zbor,/ tăcere suntem,/ însăși tăcerea,/ zbuclium lăuntric/ marele dor.* Poezia erotică devine pentru Marin Rada proiecția în cotidian a trăirilor sale lăuntrice, punctul elegiac de intersecție a imaginarului cu realul (*prin păsări trece/ un fior de frig...*), loc în care el se poziționează dilematic, generând astfel acea stare de inefabil existențial: *E dragoste-năuntru și afară,/ zăpada îmi ajunge / pân-la piept,/ tăcerea ta,/ chiar dacă o să doară,/ voi ninge-ncărunțind/ și te aștept.*

Evadarea din sinele biruit de îndoieli se face prin poezie, salvarea din materia gri a existenței este cuvântul ziditor de speranțe și lumini solare: *Aș vrea/ să te zidesc în poem,/ să acopăr cu el/ partea nevăzută de lună,/ totul să fie alb,/ ca un semn/ când cuvintele/ se vor ține de mână...* Și totuși iubirea rămâne o *fata morgana*, precum în poemul cu acest titlu: *Trece pe drum/ o femeie frumoasă/ are pe frunte/ diademă de ger,/ arborii triști/ sub zăpadă își lasă/ ramuri uscate, ca zăbrele de fier...*

Maniera stilistică, imaginarul poetic și chiar unitatea tematică se păstrează și în al treilea capitol, sursa stărilor emotive

fiind, de astă-dată, EUL, raportat nu neapărat la rezultatul unei introspecții, ci la repere existențiale curente: suflet, moarte, copilărie – ca reîntoarcere în sine –, rostire românească, mama – ca reîntoarcere în primordial –, dorul, timpul – pasăre călătoare –, și nu în ultimul rând, recurență, iubirea. Sugestiv este, de altfel, și titlul acestui ultim grupaj liric al volumului: *PURIFICAREA EULUI* sau despoșărea de neliniști, de îndoieli, de amăgiri deșarte, eliberarea sinelui de sine, mărturisirea sinceră și expiatoare, directă și nu de puține ori dureroasă, de unde și prelungirea stării elegiace din primele două capitole.

Marin Rada dă la o parte voalul discreției personale dintre el și cititor, se oferă frust, zbuciumat lăuntric, se spovedește în registru obiectiv-critic, reflexiv, așezându-și totuși radiografia existențială în ramele subiectivismului liric. Versul este scurt, dinamic, frânt, ca și trăirile sale, ornamentat stilistic doar cât trebuie, simplu, cu o metaforă subtilă, implicând cititorul în actul creației, cu o

muzicalitate interioară aparte, cadențată de accentele grave ale compoziției. Deși solemne, răspândind tristeți în jur, poemele sale nu speculează sentimentele cititorului, nu-i induc nostalgie, nu-i forțează emoția spre elegie, ci îl fac doar părtaș la îndoieli și interogații, reamintindu-ne, astfel, că una dintre condițiile esențiale ale creației este sinceritatea. Revelatoare sunt, în acest sens, versurile: *Viața,/ are colțurile ascuțite,/ mereu te lovești/ de câte un perete/ de neputință,/ sânge-rezi,/ o iei de la capăt,/ și, a doua zi,/ cineva îți schimbă/ cuvintele/ din cutia poștală/ încât/ nu îți mai amintești/ dacă, cel din oglindă,/ ești tu/ sau doar/ sufletul tău/ în pribegie.*

Un poet veritabil, în mulțimea de poeți mai mult sau mai puțin autentici, un creator cu respect și teamă de cuvânt. Așezându-se tămăduitor în prelungirea stărilor emotive ale cititorului, Marin Rada s-a impus în vastul câmp literar prin trudă creatoare și cultivare perseverentă și cu răbdare a talentului literar.

Albrecht Dürer – Învierea

Raftul cu cărți

Cristian-Paul MOZORU

1. De dincolo de Cer, de dincoace de Pământ.**Însemnări pe marginea poeziei lui****Emil Sergiu Varga**

Emil Sergiu Varga, poet și teolog. Primul gând ar duce la o poezie creștină, la o poezie care s-ar alătura cu succes versurilor lui Ioan Petraș, Petru Jichici, dar și Cristina Crâșmariu, Zorica Lațcu (Maica Teodosia) și mulți alții. Poezia din volumul *Pe trecerea de unicorni* (Editura Castrum de Thymes, Giroc, 2022), chiar dacă pe alocuri tematica este una creștină, nu pare a avea mai deloc legătură cu Divinul, cu dumnezeirea, dar poate avea, într-o oarecare măsură și formă, cu cerescul. Cu acel ceresc aflat aici, între noi, pe Pământ fiindcă – de ce nu? – chiar și aici, pe Pământ, între oameni, Raiul ar putea fi construit.

Prezent și în cuprinsul câtorva reviste din imediata apropiere cu studii, articole, dar și poeme, Emil Sergiu Varga se află – dacă am reținut bine informația – la cel de-al doilea volum, un volum proiectat în jurul motivelor simple și a unei construcții de limbaj deloc complicate, motiv pentru care poezia volumului *Pe trecerea de unicorni* se citește cursiv, fără întreruperi majore, deci îndeajuns încât cititorul să își poată contura cu ușurință o imagine proprie a mesajului ce autorul vrea să îl transmită: „Istoria / Ne-a marcat debutul / Pe o singură columnă. / O privesc îndelung... / Aducându-mi aminte / De bunici și de secolul trecut, / De lacrima ultimului patriot. / Privesc, înțeleg și ascult / Poemul Cetății Eterne, / Ceva inspirat / Din jalea lui Ovidiu, / Din dorul meu și al tău...” (1)

Se întrezărește până și o lume (în cea mai mare parte) apusă, cu elemente (obiceiuri și tradiții, comportamente, activități) uitate și șterse din cotidian, din memoria colectivă și până și din vocabularul de zi cu zi – „În strana de la sat nu mai cântă bătrânii. / Amintirea-i departe, tăcerea-i durere ... / Un clopot învechit se urnește să bată, / Să prindă secunda pierdută de vreme ... // Prin sat nu mai latră nici câinii ... / Doar crucea mai stă de strajă în hotar; / Prin casele goale se afundă bătrânii / Ce așteaptă plecarea ca pe ultimul dar ... // Și nici sărbătoarea nu mai adună / Întreaga suflare ... la fel ca în trecut, / Nu se mai vede vreo sapă în grădină, / Coasa în fân nu mai taie demult ... // Tăcuți, bătrânii sub deal se adună / La vecernia din sat li se cântă stihovna; / Ei se duc ... și în loc le rămâne o cruce / Ce ascunde în ea și iubirea și teama.” (2) –, un poem care, în felul său, trage un semnal de alarmă cu privire la pierderea identității noastre, a criteriilor prin care ne putem identifica cultural, tradițional și nu numai.

Există o largă paletă de culori cu care Emil Sergiu Varga umple imaginea poemelor sale cum se întâmplă, de exemplu, într-unul din poemele unde acesta își rememorează, probabil, vremurile copilăriei: „Umbra unui cuc / A rămas la marginea satului / Ultimul martor al Învierii ... / Cu atâta nerăbdare / Încă o dată mai vreau / Să văd fumul pe coș /

Cum iese, cum se înalță / Ca un strigăt mut / De rugăciune ... / Până atunci, / Voi aștepta la fântâna din drum / Să urce găleata din nou, / Umplută cu lacrimi, / Cu toată îmbrățișarea bunicilor.” (3)

Nu știu sigur dacă despre poezia lui Emil Sergiu Varga se poate afirma deja că

este o poezie a nuanțelor, dar timpul o va dovedi cu siguranță. Până atunci să lăsăm universul poetic să își urmeze cursul, să se definească și – fiindcă este posibil – să se unească cu cântările îngerești de unde atât poezia cât și noi, oamenii, izvorâm pentru a ne cunoaște pe noi înșine și a ne împlini.

1) **Varga, Emil Sergiu** - *Pe trecerea de unicorni* - Editura Castrum de Thymes, Timișoara, 2022, p. 80 (poemul *La Roma*)

2) **Varga, Emil Sergiu** - *Pe trecerea ...*, p. 70 (poemul *Rural contemporan*)

3) **Varga, Emil Sergiu** - *Pe trecerea ...*, p. 69 (poemul *Nostalgie*)

2. Portul popular al poeziei și ar(t)istocrația cuvântului. Scurtă privire asupra poeziei lui Iosif Băcilă

„Din poezia populară ar putea tresări sufletul nostru evoluînd în șirul vremurilor, același întotdeauna și pretutindeni ca și sufletul unui om același de cînd se naște și pînă cînd apune.”

(B. Șt. Delavrancea) (a)

În lumina unor lucrări precum *Fals tratat despre „întemeierea” melancoliei. Eseu asupra poeziei lui Iosif Băcilă* (Ionel Bota, 2002) și *Devenirea metaforei în poezia lui Iosif Băcilă* (Constantin Teodorescu, 2015), unde poezia profesorului Iosif Băcilă este așezată pe binemeritata-i treaptă, cât poate fi cuprins în dimensiunile – neîndestulătoare și, într-un fel, nedrepte – ale unei cronici care poate, la fel ca cele mai multe „texte fragile”, nu va rezista probei Timpului?

Nu aș putea spune de ce, dar, de fiecare dată cînd (re)citesc versurile profesorului Iosif Băcilă, atât gândul, cât și imaginea nu mă poartă nici către Vasile Alecsandri – „Ș'acel rege-al poesiei, vecinic tînăr și ferice, / Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice, / Ce cu basmul povestește – veselul Alecsandri” (1) –, nici către George Coșbuc ori lumea lui Marin Preda, nici către poezia rurală ori cea în grai, ci mă îndreaptă către universul blagian, unde (pe alocuri), în propriile creații și, totodată, în creațiile populare pe care le culege – creația populară nu se rezumă la o scurtă

privire asupra satului (românesc, în cazul nostru), asupra nestematelor ce izvorăsc din acesta, ci trece dincolo de aceste granițe, atingându-le pe cele ale universalității înglobând întreaga diversitate într-un unic tablou –, există și crește o poezie concentrată, exactă, cu vers scurt și, în același timp, nelipsită de miez – „Frunză verde codru des, / Eu din tine nu mai ies, / Nici călare, nici pe jos, / Că s-a dat frunza pe dos. / Frunză verde codru des, / Eu din tine nu mai ies / Nici pe jos și nici călare, / Că s-a pus frunza-n cărare.” (2) –, așadar, genul de poezie populară despre care Mihail Sadoveanu afirma: „Vădit este că în această manifestare artistică poporul nostru, pe lîngă răsunetul durerilor și bucuriilor, și-a pus caracterele sufletești. Prin aceasta literatura noastră populară are ceva al său propriu, deosebit de al altor neamuri – și asta este îndestulător ca să poată porni de la ea o literatură cultă originală și a noastră.” (3)

Oricât s-ar adânci în sens ori stilistică versurile lui Iosif Băcilă, nucleul rămâne neschimbat. Indiferent că scrie despre

experiențele copilăriei, despre trăirile fragede ori cele de mai târziu, despre perceperea unui moment prin prisma clipei prezente ori a unei analize ulterioare, dar, mai ales, despre „locurile sufletului”, poetul immortalizează întotdeauna acel loc ce omul l-a numit *acasă*. Iosif Băcilă este întotdeauna *acasă*: „N-am destule poteci / să-mi pictez sufletul – / când l-am regăsit, / pe Valea cu morile, / pe Dealul cu florile, // Nu știu / cum s-a întâmplat / că mi se terminaseră / culorile, / sărbătorile, / privighetorile ...” (4) Indiferent că scrie, citește ori povestește, pentru *poetul sânzienelor*, tăcerea ori trilul liniștii, adierea ori așteptarea naturii, totul înseamnă *acasă*, iar asta îl transformă în ceea ce s-ar numi *om al locului*. Un loc cu specific, tradiții și obiceiuri, bine definit și rădăcini adânc înfipite în timp – Valea Almăjului, în cazul poetului, «o „arie culturală”, delimitată de identificarea unor modele culturale (cu domenii precum: arhitectura populară, obiceiurile caracteristice, portul popular)» (5) – cercetat de nume precum Sabin V. Drăgoi, Emil Petrovici, Nicolae Ursu și alți oameni de cultură. Iubitor de folclor și tradiție, de rădăcini, dar și de cultură, făcând primii pași pe aceleași meleaguri, este de la sine înțeles ca poezia lui Iosif Băcilă să se asemene pe alocuri cu ceea ce Emilian Novacovicu a cules „din bătrâni” în a sa *Colecțiune folcloristică română...* (1902): „Câmpie, câmpie / Rămâne-ai pustie, / Numai să-’mî rămâne: / Buciumel de vie / Și-un fir de alunel, / Să mă sui pe ele, / Să-’mi fac ochii roată, / Să vîd lumea toată / Să vîd și-a mea țeară / Dulce-’î sau amară.” (6)

Asistăm, prin versurile lui Iosif Băcilă, la acel act al trăirii din plin a crezului în poezie, în ceea ce ea poate naște, păstra și răspândi, în ceea ce ea poate transforma ori aduce la lumină. În acest sens – fiindcă poetul a cules poezie din fiecare loc unde pașii l-au purtat și din fiecare cuvânt al omului cu care a intrat în contact – Iosif Băcilă este atât un iubitor și păstrător al ruralului pe care îl simte și trăiește din plin, cât și un ar(t)istocrat al cuvântului, acesta construind adevărate tablouri ale unei lumi ce, uneori, pare a nu se mai regăsi nici

măcar pe potecile ori în văile așezărilor în care, într-un fel, timpul ar fi fost creat inițial pentru a sta în loc: „Nu-i îndeajuns / să stai la marginea râului, / să-i observi curgerea; // Poate ar trebui / să ai în priviri / și unde duce drumul unduirii lui – // piatra-n maluri / se-nspăimântă, / cum de dorul / o frământă?! // plîng luceferii / străjeri – / ce e azi, mâine / ori ieri?!” (7)

Poezia lui Iosif Băcilă însă, un discurs poetic care, conform observațiilor lui Constantin Teodorescu, se apropie inclusiv de tradiționalele colinde românești, alături de pitoresc, de mioritic – „câteva teme [...] străbat poezia lui IOSIF BĂCILĂ: satul, copilăria, părinții, bunii care i-au deschis, desigur, ochii spre fascinanta lume a satului almăjan [...]” (8) –, demonstrează și înclinații spre un romantism, așa zice, clasic, de factură deschisă, devenind o poezie de dragoste sub forma unui «discurs despre sine prin „dor” (după cum ne atrage atenția același Constantin Teodorescu): „N-am știut / Că dorul-dor / E un murmur de izvor! // Dar am știut / Că versul-vers / E-o sămânță-n Univers!”» (9), elemente aduse uneori toate sub acoperișul aceluiași poem: „Dorul meu / Dinspre pădure – / Fluier, coasă, plug, săcure; / Dorul meu / Dinspre colnic; / Lacrimă de rouă, spic! // Dorul meu / Dinspre cuvânt – / Ciutură, veșmânt de vânt ... / Brazdele / De azi, de ieri, / Ierni și toamne, primăveri, // Munții / Veșniciți buni, / Sânzienele de-aici!” (10), artificiozitate observată și de Constantin Buiciuc, care notează că „Iosif Băcilă scrie o poezie în care reveria romantică se îmbină cu sunetul poeziei populare și în care fiorul metafizic în descendența lui Lucian Blaga este adesea prezent.” (11)

Lirica lui Iosif Băcilă nu se oprește însă aici, ci explorează și alte tărâmuri. Astfel, Gheorghe Azap îl vede pe poetul Iosif Băcilă drept „un împătimit liric al beletristicii cărășene, al unei mlădioase erotici sublimate, cordial-discrete și cald-aromate: al vieții și peisajului piemontan din aceste pitoresc-ospitaliere meleaguri, al străbunelor lucrări și obiceiuri, pe care le cântă cu deplină afecțiune poetică” (12), în timp ce Octavian Doclin consideră că, „în

esența ei, poezia lui Iosif Băcilă este așadar una senină, calmă, bogată metaforic și în simboluri proprii, limbajul său poetic (îmbrăcat, adesea într-un profund vest-mânt muzical), cinstește limba română, într-un cuvânt ce nu trebuie ocolit în cazul nostru, ea rămânând frumoasă.” (13)

Cu o activitate literară de aproape patru decenii și un număr semnificativ de volume publicate (nu doar de poezie), alături de numeroase apariții în dicționare, enciclopedii și volume colective, coordonând o serie de volume care contribuie la îmbogățirea patrimoniului cultural al zonei și așezarea acestui colț de țară pe harta culturii naționale, poetul Iosif Băcilă își adună în recentul volum – *Lacrimă sub candela aprinsă* – poeziile scrise în ultimii ani, completând volumul cu câteva poeme „mai vechi” în conținutul cărora intervine, corectându-le ori chiar completându-le ceea ce pe lângă atingerea pragului înțelepciunii cuvântului ar putea indica și un

timp nu neapărat al unui testament poetic – al unor poeme-testament –, ci un timp al ajustării și, totodată, al fixării întregii opere în timp, o operă care îl definește și îl va purta de-a lungul literaturii zonale și nu numai: „Mi-e trupul greu, din ce în ce mai lut, / Și amiros a iarbă, și amiros a rouă – / Iar gândurile toate-s către început, / Nu-mi pasă dacă ninge, cândva dacă mai plouă. // Eu am păcate multe, câte mi s-au dat, / – Am pregătit ofrandă la asfințit de soare – / Dorm cucăind, în purpuri veșmântat, / Și pribegesc pe drumuri, ca roțile de care ... // Dar nu mă voi dezice vreodată de cuvânt, / De graiul blând al mumi, auzit acasă – / De rugăciuni, litanii, de ce avem mai sfânt / Ori de fântâna din pădurea deasă. // Trec zile, nopți și ani, mă sting ca o făclie / În casa izvodită din piatră și pământ – / Și spun, chiar scriu, așa ca să se știe / Că nu mă voi dezice vreodată de cuvânt!” (14)

a) **Delavrancea, B. Șt.** – în *Din estetica poeziei populare*; în volumul *** – *Discursuri de recepție la Academia Română* – Editura Albatros, București, 1980, ediție îngrijită de Octav Păun și Antoaneta Tănăsescu; prefață de Octav Păun; documentar de Antoaneta Tănăsescu, p. 83

1) **Eminescu, Mihail** – *Poesii* – Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1989, ediție facsimil – 1884, p. 198 (din poemul *Epigonii*)

2) **Blaga, Lucian** (antologator) – *Antologie de poezie populară* – Editura pentru Literatură, București, 1966, ediție îngrijită de George Ivașcu, ediție ilustrată de Mișu Vulcănescu, p. 217

3) **Sadoveanu, Mihail** – *Poezia populară* – Editura Junimea, Iași, 1981, ediție și studiu introductiv de Petru Ursache, p. 32

4) **Băcilă, Iosif** – *Poeme-Semenice* – Editura Excelsior Art, Timișoara, 2014, p. 33 (poemul [*N-am destule poteci*])

5) **Ianăș, Ana-Neli** – *Țara Almăjului. Studii de geografie regională* – Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2011, p. 58; cf. **Vătcă, Maria** – *Obiceiuri de iarnă în Valea Almăjului (județul Caraș-Severin). Colindele și colindatul* – Editura Excelsior Art Timișoara, 2016, ediția a II-a, p. 7

6) **Novacovicu, Emilian** – *Restituiri* – Editura Eubeea, Timișoara, 2013, ediția a II-a, p. 51 (din *Colecțiune folclorică română din Răcășdia și jur întocmită și edată de Emilian Novacovicu – 1902, secțiunea III. Poezii – Cântece de dragoste*)

7) **Băcilă, Iosif** – *Dor mărturisit. 99 poeme de dragoste* – Editura Excelsior Art, Timișoara, 2010, p. 87 (poemul *Poem lângă puntea de lemn*)

8) **Jurma, Gheorghe** – în ziarul *Flamura*, 14 octombrie 1986; în volumul **Băcilă, Iosif** – *Dor mărturisit. 99 poeme de dragoste* – Editura Excelsior Art, Timișoara, 2010, p. 125 (secțiunea *Referințe critice*)

9) **Teodorescu, Constantin** – în revista *Almăjana*, nr. 2 (14), septembrie 2003, anul V, pp. 16-17; reluat în *Cuvânt-înainte / A trăi și a crea prin iubire*; în volumul **Băcilă, Iosif** – *Dor mărturisit. 99 poeme de dragoste* – Editura Excelsior Art, Timișoara, 2010, p. 7

10) **Băcilă, Iosif** – *Poeme-Sânziene* – Editura Timpul, Reșița, 1997, p. 43 (poemul *Poteci peste ape*)

11) **Buiciuc, Constantin** – în *Iosif Băcilă: Drumul unei sărbători*; în volumul **Buiciuc, Constantin** – *Oglinda lui Narcis II* – Editura Marineasa, Timișoara, 2011, pp. 12-13

12) **Azap, Gheorghe**; cf. **Ungureanu, Cornel** – *Literatura Banatului. Istorie, personalități, contexte* – Editura Brumar, Timișoara, 2015, p. 153

13) **Doclin, Octavian** – în *Poetul în Valea Miracolelor*; în volumul **Doclin, Octavian / Cruceanu, Ada D.** – *Față în față II* – Editura Marineasa, Timișoara, 2013, p. 116 / text preluat din (a) revista *Semenicul*, nr. 1-2 / 1997, p. 31; (b) revista *Anotimpuri literare*, nr. 19 / 1997; (c) vol. **Băcilă, Iosif** – *Drumul unei sărbători* – Editura TIM, Reșița, 2007

14) **Băcilă, Iosif** – *Lacrimă sub candela aprinsă* – Editura Cosmopolitan-Art, Timișoara, 2022, pp. 185-186 (poemul *Bună-credință*)

Raftul cu cărți

Întoarcerea la istorie

Daniel LUCA

Radu SELEJAN

**SCRIERI
INEDITE**

Agnos

Prof. univ. dr. Ana Selejan a îngrijit apariția volumului *Poezii*, ediție completă, de Radu Selejan (1935-2000), la Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, în anul 2008, iar acum continuă munca de restituire a celorlalte scrieri ale lui Radu Selejan, de proză și teatru, în volumul *Scieri inedite* (Editura Agnos, Sibiu, 2022), o ediție critică.

Exceptând prozele scurte din **Miracolele pădurii și ale altor locuri** (cu caracter educativ, scrise pentru copii) și al piesei scurte, într-un act, **Corbii domestici**, de factură absurdă, restul scrierilor au caracter istoric.

Istoria nu este văzută ca fiind statică, ci dinamică, în perpetuă mișcare, în timp și spațiu, așa încât limitele, granițele sunt extrem de elastice, de permisive.

Întotdeauna istoria înseamnă experiență, iar cunoașterea trecutului are ca efect nu doar îmbogățirea spirituală a oamenilor, ci îi ajută să înțeleagă prezentul, pentru a anticipa viitorul, spre a nu fi luați prin surprindere de orice încercare la care ar fi supuși în drumul lor.

Totodată, cunoașterea istoriei contribuie la întărirea sentimentului de apartenență la acest spațiu carpato-danubiano-pontic, cu adevărat miraculos, încărcat de evenimente.

De altfel, spațiul acesta a fost bine-cuvântat dintotdeauna, iar natura a ținut mereu partea locuitorilor săi, sprijinindu-i la nevoie (Getusa este „cea

mai bătrână și mai înțeleaptă dintre toate femeile acestor pământuri, mama dacilor, sora munților, a câmpiilor, a râurilor și a pădurilor”), așa încât oamenii de aici nu vor putea fi învinși niciodată cu adevărat, fiind aleșii luminii („... aleșii Luminii ... Nici o moarte nu-i în stare să-i desprindă de credința în pământul, în țara pe care o stăpânesc, pe care o iubesc și care le-a fost dată pentru totdeauna”). Așadar, în **Getusa** facem cunoaștință cu strămoșii noștri, dacii și romanii, aflați în pragul bătăliei decisive. *Getusa*, *Soarele*, *Vântul*, *Muntele*, *Marele fluviu*, *Câmpia*, *Somnul*, *duhul pământului* vin în ajutorul dacilor, iar după victoria romanilor, dragostea lor va fi transferată asupra românilor.

Stăpânitorii îl poartă pe cititor în spații și timpuri total diferite, cititorului fiindu-i oferite doar câteva indicii de urmat, finalul fiind unul deschis. Stăpânitorii sunt: *Vicleanul* (Ulise), *Alesul* (Moise), *Neagoe Basarab* (nenumit; în schimb, accentul cade pe *Zidar*, alias *Meșterul Manole*) și *Cuceritorul* (Menumorut).

Personajele sunt demitificate, iar miza nu cade pe evidențierea calităților, ci pe cea a tarelor acestora, excepție făcând *Menumorut* (prin prisma luptei pentru apărarea meleagurilor de aici, pentru rezistența în fața cotropitorilor).

Descoperim un *Ulise* abătut, nehotărât, avid de îmbogățire, gata să

pornească în căutarea dinților de aur ai învinșilor, ispitiți de Casandra („- Ce singur ești, viteazule născut din calul de lemn! Simt, aud cum bate singurătatea în sufletul tău...”).

Meșterul Manole prilejuiește un excelent moment tragi-comic: „Manole ceru permisiunea – și o primi – să-și ridice, în grabă, o căsuță în cel mai apropiat sat de locul unde urma să construiască mănăstirea, pentru a-și aduce soția, deoarece, fiind suferind de ulcer duodenal, nu putea suporta mâncarea de la cantină”).

Moise, în schimb, își dorește să fie rege, dar nu orice fel de rege, ci unul peste un popor nou („El nu dorea să fie urmașul unui rege, al unui faraon, ci să fie întâiul rege al unui popor care până atunci, până în clipa în care el a devenit stăpânul lui, n-a fost și nici măcar prin minte nu i-a trecut vreunui că s-ar putea numi popor”). Moise urmărește și înființarea unui minister al telepatiei, cu puteri nebănuite, extrem de periculoase („un fel de creier al țării, aflat la dispoziția dumneavoastră... un asemenea minister, într-o clipă, aduce la ascultare câteva sute de mii de oameni... îi umilește și-i convinge să-și schimbe gândurile... să revină la o credință, să redevină, din oi rătăcitoare, oi ascultă-

toare...”).

În teatru, îi regăsim pe români ca urmași ai dacilor și romanilor, ca o continuare a **Getusei**, în **Suntem aici** („Pentru că nici dacii, nici romanii n-au fost pe deplin învinși, n-au fost mari învingători... doar că Dacia s-a unit cu marele imperiu... Jupiter și Zalmoxe și-au dat mâna, au încuviințat nașterea unei noi seminții”).

Despre dreptate și nedreptate este vorba în **Lumina de dincolo de lume** (nefinalizată), unde acțiunea se petrece în preajma răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan, personajul principal fiind Crișan, bolnav și zdrențăros.

Iancule mare, Iancule tare... reprezintă tot un îndemn la lupta pentru dreptate, dar și pentru libertate, momentul avut în vedere fiind revoluția de la 1848.

Volumul de față reprezintă un îndemn de reîntoarcere a oamenilor la istorie, pentru a o citi și reciti mereu și mereu, deoarece este plină de învățăminte și semnificații, iar notele critice care îl însoțesc sunt mai mult decât binevenite, pentru că aduc lămuriri și deschid perspective de lectură și interpretare a textelor lui Radu Selejan.

Raftul cu cărți

O mână de vânt

Daniel MARIȘ

Sub semnul viului, cu toată oroarea de neant –, poezia lui Alexandru Petria. Și acrobată pentru un dincolo crispat cu sine. Un fel de arșiță a trăirii pe seama depășirii senzației de abis și asumării definitivului încremenit pe marginea unei prăpăstii. Spulberându-și istoriile, atinse prin fulgerări intuitive, cu ochi gravi, plini de vibrații. „Înainte de venirea asteroidului” (Alexandra Publishing House, 2022) pare a fi o carte esențială a unui curent poetic offshore, după un original spirit cheghevarist, unde scopul e și ideal iar ceremonialul, pură convenție în urma propriului refuz de a-se salva de unul singur... Ceva cu adevărat dramatic, din punctul de vedere al tragicului existențial, a osândeii sisifice de a supraviețui pe platourile pustii pline de lespezi prăbușite. În momentele presimțitelor expieri „să donezi sânge e să ridici marea pe verticală/ și numai nebunii/ și vizionarii o fac”, declarație solemnă consemnată și asumată, una de substanță și deloc lipsită de suport. Într-adevăr, însă e și uzufuctul memoriei, formula de viață condiționată de biologia rănilor, a urmelor care biciuie, pe măsura muchiei tăioase a echivocului – în felurile sale chipuri. Chiar o luptă împotriva încercuirii trecutului, e aproape o

curățire pe viu, calculată și lucidă: „când sufletele devin suflete/ au nedreptățile și moartea ca piele/ tăbăcită piele, vopsită în culori de camuflaj./sufletelele sunt precum sfinții pe care n-o să-i întâlnim niciodată,/ sufletelele ne dor uneori ca picioarele amputate/ neucid copilăria ca să fim oameni”. Dar, și cu toate slăbiciunile care îl pot însoți, avatarul, o tăgăduire simbolică a unei traiectorii raportată la prezentul imediat, fermentând continuu, în stânga și-n dreapta... Fără nici o pudoare inutilă, se subțiază din ce în ce, gata la orice... Prea puțin pentru iluzii de înălțare, prea mult pentru iluzii de prăbușire: „au venit vremuri cum nu ne-am imaginat./ la izvoarele aproape secate n-are rost să-ți amintești pașii,/ apa a fugit în vise.” O altă întrupare, a cărei axă temporală caută un pol al rescrierii, o întoarcere la ficțiune poate... Sau cu atât mai mult, un pretext al unei singurătăți, dacă nu chiar o provocare a acesteia. Dualitatea văzută în extensie, o coloană vertebrală a stării de pândă, balansându-se fragilă: „cel mai în siguranță e să fii singur,/ orice trădare are nevoie măcar de doi”. Un model al așteptării ilustrează un potential refugiu prin schimbări de planuri, adunând ca filigranele, prerogativele lipsei de spațiu

și de răgaz – frigul și febra timpului pur-sânge, anomalii existențiale derivate din existența determinată. Însă așa se suprapun într-o singură imagine, cuvintele unei treceri premeditate, e semn că începe Poezia : „nu mai e rost de trait în oraș,/ doar în tine,/ vântul și ploaia și înjecția pe cer a soarelui/ ne curg ca niște audiențe/ prietenii te primesc precum în audiențe,/ pitice relații de birou, suntem în gât cu afaceri,/ să oferi o pâine nu e să-ți tai o bucată de suflet/ ci o monedă nebună de schimb,/ cele mai adevărate cuvinte sunt cele nespuse/ vremea-i de întristare, vremea-i cu trădări,/ vremea s-a înclinat atât spre dus/ că morții nu ne recunosc/ și le e rușine cu noi”(morților le e rușine cu noi). Un veritabil peisaj în același registru grav, prin linii aspre, prefigurează căderea, într-un fel de parabolă a aceluși gândac kafkian trăit, a „marii treceri” înscrisă pe orbita singurătății asumate. Nevoia unei dislocări în interiorul ei pare evidentă, printr-o abdicare radicală... Ispitirea, datorită acestei oglindiri, rămâne suspendată, e starea de repaos – ca între aripi de fluturi,

relief tragic al sperjurului realului și autocrației imaginarului. Trăirea în forma absolută, obsesia originii și condiția de fiară captivă, vremea și necesitatea răvășirii: „înainte de venirea asteroidului,/ oricât ai încerca să te aperi prin semeni,/ prin birouri și prin cafelele,/ o să fii todeauna singur - / moartea este o limbă pe care-o înțelege fiecare/ doar singur,/ o limbă de unică folosință,/ o să fii singur deși mâinile și picioarele o să-ți fie străine,/ înainte de venirea asteroidului o să te prindă liniștea în rotocoale/ câtă e spaima și disperarea,/ înainte de venirea asteroidului murmură o rugăciune,/ poate ajută, sigur n-are la ce să mai dăuneze!” (n-are la ce să mai dăuneze). Nu numai să dăuneze ci și să ridice panașul deșertăciunilor, aura ființării fără contrapunctul ei perpetuu, iluzia... Venirea asteroidului, departe de a fi ilustrată de un horoscop întunecat are aceeași liniște de început și sfârșit – frumusețea păgână cu care nu mai este nimic de făcut. Poate poezia fi totuși ceva din iluzia aceasta? Alexandru Petria ne dovedește că da...

Raftul cu cărți

Albastrul memoriei

Daniel MARIȘ

„Doamne,/ mă uit la tine și mă fac pământ uscat,/ după urma ta poate să vină ploaia...”, scrie Nuțu Bota în volumul său „Umbra Albastră”(Ed. Grinta,2021), un poet și un original artist plastic având drept ” câmp magnetic” de inspirație tradițiile și cultura Țării Lăpușului. Poezia sa păstrează aceleași coordonate sentimentale și cromatice supuse legilor frumosului peste care memoria așează parcă o cupolă de abur, paradigma limpezirii și oglindirii în ordinea fluentelor și transparentelor „naturale” ale creației. Avem de-a face prin urmare cu o lirică a melancoliei, a nuanțelor prea vii ale materiei, ale „sufletului trupesc” peste care se dispun proiecțiile fantastice ale eului contemplator, eliberat de povara unui exercițiu impus: „Plouă mărunț, străvechi și îndepărtat,/ nimic nu mai trece/ prin aerul dintre noi/ lăsând câte un înger orfan,/ doar ploile duc tăcerile/ dintr-o lacrimă în alta/ sacadat precum clopotul bisericii albastre./ Trec păsări/ la distanță de-o clipă/ și nu mai opresc la nici o îngropare...”. Efortul de a retopi „aparențele” inocenței originare și mineralizării, miturile raționale ale precarității ființei într-un fluid inefabil aduce o percepție lucidă, premonitorie în carnația lirică a

poemului. O viziune a vieții, așadar, exteriorizând bucuria calmă a regenerării firii și accederii la iubire : „Azi vântul va sufla din partea de est,/ mă voi ascunde/ sub frunza ta/ domestică și geometrică la vedere,/ apoi cu zâmbet trist,/ rând pe rând,/voi renunța la mâini,/ la buze,/ la mers,/ la sânge,/ la inimă,/ până când, într-o dimineată,/ lumina/ va fi în copacul cu lumini,/ va culege roua cu mâinile tale de înger/ cu mirarea că ești venită/ din simfonia celor două lumi,/ realul și abstractul...”. Coduri romantice de irealitate, expresii dense ale fâșiilor de culoare dau eroticului, printr-o retorică pe alocuri incantatorie, convulsiile unui așa-numit „vid al nordului”, țărni prielnic desfășurării visului și feeriei. Din acest motiv, poezia sa pare a continua creația picturală, sub determinarea subiectivă a pigmentilor existențiali ce compun ceremonia culorii și ceremonialul ciudat și fascinant al preparării ei și transpunerii în poem. În acest caz celebrul albastru de Voroneț și are o echivalență și un uzufruct al descătușării într-un albastru de Lăpuș, un pigment arhaic și o licență poetică proprie, capabilă să surprindă și să pună alături convulsiile unei trăirii pe care doar cuvintele le pot mărturisii: „mă

dezbrac în primăvara miniaturală/ ce se apropie în continuare/ de mersul tău spre miazăzi./ Un nor poate fi o întâmplare/ a unui pictor de primăvară/ un tunet ascuns în sânge,/ care adoarme lângă pasărea măiastră,/ sau dimpotrivă,/ ceva mai simplu,/ tu așteptând curcubeul/ priveam planeta galbenă/ cum pansa lumina îmbrăcată/ într-o rochie de cercuri concentrice,/ închideai pleopa între cuvinte,/ setea așteptată umbra pământul/ picurând secunde între păsări”. Depășirea dilemei eterne a „deșertăciunii deșertăciunilor” trădează elocvente conotații circumscrise unor accente de bucurie a rostirii, obsedată în egală măsură de ingenuitatea și revelația fundalurilor, când luminoase, când obscure, într-o neobosită primenire. De aici, poetul privește instinctiv cu coada ochiului atât spre trecut cât și spre chenarul biografic al unui mit aproape hrănitor al conștiinței extatice a finitudinii, printr-o catifelare a

latențelor vitale și invocarea memoriei livrești, ieșită din zona crepusculară, netransparentă a lumii : „ Ferește-te/ de dragoste/ sub forma unui cerc,/ s-ar putea/ să se desfacă cercul în fața ta,/ poate și în fața mea/ sub forma unor frunze de iederă/ ce țin în umbră îngerii de ceară./ Trezește-te/ în secunda următoare,/ dintr-o pasăre ce merge/ pe funia clopotului de sticlă/ spre mine/ cu toate semnele de punctuație,/ între păsări și acțiunea zborului/ să nu pui virgulă niciodată.../ Caută să te duci spre Est/ cu cratimele bine puse,/ dintr-o dată,/ printr-o greșală de exprimare/ ajungi adolescent îndrăgostit/ într-o zi albastră și veșnică...”. Într-un sens aproape „mistic”, Nuțu Bota încearcă pe cont propriu să realizeze o „renaștere extatică” înspre starea mitică a spiritului și a materiei din creația sa, prin asumarea unor insurgențe și spații autobiografice de o inconfundabilă puritate.

Albrecht Dürer – Viziunea Sfântului Ioan

Cartea zilelor noastre

Adrian SIMEANU

1. Alternativă nedorită.***Un text mai vechi actualizat***

Niște sateliți vigilenți filmând câteva culturi cerealiere compromise de birocrăția sovietică ineficientă dau de gândit la Washington și Londra. În timp ce-o iminentă lovitură de palat pare-a izbucni la Moscova. Spre a-l îndepărta de la conducere pe liderul partidului și a bloca negocierile de reducere a armamentului nuclear. De fapt, o luptă acerbă între adepții lucizi ai destinderii și nostalgicii mârșavi ai expansionismului comunist. Interferând, întâmplător, cu un plan îndrăzneț al câtorva ucraineni de pretutindenii, cu resentimente adânci față de cotropitorul rus. Ce culminează cu asasinarea șefului suprem al KGB-ului și un act terorist de răsunet și de impact. Cu intenția mărturisită a poluării catastrofice a bătrânului continent în caz de eșec...

Inevitabil, toate acestea dau serios de furcă multor cancelarii. Iscând momente de mare tensiune. Pentru că soarta lumii e-n mâinile lor. Obligându-i la alternative nedorite. Noroc că-n astă tevatură internațională e vârât de destin un agent britanic. Cu nume biblic. Prins în mrejele înșelătoare ale unei „privighetori” moscovite. Prin intermediul căreia „vulpoiul” bătrân din Kremlin dă de știre subtil Vestului că, fără grâu american, va fi război în Europa. Țel de neclintit al celor care-i vor augustul scaun. Mânați de aceleași obiceiuri complotiste și porniri tiranice de tip stalinist. Imuni la ideea pașnicei conviețuiri. Amoralii și periculoși. Anihilați însă, până la urmă, de rațiunea și abilitatea celor pentru care viața și

libertatea sunt mai presus de orice. Într-un elocvent exemplu de solidaritate umană fără frontiere. Da` și politică. Deoarece povestea acestor întâmplări imaginate cu atâta măiestrie a condeiului are și un asemenea mesaj. Există valori fundamentale în fața cărora deosebirile de vederi se estompează. Alternativele nu mai sunt decât modalități de procedură menite să ducă la același rezultat. Cel mai bun cu putință. Astfel că alegerea lor ține doar de eficiența scontată...

Este, cu siguranță, ideea principală pe care **Frederick Forsyth** își întemeiază narațiunea* cuceritoare. Scrisă cu minuțiozitatea unui cronicar. Cu certitudinea unui martor ocular. Doldora de suspans. Plauzibilă întru totu`, chiar dacă nu e decât o ficțiune. Creată și ea spre a dovedi, o dată în plus, cum se face istoria. Nu totdeauna conformă cu manualele oficiale. În paginile cărora „marele frate” de la Răsărit avea parte, într-o vreme nefericită, numai de slavă.

Nemeritată aceasta, odioasă neîndoișoasă, precum se vede pe față de un an încoace. De la invazia noului țar criminal cu înșiși compatrioții săi. Vădit genocid al prezentului. De neoprit deocamdată, categoric de neiertat. Pentru britanicul vestit autor, cine știe?, poate un alt roman de nivel, cu impact planetar actual pe măsură. Spor la treabă, good luck, mister Forsyth, dacă este cazul! I am waiting to read it. Sau, ca să-nțeleagă și românul, abia aștept să-l citesc...

* Frederick Forsyth, *Alternativa diavolului*, Ed. RAO, 2000

2. *Și fantezie, și realitate...*

Amestecate inventiv și echilibrat într-o carte* ce te ține cu sufletu` la gură de la cap la coadă. I-am dăruit o noapte și nu-mi pare rău. Căci Frederick Forsyth este meșter mare la thriller d-ăl mai reușit. E bine documentat și duce acțiunea pe culmi nebănuite. Plasând-o veridic în locuri adecvate. La momente potrivite. Motivată plauzibil și convingător. Folosind ingrediente inteligente. Construind ingenios, șlefuid minuțios. Astfel încât produsul` final să prindă la cetitor întrutot...

Omul a fost jurnalist cu experiență. Bun cunoscător într-ale politicii, istoriei contemporane, instruit în tehnici militare de aviație nu i-a fost greu să folosească util aceste acumulări în creația sa romanescă. Cu fler din belșug și pricepere certă la narațiunea de anvergură (deloc incertă și sofisticată), și-a asigurat fără probleme, justificat, notorietate cât cuprinde...

„Răzbunătorul” are contribuția lui la rezultatul ăsta de top. Pornind de la o crimă atroce-n Balcani, ajunge la vendeta riscantă. Căci asasinii sârbi demenți aliați cu Miloșevici nu se dau în lături de la nimic. Omorând în dreapta și-n stânga, fără frica legii. Sau a lui Dumnezeu. Din ăst motiv, probabil, bunicu` junelui american ucis nemilos în Bosnia optează pentru acțiune directă. Scop în care angajează un fost „șobolan al tunelelor”. Cu experiență-n lupta de gherilă și curaj enorm. Acesta

pleacă pe urmele ticălosului mogul refugiat în America Latină. Îl dibuiește-n fortăreața-i ascunzătoare, îl capturează cu avion cu tot și-l aduce-n Miami. Spre a-l da pe mâna justiției americane. Sintetic spus, adrenalină, aventură la cote înalte foarte. Totodată, expunerea unor stări neferice de lucruri ce dăinuie-n lume la nesfârșit. Comunismu`, teroarea, crima organizată, răutatea nemărginită din ființa umană, exteriorizată din ce în ce mai pregnant, odios, nociv sunt caracteristice și-n epoca de azi. Istoria împlinindu-se, în fond și din bune, și din rele. Îndeosebi din cele menționate secund. Filosofic vorbind, dualitatea n-are cum lipsi...

Reafirm, pe bună dreptate, că Forsyth e un maestru incontestabil în literatura de suspans. Abordând iscusit subiecte conexate cu realitatea, stârnind curiozitatea, dezvăluie temerar subiecte nebănuite de mulți. Tomurile sale, scrise secvențial, cinematografic, scot la lumină personaje, fapte, întâmplări incredibile-n aparență. Posibile însă ocult. Cutez a zice și-n cazu` de față că-s manuale cumva, mai ușor accesibile, pentru instituții anume și-ai lor angajați în varii enigme de subteran. Așa că puneți mâna degrabă pe „Răzbunător”. Lecturați cu sârg povestea ca să fiți apoi mai luminați, lămuriiți asupra canaliilor și-a urii în ev comunist și postcomunist. Nu departe de noi...

*Frederick Forsyth, Răzbunătorul, Ed. RAO, 2005

*Historia***Militari din județul Olt decorați
în Al Doilea Război Mondial**

Doru DINA

DUMITRU, IOAN, general de brigadă (n.23.10.1891, comuna Colonești, jud.Olt- m. 11.11.1978, București), absolvent al „Școlii militare de ofițeri de infanterie (1912-1914)” și al „Școlii Superioare de Război (1922-1924)”. Din iunie 1941 a fost „șef de stat major al Corpului 6 armată”, iar în perioada octombrie 1942-august 1945 a comandat „infanteria Diviziei 4 infanterie, Centrul de instrucție al infanteriei, Divizia 3 infanterie și Divizia de gardă”. Colonelul (din ianuarie 1938) și apoi generalul (din martie 1943) Dumitru Ioan „s-a remarcat atât în Campania din Est, pe fronturile de la Harkov și Stalingrad, cât și în Campania din Vest, în luptele din podișul transilvan și din Ungaria”. Distincții: ordinele „Steaua României”, clasa a III-a (1943) și „Mihai Viteazul”, clasa a III-a (1943,1945).

IONESCU, EMANOIL, general aviator (n. 17.03.1893, com. Tâmpeni, jud. Olt – m. 13.07.1949, București), absolvent al „Școlii militare de ofițeri de infanterie de rezervă (1915)”, al „Școlii militare de aviație (1916-1918)”, al „Școlii de Aplicație a Aeronauticii din Versailles (1925-1926)” și al „Școlii Superioare de Război (1928-1930)”. În perioada iunie 1941-martie 1945 a comandat „Aeronautica Armatei 4, Școlile și centrele de instrucție ale Aeronauticii, Corpul aerian”, iar din 6 martie până la 12 mai 1945 a fost „subsecretar de stat al

Aerului”. A desfășurat o activitate remarcabilă în fruntea Aeronauticii Armatei 4 în luptele pentru eliberarea Basarabiei (1941) și pe Frontul de Vest (Ungaria și Cehoslovacia). Distincții: ordinele „Steaua României”, clasa a II-a (1942), „Crucea de Fier” germană, clasa a II-a (1941), „Virtutea Aeronautică” (1941 și 1945), „Crucea de Cavaler a Crucii de Fier” (1944), „Mihai Viteazul”, clasa a III-a (1945)”. A mai fost decorat cu ordinul „Steaua României”, clasa a V-a cu spade (1919), „Coroana României” clasa a V-a (1930), „Crucea de Aur a Virtuții Aeronautice” (1930) și Legiunea de onoare franceză (1932).

IONESCU, PAUL, locotenent-colonel (n. 28.02.1899, Caracal, jud. Olt – m. 13.02.1945, cota 902, lângă Brezno, Slovacia), absolvent al „Școlii militare de ofițeri rezervă de infanterie” din orașul Botoșani. S-a remarcat în Al Doilea Război Mondial în luptele desfășurate după 23 August 1944, în Ungaria și Cehoslovacia. A fost rănit mortal în „dimineața zilei de 13 februarie 1945”, când încerca să recucerească cota 902 de lângă orașul Brezno. Distincții: ordinele „Coroana României”, clasa a IV-a, „Steaua României”, clasa a V-a și post-mortem, „Mihai Viteazul”, clasa a III-a.

PARASCHIV, DUMITRU, sergent (n. 8.09.1922, com. Gostavățu, jud. Olt - m.24/25.08.1944, București), a

participat, după 23 August 1944, cu escadronul 2 al Regimentului 2 Călărași cercetare „la luptele pentru lichidarea rezistențelor hitleriste de la Școala Superioară de Război, unde își avea sediul Misiunea militară germană pentru armata de uscat”. În momentul când trupele germane au încercat să părăsească școala, militarul „a deschis focul necruțător al puștii-mitralieră, obligând pe dușman să se risipească și să renunțe la această tentativă”. Din nefericire, la puțin timp, un proiectil de artilerie inamic l-a lovit mortal. Distincții: decorat post-mortem cu medalia „Virtutea Militară” clasa a II-a.

PĂUNESCU, P. IOAN, căpitan (n.13.03.1904, localitatea Mircești, jud. Olt – m.?), participant la Al Doilea Război Mondial, încadrat în Regimentul 7 roșiori. S-a remarcat în luptele desfășurate pe Frontul de Est, la Radionovka, unde a reușit să recucerească o baterie ocupată de inamic, și la Alexandrovka, unde a fost „atacat de forțe superioare” care i-au „provocat pierderi mari”. Cu toate acestea „a reușit, prin contraatacuri, să păstreze poziția atacată de inamic până la sfârșit”. Distincții: ordinul „Steaua României”, clasa a V-a (ord. de zi 109/15.11.1941). A mai fost decorat cu ordinul „Coroana României”, clasa a V-a.

RADU, NICOLAE, sergent (n. 24.05.1916, com. Corlătești, jud. Olt – m. 17.09.1944, com. Iernut, jud. Mureș). Încadrat în Regimentul 2 călăraș-cercetare, militarul a participat „în timpul luptelor insurecționale” din 23 august 1944 „la lichidarea trupelor hitleriste din partea de sud a Capitalei”. Ulterior, „S-a remarcat (...) în luptele din Podișul Transilvaniei prin vitejie și spirit de sacrificiu”. A fost ucis de schijele unui

proiectil „în zona Iernut”. Distincții: medalia „Virtutea Militară”, clasa a II-a, post mortem.

RAȘCU, V. DAMIAN, general de divizie (n. 9.01.1892, Caracal – m.6.02.1970, Craiova), absolvent al „Școlii militare de ofițeri de infanterie (1912-1914)” și al „Școlii Superioare de Război (1922-1924)”. În perioada octombrie 1940-septembrie 1944 a comandat Regimentul 26 dorobanți, Brigada 20 infanterie și Divizia 20 infanterie. Între 1-16 septembrie 1944 a fost capturat de sovietici, iar din noiembrie 1944 până în septembrie 1945 a fost „șef de stat major al Armatei 1”. A participat la cel de-Al Doilea Război Mondial remarcându-se în bătăliile de pe Frontul de Est, așa cum a fost cea din zona Harkov. Referindu-se la perioada când ofițerul (cu gradul de colonel) lupta pe Frontul de Est, generalul I. Tudosie, comandantul Diviziei infanterie precizează: „Acest ofițer brav și călit în lupte a dovedit caracter tare, energie, simț tactic, curaj al răspunderii și un larg spirit de inițiativă aplicate armonios în momente hotărâtoare în luptă”. „Curajul său personal, spiritual de inițiativă și sacrificiu a făcut din regimentul său un regiment de elită”. „Simțul său tactic, inițiativa și curajul acestui ofițer comandant de regiment, a creat diviziei în toate ocaziunile situațiuni sigure pentru operațiunile următoare, care au dus divizia I la victorii decisive”. A participat și la bătăliile desfășurate pe Frontul de Vest (Ungaria și Cehoslovacia) unde „a dat dovadă de pregătire profesională cu totul excepțională, care îl clasează printre cei mai valoroși ofițeri ai noștri din toate punctele de vedere” (gen. de armată Vasile Atanasiu). Distincții: „ordinea Mihai Viteazul, clasa

a III-a (1943), „Coroana României“, clasa a III-a (1943) și clasa a II-a (1945), „Crucea de Fier germană“, clasa a II-a (1943), „Steaua României“, clasa a III-a (1945).

RĂDULESCU, HRISTEACHE (n. 29.03.1922, Slatina – m.18.09.1944, com. Prunișor, jud. Arad), „elev sergent-major în Școala militară de ofițeri rezervă nr. 2 Bacău, dislocată în orașul Ineu, jud. Arad”. Din 13 septembrie 1944 „a participat în calitate de comandant de grupă elevi” la luptele desfășurate împotriva trupelor germane. La 18 septembrie, în timpul luptelor din zona Prunișor, a fost rănit mortal de un proiectil de brand. Distincții: medaliile „Virtutea militară”, clasa a II-a și „Bărbăție și credință”, clasa a III-a, post mortem.

ȘERBĂNESCU, ALEXANDRU, căpitan aviator (n. 17.05.1912, Colonești, jud. Olt - m. 18.08.1944, Rușavățu, jud. Buzău). A participat la cel de-Al Doilea Război Mondial în calitate de „Comandant al Escadrilei 57 vânătoare (din 15 decembrie 1942) și al Grupului 9 vânătoare (din 13 februarie 1944)”. Este considerat „As al aviației române (...)”. În perioada războiului „a executat 590 misiuni la inamic” și a participat „la 235 lupte aeriene”. În sfârșit „a doborât 47 avioane inamice pe fronturile de la Stalingrad, Don, Mius, Melitopol, Zaporoje, Kerci și Moldova”. A fost ucis într-o luptă aeriană „cu avioanele de vânătoare americane” (18 august 1944). Distincții: ordinele „Virtutea Aeronautică” cu spade, clasele „Crucea de aur”, „Cavaler cu două berete”, „Ofițer”; „St. Rom”, „Cor. Rom.”, „Crucea de Fier”

germană, clasele a II-a și I (1943) și „M.V”, clasa a III-a.

TEOFILESCU, FLOREA, căpitan (n. 4.09.1911, Balș, jud. Romanți – m.?), participant cu Divizia 11 infanterie la operațiile militare desfășurate pe Frontul de Est și la cele desfășurate după 23 August „pentru dezrobirea Ardealului”. Ofițerul a fost folosit la unitățile din linia I „ori de câte ori situația era critică pentru a impulsiona batalioanele și pentru a informa comandamentul de modul cum se desfășoară operațiunile”. Distincții: ordinele „Steaua României”, clasa a V-a (ord. de zi 44/1943) și „Coroana României”, clasa a IV-a (ord. de zi 4068/6.03.1945).

BIBLIOGRAFIE

- Colonel (r.)dr. Leonida Loghin coordonator, Colonel (r.) Aurel Lăpușneanu, Colonel dr. Constantin Ucrain, Bărbați ai datoriei 23 August 1944-12 mai 1945 Mic dicționar, Editura Militară, București, 1985, p. 131-132, 186-188, 192-193, 312-313, 356-357, 359-360.

- Colonel dr. Alesandru Duțu, Florica Dobre, Colonel (r.)Leonida Loghin, Armata română în al doilea război mondial (1941-1945) Dicționar enciclopedic, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 211, 244-246, 343-344, 377.

ARHIVE

- Arhivele Militare Române, fond Decorații „E”, dos. 325, f.71-72, 76-77.

- Arhivele Militare Române, fond Decorații „E”, dos.330, f.198.

- Arhivele Militare Române, fond Decorații „V”, dos.134, f.306.

Vitralii

Horele din Rai și cuminții pași ai lui Dumnezeu pe Pământ. Gânduri către Dumnezeu I-XIV

Cristian-Paul MOZORU

*„Iar Isus i-a chemat la Sine, zicând: Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci Împărăția lui Dumnezeu este a unora ca aceștia. Adevărat grăiesc vouă: Cine nu va primi Împărăția lui Dumnezeu ca un prunc nu va intra în ea.”
(Luca 18, 16-17)*

Când o idee prinde contur în amintire – cum este, de exemplu, un concurs – și când amintirea prinde contur în palpabil – cum este, de exemplu, o carte – înseamnă că ideea a prins viață, că atât cei de acum cât și cei care vor veni se vor putea bucura de trecutul păstrat și adus în prezent (ul de atunci, de peste timp). Exact acest lucru s-a întâmplat prin inițierea concursului *Gânduri către Dumnezeu*, un concurs care odată cu trecerea anilor s-a extins atât din punct de vedere al categoriei de vârstă cât și ca mod de expresie prin faptul că versurilor li s-au adăugat mini-eseuri și proză scurtă, dar și creație artistică (desen, grafică, pictură, etc.).

Fără a mai specifica de fiecare dată că textul de față face referință atât la concurs cât și la seria volumelor însoțitoare acestuia, după cum chiar titlul o spune, seria *Gânduri către Dumnezeu* (vol. I-XIV / Editura TIM, Reșița, 2008-2021) este dedicată temei Divinității atât prin Cuvânt cât și prin Imagine: Cuvântul din care toate s-au născut – „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate prin El

s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut.” (1) – și Imaginea – „Dumnezeu a zis: Să facem om după chipul nostru și după asemănare și să stăpânească peste peștii mării, peste zburătoarele cerului, peste animale, peste tot pământul și peste toate târătoarele de pe pământ. Și Dumnezeu l-a făcut pe om, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; parte bărbătească și parte femeiască i-a făcut.” (2) Privitor la acest al doilea aspect, discursul ar intra într-un alt câmp al cunoașterii și interpretării și anume că, de fapt, Duhul Sfânt este cel care ne face după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, iar numeroasele studii biblice și trimiteri la diferite pasaje ale Sfintei Scripturi ar înlătura prea mult de la tema noastră. Este, probabil, de-ajuns ca noi înșine să reușim să vedem chipul și trăirea icoanelor întru Duhul Sfânt pentru a înțelege, în cazul nostru, reușita interpretării și expunerii esenței divine de către autorii lucrărilor ce se regăsesc în paginile volumelor *Gânduri către Dumnezeu*.

Fără a lăsa neobservată vârsta autorilor, valoarea scrierilor nu poate fi foarte mult înclinată pe șlefuirea

cuvântului, pe camuflarea sensului, ci – important pentru descoperirea și modelarea posibilelor viitoare condeie – pe mesajul direct, lipsit de abstract. Creațiile ar trebui privite pornind de dincolo de ele însele, de acolo de unde stă așezată originea mesajului, gândului. A gândului către Dumnezeu! Este, vreau să cred, o experiență aparte șansa lecturii unor gânduri exprimate într-o formă nu neapărat brută, dar cu siguranță pură, chiar în lipsa unui finisaj.

Un alt aspect al seriei ce nu ar trebui trecut cu vederea este acela al caracterului de carte-oglină, iar aici mă refer că dacă până acum „cei mari” scriau pentru copii de această dată cei mici scriu pentru cei dintâi. Literatura pentru copii își ocupă locul aparte și binemeritat în întregul literaturii, la fel cum un asemenea loc îl ocupă și literatura religioasă. De data aceasta, cu rolurile inversate, cei mari, pe de o parte, devin spectatorii unui spectacol atât de poezie cât și de imagine, iar pe de altă parte li se oferă rolul de elevi, de învățăcei, cei mici încercând să îi învețe cum văd ei lumea și pe Dumnezeu prin prisma simplității și chiar a neprihănirii. Se asistă așadar la o încercare de (re)apropiere de Dumnezeu, de ideea de Bine, încercare ce ar putea fi asociată și

cu ideea de Pace în lume, între oameni și – de ce nu? – de pace în noi înșine.

De-a lungul parcurgerii unor astfel de creații – de liniște, aș spune – precum cele din volumele amintite, nu ai cum să nu te întorci, de exemplu, la scrierile unor scriitori cum au fost Constantin Noica ori Ernest Bernea, dar cu siguranță și alții: „E surprinzător și totuși explicabil faptul că oamenii nu știu cum să se poarte în fața bogăției. Ați observat că bolnavii, oamenii săraci, oamenii cu viață puțină și posibilități puține de viață în ei știu ce vor? Ei au un sens al lor, un idealism al lor și știu în ce Dumnezeu să creadă. Pe când oamenii bogați în viață, oamenii sănătoși, oamenii puternici întîrzie în bunurile lor și nu mai dau nimic. Creația, sensul, ideea sînt ale omului sărac.” (3) ceea ce completează/continuă „Adevărata bucurie vine din prisos de omenie, vine din bogăție interioară. Nu te bucuri cu adevărat decât prin dăruire. Ești mare și puternic prin ceea ce poți dăruia altora nu prin ceea ce poți lua de la ei. Ești câtă putere de depășire, câtă putere de jertfă ai. Numai cel ce dă dovedește că este cu adevărat bogat.” (4). Iar *Gânduri către Dumnezeu* și cei care simțindu-le și trăindu-le, le-au scris și transmis tocmai asta fac: dăruiesc și îmbogățesc.

1) *** - Biblia sau Sfânta Scriptură - Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, f.a. (2008), p. 1204 (Ioan 1:1-3)

2) *** - Septuaginta I (Geneza. Exodul. Leviticul. Numerii. Deuteronomul) - Colegiul Noua Europă, București / Editura Polirom, Iași, 2004, pp. 54-55 (Geneza 1:26-27) / volum coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, Dan Slușanschi în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu

3) Noica, Constantin - Mathesis sau bucuriile simple - Editura Humanitas, București, 1992, ediția a II-a, p. 30

4) Bernea, Ernest - Preludii (Îndemn la simplitate / Cel ce urcă muntele / Treptele bucuriei) - Editura Predania, București, 2011, ediție electronică, pp. 60-61

Poezie

Ciprian VESTEMAN

Rătăcit pe sub ceață

Citesc în praful de pe inima mea
 că de mult nu a mai fost iubită!
 De aceea, aproape noapte de noapte
 adorm ca un mort uitat
 pe o pernă de nisip.
 Mă simt ca și cum aș fi băut
 pe nerăsuflăte
 un întreg pahar cu venin stors din papagal!
 Da... acel papagal ce vorbea
 numai despre iubire...
 iubirea... acel venin dulce-amar!
 Cel puțin, știu că voi orbi curând
 și ochii mei vor vedea
 numai o lumină moartă
 și mă voi simți ca atunci când
 curcubeul a avut un coșmar
 fiindcă s-a visat în alb și negru!
 Dar, până atunci...
 să continuăm ce facem
 și să ne afundăm în tăcerea caldă
 afumându-ne cu șoapte dulci
 așteptând timid ca
 o melancolie să ne muște de picior!
 Ceața se întetește...
 iar mă voi rătăci o vreme...

De tine mi-e foame!

Când acum trei luni
 copacii au început
 să îmbrace haina Toamnei
 nu m-am gândit

că voi ajunge să văd cum
 încolțește larna
 în colțul geamului meu afumat!
 De foame sunt sătul
 și-atunci și acum
 aș vrea să-ți simt
 umbra ta caldă
 căci îmi este atât de poftă
 de o porție de odihnă
 la pieptul tău
 ascultând tic-tac-ul
 din inima ta!
 Am în minte
 stoluri de gânduri
 și-mi trebuie, din partea ta
 niște fulgi de speranță
 că vei rămâne mereu
 în viața mea
 altfel, ea,
 viața mea
 va fi ca un
 Crăciun în cimitir!

Decret

Într-o zi frumoasă de nea
 ai decretat iubita mea
 că ar trebui să avem
 o zi a noastră de auzit vocile!
 Ce m-am bucurat
 să știu că va fi mereu
 o astfel de zi
 de sărbătoare!
 Ai ales Vinerea
 simbolic
 pentru inima ta
 și-am acceptat!
 Dar acum aș vrea
 dobândind atât de multă autoritate
 să decretezi și alte zile
 în acest calendar
 al iubirii!
 Aș vrea o zi a
 săruturilor,
 întâlnirilor,
 îmbrățișărilor și
 o zi, în care
 să nu facem
 nimic
 ci doar să ne iubim...
 în șoaptă!
 Le aprobi?

Poezie

Ionuț PANDE

1) Borduri

"Am despicat văzduhul în ape moarte, vii!"

La margine de hăuri, privirea stă deșartă,
Iar umbra lin plonjează în retezări de gând,
Mai scheună un câine, o cucuvea mă
ceartă,
Un glas își arde smirna, iar timpul curge
blând.

Un tril aleargă spațiul, un vânt împinge
clipa,
Abisul se întinde obraznic și dulceag,
'N-arome de iluzii, destinu-și arde pipa,
Un fir atârnă viața, cuvântu-i un briceag.

Coboară în genune, peste un alb de lapte,
Un stol de 'naripate, cu zbor de curcubeu,
Se-afundă-n cerc lumina, silabă într-o carte,
Deasupra-i cer cu stele, prăpastia sunt eu.

2) Desăvârșiri

Îți stau pe buze, zare de migdal!
M-ai prins în colțul unui surâs
răsărit în lutul fraged peste care
alunecă degete moi de lumină.
Surâsul mă leagănă, lumină mă cântă,
din mine zboară note de fluturi jucăuși,
Sub cupola vieții, mă adie timpul,
buzele tale își împrăștie polenul
în respirația privirii; dansez, dansez
cu ochii tăi de migdal pe clapele fine
ale degetelor, cu lumina prinsă

în sunete de cristal; nu mai e sufletul
decât un aer misterios, parfumat,
murmurat de buzele tale sângerii.
Să nu m-atingă ofilirea glasului, ci
murmurul, doar el mă poarte pe note
clipite de portativul tainic al eterității.
Numai acolo cobor, picătură
ruptă de apa ținută sub obroc.

3) Am trecut pe-aici...

Am răvășit pulberile
din buzunarul timpului;

Funigiei înșiră poalele cerului
cu înflorituri cenușii.
Plămânii se scutură de răcnet
ca un drum bifurcat în balanța
pașilor cadențați.
Un făgădău îmbie,
cu gust de ploșniță,
simțurile ieftine
și dintr-un rost sordid,
am sorbit lacom un lichid verzui,
care mi-a înăsprit chipul
până la păcatul adamic.
Eva e goală și se întinde
cât drumul nesfârșit;
mi-am rupt coastele în două
ca să-i acopăr mirările;
mi s-a lipit de gât
dulceața mărlului mușcat
din sânul verde-pârguit,
iar ochii sinuoși îmi

aprend linia destinului.
 M-așez în curbă șoselei,
 ca să mă calce îndoielile pe
 dunga visului, dreaptă, neșifonată.
 Timpul a trecut de Eva și Adam,
 s-a oprit în dreptul meu,
 m-a miruit cu parfum de antichități,
 apoi a fugit la Dumnezeu
 ca să negocieze altă epocă.

Am trecut pe-aici...

4) Cineva!

"În strâmtorări de lut, nemărginite unde!"

Ionuț Pande

Cineva zvârle cu pietre în apa nesfârșită
 a inimii.
 Și cercuri fug, hăituite concentric de
 ecoul unui gând.

Tot ies flăcăi din mine la hora toamnelor
 încolăcite în strălucirea cămeșilor
 cu broderii de tinereți scornite,
 când nopțile se trag tot mai aproape de
 respirația șuierătoare și fierbinte a
 ciulendrei.

Mă cheamă ielele-n pădurea de
 smaragd, unde
 poiana cu ciripit pe poale mă-mbracă în
 căpriori
 cu coarne răsucite printre înflorituri de
 stele.

Ziua asta ruginită care s-a închis peste
 cătușa Fiarei! Da, da, a Fiarei...

Și când a scăpat, a fugit, a fugit,
 a fugit peste lunci cu miezul verde
 s-a adăpat din toate izvoarele crestăte-n
 piatră;

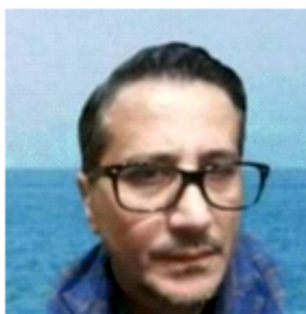
acolo unde a privit, la margine de gând,
 cerul era mult mai albastru, apoi cărarea
 s-a strâmtat... s-a strâmtat deodată,
 era doar un oftat!

Așa... așa îmi alerg prin inimă
 că nu mai are timpul sânge
 să-ți croiască alte poteci!
 Așa îmi alerg!

5) Nerostiri

Sunt cuvântul nerostit, cu aripi tăiate
 între silabe.
 Vârful peniței mă scaldă în cernelurile
 nopții
 și mă așază pe coala zilei următoare.
 Eu mă agăț de stropii negrii-albăstrui
 ai necunoscutului,
 cu disperarea unei vieți sperioase
 și nu vreau să curg în forme deslușite,
 fug între lumi, înfig adânc un picior în abis,
 de celălalt mă trage un destin.
 Cu mâna dreaptă mă prind de neantul
 din care
 timpul mă smulge cu fiecare vocabulă.
 Dar nu mă las sedus de atingerile
 sângelui.
 Răstorn cerul peste noapte, amestec
 stelele,
 universurile, îmi ascund ochii printre
 copiii nenăscuți
 ai viitoarelor împerecheri de stele.
 Dar penița îmi adună împrăstierile
 fotonice
 din incognoscibil într-un surâs vulgar
 și mă scrie, mă scrie, mă scrie...
 La jumătatea cuvântului explodez și...
 se miră Dumnezeu de primul său eșec.

Sunt fericit... acolo unde sunt...
 Urma firii a rămas în cerneluri.

***Poartă-mă în căldura trupului,
spre a rămâne la defilarea timpului.***

Adrian George ITOAFĂ

Fragment dintr-un câmp cu maci

Astăzi nu am găsit altceva mai bun decât să exprim recunoștința că suntem, când puteam să ne fim străini, dematerializați printre maci.

Și apoi cum te-aș fi cunoscut din mulțimea infinităților neîntrupate?

Sigur ne-am fi atras în tot lanul cu maci.

Mirosind sângele macilor jertfiți pe câmpul cunoașterii, ne identificăm ca supraviețuitori ai sentimentelor, deși răniți de orgolii.

În bătaia vântului turbat ne simțim ca minuscule boabe de maci, adunate între semeni, acoperiți de petalele roșii.

Ah! Iar am nimerit pe un câmp minat, între coarne de taur, separându-ne de restul. Rodim pe copitele împământenite ale unei stânci. Apa curgătoare vrând să evadeze din matcă, trage de noi și în loc să ieșim, cădem și decădem din cascadă.

În cele din urmă, secerăți de fiori, ne târâm trupurile sub adăpostul eroilor maci și îmi placi.

Dacă vom supraviețui oferindu-ne trupurile ca pansament pentru rănila sufletului, sigur ne vom decora ca iubiți, adăpostiți de macii jertfiți.

Răsăritul rămas bucură fiecare zi, pare o hipnoză dată de medicație, ușurează deșertăciunea unor împovărați, adunați în robia strigătelor întemnițate, unde briza vine și rămâne uitată, doar un dăngăt pătrunde conștiința și accelerează stări.

Printre macii uitați, câțiva grauri cuprinși de boli, cad pe solul fertil. Ciripecsc atât de grav, că satură gălăgioși, amintirea unei veri dezertate.

Și noi măcinați ca la moară, în cuprinsul altor minuscule boabe, ne detașăm alegând bobul vindecăt, îmbătându-ne iară printre rochiile roșii ale macilor.

Câți maci au rămas inhalați de solul arid?

Fără număr și cresc cât ai clipi printre trupuri fragile, ciobite cât să permitem a ne dăruii florilor.

Ne pansăm cu fericirea de ieri, uitând că suntem dați anotimpului, nu mai dor strigătele dispersate pe ruinele timpului, doar noi silabisim între arii sfârșite. Această durere ne vindecă.

Cum putem striga înaintea strigătelor auzite?

Nu se poate, iubite, spunea!

Așa că, ne vindecăm cu smirna ieșită din trupuri iubite ce aprind dorințe umane.

Și macii, macii cui rămân, dacă noi nu rodim?

Le vom fi până la epuizare, existând permanent pe culoare.

Nu trebuie să așteptăm viitorul incert.

Florile-s roșii?

Încă-s roșii.

Frunze adunate-n părul ierbii anulează cadența ploilor împlinite, sfârșind pe tăișul coasei nemiloase și tu, cu ochi mari, albaștri plângi pe sfârșitul verii, inundând spațiul cu maci.

Nimeni nu te ia în seamă, parcă orbi ar fi sau surzi, fiecare trece agale, se consumă în bătaia lină de vânt, și e toamnă.

Poezie

Iosif BĂCILĂ

Hyperion

Poetului Nepereche, MIHAI EMINESCU

Rămas tânăr
Și veșnic
În oglinzile pietrei;
Asemeni
Acestor letopisețe
Amirosind a busuioc...

Chemare
Ce se întoarce
În amare!
Chemare de apă!
Chemare de foc!

Chemare
A dorului pierdut
În mări de lut!

Icoană și privaz

Dincolo
de razele soarelui,
tainic, lucefării
răsar și apun;

Dincolo
de privirea ta –
roua cuvintelor...

Postăvițe de moară

Poate că bobul de grâu
Împreună malurile;
Cine să-i vegheze taina –
Vânturile, valurile?!
Poate că și roata morii
Îi ascultă gândurile;
Cine să-i aline dorul –
Valurile, vânturile?!

Glosse

– Cătălină, Cătălină,
Oare tu n-ai nicio vină
Că Luceafărul de sus
A plecat și s-a tot dus

Către Tatăl din departe –
Ca să-i facă și lui parte
De dragoste pământeană
C-o frumoasă Cosânzeană?!

Cel din Cer a ascultat
Ce-a cerut, dar nu i-a dat
Și l-a trimis înapoi
Să vă vadă pe-amândoi –

Crânguri – tu și Cătălin –,
Lună plină, cer senin,
Cum ședeți, vrăjiți, în brață,
Vorbe dulci, spre dimineță...

Înțelese, fără' să vrea,
Că dragostea-i boală grea
Și mâhnit se-opri în loc:
– Viață lungă și noroc!

Romanță

Mai spune-mi o poveste,
Mai vino pe un drum;
Mai printre curcubeie –
Mai unde, când și cum?!

Mai pietre, ierburi, frunze,
Ne-om rătăci tăcând;
Mai dincolo de ape –
Mai dincolo de gând!!

1 mai 2006 – a murit, la Slatina, gazetarul și poetul **AUREL GAGIU** (n. 25. 12. 1937)

2 mai 1935 – s-a născut, la Nicolae Titulescu, Olt, poetul și prozatorul **ION GEORGESCU** (m. 24. 08. 2018)

2 mai 1960 – s-a născut, la Lădești, Vâlcea, poetul, epigramistul și ezoteristul **NICOLAE ZĂRNESCU**

3 mai 1957 – s-a născut, la Piatra-Olt, actorul și regizorul **NICU IOAN POPA** (m. 10. 04. 2022, Piatra-Olt)

3 mai 2011 – a murit, la București, scriitorul, publicistul și omul de radio **IOAN ION DIACONU** (n. 6. 10. 1937, Balș)

10 mai 1998 – a murit, la București, poetul **ION POTOPIN**, pe numele adevărat **ION MAGNEA** (n. 2. 09. 1916, Potopinu-Dobrosloveni, Olt)

14 mai 1881 – s-a născut, la Caracal, pictorul **MARIUS BUNESCU** (m. 31. 03. 1971, București)

15 mai 1926 – s-a născut, la Slatina, poeta, prozatoarea, eseista și traducătoarea **VENERA ANTONESCU**

15 mai 1938 – s-a născut, la Diaconești-Corbu, Olt, prozatorul și gazetarul **IOAN M. BARBU**

15 mai 1941 – s-a născut, la Slatina, doctorul **MIRCEA ȘERBU**, colecționar de artă și de carte rară, publicist, realizator de filme documentare despre Slatina.

16 mai 1949 – s-a născut, la Corabia, poeta, prozatoarea și gazetara **MIHAELA DUMITRESCU** (m. 05. 01. 1991, Slatina)

17 mai 1909 – a murit, la București, etnologul **IOANA CRĂCIUNESCU** (n. 1845, Castranova - Dolj)

18 mai 1954 – s-a născut, la Poboru, Olt, poetul **MARIN RADA**

20 mai 1950 – s-a născut, la Slatina, criticul de artă și traducătorul **MARIA PALEOLOGU**

21 mai 1836 – a murit, la București, poetul **BARBU PARIS MUMULEANU** (n. 1794, Slatina)

21 mai 1968 – s-a născut, la Calafat (Dolj), poetul și gazetarul **A. C. MIREA**, pe numele adevărat **COSTEL MIREA**

29 mai 1940 – s-a născut, la Bobicești, Olt, artistul plastic **OVIDIU BĂRBULESCU**

29 mai 1949 – s-a născut, la Caracal, poetul și criticul literar **PAUL ARETZU**, pe numele adevărat **PAUL AREȚU**

30 mai 1929 – s-a născut, la Slatina, interpreta de muzică populară **ILEANA CONSTANTINESCU** (m. 24 mai 2018)

File de istorie literară

Ion Vinea: Manifest activist către tinerime

Monica LAZĂR

Ion Vinea (pseudonim al lui Ioan Eugen Iovanache; 1895-1964) a fost poet, prozator, gazetar și traducător român. În 1912, sub semnătura I. Iovanaki, adolescentul debutează la revista „Simbolul” cu o prelucrare după *Cetatea moartă* a lui Albert Samain, membru al școlii simboliste franceze. În 1914 tânărul autor va semna pentru prima dată Ion Vinea (o adaptare a numelui bunicii paterne, Chauvignac), numele său apărând în paginile ziarelor și revistelor, precum „Noua revistă română”, „Seara”, „Facla” etc. În timpul Primului Război Mondial este la Iași, în slujba Forțelor Terestre Române, dar continuă să scrie. Activitatea sa publicistică din anul 1918 este reliefată în revistele de stânga „Omul liber” și „Deșteptarea politică și socială”. După terminarea războiului devine redactor la „Adevărul” (1919-1922)¹³. În 1922 apare revista de avangardă „Contimporanul”, sub redacția lui Vinea. Aceasta avea să atragă o bună parte a energiilor tinere din literele și artele plastice

românești interbelice¹⁴. Dintre colaboratorii revistei îi putem aminti pe T. Arghezi, A. Braniște, E. Filotti, B. Fundoianu, dr. N. Lupu, Dem. Teodorescu (toți, până la 10 iunie 1922)¹⁵. *Manifestul activist către tinerime* a fost publicat în „Contimporanul” din 16 mai 1924. Eseul scris de I. Vinea este un manifest literar, un protest menit să șocheze și astfel să atragă atenția asupra nevoii de schimbare în literatura română. Autorul pledează pentru o literatură autentică, fără a menaja sensibilitatea cititorului. Manifestul a fost redactat într-un stil violent, pe un ton vehement, justițiar și incitator. Toate aceste aspecte sunt specifice literaturii avangardiste și ne trimit cu gândul la negarea artei tradiționale și la manifestări contradictorii, pentru a capta atenția opiniei publice. Îndemnul prin care debutează manifestul, „Jos arta!”, nu exprimă dorința sinceră a autorului ci doar un mod de a șoca. „Poezia nu e decât un teasc de stors glanda lacrimală a fetelor de orice vârstă; teatrul, o rețetă pentru

¹³Academia Română, Coord. Gen. Eugen Simion, *Dicționarul General al Literaturii Române, T/Z*, Ediția a II-a revizuită, adăugită și adusă la zi, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2021, p. 776.

¹⁴*Ibidem*.

¹⁵Academia R.S.R, *Publicațiile Periodice Românești, Tom. III, 1919-1924*, Editura Academiei Române, 1987, p. 190. (vezi *Contimporanul*, indice 642).

melancolia negustorilor de conserve; literatura, un clistir răsuflat; dramaturgia, un borcan de fetuși fardați”. Se neagă mesajul artei clasice și se vrea „minunea cuvântului nou și plin de sine”. Prezența obsesivă a cuvântului „vrem” explică o dorință arzătoare de schimbare a societății, de „stârpire a individualismului”. În 1924, raporturile avangardei cu producția de spectacole de avangardă se aflau cam în aceeași situație cu a filmului. Deși există câteva piese de teatru scrise de autorii avangardelor istorice din România, cantitatea de comentariu critic privind situația artelor performative dramatice din epocă depășește cu mult ponderea celor dintâi.¹⁶ Sub lupa tânărului Vinea a intrat și arta plastică. Pentru noua artă acesta propune mai multe soluții. El scrie: „Vrem artele plastice libere de sentimentalism, de literatură și anecdotă, expresie a formulelor și a culorilor pure în raport cu ele însele”. În ce privește politica vremii sale, autorul consideră că aceasta pendulează între reacțiune și

revoluție. „Politica este îndeletnicirea ciocnilor și a samsarilor”, iar „în ciuda partidelor buimăcite, pătrundem în marea fază activistă industrială”. „Spirit eclectic și constructiv”, Ion Vinea protestează frenetic. La finalul acestui *Manifest activist către tinerime* autorul punctează: „România se construiește azi” și trebuie stârpite „stafiile care tremură de lumină”. Vom încheia prezentarea cu câteva gânduri despre viață, așternute pe hârtie de Ion Vinea, despre care am aflat consultând arhiva digitizată a Muzeului Național al Literaturii Române. „O viață poate fi făcută din realizări și izbânzi/ Mai poate fi făcută din înfrângeri și restriști, din făgăduinți și speranțe, din plăceri sau din minciuni/Dar o viață poate fi făcută și numai din amânări, din ocolirea sistematică a marei bătălii care ar fi hotărât într-un fel sau altul”.¹⁷ Astfel, autorul a fost un veritabil creator de imagini, un modernist și un vizionar în egală măsură, singurul care a avut capacitatea de a trece de la o formulă poetică la alta în literatura română.

¹⁶Igor Mocanu, „Un borcan de fetuși fardați. Dare de seamă asupra culturii teatrului în avangarda din România (1922-1939)”, în revista *Vatra*, ediția online din 1 iulie 2019, *Actualitatea avangardei* (3/5).

¹⁷Ion Vinea, *manuscris* în creion (bruion), 1 filă, fondul digitizat al Muzeului Național al Literaturii Române din București.

File de istorie literară

Simion Bogdănescu – „Simioniene”

Teodor PRACSIU

Septuagenarul Simion Bogdănescu (n. 1951), scriitor prin vocație, bârlădean prin adopție, simte adierea insidioasă a timpului - atribut obligatoriu al senectuții - și de aceea, în ultimii ani, a găsit potrivit să-și strângă opera în volume antologice de autor. O face meticulos și cu simț... gospodăresc. Sorgintea rurală nu se dezmente. A început cu poezia - la *qualité maîtresse* - prin trei volume compacte, sub titlul apăsător metaforic **Ursine sabia tăcerii** (Editura Cronedit, Iași, 2021, însumând 1.228 de pagini, cifră impresionantă în sine, ce atestă fără dubii prolificitatea poetului, dublată de exigență în proba calității). Generosul prefațator Valeriu Stancu notează fără echivoc: „nu și-a lepădat clipa cea repede ce i s-a dat” la picioarele premiilor literare, vanităților, gloriei, ci doar la soclul Poeziei căreia îi sculptează din inefabilul Cuvântului statui ale eternității”.

Următorul compartiment al operei: eseurile. Autorul le-a botezat insolit **infraeseuri**, conferindu-le identitate: „**Simioniene**” (Editura Cronedit, Iași, 2022). Cititorul este prevenit printr-un subtitlu lămuritor: **ediție definitivă**. Simion Bogdănescu nu glumește, pregătindu-și atent posteritatea literară. **Simionienele** adună infraeseurile din cărțile de gen anterioare: **Spic de idei** (2002), **Așchii de spirit** (2009), **Interior**

de legendă (2009), **Consemnări în timp** (2013).

Următorul proiect editorial devine inerent: proza. Îl așteptăm cu nedezmințit interes.

În accepțiunea pretențioasă a scriitorului infraeseul identifică și legitimează estetic **invizibilul dintre cuvinte**, acel spațiu conotativ al tuturor libertăților posibile și al expresivității maxime.

În descendență călinesciană, spațiul acordat fiecărui scriitor devine criteriu estetic. Din această perspectivă, au poziții privilegiate Mihai Eminescu, Ion Creangă, George Bacovia, Nichita Stănescu, dintre autorii clasicizați, precum și câțiva contemporani notorii: Theodor Codreanu, Valeriu Stancu, Valentin Talpalaru.

Au parte de analize pertinente, inevitabil pe spații mai restrânse, scriitori de prima mână (Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Vasile Voiculescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Ștefan Bănuțescu, Cezar Ivănescu), ori autori legați prin biografie și spiritual de spațiul cultural bârlădean (Al. Vlahuță, G. Tutoveanu, C.D. Zeletin, Const. Parfene, Lucian Vasiliu), ori scriitori ce au trezit la un moment dat interesul eseistului, un interes ce depășește totuși conjuncturalul amabil (Nicolae Labiș, Daniel Corbu, Ion Alex. Angheluș).

Întemeindu-se pe bune intuiții critice, Simion Bogdănescu realizează o serie de paralele literare ce evidențiază afinități electivă, înrudiri stilistice și tematice profunde: Dosoftei - Octavian Goga, Dimitrie Cantemir – I.L. Caragiale (**Istoria ieroglifică**, respectiv, **O scrisoare pierdută**), Eminescu – Thomas Mann (**Veneția**, respectiv, **Moartea la Veneția**). Într-un eseu nu lipsit de subtilitate, I.L. Caragiale este considerat un precursor al dadaismului, idee neîndoielnic atrăgătoare, dar la fel de bine genialul comediograf a fost cotate drept un antemergător al teatrului absurdului, ai cărui „părinți legitimi” sunt românul Eugen Ionescu și irlandezul Samuel Beckett.

Nume de scriitori autentici și de condeieri conjuncturali, cu merite zonale ori locale, alcătuiesc o listă eclectică, probând, pe de o parte, disponibilitatea intelectuală a eseistului, pe de alta, ambiția de cuprindere simpatetică: Alexandru Ciocâlțeu, Mihai Apostu, Ion Hadârcă, Oltea Rășcanu-Gramaticu, Dionisie Duma, Horia Stamatin și Horațiu Stamatin (primul – monografist al Văii Horăieții, al doilea – poet), Dan Chelaru, Dumitru Sârghie, Amelia Calujani, Toma Ursărescu, Roxana Galan, Stere Bucovală, Iulian Filip, Nina Toma, Ioan Iacob, Gheorghe Gherghe, Vasilica Grigoraș. Câte nume solide, câte efemeride? Timpul va decide.

Din unghi fatalmente subiectiv, sentimental, eseistul evocă doi profesori remarcabili ai învățământului bârlădean postbelic: Harry Zuperman și Traian Nicola.

Cititorul cu o anumită competență literară va aprecia elementele de noutate și ipotezele critice ale eseurilor bogdănesciene, care au ca obiect analitic opera unor mari scriitori români: Eminescu, văzut (nu pentru prima dată) drept un precursor al simbolismului (european? românesc?), existențialismul rebrenian detectabil în **Ion** (se înțelege că e vorba de un existențialism „avant la lettre”), existențialismul predist în **Viața ca o pradă**, Cezar Ivănescu și neantul. Autorul are revelația poetului irepetabil (Nichita Stănescu), descoperă nașterea de sine a eului liric labișian (**Moartea căprioarei**), vede în Ilie Moromete țăranul exponențial, se înclină admirativ în fața „sonetelor închipuite” voiculesciene și a psalmilor arghezieni.

Simion Bogdănescu nu pare să aibă complexe culturale, așa încât scrutează opera clasicilor și modernilor fără trac, fără inhibiții. Trimiterile livrești sunt de cea mai bună calitate (un favorit pare să fie Gilbert Durand), asocierile/ disocierile îndrăznețe, dar nu imprudente, cultura literară - etalată fără ostentație.

Sigur că, dintr-un sentiment de solidaritate localistă, eseistul stăruie asupra producțiilor literare ale bârlădeanilor (de origine ori adaptați), fără a se lansa în gratuite „genuflexiuni” encomiastice. Spiritul constructiv prezidează discursul critic și - surprinzător! – de această dată scriitorul abandonează „armura” polemistului în favoarea „cuvântului care zidește”. Cred că este o opțiune fericită.

*Restituiri****Scriitorul erou teleormănean – Ion PENA***

Ion C. Pena (n. [25 august 1911](#), [comuna Belitori](#), azi Troianul, [judetul Teleorman](#) – d. [29 iulie 1944](#), [Alba Iulia](#)) a fost un [publicist](#), [poet](#), [epigramist](#) și [prozator](#) român. S-a născut într-o familie de țărani agricultori, fiind primul din cei șapte copii ai familiei Chiriță (Fircă) Pena ([1888-1963](#) și Polibiada – Alexandra (Lisandra) Pena ([1888 - 1971](#))). Rădăcinile familiei scriitorului pe linie paternă se trag de pe lângă Corabia, ce ținea atunci de vechiul județ Romanați. Rănit pe front și mort în Spitalul Militar din Alba Iulia, perceptorul-scriitor este înmormântat în Cimitirul Eroilor din localitate. A fost al cincilea copil îngropat de părinți în timpul vieții. Făcuseră poteci la biserică și cimitir pentru înmormântări și parastase. Era un anti-bolșevic convins și asta l-a costat scump, chiar și după moarte. Ion C Pena a scris și s-a impus într-o perioadă tulbură a istoriei noastre, 1935 – 1944, urmată de epoca devastatoare a regimului comunist, care a dus la scoaterea sa în afara circuitului public prin includerea de către ciracii cenzurii în „fondul special interziși - (S)”, între 1945 și 1989. Viața lui s-a desfășurat sub zodia tragicului, ca să nu spun a blestemului. Ca prim născut, a avut parte de un destin frânt la doar 33 de ani. În anul 1935 se înființează Gruparea literară „Drum” în orașul Roșiorii de Vede – asociație a tinerilor publiciști teleormăneni – sub președinția de onoare a scriitorului Zaharia Stancu, președinți

activi fiind Nicolae Stănescu-Udrea și Florian Crețeanu. Asociația patrona Editura și Revista „Drum”, care îi avea ca redactori pe Petre Frânculescu și Stănescu-Udrea. Ion Pena, membru al grupării, colaborează sporadic în plan publicistic cu epigrame și poezii.

Între 1936 și 1941, în baza repartiției de finanțist (perceptor), Pena merge la post în Banat, în localitatea Sichevița din județul interbelic Caraș, care avea reședința la Oravița. Aici îndeplinește funcția de perceptor de agenție delegat. Comuna Sichevița, așezată la limită de județ și la margine de țară, se întindea pe o suprafață considerabilă, având în componența ei 31 de cătune, cele mai îndepărtate fiind la 15-18 km distanță de percepție. Din cauza lipsei mijloacelor de transport, Ion Pena era nevoit să străbată zilnic, mergând pe jos, distanțe apreciabile. Cu toate acestea, nu se limitează numai la munca profesională, cea de funcționar al statului. Desfășoară în paralel și o intensă activitate în plan cultural. Astfel, înființează Căminul cultural – „Lumina” cu sediul în incinta Primăriei, în cadrul căruia susține numeroase conferințe pe teme literare, economice, sociale și financiare, pentru lămurirea sătenilor despre importanța impozitelor. Donează căminului cultural un aparat de radio pentru audiții publice și bibliotecii din localitate cărți în valoare de câteva mii de lei, iar împreună cu sătenii procură un aparat de proiecție.

Ion Pena a fost scriitor cu normă redusă, citea și scria printre picături noaptea sau ziua, în timpul popasurilor făcute pe drumurile către sichevicieni din cătune. La începutul anului 1941, Pena se mută cu slujba în comuna Domnești din județul interbelic Muscel, azi județul Argeș, unde lucrează ca agent administrativ cl. II. Aici înființează, la 1 martie 1941, „Biblioteca modernă” prin care caută să satisfacă cerințele de lectură ale localnicilor, în special intelectualii comunei, precum și tineretul școlar. El este sprijinit de tineretul grupat în jurul normaliştilor Luca Ionescu și N. Ionescu. Prin natura profesiei se împrietenește cu Gheorghe Șuța, care-l și găzduiește până la plecarea sa pe front. Acesta era președintele Partidului Național Țărănesc din localitate, mare industriaș și comerciant, unchiul Elisabetei Rizea din Nucșoara – Argeș, participantă activă la Rezistența anticomunistă din Munții Făgăraș. În fapt, Gheorghe Șuța era fratele avocatului Nicolae Șuța, șeful de cabinet al președintelui PNT, Ion Mihalache, și deputat de Muscel în Camera Deputaților. Simpatia și susținerea lui Ion Pena pentru PNT, cât și prietenia cu cei din familia Șuța, aveau să ducă la includerea sa de către ciracii cenzurii în fondul S între 1945-1989, iar familia sa avea să intre-n vizorul miliției și al securității.

În Revista „Drum”, în numărul de Crăciun al anului 1937, este publicată prima parte a prozei utopice „Moneda fantazienilor”, în care Pena merge cu anticipația socială până la 1 ianuarie 2000. Iar partea a doua, singurul manuscris, în dactilogramă, păstrat de fratele său, Petre C. Pena, a ajuns după 1989 la nepotul lor, Marin Scarlat, pentru o eventuală publicare.

În Editura „Drum” îi apare în 1939 volumul de epigrame „Furcile caudine”,

tipărit la Tipografia „Lumina poporului” din Roșiorii de Vede. Volumul conține doar 83 de epigrame din cele 122 propuse de autor, cele nepublicate fiind depuse de Nicolae Stănescu-Udrea la Arhivele Statului – Filiala Alexandria. Volumul, având recenzii favorabile, este menționat de George Călinescu în „Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent”, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941.

Două volume ale lui Ion Pena, „Iarmaroc” de poezii și „Flori veninoase” de epigrame, a căror apariție era anunțată în București în Revista „Prepoem” (nr. 11 din mai 1940), aveau să fie scoase de cenzură din șpalturi, iar Editura și Revista „Drum” au fost interzise în vara lui 1940 de binomul Antonescu – legionari. Dintr-un înscris al lui Nicolae Stănescu-Udrea, aflăm că volumul de poezii a dispărut, iar volumul de epigrame, în dactilogramă, se află în Arhivele Naționale – Filiala Teleorman.

Este de notorietate faptul că Palatul Universul, de pe strada Brezoianu, a fost centrul presei interbelice, aici funcționând, în prima jumătate a secolului XX, ziarul „Universul”, cel mai citit ziar din România, care ajungea la peste 150.000 de exemplare pe zi. Tot aici apărea și suplimentul lui, „Universul Literar”, la care Ion Pena trimite, în primavara lui 1942, un teanc de poezii, care se bucură de aprecieri, fiindu-i publicate în prima fază „Scrisoare din oraș” și „Metamorfoze”. Iată ce scria redactorul Ștefan Baciu în „Universul literar”, din 7 martie 1942, la rubrica „Cântece noi”, *„Întâia poezie citită, a fost și prima revelație. Scrisoarea primită ne rezervă surpriza unui poet plin de un talent robust, original și format, care face o figură cu totul aparte în corul celorlalți. Poezia se chema „Scrisoare din oraș” și nota de adâncă frământare ce o conține, nu ne*

îndoim că va fi remarcată de toți cei ce urmăresc aceste preocupări!“. „Astăzi Ion Pena vine între noi cu o liră cu totul înnoită, așezându-se dintr'odată pe primul plan al poeziei tinere ... Oricum, versurile lui trebuiesc citite cu toată atenția. În miezul lor se sbate un poet de rasă care semnează simplu și deslușit: Ion Pena. Celelalte poezii, toate, una mai întregă decât cealaltă. „Iată un poet!“, am exclamat către camarazii mei după ce isprăvisem lectura lor. Și nu mă înșelasem deloc: Ion Pena, acest nou poet, i-a cucerit și pe ei, prin simpla lectură, fără reverențe și fără salama-lecuri. Aceasta este pecetea talentului.” În final, Ștefan Baciu îl îndeamnă pe poet să scrie în continuare, încheind cu: *„Ion Pena, să te ții de cuvânt!“*. Iar el și-a respectat promisiunea dar, din păcate, soarta i-a fost nemiloasă.

Ion Pena risipește poezii în „Pre-poem“, „Vremea“, „Cuget Clar“ (Noul Sămănător) – revista condusă de Nicolae Iorga și „Universul literar“ (publicații din București), „Graiul tineretului țărănist“, „SO4H2“, „Drum“ și „Oltul“ (din Teleorman), „Zarathustra“ (din Buzău, redactată de Ion Caraion și Alexandru Lungu, de care Ion Pena a fost apropiat), Caietele „Argo“ ale lui Alexandru Lungu care apăreau la Bonn, între 1990-2000, iar epigrame, cu precădere, în revistele „Epigrama“ și „Păcală“ din București.

- În volumule sale „Fotografii la periscop“, publicat în 2013, la Editura „Aius PrintEd“ din Craiova, și „Secvențe de istorie literară – opera omnia – publicistică și eseu contemporan“, publicat în 2014, la Editura „Tipo Moldova“ din Iași, care cuprind studii și articole despre Radu Grămăticul, Grigore Gellianu, Șt. O. Iosif, Gala Galaction, Ion Pena, Constantin Noica, Marin Preda și Mircea Scarlat, Stan V. Cristea subliniază: *„Surprinzător, prin 1943 – 1944, Ion Pena*

pare că evolua spre un nou fel de poezie... îi întrezărim, cumva, pe Nichita Stănescu și Marin Sorescu.”

- Prozatorul Constantin Stan (1951 - 2011), care era directorul secției de proză a Uniunii Scriitorilor, în „Ziarul de Duminică“, din 28 septembrie 2001, în articolul său „Un caz ciudat“, vorbește despre faptul că Pena, prin povestirea sa, Moneda Fantazienilor, 1937-1938, îl devansează pe George Orwell, autorul faimoaselor romane: [Ferma Animalelor \(1945\)](#) și [O mie nouă sute optzeci și patru \(1949\)](#).

- Profesorul, ziaristul și prozatorul Victor Marin Basarab afirma în 2001: „Moneda fantazienilor“ ar trebui pusă în circulație și așezată într-o exactă comparație cu proza urmuziană, într-o corectă înțelegere a vizionarismului sud-est european și, de ce nu, la baza teatrului absurdului ionescian. Acum, în 2023, citind și cumpănind, putem afirma că el a fost un vizionar.

„De-o prețuire aparte merită scrierea în proză a lui Ion Pena, Moneda fantazienilor (1937 - 1938) care oferă o viziune surprinzător anticipativă a ceea ce va reprezenta la noi societatea „socialistă“. Cu o amărăciune ascunsă sub o relaxare candid exaltată, autorul descrie fenomenele totalitarismului ce se va instaura după moartea sa, de la cinismul viclean al dictaturii și eșafodajul economic inuman, la distrugerea proprietății private, deopotrivă la oraș și la sat, la propaganda deșănțată și ideologizarea obligatorie. E o operă de ținută orwelliană, cu impresionante vaticinări, singulară, după cât se pare, în literele noastre. Negreșit, Ion Pena merită de acum încolo o susținută atenție recuperatoare.” Gheorghe Grigurcu.

(Articol îngrijit și trimis de Marin Scarlat)

Studiu privind necesitatea elaborării primului dicționar al limbii române din provinciile istorice Timoc, Morava și sudul Dunării

Florian COPCEA

În perspectiva istorică și etimologică a elaborării unui dicționar exhaustiv al limbii române din Serbia de sud-est am întreprins, mai mulți ani, intense cercetări dialectale în speranța că rezultatul acestora va crea o imagine cât mai exactă a stadiului în care anumiți termeni, bine conservați în arealul geografic lingvistic respectiv, vor contribui la mai buna cunoaștere a unor aspecte care formează istoria graiului utilizat secole de-a rândul de etnicii români.

Încă de la început trebuie să facem precizarea că lucrările de specialitate consacrate fenomenului lexical, fonetic, morfologic și sintactic au fost puține, cercetătorii în domeniile menționate, mai ales cu epoca de după destrămarea Iugoslaviei, fiind puși în situația dificilă, date fiind condițiile socio-culturale și politice nou apărute de a fi obstrucționați în activitatea de studiere științifică, pe teren, a particularităților de conservare și de utilizare a graiului românesc al etnicilor români din teritoriul delimitat de Dunăre, Morava, Timocul Mare (Veliki Timok) și Homolie (Homolje). Este locul, totuși, să semnalăm apariția unei lucrări monumentale realizată de Institutul de Lingvistică și Istorie literară „Sextil Pușcariu” al Academiei Române și de Societatea Română de Dialectologie: Atlasul lingvistic român. Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc (vol. I și IV), realizat de profesorii Petru Neiescu, Eugen Beltechi, Ioan Faiciu și Nicolae

Mocanu, apărut la Editura Academiei Române în 2021. Pentru a avea o imagine clară cu privire la importanța acestui Atlas vom reține un scurt fragment sugestiv din Prefața semnată de profesorul Nicolae Mocanu, căruia îi mulțumim pentru generozitatea cu care ne-a copleșit: „...populația așa numită «vlahă», latinofonă, din Serbia Orientală (și, de fapt, din întreaga Peninsulă balcanică) este, din punct de vedere etnic, românească, iar graiurile vorbite de ea sunt varietăți diatopice (teritoriale) și diacronice (istorice) ale unei singure limbi istorice: limba română. Nu avem de-a face nici cu o altă limbă romanică, nici cu o limbă de alt tip, ci, simplu, cu graiuri dacoromâne ale limbii române, în variantă bănățenească sau muntenească (de tip oltenesc)”. În consecință, se înțelege, actuala circulație a cuvintelor de proveniență romanică sud-dunăreană, desfășurată pe arii extinse în provinciile amintite, a fost privită, fără justificare, cu ostilitate, unul dintre motive fiind acela al tendinței de „oficializare / standardizare” a limbii vlahă în structura căreia au fost puse, exagerat, o parte din fondul lingvistic „tezaurizat” totuși, în pofida tuturor opreliștilor, în vorbirea curentă. Cum se știe, vorbitorii graiurilor românești, corespunzând geografiei lingvistice cercetate, formează câteva grupuri distincte, cu apartenență certă la dialectul dacoromân: țărenii (localizați în perimetrul orașelor Kladovo, Negotin și

Zaječar), ungurenii (stabiliți în Homolje, Zavižd, Stig, Braničevo, Mlava, Resava și Čuprija, numiți în idiomul românesc și vlaški jezik), muntenii (trăitori în perimetrul Porečka Reka și Crna Reka) și bufanii (concentrați în așezări situate de-a lungul liniei Bor, Majdanpek, Kučevo, Donji Milanovač și Tekija). Cum ușor se poate deduce, graiurile vorbite în provinciile menționate sunt de tip oltenesc (în sudul Dunării și parțial pe Valea Timocului, unde trăiesc țărenii) și de tip bănățean (în comunitățile ungurenilor), ele aparținând, toate, se știe, subdialectelor muntean și bănățean ale dialectului dacoromân al limbii române.

Materialul bogat și variat obținut de noi, în urma cercetărilor sincronice și diacronice (bazate pe chestionare, anchete științifice și alte instrumente lexicometrice), a evidențiat caracterul unitar al limbii române, dar și interferența și influența altor graiuri asupra modelării câmpurilor semantice și lexicale ale acesteia. Îndelungul proces de conservare și adaptare fonetică istorică manifestat în această parte a Balcanilor a perpetuat „românizarea” în cele peste 200 de unități administrativ-teritoriale actuale, reușind prin aceasta să nu afecteze identitatea etnicilor români confrunțați, fără voia lor, cu un bilingvism asimptomatic, reflectat intens la nivelul lingvistic al limbajului comun, popular, care nu putea fi ocolit. În acest mod se poate explica prezența arhaismelor specifice regiunilor de la frontiera Serbiei cu România, unde se află în uz, confirmând realitatea că încă nu au dispărut definitiv din vocabularul limbii române, chiar dacă unele dintre ele, purtând marca arhaică, fie că au căpătat alte sensuri (migrând spre alte familii de cuvinte), fie și-au alterat parțial, prin hibridizare și asimilațiune, forma, împrejurare în care s-au îndepărtat de

semnificațiile etimoanelor. Schimbările care au avut loc, ca urmare a contactului dintre limba română și limba sârbă, nu au provocat discontinuități în frecvența circulației cuvintelor vechi autohtone, moștenite în ansamblul limbii, cu precădere în vorbire, unde predomină ocurența elementelor latinești care compun varietatea locală a limbii române utilizată permanent, în pofida oricăror opreliști, în spațiul precizat din dreapta Dunării. Paralelismul existent, stabilit implicit prin analiza unităților lingvistice diseminate identificate, cât și a analogiilor constatate, susțin trăinicia și unicitatea moștenirii lingvistice din acest spațiu multiethnic. Constatarea vine să argumenteze ideea că împrumuturile din limbile slave (sârbocroată, bulgară), maghiară, în împrejurările istorice ale secolelor XIX – XX, nu numai că au îmbogățit substratul carpato-dunărean al corpusului limbii române, dar, constituind autentice și valoroase surse de întregire a istoriei lingvistice a etnicilor români din Serbia de est, au condus la menținerea lor temeinică în vorbirea acestora. Nu putem minimaliza nici influența fastă asupra limbii române vorbite aici a împrumuturilor din albaneză, franceză, turcă și italiană, multe din acestea pătrunzând și asimilându-se în inventarul lexicului românesc prin filieră greacă. Un aspect aparte, destul de controversat însă, îl prezintă conservarea structurilor dialectale provenite, cum sugeram, din latina dunăreană în fondul căreia sunt vizibile infiltrări de elemente arhaice de sorginte geto-dacică. Este îndeobște cunoscut că toate aceste împrumuturi, să le spunem populare, caracterizate prin mutații etimologice și fonetice prețioase, atestă importanța moștenirii lingvistico-culturale pentru limba maternă a românilor din Serbia Orientală. Nu trebuie neglijată nici

realitatea lingvistică constând în aceea că modernizarea limbii literare române de mai târziu, vorbită și scrisă în arealul în discuție, se datorează, în parte, și consecvenței de uzaj a variantelor regionale ale cuvintelor vehiculate situate la nivel dialectal care, contextual, au permis conservarea particularităților dialectale și, astfel, accesul limbii române către alte culturi. În accepțiunea cea mai largă se poate vorbi, fără nici un fel de reținere, despre derivatele unor cuvinte românești sud-dunărene care au favorizat, necondiționat, apariția unor sinonime cu atestare unică și care reflectă în acest fel o dinamică incontestabilă a graiului vorbit. Distingem, de asemenea, prezența în vocabularul românilor din Serbia de est a unor lexeme inedite, formate prin inovație, lucru care ne determină să nutrim ferma convingere că evoluția graiului a fost posibilă, mai ales, prin valorificarea potențialului informatorilor al căror idiolect, tradițional sau, într-o oarecare măsură, adaptat la forme fonetice evolutive survenite în urma producerii unor fapte lingvistice, etnografice, folclorice etc. în satele cu populație majoritar românească.

De-a lungul cercetărilor ne-am confruntat în culegerea cuvintelor (unele dintre acestea, cum sugeram, întâlnite în dialectele bănățean, oltenesc și ardelesc) și cu destule obstacole, unele dintre ele pricinuite de etimologia incertă a împrumuturilor „prin filieră”, în special din limbile romanice. De asemenea, faptul că multe cuvinte au intrat în structura graiului matern / sud-dunărean prin asimilație din limba sârbă, reprezintă un indiciu incontestabil că timp de peste cinci secole românii din Serbia de est, azi minoritari în arealul lingvistic care face obiectul cercetării noastre, au conviețuit fără probleme cu alte etnii, reușind să

modifice spontan, pe teren românesc, la început, valoarea expresivă a „elementului băștinaș” (Sextil Pușcariu, *Influențe culturale*).

Detectarea în lexicul autohton de sorginte daco-latină din Serbia de sud-est a unor cuvinte aparținând altor popoare decât cele deja menționate, exprimă, sintetic, mobilitatea dialectală a graiurilor care stau, actualmente, la baza structurii limbii române, definind fără îndoială identitatea neamului românesc.

În ceea ce privește interpretarea materialului dialectal, am preferat să ne fixăm atenția pe etimologia cuvintelor arhaice, pe formele lor polisemantice regionale (fonetice, morfologice, lexicale etc.). Pentru a nu complica explicațiile termenilor cartografiți, am simplificat transcrierea lor, renunțând, pe cât posibil, la cerințele de transcriere, bineînțeles ținând cont de nuanțele rostirii lor. În cazul unor cuvinte, profund impresionați de varietatea lor dialectală, am insistat și am urmărit să demonstrăm originea lor latină, cosmetizările ce le-au „experimentat” în contact cu idiomurile popoarelor din imediata lor vecinătate balcanică. În virtutea acestor considerații este și firesc să propunem unele soluții de explicare, acestea fiind dictate de consecințele practice ale demersului nostru științific de a proba continuitatea și unitatea limbii române din spațiul investigat. Procedând în acest mod, cu siguranță, înverșunații susținători ai așa zisei limbii vlahe, (pe care o considerăm „un accident politic”, artificială și fără suport temeinic lingvistic), având deci o cu totul altă părere privind originea graiurilor din Serbia de sud-est, vor renunța să mai promoveze o aberație, „motivată” prin interferențele cu limba sârbă, prin contaminarea voit programatică a vocabularului românesc.

Consemnăm decizia de a include în proiectata noastră lucrare – Dicționar al limbii române din Serbia de sud-est. Literele A – L, unități dialectale frecvent întrebuințate, adică de largă circulație în limba vorbită din sudul Dunării, Timoc, Morava și Homolie, care argumentează / susțin existența unei limbi dulci „ca un fagure de miere”, despre a cărei utilitate nu se mai îndoiește nimeni, ea devenind „adăpostul ființei românești”. Dacă am schița o hartă geografică a ariei dialectale, a informațiilor inventariate și prelucrate, am observa o anumită stratigrafie a termenilor arhaici și de împrumut, aceștia din urmă cu sens tributar, bineînțeles, bilingvismului. Desigur, condițiile geografice, istorice și politice au exercitat o presiune neadecvată asupra minoritarilor români din Serbia. În această împrejurare se poate vorbi, repetăm, nu numai de o „tezurizare” a cuvintelor românești și de o translație a unora dintre ele către lexicul sârb, dar și de o penetrare a fondului cuvintelor arhaice românești cu elemente străine, limba sârbă fiind un vehicul prin care ele au intrat în circulația vorbirii etnicilor români. Nu am fi consecvenți în analiză dacă nu am accepta și paradigma că multe cuvinte vechi, autohtone românești, sunt pe cale de dispariție sau au căpătat o înfățișare explicativă diferită față de etimon.

În timpul prelucrării materialului dialectal (din care prezentăm doar o mică parte) ne-am propus, pentru a evita unele neclarități, să renunțăm la transcrierea cuvintelor cu caractere slave, la notarea accentelor specifice pronunției sârbe. Pentru a înlătura unele erori de transcriere am introdus, totuși, cu diacritice semnele ć, č, đ, ś, š, ž etc., astfel încât

explicațiile noastre să fie cât mai elocvente cu privire la coloratura palatală a unora dintre cuvintele utilizate în vorbirea curentă a românilor din provinciile cu vorbitori de limba română. În principiu, nuanțele semantice și particularitățile sintactice ale cuvintelor-titlu, redau imaginea întocmai, delicată și complexă, a limbii române vorbite (și nu scrise; din rațiuni pe care nu le vom comenta aici) în Serbia de sud-est. De altfel, cuvintele ce vor fi cuprinse în Dicționar al limbii române din Serbia de sud-est. Literele A – L, autentice, hibride sau adoptate prin transfer, acceptate sau nu de normele în vigoare ale lingvisticii moderne, unele atestate, cum am mai afirmat, în rarele atlase lingvistice, glossare și dicționare etc., motivează cu predilecție, pe de o parte, realitățile din cultura și spiritualitatea materială românească, iar pe de altă parte ideea că modernizarea și îmbogățirea limbii literare române nu pot fi îndeplinite decât dacă există preocupări certe, științifice, de conservare și valorizare a vocabularului fundamental al limbii române.

În consecință, lucrarea Dicționar al limbii române din Serbia de sud-est va răspunde nu numai intereselor comunității științifice europene, ci și vorbitorilor limbii române, indiferent de zonele lingvistice în care trăiesc. Speranța noastră se îndreaptă spre tânăra generație care, fără îndoială, nu va lăsa să piară limba română din Serbia Orientală, mai ales că multe dintre cuvintele depistate în graiul comun au atestate filiații cu zonele istorice arătate din România, unde sunt, cum e și firesc, menținute în vorbirea permanent cotidiană.

Etnografica

Mărțișorul – străvechi obicei românesc

Claudia BALAȘ

Începutul lunii martie este marcat de riturile începutului, deoarece 1 Martie reprezenta în trecut începutul Anului Nou, și mai cu seamă anul nou agrar.

Calendarul roman a avut inițial 10 luni (de aici și numele actual al lunilor; de ex. septembrie: luna a șaptea) și începea la 1 Martie. După reforma calendaristică a lui Iulius Caesar, data Anului Nou a fost mutată la 1 Ianuarie, deoarece atunci se alegeau la Roma consulii. Aceasta a atras și strămutarea multor obiceiuri din primăvară în ciclul sărbătorilor de iarnă de 12 zile (25 Decembrie / Crăciunul – 6 Ianuarie / Boboteaza). Plugușorul, care marca scoaterea plugului și tragerea primei brazde este un exemplu edificator. Românii au continuat să sărbătorească începutul Anului Nou la 1 Martie mult timp după reforma lui Caesar.

La vechii traci, începutul anului se sărbătorea la 1 Martie, lună care purta numele zeului Marsyas Silen, considerat inventatorul fluierului, cultul său fiind legat de glia maternă, de vegetație. Lui îi erau consacrate sărbătorile primăverii, ale florilor și fecundității naturii.

Colindele de Anul Nou, Plugușorul de exemplu, dovedesc și ele că Anul Nou începea la 1 Martie doar în luna martie putând fi vorba de plug, de brazdă, de semănat, ceea ce pentru luna ianuarie este exclus. Trecerea între anul vechi și cel nou se realizează prin moartea vechiului: „Adevărat, adevărat zic vouă că dacă grăunțele de grâu, când cad în pământ, de nu vor muri, rămân singure, iar dacă vor

muri, multă roadă vor aduce” (Ioan, 12, 24).

În mod oficial, în Europa Occidentală, începerea Anului Nou la 1 Ianuarie se adoptă în 1691, iar în Țările Române abia în 1701. Dovada este faptul că la începutul secolului al XV – lea în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, domnitorul Moldovei, se serba încă Anul Nou cu adevărul plugușorului, al sorcovei și al livezilor cu flori dalbe de măr. După aceea, începutul anului, cu toate însemnările lui primăvăratice, a fost mutat în toiu iernii, unde ne miră ritualul viu, strămutat nefiresc cu toată recuzita.

De mai bine de 300 de ani, românii sunt singurii din Europa care sărbătorească, cu sau fără știință, de două ori Anul Nou, odată după calendarul oficial, internațional, iar a doua oară după calendarul popular, străvechi, geto-dac.

Luna martie este dedicată zeului Marte. El a fost la origini zeul primăverii, al vegetației, ulterior căpătând valențe războinice. În legendele noastre, este un moș hâtru, capricios, care își bate joc de celelalte lumi și de oameni, prin schimbări neprevăzute ale vremii. Luna martie indică trezirea la viață a naturii înconjurătoare și încolțirea semințelor semănate. Această lună, datorită schimbărilor care au loc în natură, este foarte bogată în credințe, rituri, datini și obiceiuri. Printre aceste datini, un loc aparte îl ocupă mărțișorul.

Existența obiceiului mărțișorului în spațiul carpatic este atestată și de unele

descoperiri arheologice. În așezarea epipaleolitică de la Schela Cladovei, de acum cca 8.000 ani a. Hr., arheologul dr. Vasile Boroneanț a descoperit pietre de râu cu urme de vopsea albă și roșie, ceea ce sugerează că simbolismul complementar al acestei perechi de culori era cunoscut și folosit cu intenție încă din acele vremuri.

Dacii confecționau aceste simboluri ale primăverii, mărtișoarele, iarna, și le purtau doar după 1 Martie. Mărtișoarele erau atunci sub forma unor mici pietre de râu vopsite în alb și roșu, înșirate pe ață și se purtau la gât. Dacii credeau că aceste amulete aduc fertilitate, frumusețe, previn arsurile provocate de soare.

Acest obicei s-a transmis din generație în generație până în zilele noastre. Odată cu trecerea timpului, ziua de 1 Martie, important prag simbolic între iarna care se sfârșea și primăvara care sta să vină, cumulează și unele practici magice cu caracter apotropaic, augural și propitiator, deoarece exista credința că începând din această zi, odată cu intrarea Lunii în primul pătrar, totul se trezește la viață, plantele, vietățile și oamenii întră într-o perioadă favorabilă de creștere și fecunditate maximă.

Conform legendei, firul mărtișorului, funie de 365 – 366 de zile, a fost tors de baba Dochia în timp ce urca cu oile la munte. Asemănător ursitorilor care torc firul vieții copilului la naștere, Dochia a tors firul primăvara, la nașterea anului agrar.

Șnurul mărtișorului este confecționat din două fire, unul de culoare roșie și celălalt de culoare albă. În trecut firele erau de lână. Culoarea roșie, dată de foc, de sânge, de soare, era atribuită vieții, deci femeii. În schimb, culoarea albă era specifică înțelepciunii bărbatului.

Șnurul bicolor al mărtișorului semnifică schimbul de forțe vitale care dau naștere viului, necurmatul ciclu al naturii. Este simbolul generării și regene-

rării perpetue, ciclice a vieții, al conservării și desăvârșirii vieții care la Platon ia conturul Binelui suprem.

În viziunea tradițională asupra vieții totul este polar: ziua și noaptea, lumina și întunericul, vara și iarna (în calendarul tradițional cu două anotimpuri), binele și răul, frumosul și urâtul, dreptul și nedreptul, ultimele compunând, cu valori estomplate, același Bine suprem platonice. Dar și dragostea și ura, sănătatea și boala, viața și moartea, șnurul împletit al mărtișorului poate ilustra oricare dintre aceste dualități, în desfășurarea ritmică ce îl întâmpină pe om în simbolica lui alunecare pe funia anului și a vieții. Oricum, alb – roșul șnurului este o împletire străveche, pe care o regăsim în steagul călușarilor, la bradul de nuntă, la podoabele junilor, la sâmbra oilor și în multe alte obiceiuri. Tradiționala îmbinare a culorilor alb și roșu este întâlnită la nunți, când se nasc copiii, la hainele de înmormântare ale bătrânilor, cele două culori simbolizând continuitatea vieții după moarte.

Mărtișorul este un talisman aducător de sănătate, de belșug, noroc, fericire. Este mai cu seamă un simbol solar, un simbol al Soarelui care a început să biruie amorțeala și frigul iernii și a cărei victorie clară va fi marcată prin echinocțiul de primăvară, când zilele vor deveni mai lungi decât nopțile. Tocmai de aceea, mărtișorul era în vechime un ban de argint. „Banul alb este simbolul Soarelui primăverii, pe care toate popoarele lumii și-l închipuie alb, cu cai albi, cu haine albe, cu arme albe, pentru că albul este biruitor. Mărtișorul se lega ori înainte de răsărirea soarelui, sau mai bine deopotrivă cu acesta, și scopul lui este să aduci o jertfă Soarelui, purtându-i cu tine chipul, cam cu același rost cum purtăm și o cruce ori un chip al lui Christos în sân. Printr-asta te faci prieten cu Soarele, ți-l faci binevoitor și-ți dă ce-i stă în putință” (G. Coșbuc).

Mărțișorul nu se poartă ca o jucărie sau ca o podoabă, el se poartă cu demnitate, ca un lucru sfânt. „Cine vrea ca Mărțișorul să aibă efectul dorit, acela trebuie să-l poarte cu demnitate” (S. Fl. Marian). Răspândit în toate provinciile țării, mărțișorul este pomenit prima dată de lordache Golescu.

Taina confecționării firului mărțișorului era deținută de femeile mai în vârstă, deci înțelepte, de obicei mama sau bunica. Ele împloteau cele două fire de lână după principiul: „se împlotește viața cu lumina pentru a rodi”. Femeia „transmitea” șnurului, implicit celui care urma să îl poarte, acest tip de convingere că „va avea rod”. Acest lucru nu se referea doar la naștere de prunci, ci și la succes, la împlinire, la realizare. Trebuie spus că rolul mărțișorului nu era doar acela de a proteja omul, ci și casele și gospodăriile. De aceea, bătrânii își măsurau perimetrele sacre ale spațiului vital (poarta, ușile, ferestrele), întotdeauna de sus în jos, pentru a simboliza ascendența. Apoi se intra în casă și se măsurau membrii familiei, fără discriminare de vârstă și sex, pentru care se rupeau (niciodată nu se tăiau) bucăți de fir.

Mărțișorul se dăruiește la 1 Martie, ziua Dochiei, străvechi început de An Nou agrar. Există credința că mărțișorul trebuie pus înainte de a coborâ din pat și înainte de răsăritul soarelui. Se considera că în acest moment al anului forțele telurice sunt atât negative cât și pozitive, iar înainte de a atinge pământul este bine să fii protejat de mărțișor, pentru a avea noroc tot anul. În trecut, copiilor li se puneau mărțișorul în jurul încheieturii mâinii, fetelor tinere în jurul gâtului, în credința că nu vor fi arse de soare pe timpul verii, conform zicalei: „Cine poartă mărțișoare/ Nu va fi pârlit de soare” și nu vor avea pistrui. Femeile mai în vârstă purtau și ele mărțișorul legat în jurul brâului, direct pe talie, inducând astfel senzația de fecunditate. Femeile mai în

vârstă purtau și ele mărțișorul la brâu, dar pentru cu totul alt motiv: protector împotriva durerilor de spate. Bărbații tineri purtau mărțișorul la pălărie, iar cei însurați, mai discreți, la mână.

Până în secolul al XX – lea, de șnurul bicolor se agăța un bănuț de argint sau, uneori, de aur, ceea ce indica statutul social. După credința populară, cine poartă mărțișor va fi sănătos și va avea noroc tot anul, va fi ferit de deochi, va fi plăcut și dragăstos.

Șnurul mărțișorului, care vestea venirea primăverii era legat și la coarnele vitelor, la poartă, pentru a proteja gospodăria. În această zi, care era început de an, creștea și necesitatea oamenilor de a se proteja. Unele femei în vârstă legau mărțișorul la degetul mic de la picior pentru a rodi castraveții.

Mărțișorul era purtat mai mult timp și era scos la o anumită sărbătoare a primăverii (Mucenici, Florii, Sf. Gheorghe, Paște, Armindenii, etc.), în funcție de zona etnografică. Sau era scos la înflorirea unor arbuști (măceș, porumbar, păducel, trandafir) și agățat pe ramurile înflorite, pentru că exista credința conform căreia mărțișorul trebuia lăsat pe ceva să transfere calitățile celui care l-a purtat. Astfel, mărțișorul nu se „lepăda” oricum, deoarece acolo, închisă în mărțișor, se afla o parte din norocul celui care l-a purtat.

Fetele își lăsau de obicei mărțișorul pe flori, și schimbau moneda de argint sau de aur pe caș și pâine, pentru a fi albe asemenea cașului. și roșii ca vinul. Pornind de la aceste tradiții, Tudor Arghezi, în volumul „Cu bastonul prin București” face unele speculații asupra istoricului mărțișorului. „...La început, atunci când va fi fost acest început, mărțișorul nu era mărțișor și poate că nici nu se chema, dar fetele și nevestele, care țineau la nevino-văția obrazului încă înainte de acest început, au băgat de seamă că vântul de primăvară le pătează pielea și nu era nici

un leac. Cărturăresele de pe vremuri, după care au venit cărturarii, făcând „farmece” și făcând și de dragoste, au învățat fetele cu pistrui să-și încingă grumazul cu un fir de mătase răsucit. Firul a fost atât de bun încât toate cucoanele din mahala și centru ieșeau în martie cu fir la gât. Vântul ușurel de martie, care împetrița pleoapele, nasul și bărbia, se numea mărtișor și, ca să fie luat răul în pripă, șnurul de mătase era pus la zintii de mart. Dacă mai spunem că firul era și roșu, înțelegem că el le ferea și de vânt, dar și de deochi. Un giuvaeriu, ca să-și vândă firele vindecătoare mai iute, avu ideea să atârne de ele câte o mărturie, care a intrat în preț. Pe când se plătea firul, bijuteria era gratis. Regula s-a schimbat când bijuteria începu să fie vândută, devenind gratuit firul de matase”....

Fetele și femeile tinere purtau mărtișoarele pentru a sărbători venirea primăverii. În același timp, mărtișoarele erau un adevărat „talisman solar” cu rol în îndeplinirea unui rit arhaic de înfrumusețare, născut din credința că cine purta mărtișor nu va avea pistrui tot anul. Cum decurgea acest ritual? Fetele și femeile ieșeau de cum se desprimăvăra în grădină sau la câmp, luau mărtișorul și-l aruncau în sus, spre soare, zicând: „Sfinte Soare, sfinte Soare,/ dăruiescu-ți mărtișoare,/ în locu’ lor mă ferește/ de pistrui ce mă-ngrește./ la-mi te rog negretele/ și dă-mi albetele,/ fă-mi fața ca o floare/ sfinte Soare, sfinte Soare” (Romulus Vulcănescu, Mitologie română).

Sunt și zone etnografice unde bătrânii spun că strămoșii lor confecționau mărtișorul din două fire de lână colorată, albă și neagră și-l dăruiau în luna martie atunci când apărea pe cer Luna Nouă. De acest șnur se agăța un bănuț. Negrul reprezenta culoarea pământului, emblema tuturor săvârșirilor, tuturor umbrelor, necunoscutului adânc, în care ne pierdem temporar (vegetal) sau în veșnicia cu întoarceri greu de intuit. Albul era al

cununiilor în care el și ea, principii germinatoarea opuse, se atrag pas cu pas în mreaja iubirilor.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, amuleta ce apăra de boli, deochi, friguri, considerată dătătoare de noroc, sănătate și bunăstare, a fost adoptată în mediul urban. În locul banului de argint sau aur au apărut mici figurine, tot cu rol de amuletă, simbolizând norocul – cum, ar fi clasica potcoavă, trifoiul cu patru foi, coșarul, buburuza, sau primăvara – cum este ghiocelul. În timp, imaginația creatorilor a devenit fecundă, mărtișorul de azi nemaivând nici o legătură cu semnificația inițială a amuletei.

Sintetizând, putem spune că obiceiul mărtișorului, simbol ancestral al unui vechi scenariu de înnoire a timpului în pragul primăverii, este legat, conform tradiției, de momentul morții și nașterii simbolice a unei zeițe feminine autohtone – Baba Dochia. Semnificația mărtișorului la orașe nu se mai cunoaște, și în bună parte s-a uitat și în lumea satului, dar obiceiul mărtișorului s-a păstrat până în zilele noastre, deși nu la cotele sensibilității de altădată, pierzându-și, de-a lungul timpului prin desacralizare, caracterul magic tradițional. Fără a mai reprezenta pentru contemporani o amuletă cu virtuți protectoare și propitiatoare, mărtișorul continuă să fie o datină în casele tuturor românilor.

Cea mai veche atestare a obiceiului la români datează din secolul al XIX-lea, fiind consemnată în Cronică limbii române, cum menționează Sabina Ispas.

Din păcate astăzi, în tumultul de oferte de tot felul nu prea mai știm ce este cu adevărat mărtișorul și care sunt semnificațiile lui. Ar trebui să ținem seama de faptul că el nu este o simplă bijuterie pe care să o aruncăm într-un sertar după ce evenimentul a trecut. Ideal ar fi să respectăm datina mărtișorului, așa cum ne-a fost transmisă din moșii și strămoșii noștri.

Proză

Violoncelul

Serghie BUCUR

În memoria lui Costin Marius.

I.

Pe treapta ultimă a scării, papucii ei rămăseseră, singuri, împinși pe colțul în care scăpa obosită, molatică, ultima rază aproape perpendicular venită de sus. Vreun păianjen s-ar fi aciuit lesne, găsind răcoarea cimentului lustruit cu răbdare – spălatul tocise asperitățile sclipind, în sfârșit, sub oricare privire sosită aici să o vadă pe Eliza. Unul lângă altul alăturați, păstrau două urme cuminte așezate, de parcă tocmai atunci trecuse femeia și, grijulie, tălpile se imprimaseră să îi garanteze că revenise acasă, scutindu-l să o mai sune pe mobil – enervantă operațiune pentru cine – asemenea lui, recunoștea – trebuie să își aducă mereu aminte unde și cum era nevoit să tasteze ecranul plin cu semne colorate al telefonului. Ușa însă nu se mai deschidea nici ziua și nici noaptea, de ani de zile clanța încremenise înclinată. I se pare că s-a îngustat, că vopseaua s-a șters, iar gemurile n-au mai fost atinse de buretele înspumat cu dero, că nici el nu a mai împins-o de-atunci – când va fi avut pentru ce să pătrundă în casă, nici minte n-a ținut vreodată și nici n-a notat în carnețel, minutul și motivul intrării – lăsând-o întredeschisă, pentru plăcerea Elizei, să evite zgomotul fierului pe fier.

Privi într-acolo, și văzu că se tociseră. Folosiți pe verandă, așa cum îi purta prin casă și pe dalele ce duc la bucătăria de

vară, cauciucul se subțiasse în afară. Trupul femeii apăsase de la venirea ei aici, plăcându-i cum face pașii - auzindu-i cum se sting sub foșnetele fusteii ori ale rochiei - călcând ca pe aer. Nu se zărea deloc, dar praful se așezase de-atunci încoace, ziua îl lăsase să își facă loc, iar noaptea se strângea în pulberea sa aproape lichidă, albind pielea doar unde presau călcâiele și podul tălpilor ei delicate. De-atunci – da, praful s-a pus binișor, își spune, puful se zărește în lungul adânciturilor tălpilor – nu i-a mișcat nici măcar un milimetru. Impresia de așteptare îl năpădește grea, stânjenitoare și mereu dureroasă, dacă nu ar avea tăria să creadă că Eliza – asta însă e senzația, credința lui – trăiește! Acolo unde este ea acum (o părere, ființa ei diafană, iluzia capabilă să întruchipeze iubirea, dragostea care și-a visat-o și pe care Dumnezeu i-a dăruit-o în făptura ei, de agathă însuflețită, cu părul mereu mare în furtună, vocea cu timbru de flaut și ochii plini cu vraja dorințelor lumești), e sigur că îl urmărește, zbătându-se să scape din eterul imponderabil și să se arunce în brațele lui, nebună...

N-o să îi dea niciodată la o parte. Au să șadă acolo, pentru că atunci când, fără să le găsească rostul acum hotărât, i-a tras nu mai ține minte cum și de ce, a simțit că Eliza o să se supere că „n-are loc de insignifianții ei papuci”, pe ditamai scara – pentru două-trei persoane gata să urce ori să coboare la braț! – că așa face de

fiecare dată el, pe grozavul sau pe militărosul – să nu fie nimic pe treptele casei lor, „știi cum sunt unii oameni!, te vorbesc din nimic, tot anul, iubițel!”

II.

Leșit în cerdacul casei parohiale, părintele Nețu se feri să nu se împiedice de preșul ținut pe pragul ușii toată numai lemn fasonat, și rămase locului, zărind, cu surprindere, un om ce ședea în afara porții, neîndrăznind să o deschidă ori să apese butonul soneriei. Taica Nețu își făcu semnul crucii, rosti câteva cuvinte auzite de el și porni peste aleea cu pietriș, ridicând puțin poalele anterului.

– Săru’ mâna, prea-cucernice...!

– Bine-ai venit fiule... Ce nevoie te-a adus aici?

– Una de suflet, părințele!, spuse neted musafirul, încă sfiindu-se de prezența sfântului duhovnic al localității, înghițind de câteva ori, să îi revină glasul.

– Să bine-voiești a mă urma, domnule, hai să ședem acolo sub tufa aia de liliac, uite, azi începe postu’ Pașteului...

Printre arborii curților care înconjoară casa parohială, zgomotul orașului ajunge în surdină, deslușit, claxonările mașinilor se pierd în umbrele brazilor sădiți jur-împrejurul casei, de popa Nețu, când fu numit – chiar în ziua detronării regelui Mihai – tânăr paroh al așezării. Liliacul își legăna ramura cea mai înaltă, de pe care, ca niște ciorchini, trei flori risipeau mireasma lor parfumată. Două umbre luaseră loc în jurul măsuței cu trei picioare înfipte în pământ, pe care o lumânare artizanală ardea molcom, nepăsându-i de adierea vremii.

– Dumnezeu să vă binecuvânteze odată cu pașii, gândul cu care mă onorați, domnule!, rosti șoptit părintele, închinându-se rar și apăsător. Vă ascult...!

În secunda în care Fulgu auzi de postul

Paștelui, dorința pentru care se afla față în față cu duhovnicul orașului aproape că dispăruse. „Cum să fac eu asta, în săptămânile la capătul lor cu Sfintele Paști?”, simțind că se încurcă ițele planului său, Fulgu. Căută, câteva clipe, un alt motiv al vizitei, legate, sigur, de afacerea lui cu parohia, însă taman acum vedea că nu găsește pretextul potrivit. Dar ce are a face? Până la Înviere mult nu mai este, va lucra zilnic în cabina sa de la Filarmonică, șeful partidei tot este el internat în spital, directorul îl invitase să țină locul acestuia, în treburile curente, până ce pacientul va reveni vindecat. Mai bine acum să dea cărțile pe față, să știe cum și ce are de făcut...

– Doamne Dumnezeule!, dar cum să cânti până noaptea târziu, în cimitir, omule?... Zău, cum vine asta – să audă lumea sunetul violoncelului dumitale, și seară de seară...!

Încă rurală, o vreme gata să fie declarată orașel, localitatea avusese o fabrică de ciorapi și o rafinărie intermediară între marile urbe cu industrie știută în Europa și America, Ploieștii și Câmpina, dar sistematizările impuse lăsase comuna părintelui Nețu fără temelie economică. Apele termale și stațiunile cu zecile, în munții la o aruncătură de băț, aducea străinii în valuri, clientela mereu numeroasă a Filarmonicii fondate de Fulgu aici. Locurile virane rămase pe zona rafinării deveniseră cimitirul – pe lângă a cărei poartă din fier forjat, profesorul de muzică și violoncelistul acum adjunctul șefului său de partidă, trecea zilnic, privind printre zăbrele spre crucea sub care Eliza se odihnea în „locul cu verdeață” eternă...

– Aștept până după sărbători, prea-cucernice părinte, până atunci eu o să cânt în memoria iubitei mele soții în livada din spatele casei unde am trăit împreună

– și ce „trăire”! – o jumătate de veac...! De s-o schimba vremea, mi-o voi aminti în acordurile mereu triste ale instrumentului meu... Vecinii mă ascultau și împreună fiind, așa că, prea-cucernice...

Popa Nețu vru să întrebe pe musafir cam din care compozitorii genului funerar preferă să cânte. Studiase, așa, de amorul artei sunetelor, istoria secolului Bach și cunoștea, în mare, și repertoriile altor muzicieni, dedicate morților. Fulgu se gândi profund la melancolica lucrare a lui Enescu, „Nocturna” – pe care suferințele prințesei tescane, Maruca, idolul iubirii lui, i-o inspirase îndată după ce distinsa doamnă își opări un obraz cu acid, dezolată de ruptura erotică de domnul profesor universitar Nae Ionescu... Îndrăzneala, de-ar fi prins glas, ar fi călcat pe dureroasa văduvie a lui Fulgu, păcătuind, astfel, chiar el – „păstorul cetății”!

– Simt că vreți să întrebați ceva...

Ar fi mințit – lucru niciodată lăsat la voia întâmplării, nici măcar dacă așa ar fi izbutit să ferească vreun enoriaș de presimțiri ori îndurări adevărate, ocolite – învăluite de pilde biblice – tocmai de trimisul lui Dumnezeu pe pământ! Părintele se ridică brusc de pe scăunel și făcu semnul crucii, de trei ori, în răstimpul cât murmură poate o rugăciune, gândi Fulgu, se așază la loc și, din spatele semnului bine-cuvântării, lăasă liberă să vorbească înțelepciunea:

– Creștine drag, cântă la mormântul adoratei dumitale tovarășe de viață luna, miercurea și vinerea, eu o să spun asta credincioșilor parohiei mele, cu demăruntul, spre a-i lămuri și face să înțeleagă durerea mata, precum și rostul acelor cântice care, în tot faptul serii, au să grăiască cerului împăcarea cu veșnicia despărțirii de coana Eliza, Dumnezeu s-o odihnească...!

III.

Prima seară, de luni, recviemul lui

Verdi acoperi, vreme de două ceasuri, singurătatea în care crucile, multora, în deosebi, aceloră cu o credință uneori habotnică în Dumnezeu și în Fiul Lui, păreau că se mișcă, se rotesc și uneori chiar se apleacă asupra mormintelor, minune pe care femeile – seara venind să aprindă lumânări și să jelească, să strângă ceea ce era aruncat de nevrednici, pe alocuri – o puneau pe seama Celui de Sus, cu frică și smerenie. Țața Rada Ulma, cea mai în vârstă din toată suflarea așezării, se duse să vadă cine și unde vioara aceea scoate, în plină noapte, sunetele alea nemaiauzite... Bătrâna se sprijinise, până acolo, tocmai din capul satului plecată, în bastonul omului ei, dispărut pe frontul de la Cotul Donului. Decorația și bastonul – din alamă turnat – rămăseseră după bietul Titu Ulmu – și ea, vădană de zeci de ani, fără copii... Când pricepu din ce loc vin ritmurile acelei muzici pe care nu știa la ce fel de instrument sunt cântate, țața Rada a lui Ulmu trecu pârleazul din scândură, peste zid și atentă să nu sară vreun câine din cotloanele cimitirului asupra ei, dădu, anevoie, de omul care, în picioare, trăgea un arcuș peste „o magaoaie” din care zburau sunetele până departe... Întoarsă la casa ei, bătrâna se zăvorî bine, aprinse candela și îngenunche până târziu, șoșotind „Tatăl Nostru” în mătănii nenumărate... „Domnu’ Fulgu săracu’... Nu mai ie sănătos...!” bombăni cu privirile speriate de întunericul ce umplu odaia după ce suflă în lampa cu gaz...

IV.

– Părinte cucernice, domnu’ Fulgu cântă noaptea în cimitir!, spuse prin telefonul vechi cu fir, Tudosu, epitropul... Sperie lumea părinte, omu’ acesta, care, iertat să fiu, parcă era în toată firea, că-l știu dă mic copil... Părinte, lumea a luat-o razna, zău!, vorbi cu dumneavoastră? Întrerupt din rugăciunea de dimineață, zilnic oficiată după noimele bisericesti,

Nețu rămase calm, să poată ieși bine din stupoarea venită de la celălalt capăt al firului. Coana preoteasă știa de „zurbă” de la el, se aștepta la alarma deja pornită, însă îl compătimea pe Fulgu și pentru că îi era văr plin. „Așa e lumea la țară, cucernicia ta!”, zisese când preotul lăsă receptorul în furcă. Parohul cădelniță de trei ori câte trei, candela și icoana Maicii Domnului și lui Iisus pe Cruce, apoi stătu multă vreme în rugare mută, statuie.

Era vineri, mirările și uluirile multora din cetățeni se încrucișară zgomotoase lângă monumentul eroilor căzuți în primul război mondial, peste drum de prăvălia „La Tronaru”, unde șlibovițele și vodcile erau duse la gură doar când cearta între Nică Vâscu și Tudosu se oprea oboșită. „Asta e de la Satana, neică!”, acuza Vâscu, înfigând degetul arătător în aer, în direcția cimitirului. „Popa’ al nostru o fi luat parale, să lase pă Fulgu să cânte – om capiu d-atâta durere, ce e drept...” Soarele începea să frigă, licorile păreau că se îndesesc, când, ca din pământ, intră între ei Fulgu, pe bicicletă.

– Domnu’ Fulgu, nu vă ie frică noaptea în cimitir, și să mai și cântați, e drept, pentru durerea dumneavoastră și pentru coana Eliza...?

Muți, mirați, de parcă gurile le fuseseră lăcătuite, toți strânșii de data asta sub strașina prăvăliei, se priviră ca și cum atunci se vedeau întâia oară, simțindu-și mințile goale, secate. Vâscu, ins dintr-o bucată oriunde și cu oricine, se uita fix la Fulgu, încercând să presupună cam ce ar răspunde omul care umpluse comuna cu „isprava” lui. „O crede că îl socotim cu vreo doagă sărită!”, gândi Vâscu, așezându-se pe o treaptă a scării ce urca spre obeliscul monumentului.

– Nu, nene Vâscule! Durerea nu cunoaște frica, iar eu, în halul în care sunt, o sfidez... Să vă ferească Dumnezeu pe toți, de nenorocirea ce a dat – prea devreme – peste mine! Lumea să facă bine să se

pregătească pentru așa ceva, decât să bată câmpii cu palavre, bârfe, clevetiri...!

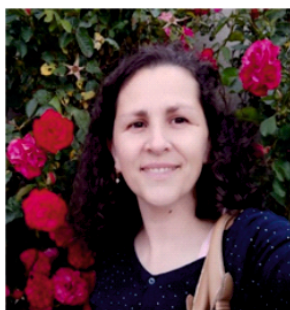
Fulgerător, Fulgu zbură pe bicicletă, dintre ei, fără altă vorbă, nici măcar să îi salute.

Pe la 9 seara, părintele Nețu ședea la măsuța din trunchiuri de mesteacăn subțiri, și citea din Psaltire, o ediție în limba latină, apărută la Padova după moartea autorului ei. Înserarea lucrase în liniște. Păsări rătăcite ori speriate din cuiburile lor, săgetau ușoara negură care catifela zidurile sfintei biserici unde slujea dinainte mult de moartea coanei Eliza. Le auzea șuierul aripilor și, uneori, ciripitul, parcă strigăt de nălucire, pierit în adierile cărând nemărginirea. Dinspre cimitir, rafalele molcome aduceau acordurile recviemului repetat iar și iar, de mâinile tremurânde ale lui Fulgu, privind la țărâna sub care dormea și va dormi în vecii vecilor, singura lui luminoasă iubire: Eliza.

Salut amice!, sparge clipa, Stelu, vecinul de peste drum, băgând mâinile în buzunarele bluzonului cu însemne americane pe spate și piept. Tipul deschide poarta, pășește alene spre el și-i întinde dreapta, să dea noroc. Dacă îi răspunde cu datul din cap, crede că e de ajuns. Erna era încă înaintea privirilor lui, mergea desculță peste preșurile păstrate de la bunica lui, pe care le primise ca din partea mamă-sii, pasionată de tot ceea ce este vechi, „adică trainic, cu gust!”, aflase el atunci. Dar întinde dreapta și o cuprinde pe-a lui Stelu, simplu, sincer, dezinteresat.

Salut, prietene!

Conveniența e perfectă, Stelu e gata să continue, dar înțelege din uitătura gazdei că acesta și-a adus aminte de ceva sau chiar avea pe limbă spusele de cine știe când pentru el. Dincolo de grad opri o limuzină roșie, decapotată, către care el se uită îndată ce auzi claxonul repetat mărunț, într-un ciudat și plăcut pizzicato tenoral.

Proză

Draga mea Dragalina

Felicia ROTH-TUDORAN

Măinile bunicii mele Mura, ca două crengi noduroase, arse de soare, bătoritorie de muncile câmpului, necunoscând splendoarea niciunei podoabe feminine, au fost primul meu cuib. Mă abandonam lor, cu certitudinea că, printr-o simplă atingere, porțile iubirii se deschid larg, fără niciun scârțâit, pentru o viață întregă. Așa cum albinele sigilează cu ceară celulele din fagure, mâinile acelea-mi cuprindeau palmele firave, le protejau, le încălzeau, le însuflețeau.

În primăveri abia trezite la viață, mlădioase ca ștergarul din pânza de borangic așezat după icoana Sfântului Ilie, mâna dreaptă a bunicii îmi apărea dinaintea ochilor, o încorpora pe a mea ridicând-o, atingându-mi fruntea, coborând încet pe coșul pieptului, poposind apoi pe umărul drept, și pe cel stâng, într-un murmur cald, neîntrerupt, ca o apă curgătoare : *În numele Tatălui și-al Fiului și-al Sfântului Duh!*

Urma un sărut pe obraz, nesfârșit, sub o miriadă de picături diamantine, cernute din smocul firelor de busuioc stropite cu apă sfințită. Sub vraja clipei, căutam ochii rotunzi ca două mure ai bunicii Maria – alintată, încă din copilărie, *Mura* – grăind din toată ființa mea:

– *Maie, tu nu vei muri niciodată, nu-i așa?...*

Tăcerea ei mă înfiora.

Oriunde îmi roteam privirea, aș fi

recunoscut-o dintr-o mie, numai prin atingerea palmelor ei ce îmi mângâiau lung creștetul capului, învățându-mă să-mi declin identitatea :

– *Când te-ntreabă unul sau altul din sat a cui ești, ce spui, maică?*

Două lucruri le știam perfect: rugăciunea *Înger, îngerășul meu* și firul strămoșilor până la trei generații. Răspundeam așadar tare și răspicat :

– *Sunt fata lui Laurențiu, a lui Tudorică, a lui popa lordache.*

Instantaneu, ca printr-o formulă magică, orice nedumerire dispărea de pe fețele întrebătorilor, lăsând loc unei uimiri firești:

– *Hmmm... !*

Primul examen al vieții: lumea satului mă identifica, mă măsura, mă compara. Împăcate cu soarta, chipuri întrebătoare, lungi, ovale, subțiri, rotunjite, brăzdate de riduri adânci, cu priviri senine sau iscoditoare, înfășurate în basmale negre sau în căciuli din astrahan, se aplecau asupra mea ca într-o oglindă, căutând indicii. Și le găseau :

– *Leită Mura!*

Ce ușurare! Rezultatul era unanim, nimeni împotriva, nicio abținere; un vot validat, pus în plic, sigilat cu ceară roșie, expediat vieții. Aveam rădăcini, asemenea venerabilului stejar de la marginea satului, ce fabrica sumedenie de ghinde alb-gălbui. Nimeni nu știa cine și când l-a

plantat. Uneori, în primele ore ale dimineții, forme stranii păreau să se contureze în ramurile dese: haite de lupi cu cozi lungi și stufoase, bufnițe cu aripi ascuțite, cerbi cu coarne impunătoare. Vara, un vânt uscat și cald îl mângâia ușor, murmurându-i cuvinte secrete, confuze; glasuri pierdute în timp redeșteptau cetele haiducilor lui Iancu Jianu ce ar fi poposit cândva sub umbra lui.

Într-o iarnă scufundată în omăt, o sanie de lemn aluneca spre stejarul-moșneag, pe linia ușor șerpuitoare a satului, într-o liniște desăvârșită, de obârșie de lume. Scoarța diafană trosnea sub tălpile bocancilor lui *Maie* care s-a încumetat să-și scoată din casă nepoții--doi ghemotoci îmbrăcați în pulovere împletite din lână și vopsite în foi de ceapă, ce tresăltau cu gurile căscate să prindă fulg după fulg. Înțepeniți în zăpadă, pomii nu mai erau pomi și nici crengile-crengi, razele nu mai răzbeau la lumină iar *Maie*, cu un zâmbet înflorit pe buze, redevenea un copil pus pe șotii: ajunși în dreptul stejarului, printr-o cotitură bruscă a saniei, ne trezeam zvârliți în giulgiul alb, pufos, cu chiote de veselie. Ca într-un ecou, printre nămeți, alte voci stârnind alte râsete:

– *Țaică Mură, azi suntem spălați de păcate!*

Învelit într-o haină amplă, stejarul de la Dragalina, abia lăsa să se întrevadă satul cu case joase, sudate unele într-altele prin grădini și vii, în jurul unui drum principal, pietruit și bordat de pomi fructiferi. Locuitorii, oameni gospodari din Câmpia Romanților, cu frica de Dumnezeu, țărani, ciobani sau crescători de vite, duceau mai departe povestea lumii, cu bune și rele, cu veselie și amărăciune, ca o carte ce se rescrie la infinit.

Toți erau ai cuiva, toți se cunoșteau: *al lui cutare* sau *ai lui cutăriță* – ai Simonii, ai

lui Furniga, ai lui Chichi, ai lui Rotaru, ai lui Mechenici, ai lui Țancă, ai lui Minică.

Cerul și pământul erau în osmoză, flora și fauna, într-o palpitantă conviețuire: a lui Busuiocu, a lui Căpușe, a lui Pupază, ai lui Șoarece, ale lui Iepure, ai lui Greiere, ai lui Cățelu', ai lui Pășicu etc. Întocmai unui lung fluviu liniștit, Dragalina, zis Nisipuri, îi aduna pe toți în albia sa. Prezenți la apel, fiecare avea rostul lui, croiul lui, *ambățul* lui – cum zicea *Taie*, care înălța la fiecare masă un pahar de rachiu, vărsând câteva picături pe jos, să bea și cei morți, neuitați:

– *Trăi-ne-ar Dumnezeu!*

Aici, în luna lui Cuptor, un soare neobosit întârzia peste pepenii verzi, amețitor de zemoși și dulci – ziși *lubenițe*, peste ciorchinii albi – numiți misterios *ananas*, peste dudușele negre, parfumate, care învinețeau buzele și limbile pofticioșilor, restabilind buna dispoziție, dând speranță că cerul nu este doar o simplă făgăduință. Într-o lumină ce răspândea umbre multiple pe pereții bucătăriei de vară, timpul se dilata între două picături de *zăr* care se scurgeau lent din *sădila* cafeniu-deschisă, un sac de cânepă strâmt la vârf și lat la gură, în care *Maie* pregătea brânza proaspătă. Dintr-un colț, un motan negru cu ochii verde-smarald, supraviețuitor miraculos al unui salt acrobatic în cazanul cu leșie, urmărea imobil vibrația stropilor de lapte.

Potecile prăfuite ale satului nu aveau nimic deosebit față de alte așezări, asfințitul răspândea aceeași lumină blândă în fiecare colț de iarbă, păsările cerului înălțau neîncetat aceleași simfonii ca oriunde altundeva, nopțile înstelate curgeau continuu în același ritm de când omul se știa plăsmuit din țărână, însă cineva îmi șoptea că Bunul Dumnezeu iubea Dragalina cu mult înainte ca Dragalina să-l iubească pe el.

Fiica lui Decebal

1. Visul Andradei

Constantin GEANTĂ

– Nălucile nopții vin de la spiritele întunecate care chinuiesc pe muritorii aflați sub aripa îndoielii sau a temerii. Acum câteva nopți, l-am visat și pe fostul meu iubit Amiradus.

– Andrada, dormi?

– Tu ești, Amiradus?!

– Bineînțeles, sunt eu prietenul tău din copilărie.

– Oh, Amiradus, ce nu aș fi dat ca tu să nu fi plecat atât de repede în lumea umbrelor!

– Poate, mai bine așa, Andrada, pentru că dacă aș mai fi fost în viață, ar fi trebuit să fiu peștorul tău pentru fiul unui rege din Tyras, cu care măritul rege Decebal hotărâse mărite în vederea unei alianțe, care trebuia să se încheie, puțin înainte de a începe cel de al doilea război al dacilor cu romanii. Și nu cred că aș fi rezistat să văd cum te căsătorești cu altul!

– Ce nu aș fi dat Amiradus, ca tu și cu mine să ne fi căsătorit și să fi avut copii!

– Și eu doream la fel, însă tatăl tău, măritul rege Decebal, hotărâse să te mărite cu fiul unui rege aliat.

– Tata să mă mărite? Nu se poate!

– Ba se poate Andrada, deoarece vlăstarele regești se înrudesesc cu acei asemănători lor. Doar muritorii de rând au dreptul la iubire și mai ales la amăgire.

– Dar bine, Amiradus, tu erai de neam aristocratic. Parcă aveai sânge regal?

– Da, Andrada, eu mă trag din spița marelui Tiamarcos basileul. Acesta îmi este doar o rudă îndepărtată. Acum eram doar un dregător al regelui Decebal, și anume,

prefect, care în timp de pace vegheam peste o cetate, iar în timp de război eram comandant peste o mie de soldați.

– Atunci, tata nu ar fi fost de acord cu căsătoria noastră?!

– Nu, sigur că nu. Eu eram un sfetnic credincios al regelui, care am urmat în dregătorie după moartea tatălui meu, survenită în timpul primului război cu Traian. Nici când însă măritul rege Decebal nu ar fi consimțit să-și dea fiica după un nobil de al său.

– Amiradus, dar tata mă iubea, iar pe tine te vedea ca și pe propriul său fiu, mai ales după ce l-a trimis pe fratele meu ca sol la Zamolxe.

– Într-adevăr, cu fiul regelui, fratele tău, am fost ca și un frate. Dar demnitatea nu-mi permitea să aspir decât în vis la mâna unei fiice de rege. Prințesă, regii își sacrifică dragostea, deoarece ei sunt conduși de alte interese, omul din ei fiind înghițit de conducător, dacă acesta este într-adevăr conducător.

– Dar...

– În curând vor sosi zorile, iar sufletul meu trebuie să se întoarcă în lăcașul său. Nu uita, te-am iubit mult cât am fost în viață, iar acum din *grădina dreptilor*, mă rog la zei pentru tine. Adio!

Zicând acestea a dispărut ca într-o ceață, iar eu m-am trezit plângând și tremurând. Atunci a apărut tata, mărețul rege Decebal, care m-a luat în brațe și mi-a zis:

– Ce este, fiica mea?

– Tată, l-am visat pe Amiradus.

– Fie-i țărâna ușoară! A fost un luptător

fără pereche, iar prin jertfa sa a devenit nemuritor.

– Este adevărat, mărite rege, că ai fi dorit să fiu soția unui vlăstar regesc?

– Este adevărat. Aș fi dorit să te mărit cu fiul unui rege din Tyras. Dar de unde știi?

– Mi-a spus-o Amiradus în vis.

– În numele lui Zamolxe, așa ar fi trebuit să fie, iar Amiradus urma să fie peșitorul tău dacă cel de al doilea război cu romanii nu ar fi început așa de repede!

– Dar, bine eu îl iubeam pe Amiradus și el mă iubea pe mine!

– Oh, fiica mea Amiradus îmi era ca un fiu, dar tu fiind o prințesă trebuie să-ți înfrângi pasiunile și să te supui intereselor de stat. Nu uita, tu nu ești o muritoare de rând, ci ești fiica mea!

– Crude mai sunt și hotărârile voastre, regilor!

– Ce vrei? Fiul meu în plină tinerețe a fost trimis ca sol la Zamolxe și ai văzut zâmbetul și când a căzut în cele trei sulite? Iar tu, dacă nu ai fi fost fiică de rege, te-ai fi putut mărita cu Amiradus sau cu cine ai fi vrut. Așa, ești obligată să te supui intereselor de stat

Și, iată cum tata a hotărât ca eu să mărit cu un prinț necunoscut. Amiradus, iubitul meu cel căzut în luptă la Tapae, mi-a apărut în vis acum câteva nopți, iar în zorii acestei zile l-am visat pe Deceneu. Acesta mi-a vestit ceva despre viitorul nostru care se pare că nu va fi prea luminos.

Astfel, în visu-mi se făcea că marele, slăvitul Deceneu, învăluit în falnic nor, din cer cobora în noapte. Văzduhul fulgera cumplit, iar tunetele bubuiau. Cum el ajuns-a pe pământ, norul ce-l învelea s-a spulberat. Atunci a zis:

*„ O neam de daci, o neam de lupi,
Mult tu ai suferit, dar încă multe
Mai ai de suferit! În lupte tu ai biruit
Dar tu ai fost și biruit. Străinii te vor
înrobi!*

*De pe al tău pământ străbun
Tu alungat, prin munți te vei ascunde.
Însă coborând cu străinii veniți
Din lumea largă tu te vei uni.*

*Din vlăstarul crescut pe malul Tibrului
Și din vlăstarul crescut pe acest pământ
Un nou popor prin vremuri s-o ivi.*

*Lupul semeț din veac în veac va dăinui,
Durând din Istros înspre munți
Și înspre mare, o nouă țară,
Ca un arbore milenar cu rădăcini înfipite
În veșnicul pământ iar cu corola
Cufundată-n cer. Vor apărea vecii
hrăpăreți*

*Și vor pândi acest copac ce crește
Pe jertfa cea ivită dintr-un regesc vlăstar.
Așa grăiește Marele Zamolxe prin gura
Lui Deceneu ce-i este al său preot.*

După aceea un nor care din patru zări s-a închegat l-a înghițit. În văzduh tuna și fulgera, iar el spre cer s-a ridicat și-a dispărut. Eu speriată m-am trezit și am pornit spre tata, mărețul rege Decebal, visul să i-l povestesc.

Între timp, trece pe lângă Andrada, un bărbat înalt cu o privire care scânteia fulgere albastre, care, oprindu-se zice cu blândețe în glas:

– Prințesă, fără să vreau ți-am auzit ultimele cuvinte. Fii sigură că orice viitor este încheșat. Dar ce spuneai despre Deceneu?

– Viteazule Gerula. L-am visat în scurtul timp în care am ațipit spre revărsatul zori-lor. Mi-a vorbit despre un viitor de lupte și de jertfe al neamului nostru, precum și despre un neam nou care se va altoi pe sângele unui vlăstar regesc.

– Cred că ar trebui să povestești și regelui visul tău!

– Gerula, i-am spus tatălui meu visul.

– Și ce a spus măritul rege Decebal?

– A spus că este un vis profetic.

– Vezina nu mai este printre noi, dar Decebal oricând poate ține locul marelui preot în tălmăcirea viselor. Deci graiul său este inspirat de zei și bine este să îl ascultăm.

– Așa o fi precum zici tu, credinciosule Gerula!

– Mă iartă acum prințesă căci trebuie să plec. Împreună cu căpeteniile și oame-nii liberi suntem chemați la sfatul regelui.

Galeria de artă

Ingo Glass

Ioan IOVAN

Recent a dispărut dintre noi sculptorul de anvergură europeană Ingo Glass (1941 – 2022), născut la Lugoj, fiind inițiat în sculptură de Elisabeth Popper, care studiasse la Viena cu Anton Hanak, absolvent al Institutului de Artă „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca, promotor al Muzeului de Artă Modernă și Contemporană din Galați, participant activ în taberele de artă de aici, care au beneficiat de sprijinul tehnic efectiv al Combinatului Siderurgic și unde el a realizat, pe esplanada Dunării, primele lui lucrări în metal, monumentale, de mari dimensiuni, inaugurând seria lucrărilor care l-au consacrat și l-au așezat în rândul marilor artiști ai lumii contemporane. Lucrări referențiale realizate de el se află în spații publice din România, în afară de Galați, la Lugoj și Timișoara, iar în Europa, în Ungaria și Germania. În a doua parte a operei, datorită sănătății, a fost nevoit să renunțe la sculpturile în metal de mari dimensiuni, dar a continuat să lucreze sculpturi mai restrânse dimensional, în tablă sau sticlă, dezvoltând o stilistică proprie, din forme geometrice și care corespunde purismului din pictura abstracționistă a lui Kandinsky, Mondrian și Malevich. După stabilirea în Germania, a deținut funcția de consilier artistic al Landului Bavaria, a venit adeseori în țară, ca acasă, fiind deosebit primit și apreciat.

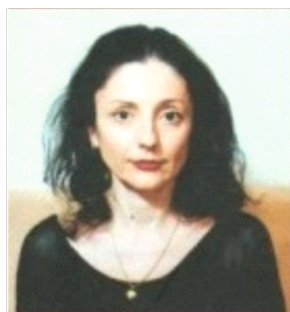
A realizat monumentul dedicat eroilor lugojeni ai celui de-Al Doilea Război Mondial (*Alfa și Omega*), din centrul orașului natal și monumentul eroilor căzuți în 1989 (*Deschidere*), din Timișoara, a deschis expoziții personale de sculptură în Lugoj și Timișoara. Spațiul urban timișorean beneficiază de sculptura practică în a doua parte a creației sale.

Sculpturile realizate în metal, în general cu o înălțime de aproximativ 15 metri, amintesc ogivele, arcurile catedralelor gotice. Dețin aceleași elanuri către cer, dar, în îmbinarea lor, produc structuri libere care sugerează integrarea spațiului arhitectonic în infinitul spațiului lumii. Aceste *Catedrale* propun soluția continuității spațiale dintre interiorul delimitat al construcției și exteriorul nelimitat, deci permit circulație unitară, fără obstacole, a aerului și luminii, a privirii de pe pământ spre cer și a vederii cerului spre pământ. Totodată se produce, implicit, relaționarea și cu celelalte două elementarități, cu apa, căci toate catedralele sale sunt așezate pe malul Dunării și toate, la fel ca ogivele, fac trimiteri către foc, către flacăra. Este, în felul acesta, o *Catedrală*, o metaforă vizuală și spațială de ordinul cosmicității, iar, prin aer și lumină, o metaforă a drumului spre cer, a înălțării. Deși construcții – dețin

efectiv și sugestia arhitecturală – formate numai din arcuri frânte, goale în intrados și în extrados de parcă vitraliile ar fi formate din însăși vederea nelimitată a lumii, în nelimitatul pe care, de asemenea, îl sugerează, se află și un loc anume croit pentru a adăposti sufletul și spiritul.

A doua parte a creației, cea alcătuită din forme plane spațial intersectându-se în structuri geometrice, regulate – pătrat, romb, dreptunghi, cerc – este realizată pe teme spirituale și artistice din aceeași categorie, a relației dintre macrocosmos și microcosmos, dintre cer și pământ, dintre prezența divină și prezența ome-nească. Dacă în *Catedrale* este solicitată din plin să funcționeze simțirea, afectivitatea, în aceste *Asamblaje*, mai apropiate de dimensiunile umane, sunt solicitate mai mult raționalitatea și calculul, rigoarea matematică și exactitatea formelor. *Catedralele* încă existau în natură, într-o realitate neîndoielnică, *Asamblajele* există într-o realitate convențională, una a abstracțiilor, dar căroră sculptorul reușește să le confere corporalitate. Aceste asamblaje sunt forme geometrice îmbinate, pare-se, anume pentru a arăta că în structura lor există ceva care palpita sufletește și emană spiritual. Desigur, aerul și lumina, căci însăși această exactitate, această perfecțiune a formelor se încearcă a fi depășită prin spațiile

create între ele și care, până la urmă, devin un fel de recipiente libere pentru orice conținut, inclusiv pentru aer și lumină, inclusiv pentru formele celorlalte elementarități conținute în lucrurile din jur și care, văzute printre formele și planurile asamblajului, colorate în galben, roșu și albastru, fac trimitere clară la vitralii. Rămân, așadar, decisive, și în *Catedrale*, și în asamblaje, golurile, care să adăpostească sau să permită trecerea, pentru vedere, a oricărei forme din realitate. Se produce o interferență, cumva atipică pentru sculptură. Dacă volumele, masele mate, în mod normal, opresc, golurile permit trecerea, permit continuitatea lumii. În sculptura lui Ingo Glass este desființată delimitarea dintre un interior și un exterior. Circulația, mai ales a privirii, este liberă, la care mai trebuie adăugată ideea că ochii sunt oglinzile sufletului. Peste tot, lumina lumii. Lumea ca o catedrală, catedrală cu vitraliile formate din imaginile sufletești, imagini simplificate până la formele geometrice regulate și restrânse cromatic până la culorile primare, galben, roșu și albastru. În sculptură, Ingo Glass realizează, în mod surprinzător, un sintetism asemănător celui dezvoltat de Piet Mondrian și cu efect artistic de aceeași categorie, de aceeași intenționalitate.

Galeria de artă

Daniela Orăvițanu

Loredana IANOVICI

Născută la Lugoj în 1952, absolventă a Facultății de Arte și Design a Universității de Vest din Timișoara, Daniela Orăvițanu practicând preponderent pictura, dar și, în mod necesar, grafica, a fost profesor titular de arta vestimentației la Universitatea timișoreană „Tibiscus”, în cadrul secției Design, iar în creația proprie a atins un nivel valoric și stilistic deosebit în cadrul generației '80.

În lucrările de pictură pe care artista le-a realizat, a pornit întotdeauna de la desen și acesta îi va rămâne mereu principala modalitate de exprimare, iar în cadrul desenului, tot în mod constant, pornește de la figurativul uman, de la segmente anatomice de factură osteologică, dar fără să amintească cumva de scheletul acestuia, căci respectivele elemente nu doar se lasă ordonate compozițional inedit, ci și admit felul în care li se conferă o anumită expresie, felul în care li se creează imediatate, fie ca rol de mediu, fie ca expresie particulară. Caracteristică îi este, de asemenea, fidelitatea tematică și stilistică, păstrând direcția operei, dar reușind fără cotituri, fără serpentine și fără modificări în problematică și realizare, care să producă discontinuități. Dar a beneficiat, de la lucrare la lucrare, de inventivitatea de adevărată a formelor. În statornicia ei, pictura este foarte bogată și, în același timp, beneficiind de o prolifică varietate.

Culoarea nu doar este susținere pentru desen, ci devine ea însăși desen. Formele care plutesc în liniaturi, în grafisme, transmit acestora ecouri ale configurațiilor avute și vibrații, mișcări de jur împrejur. Curbele conturilor de la forme transmit în spațiul proximal mișcări precum niște unde concentrice.

Orizontul biologic al figurii umane află la artistă un desen anatomic orientat către un repertoriu de forme concentrat asupra ofertei osteologice, acestea fiind opțiunea operată asupra figurii umane și a detaliilor ei. Aceasta este apoi fragmentată, descompusă și altfel recompusă, formele sunt abstrase și orientate către o anumită abstractizare. Deține o îndelungată preocupare pentru tema corpului uman. Dar nu numai formele, ci chiar structurile realizate alunecă spre nonfigurativ, cu toată configurația lor particulară. Mai bine spus, alunecă spre o geometrie aparte, încă aflată în apropierea organicului, a biologicului, dar și depărtându-se treptat de anorganic, de mineral, deși acesta este prezent, în mod subtil, în configurația formelor și în caracterul compozițional, mai ales în formula de abstractizare. Într-o bună parte a operei, utilizează exclusiv linii și contururi curbe, evitând complet liniile drepte și unghiurile și se face simțită mai mult anatomia decât geometria, iar aceasta din urmă este una transfigurată de caracterul

biologic și de modelul osteologic. Formele prelucrate, în modificarea lor configurativă, păstrează, încă validă, amintirile biologice, conferind un anume mod de transfigurare care să ajute desenul să rămână mereu hotărâtor. Formele, în parte figurative și în parte alunecând spre abstractizare, figurarea în general, este în mod gestuală, largă, realizată, nu cu mâna, ci cu amplitudinea întregului braț, deconspirând, de fapt, și o anume descărcare energetică, împrejurare cerută, de altfel, de dimensiunile mari ale lucrărilor.

Într-o primă parte a operei vădește o pictură desenată, alcătuită din contururi și liniarisme, din urme flexibile de pensulă, din hașuri, din structuri de linii la modul acesta realizate, din linii permanente diferite trasate și modulate, mereu diferențiate, diferite executate, dar, cu toate acestea, unitare imagistic și stilistic. Este, pare-se, o evoluție de la funcția de contur la cea de linie în sine. Totuși, în această expresivizare a lor, este pregnantă prezenta sugestia anatomică. În mod distinctiv, structurile sunt dinamice, prezentând o dinamică, în egală măsură, a formelor, dar și a compoziției, animată de mișcări energice. Extrase din corpul uman, din osteologie, aceste forme, aceste structuri imagistice se află pe drumul de la figurativ la abstract (ciclurile *Desfășurări și Compoziții*).

Artista se află, în mod clar, pe continuitate formală și problematică utilizând unitar echipamentul imagistic, chiar dacă survine o gestică mai mărunță și mai generatoare de detalii, linii mai variate și mai dense și cu o mai resimțită insinuare a geometrismului, atât în caracterul deta-

lierilor, cât și la nivel compozițional, conducând la configurații mai bogate, făcându-și apariția și liniile drepte, configurații mai libere față de model, mai abstracte. Acum linia pare mai asimilată, mai absorbită de formă, iar structura mai îndatorată dinamismului, mișcării. Aceste structuri observă lumea ca fiind în mod esențial ca mișcare, în permanentă schimbare, caleidoscopică (ciclul *Structuri intuitive*).

În etapa următoare, Daniela Orăvițanu desființează rama și cadrul geometric regulat, pentru a conferi lucrărilor margini jucate, zigzagate spațial într-un fel de interferență a lucrării cu spațiul din afara ei, din spațiul imediat, un fel de dialog al lucrării cu locul posibil, întrucât acesta este schimbător, flotant. Acum utilizează variante compoziționale cu forme mari și îmbinate cu accente de colaj. Pe cât este practicat abstracționismul formelor, pe atât cresc tensiunile și dinamica imagistică. Compozițiile, din această cea mai recentă fază, primesc și un plus de contribuție, un plus de rafinament cromatic, chiar dacă sunt mai aproape de mineral, de structura cristalului. Pictura beneficiază de o cromatică mai densă, dar capacitățile sunt mai expresive, adecvate mișcărilor compoziționale și extinderii efective a lucrărilor în spațiul imediat juxtapus. Este de remarcat felul în care convenționalitatea artistică devine virtute a imaginii. Această pictură, dacă refuză atât formele naturale, cât și pe cele geometrice, instaurează, în schimb, altele, proprii, situate la distanță egală față de natural și matematic.

Galeria de artă

Fără cuvinte...

Cristina BOTEZ

Acum, să tot fie vreo zece ani, l-am întrebat dacă pot să-i iau un interviu. A aruncat spre mine o căutătură încordată, suspicioasă, ca un oltean de Băilești căruia îi ceri să-ți dea ceva: „Păi, de ce?” a întrebat. Era un taciturn. Vorbea puțin chiar și la vernisaje, unde s-ar fi impus o oarecare elocvență. Iar despre sine, cu atât mai puțin, de parcă zidise în jurul lui un zid de tăcere cu care își apăra sensibilitatea. Și energia. Energia pe care o infuzau lucrărilor sale fie ele desen în peniță, pictură în ulei sau acrilic pe pânză, fie relief-pictură, o combinație sui-generis de colaj combinat cu modelaj patinat, fie sculptură ronde-bosse. Le-a încercat pe toate și-a excelat în toate. Absolvise liceul teoretic în urbea natală, la Băilești, secția real, și păstrase în tot ceea ce realiza un fel de rigoare matematică. Extrem de talentat, a fost influențat în acea perioadă de reproducerile care îi parveau din pictura clasică rusă și Renașterea italiană. La Cluj, la secția de sculptură pe care a absolvit-o în 1977 la Institutul de Arte Plastice și Decorative „Ion Andreescu” și-a perfecționat știința desenului, o condiție sine-qua-non, și a asimilat tehnicile specifice de turnare în gips sau în metal a modelajelor din lut. Am avut prilejul să admirăm, acum câțiva ani – un grup de plasticieni aflați în tabără la Podul Dâmbovicioarei – într-o excursie la Moeciu, un monument funerar pentru

actrița Teatrului Național craiovean, Leni Pințea-Homeag. La fel cum poate fi admirat în fața Teatrului Național „M. Sorescu” din Craiova bustul Regelui Mihai I, dezvelit de municipalitate – cu mare fast, dar fără participarea artistului, care n-a fost invitat. Sau, relativ recent realizat, bustul în bronz al profesorului Ion Gh. Roșca expus în fața Liceului teoretic din Osica. Toate aceste opere, precum multe altele pe care nu le enumerăm aici, atestă virtuozitatea tehnică pe care o poseda artistul Marcel Voinea și capacitatea sa de a face ca operele „să semene” cu realitatea. Dacă ar fi să definesc stilul său pictural așa cum l-am cunoscut în tabelele de creație, i-aș spune realism sublimat. Dar opera lui nu se rezumă doar la atât. Din 2009, Muzeul de Artă Contemporană „Sofianu” din Râmnicu Vâlcea are o impresionantă și valoroasă colecție de relief-pictură, gen „inventat” de Marcel, o interesantă și expresivă mixtură de bassorelief și pictură, în compoziții de mare rafinament al detaliului, cu personaje între grotesc și supreal poetic.

Nu mai pomenesc de lucrările externe, frescă sau decorațiuni, realizate în Italia sau Santo Domingo. Sau de prodigioasa lui activitate în domeniul graficii de carte, copertă și ilustrații la nenumărate volume de proză sau poezie precum și în reviste precum „Ramuri” sau „România Literară”. Nici despre cariera lui

didactică nu voi pomeni aici. Sunt convinsă că a influențat cu personalitatea lui specială foarte mulți discipoli.

Mă voi opri doar la cea din urmă expoziție personală a sa, care s-a întâmplat să fie la Slatina, la Galeria „Artis” a Muzeului Județean Olt. Vernisajul, 31 mai 2022. Expunea pictură abstractă, total neașteptat! Lucrările înșiruite pe pereți te învăluiau cu o înaltă vibrație spirituală: echilibru, armonie cromatică, un sentiment suveran de liniște, de împăcare cu sine și cu lumea. Frumusețe pură! Artistul eliberat de toate spaimile, tensiunile sau grijile cotidiene, pictase cu bucuria copilului care descoperă lumea detaliilor cu prospețimea percepției frumuseții în fulgurante imagini. Expoziția m-a entuziasmat, cum de mult nu mi se mai întâmplase. I-am mărturisit-o pe loc. Peste câteva luni, mi-a spus cu o undă de reproș: „Nu s-a scris nimic... Nicio cronică, nimic... la ziar”. La câte ziare apar în urbea noastră, m-am gândit eu.... Dar mi-a rămas sentimentul de vinovăție că n-am consemnat la timpul potrivit expoziția sa. Post-mortem devenim cu toții geniali, iar laudele abundă deșănțat. În schimb, îmi place să-mi amintesc o minunată întâmplare din studenție, eu fiind colegă de generație cu fratele lui, Ilarie, mai mare cu un an decât Marcel, student tot la sculptură. După

fiecare turnare, operație dificilă care cerea mult efort și concentrare, grupa de la sculptură sărbătorea evenimentul. Se găsea ceva de băut, se comentau lucrările, se destindea atmosfera. Numai că de data aceasta, se adunase în atelier o gașcă pestriță din mai multe ateliere, din ani diferiți. Ușor, ușor, a început o „cântare”: băiatul compozitorului Tudor Jarda, Pavel (sculptor, rezident astăzi în Elveția) a scos un flaut și a început să improvizeze o melodie, Marcel Voinea l-a urmărit bătând ritmul în orice putea scoate un sunet, o colegă de la tapiserie cu o voce superbă a urmat imediat, iar restul asistenței a participat fiecare cu ce s-a priceput. A fost o jam session de neuitat! Iar Marcel a continuat să bată la tobe, minunat hobby, toată viața lui. Poate că ceea ce își refuza să exprime în cuvinte se exorciza în ritmul frenetic al percuției. Toată viața lui a avut ritm și cadență, la fel și opera lui. Și viziune. În momentul în care, în urma unei subite maladii și-a pierdut iremediabil vederea, n-a mai dorit să trăiască. S-a ridicat printre constelațiile pe care le cunoștea foarte bine, printre care îi plăcea să ne conducă pe noi, muritorii de rând, în nopțile senine din tabără.

A fost un prieten bun și rămâne un mare artist.

Scena

Lângă Thalia și Melpomene

Corina DAȘOVEANU

Se poate trăi fără teatru, dar cât de altfel devii atunci când dai un timp din existența ta unei povești care se construiește aieva pe scândura teatrului, unde câțiva oameni aproape că își fac auzite bătăile inimilor? Într-adevăr teatrul este forma de spectacol a artei care transmite un carusel de senzații, explozii interioare de sentimente, emoții pe care, nefiind în interacțiune cu scena, nu ai fi putut crede că le ai... După o piesă de teatru bună, spectatorul se simte cu adevărat înălțat spiritual, îmbogățit cu o experiență unică, devine el însuși parte din spectacol, se îndreaptă spre casă simțindu-se dăruit cu frumosul din artă.

De ce am făcut acest preambul? Pentru că, în ciuda faptului că Slatina a purtat mereu legată de picior cătușa denumirii de „oraș industrial”, iată că de mult timp în inima ei se petrece acest fenomen de artă: TEATRUL. Unii știu bine, alții, mai puțin...

Tocmai de aceea vin cu această scriere despre ceea ce s-a văzut și despre ceea ce se va vedea pe scena Centrului Cultural „Eugen Ionescu” din Slatina, pentru cei care sunt împătimiti spectatori de ani de zile, dar, mai ales, pentru cei care credeau că în locul fostului cinema „Alutus” sau „23 August” e ceva, s-a făcut un cinema și parcă o sală unde vin *unii de la București* câteodată cu vreo piesă... Ei bine, trebuie să se știe că în Slatina se face cu adevărat teatru. În sala Centrului Cultural „Eugen Ionescu” au loc spectacole extraordinare, susținute de câteva asociații teatrale ale urbei. Enumăr aici „lordache Art”,

„Oltartis”, „ASCDE”, „Center InterArt”... Unii dintre actori au studii de specialitate, alții sunt pur și simplu actori-amatori, dar sunt la fel de talentați cu toții. Emoția pe care o trăiesc pe scenă este transmisă fluid către spectatori, astfel încât sala e cuprinsă de efervescența bucuriei sau a tristeții, tradusă în aplauze.

Să trecem în revistă trupele de teatru din orașul nostru, cu piesele puse în scenă în ultimii ani (piese care, la cererea publicului, se vor rejuca), dar și cu spectacolele, aflate acum în repetiții, ce vor avea premiera anul acesta.

Trupa „lordache Art”, condusă de Remus Alexandru lordache, a jucat în 2019 *Viespile de vară mușcă și în noiembrie*, de Ivan Vîrîpaev, în regia lui Remus Alexandru lordache, cu concursul actorilor Corina Dașoveanu, Remus Alexandru lordache și Gelu Nicolae. Este o dramă a unor conștiințe apăsate de păcat, de iluzii, de imposibilitatea depășirii unor crize existențiale. În noiembrie 2021 a avut loc premiera piesei *Ultimul Godot*, adaptare după Matei Vișniec, în regia lui Remus Alexandru lordache, cu actorii Corina Dașoveanu și Remus Alexandru lordache (care au primit Diploma de Merit și Trofeul „Eugen Ionescu” pentru interpretare, în cadrul Festivalului Cultural „Eugen Ionescu”).

Anul acesta, trupa pune în scenă celebra comedie *O cerere în căsătorie*, adaptare după A. P. Cehov, avându-i în distribuție pe Dana Mitru, Remus Alexandru lordache și Corina Dașoveanu. Spectacolul va avea o avanpremieră pe

24 mai 2023 (deja biletele sunt epuizate), iar premiera absolută va fi în noiembrie,

în cadrul Festivalului Cultural „Eugen Ionescu”.

Trupa „Oltartis”, condusă de Toni Nicolae Dincă, a jucat în 2021 piesa *Toți banii merg la Lola*, scrisă și regizată de Toni Nicolae Dincă. O comedie savuroasă, cu multiple încurcături amoroase, în care s-au aventurat actorii: Eva Moise, Milică Marian Costea, Aurelia Dincă, Cristi Călătoru, Ionela Mateșică, Luigi Marian Dumitrescu, Sorina Preduț, Larisa Zorlescu, Paul Bălășcan, Toni Dincă, Mihai Firoiu. Un an mai târziu, pe 1 decembrie 2022, avea loc premiera piesei *Sarabanda senzaționalului*, de asemenea scrisă și regizată de Toni Nicolae Dincă, o adevărată sarabandă a râsului, declanșată de comicul de situație, de limbaj, de nume, dar și o oglindă a realității politice și sociale actuale. Rolurile au fost încredințate actorilor: Remus Iordache, Aurelia Dincă, Corina Dașoveanu, Milică Marian Costea, Toni Dincă, Eva Moise, Cristi Călătoru, Ionela Mateșică, Paul Bălășcan, Valeru Ciurea, Sorina Preduț.

În 2023, „Oltartis” pregătește o nouă surpriză, având deja în repetiții o altă comedie, a cărei premieră va avea loc în

noiembrie, în cadrul Festivalului Cultural „Eugen Ionescu”.

Trupa „ASCDE!”, condusă de Gelu Nicolae, a pus în scenă în 2020 piesa *Așa am ajuns eu doctor*, adaptare după *Doctor fără voie*, de Molière, în regia lui Gelu Nicolae. Publicul a fost încântat de jocul actorilor Gelu Nicolae, Nelu Cârstea,

Mădălina Nicolae Preda, Ionuț Niță, Luminița Secu, Elena Cujbă, Cristi Călătoru, Remus Lordache, Corina Dașoveanu, Cătălina Tatomir. Anul 2021 a fost dedicat piesei *Când ai cu ce, dar n-ai cu cine... sau invers?*, scrisă și regizată de

Gelu Nicolae. Comedia, jucată interactiv cu sala și savurată de public, a avut premiera în cadrul Festivalului Cultural „Eugen Ionescu” și i-a avut în distribuție pe excepționalul și mult regretatul Nicolae

Popa PIN, Gelu Nicolae, Andreea Doinea, Remus Lordache, Corina Dașoveanu, Nelu Cârstea, Elena Cujbă, Mădălina Preda, Luminița Secu, Ionuț Niță, Ionuț Bădoi, Emanuel Preda. Pentru întreaga activitate artistică, Gelu Nicolae și trupa „ASCDE” au primit în cadrul Galei premiilor revistei „Rinocerul”, desfășurată la Teatrul Național București, diploma și Premiul Special al Galei din partea criticului de teatru Dinu Grigorescu. În acest an, trupa are în repetiții comedia *Dragoste cu dăi-băi-dăi*, scrisă de Gelu Nicolae.

Pentru a fi în permanentă legătură cu fenomenul teatral slătinean, publicul interesat poate accesa pe facebook pagina Centrul Cultural „Eugen Ionescu”, unde va găsi din timp informații despre spectacolele care vor fi jucate la noi, atât de trupele locale, cât și de trupe din București sau din alte orașe. Pe acea pagină se menționează și data la care sunt puse biletele (prețul unui bilet la un spectacol jucat de o trupă locală este de numai 15 lei?) sau invitațiile la casa de bilete, cu aproximativ două săptămâni înainte de fiecare spectacol.

Încheind acest periplu prin viața teatrală a orașului, invităm toți spectatorii în uimitoarea lume a artei scenice, alături de Thalia și Melpomene...

*Scena****O piesă de teatru cum nu a fost alta***

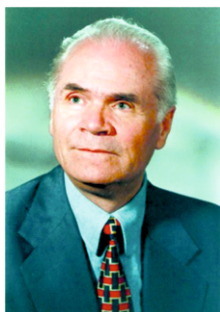
Cristian Ovidiu DINICĂ

Sâmbătă 04/03/2023, Teatrul Anton Pann a venit în fața spectatorilor săi cu o piesă din repertoriul internațional: „Omul care mânca lumea”, de Nis-Momme Stockman, în regia lui Vlad Trifaș. Până aici toate bune, premierele sunt binevenite, dar timpul scurt de repetiții nu a avantajat spectacolul.

Regia lui Vlad capătă conotații stranii. Astfel, tatăl jucat de Paul Chiribuță are o prezență consistentă în care este relevant talentul său demn de un trecut valoros, din care aduce pe scenă și clișee, jucând lejer, este nevoit să parcurgă mai multe registre, oscilând între scene în care provoacă hazul publicului, piesa fiind o dramă, dar are și momente în care seriozitatea sa este bine valorificată de hazardul regizoral. Regizorul piesei a fost studentul lui Paul Chiribuță. În limita textului dramatic, tatăl se îmbolnăvește psihic și necesită sprijinul fiului, acesta fiind singurul care-l poate îngriji. Însă fiul duce o luptă continuă cu el, cu lumea, cu familia, care-l macină. Cosmin Teodor Pană este un actor promițător, iar rolul său de răzvrătit este bine jucat. Probabil că fiul ar trebui să fie omul care mânca lumea, ideea însă este insuficient ilustrată. El, fiul, se află într-o luptă continuă, i se închid uși, își strică relațiile, este abandonat de prieteni, este învins. Își abandonează soția, căutând libertatea. Valențele libertății îi dau speranța independenței. Dorința de a deveni independent nu i se împlinește. Solicită sprijin bănesc inclusiv prietenului devotat care între timp devenise pretendent al soției și firesc este refuzat. Să fie refuzat din gelozie sau ca urmare a neîncrederii în el, o altă latură nerezolvată în scenă. Fiul ar trebui să fie „omul care mânca lumea” conform titlului piesei. Egoismul său să fie motivul pentru care ar mânca lumea? Nu reiese clar din jocul actorilor. Singurul aliat este tatăl său care, în frenezia nebuniei

sale, îl susține și crede în el cu tot eșecul evident. Între cei doi se realizează o frumoasă relație concretizată în conviețuirea comună. Tatăl, conștient de greșelile pe care le-a făcut, apreciază calitățile fiului și are încredere în el. Lisa, jucată de Alina Leonte, este soția abandonată, dar care își dorește cu râvnă soțul înapoi. Rolul soției este jucat cu patimă și talent. Ștefan Pavel îl reprezintă pe Bogense, fostul său patron pe care-l părăsise și la care ar fi dorit să se întoarcă, însă acesta îi reproșează atitudinea defensivă și egoistă. La Ștefan Pavel regăsim jocul lucid. Ulf, jucat de Alexandru Beteringhe, este un rol secundar bine interpretat. Karla, în interpretarea Antoniei Bodocan, este un personaj juvenil și pitoresc. Din acțiunea piesei reiese nemulțumirea fiului, lupta sa pentru supraviețuire, dar și egoismul care îl conduce în viață și care-l determină să se sinucidă, abandonându-și tatăl.

Actul final, al sinuciderii prin scufundarea într-o cadă nu este finalul desăvârșit, lasă loc subiectivismului interpretativ. Scenografiei realizate de Delia Ghizdavet i se pot aprecia ideile însă nefructificate, cum ar fi umplerea scenei cu rafturi pline de proiecte, dar care rămân nefolosite pe deplin, ceasul care marchează banal trecerea timpului și care în final, odată cu oprirea lui, ar putea dispărea de pe scenă, marcând mai clar finalitatea. Actul final al sinuciderii prin scufundarea într-o cadă nu este finalul desăvârșit, lasă loc subiectivismului interpretativ. Ar corespunde cu inerția, cu aflarea în afara timpului. Cadrele dreptunghiulare mobile fac economie de spațiu și sunt trimiteri către alte scene ale piesei. Spectacolul de sâmbătă seară a fost un eveniment interesant. În final așteptăm cu nerăbdare noi spectacole ale teatrului Anton Pann.

Muzica

CRIVEANU ION

Alexandru-Chirilă Stanciu

Ion Criveanu s-a născut la data de 7 august 1933 în comuna Găneasa din jud. Olt. Era al doilea copil al familiei Criveanu. Tatăl său a fost Badea Criveanu, fiul învățătorului Marin Criveanu, care provenea dintr-o familie numeroasă, cu 11 frați. Pe mama sa o chema Demetra Geauca. Tatăl sau era contabil licențiat al Academiei de Inalte Studii Comerciale și Industriale din București. Pe la vârsta de 3-4 ani, a micului „Onuțu”, familia Criveanu se mută la Slatina la locuința de pe strada Ionașcu nr. 57. Aici își termină clasele primare și gimnaziale, iar mai apoi devine elev al renumitului Gimnaziu „Radu Greceanu”. De la o vârstă fragedă învață în particular, să cânte la vioară și pian. Ca elev al gimnaziului a făcut parte din orchestra școlii ca violonist și a activat ca tenor în Corul mixt „Ciprian Porumbescu” din Slatina, dirijat de profesorul său de muzică, **Dorel Georgescu**. După ce învață să cânte la acordeon scrie piesa corala „Ciuleandra” căreia i-a adăugat versuri proprii:

„În răscruce la Rusandra,
 Au prins fetele Ciuleandra
 și băieții stau pe loc
 Tot privindu-le cu foc!
 Ține-o așa și n-o lăsa
 Până s-o nsera!
 Și-nc-o dată tot așa,
 Ca la Slatina”.

În anul 1952, Ion Criveanu absolvă Gimnaziul „Radu Greceanu”. Din cauza situației politice tulburi a anilor 1950, Ion Criveanu a fost nevoit să se angajeze ca tehnician la secția metalurgie a Intreprinderii „Metrom” din Brașov. Datorită calităților sale muzicale, devine dirijorul Corului Mixt al intreprinderii, cu care obține succese deosebite în perioada următoare. Între anii 1958-1961, devine elev la Școala Populară de Artă din Brașov, la Secția Dirijat Coral, unde l-a avut ca profesor pe dirijorul și directorul Filarmonicii „Gh.Dima” din Brașov, **Dinu Niculescu**. În februarie 1964 ia ființă la Uzina „Metrom” Ansamblul de Estradă coordonat de Ion Criveanu. Cu această formație muzicală susține mai multe spectacole în Brașov, Predeal, Sf. Gheorghe și Tușnad. Între anii 1967 și 1968, formează un grup vocal bărbătesc cu care susține concerte de muzică clasică și cu care participă la diferite ediții ale Festivalului Național „Cântarea României”. În anul 1962 se căsătorește cu o proaspătă absolventă a Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București, profesoara Elena-Marilena Sfetea, viitoarea dirijoare a Corului „Melos” al Liceului „Andrei Mureșanu” din Brașov. Ion Criveanu obține în 1968, din partea Consiliului de Stat al României, decorația „**Meritul Cultural clasa a IV-a**”, pentru rezultate deosebite în mișcarea artistică de amatori. Între anii 1968 și 1974

urmează cursurile Conservatorului de Muzică „Ciprian Porumbescu” din București, Facultatea de Compoziție și Muzicologie, secția Profesori de Muzică, unde a avut ca profesori pe: Feodor Oancea, Octavian Lazăr Cosma, Adrian Rațiu, Miriam Marbee, Stefan Niculescu, Ion Marian, Vinicius Grefiens, Iosif Csire, Leontina Coban etc.

La absolvirea conservatorului a prezentat la Examenul de Licență lucrarea: **„Caracteristicile corului de copii și corului de adulți. Principiile privind transpunerea partiturilor de cor mixt pentru cor la 2 și 3 voci. Exemplificări de transpunere”**. Îndrumătorul lucrării a fost conf. univ. **Dan Constantinescu**, muzicolog.

Având reale calități didactice, avansează tot mai mult datorită cunoașterii la perfecție a limbilor franceză și engleză, care-l propulsează pe un traseu ascendent. Între 1992 și 2002 funcționează ca profesor de instrument (pian, acordeon și chitară) la Școala Normală, devenită Liceul „Andrei Mureșanu” din Brașov. Aici, pentru a veni în sprijinul elevilor de la

Pedagogic a finalizat cele cinci Caiete metodice pentru studiul acordeonului (1998). În perioada 1993-2008 îl găsim într-o activitate intensă, ca lector la Facultatea de Muzică a Universității „Transilvania” din Brașov, unde a susținut diferite cursuri, contribuind astfel la formarea numeroaselor serii de studenți. Concomitent cu activitatea la Facultatea de Muzică, a funcționat ca profesor de contrapunct vocal și orchestral la Liceul de Artă din localitate. Ion Criveanu a fost o personalitate muzicală complexă: dirijor, compozitor și pianist. El a acompaniat corul feminin „Melos” al Liceului „Andrei Mureșanu” din Brașov, dirijat de soția sa, Elena Criveanu. A realizat numeroase transcripții importante la diverse lucrări orchestrale (Missa Solemnis de Boildieu, Te Deum de Bizet, lucrări corale din opera franceză) și a făcut orchestrația la lucrări ale compozitorului Charles Gounod (Liturgia și Messele religioase ce se cântă în capelele și catedralele catolice).

A decedat la 23 iunie 2009, la Brașov.

Muzica zilelor noastre

Adrian SIMEANU

Nicu și „ZAN”

Primu`, nimeni altu` decât Alifantis. Aproape de șaptezeci, dar activ în continuare. Suie pe scenă și deapănă cu același lipici la public a` sale hituri cuceritoare. Am constatat de curând ascultându-l într-un recital entuzias(man)t. Îmbină preponderent melodia și armonia cu texte selecte ieșite de sub condeiul

unor Bacovia, Stănescu, Dimov, de exemplu. Cântă-n românește, grecește, aromânește, cred și mărturisește multe d-ale vieții. Bântuit inevitabil și nepotrivit nici pic de firești nostalgii. Ca, una peste alta, să ne meargă la suflet ș-acum. Cel puțin ăstora de aceeași vârstă. Aplauzele îndelungi stau mărturie incontestabil...

Dar, ca unu` care-a cântat din belşug folk, rock, jazz la tinerețe, în veacu` trecut, nu pot să nu semnalez meritat un lucru important: ajutoru` cert și de substanță al colegilor de acompaniament. Mirică, Popescu, Bițulescu, Voinea. Adică trupa „ZAN”. Prieteni șicolaboratori de nădejde în spectacole șila înregistrări. Răzvan, un chitarist grozav. Virgil, basist și compozitor experimentat. Relu, bateristu` cumpănit, pe care te poți baza ritmic fără grijă. Iar Sorin, clăparu` armonist cu momentele de culoare sonoră bine-venite. Mai trebuie spus neapărat că Virgil, Răzvan și Sorin fac un pachet de voci omogen și rodat cum nu prea-ntâlnești pe toate drumurile autohtone. Susținându-l atât de bine pe Nicu încât impactul este vădit. Și fructuos, radios în produsu` muzical definitiv. Ce beneficiază și de un suport video deplin agreabil oricui. Încât show-ul atrage încă bogat. Orchestrațiile sunt mereu echilibrate, cizelate, adecvate la fix. Ca să nu mai vorbesc de improvizațiile fulminante ades (Mirică poartă „vina”). Aducătoare astea de energie și modernitate stilistică prodigioasă. Totul adunându-se-ntr-o ambianță completă pentru „minte, inimă și”... gazetărie dacă iau în calcul și tableta de față. Cuvenită nu doar artiștilor menționați, ci, mai ales, genului. Ce nu și-a pierdut perenitatea, cât ei și alții asemeni, cu fani împrejur, mi-s pe redate încă, fericite...

Fabiani

June încă. Student la Conservator. Vlad Dimulescu, profesor. O surpriză, indiscutabil. De calitate, necontestabil. Un clăpar ultrapromițător. Care, dac-o avea soarta de partea-i, va ajunge mare. Cel puțin în pianistica noastră națională...

Provine din Valea Jiului. Născut la Petroșani. Acolo-ncepând a umbla pe claviatură și mereu acumulând. Viața aducându-l fericite la București, la "Lipatti". Unde-nvățătura i-a fost benefică foarte, după cum constatai într-un lung recital la Pitești. Cu partituri de Bach, van Beethoven, Ceaikovsky, Mendelssohn, Chopin, Liszt. Expuse pregnant. Nuanțat adecvat. Echilibrat, fluent. Tumultuos ori calm, viguros, cu șarm. Virtuoz deja arătându-se. Cald și plin de culoare sonoră. Expresiv pe măsură. Dând prilej ascultătorilor să constate din plin trăirea din el. Patima muzicii ce nu-l slăbește de fel și se transmite-nvăluitor până-n ultimul colț. Spre meritu` lui categoric. Demn de semnalat fie și-ntr-o tabletă ca asta. Scrisă cu drag și convingere certă că are talent veritabil...

Vrând a se scoate-n prim-plan, manageru` filarmonicii gazdă îmi spune așa, mai de sus: „am vrut să vă surprind”. Ei bine, „ai reușit”, i-am răspuns cinstit. „Când va fi solist cu orchestra?”, l-am întrebat inevitabil. Aici n-a mai dat răspuns, din păcate. Socotind justificat că Fabiani Gabriel Andrei Prcsina merită asta din plin, urmăresc problema...

*Eveniment***Poezii în glasuri de copii – la Biblioteca județeană „Ion Minulescu”, Slatina**

Concursul de Creație Literară Lirică „**POEZII ÎN GLASURI DE COPII**”, organizat de Biblioteca Județeană Olt „Ion Minulescu” în colaborare cu mai multe instituții de învățământ, biblioteci publice comunale și orașenești din județul Olt, și-a desemnat câștigătorii!

Am avut onoarea să ne bucurăm de participarea unor elevi talentați, pentru care poezia este nu numai un dar divin respectat și dus mai departe celor care o îndrăgesc dar și bucuria de a împărtăși, împreună, momente unice.

Au fost participanți de la mai multe școli și licee din județele Olt și Vaslui, cu vârste cuprinse între 10 și 19 ani. Cu toții s-au întrecut în a potrivi cât mai bine rimele versurilor, ca într-o dantelărie, în cadrul primei ediții a acestui concurs de poezii.

Termenul limită până la care copiii au putut trimite creațiile a fost 1 martie. Juriul format din oameni de litere, poeți și scriitori, a avut o sarcină dificilă în a desemna câștigătorii.

Așadar, locul I a fost adjudecat de **Andreea Alina Oprișan**, din orașul Drăgănești-Olt, cu poezia „**VORBEȘTE-MI!**”, locul al II-lea a fost obținut de **Andreea Patriche**, de la Colegiul Național „Ion Minulescu” din Slatina, cu poezia „**SIMȚ DE SINE TRECĂTOR**”, iar locul al III-lea a

fost ocupat de **Gabriel Camen**, de la Liceul Teoretic „Nicolae Titulescu”, cu poezia „**ÎȚI BAT LA UȘĂ, DOAMNE!**”.

Biblioteca Județeană Olt „Ion Minulescu” și-a propus ca acest concurs să aibă în vedere identificarea, stimularea și valorificarea potențialului creator al tuturor elevilor talentați, ba mai mult decât atât, să fie o rampă de lansare pentru mulți dintre ei.

Felicitări, tuturor participanților care au dat dovadă de curaj și mult talent!

Andreea-Alina Oprișan
Clasa a XII-a
Drăgănești-Olt

Vorbește-mi...

Vorbește-mi despre tot... și mai mult
Eu te cred chiar de știu că nu-i bine
Despre capăt de lumi, despre tine
Despre unde-ai mai fost fără mine
Vorbește-mi, iubesc să te-ascult.

Vorbește-mi de îndoieli, slăbiciuni
În rugăciuni cât îți place să ceri?
Ce planuri ți-ai făcut pentru luni?
Te-apuci de citit? De iubit? De minuni?
Vorbește-mi de mâine, din ieri...

Gabriel Camen

Clasa a V-a

Slatina

Suntem ciudați noi doi, în felul nostru.
 Noi n-avem hărți și nu dăm garanții
 Ne-am rătăci în zeci de galaxii
 Legați la ochi. Și-am paria apoi
 Că nu va ști niciunul dintre noi
 Să se întoarcă singur pe Pământ.
 Și cum în spațiu nu există GPS
 Eu una m-am pierdut din tot ce sunt
 Și-am să rămân mai mult la tine-n piept
 La limita dintre Pământ și Univers.

Andreea Patriche

Clasa a XII-a

Slatina

Simț de sine trecător

Când simțul de sine mi-l pierd
 când încep să fug de mine,
 ca de un monstru ce-mi poartă fața,
 și singurătatea bate un vânt
 aspru de 14 decembrie
 Parcă îmi aduc aminte,
 încet,
 parcă mă întorc, de unde am venit
 Și nu mă simt ostenit.
 Drumul potrivit îmbracă singurătatea
 ca pe o haină necesară...
 Și-n drum aștept lumina.

Îți bat la ușă, Doamne!

Îți bat la ușă, Doamne,
 Căci vreau să îți vorbesc.
 Îți bat la ușă, Doamne,
 Căci vreau să-ți mulțumesc
 De viața minunată
 Ce tu ne-o dăruiești.

Îți bat la ușă, Doamne,
 Ca să mă vezi frumos
 Căci ai crezut în mine
 Și m-ai iubit frumos.

Îți bat la ușă, Doamne,
 Să vezi ce-am reușit,
 Că ai crezut în mine
 Și că m-ai întărit.
 Tu, în furtuna vieții,
 Mereu m-ai însoțit.

Îți bat la ușă, Doamne,
 Ca să îți mulțumesc
 Și de azi încep o viață
 În adevăr ceresc.

Calendar

Iunie

- 1 iunie 1909 – s-a născut, la Slatina, prozatorul și traducătorul **IONEL MARINESCU** (m. 28. 10. 1983, București)
- 1 iunie 1952 – s-a născut, la Bârza, Olt, poetul **MARIN LANGĂ**
- 1 iunie 1958 – s-a născut, la Căluș, Olt, poetul **GHEORGHE TRUȚĂ**
- 2 iunie 1964 – a murit, la București, criticul, istoricul literar și folcloristul **DUMITRU CARACOSTEA** (n. 10. 03. 1879, Slatina)
- 3 iunie 1950 – s-a născut, la Corabia, etnograful, etnomuzicologul și pedagogul **NICULINA MERCEANU**
- 6 iunie 1941 – s-a născut, la Strejești, Olt, filosoful și logicianul **ILIE PÂRVU**
- 6 iunie 1948 – a murit, la București, prozatorul și gazetarul **MIRCEA DAMIAN**, pe numele adevărat **CONSTANTIN MĂTUȘA** (n. 14. 03. 1899, Izvoru-Găneasa, Olt)
- 9 iunie 2014 – a murit, la Slatina, istoricul **PAUL MATIU** (n. 15. 08. 1951, Râmnicu Sărat)
- 10 iunie 1896 – s-a născut, la Slatina, istoricul de artă, eseistul, poetul și publicistul **ALEXANDRU BUSUIOCEANU** (m. 26. 03. 1961, Madrid)
- 11 iunie 1939 – s-a născut, la Perieți, Olt, poetul, prozatorul, publicistul și traducătorul **ION ANDREIȚĂ**
- 14 iunie 1970 – a murit, la București, **GRIGORE (NIFON) CRIVEANU**, primul mitropolit al Olteniei (n. 20. 02. 1889, Slătioara)
- 15 iunie 1939 – a murit, la București, scriitorul și gazetarul **NICOLAE M. CONDIESCU** (n. 15. 10. 1880, Craiova)
- 15 iunie 1998 – a murit, la Slatina, poetul și gazetarul **GEORGE ENACHE** (n. 30. 10. 1936, Ungheni - Argeș)
- 16 iunie 1944 – s-a născut, la Stoilești (Vâlcea), prozatorul **VIOREL DIANU**
- 17 iunie 1932 – s-a născut, la Dobriceni, Olt, pictorul **SABIN BĂLAȘA**, (m. 1. 04. 2008, București)
- 18 iunie 2012 – a murit, la Orlea, Olt, poetul și publicistul **GIL PĂSCULESCU**, pe numele adevărat **GICĂ PĂSCULESCU** (n. 3. 03. 1945)
- 23 iunie 2000 – a murit, la Craiova, poetul, prozatorul și folcloristul **ION NIJLOVEANU** (n. 27. 09. 1913, Oporelu, Olt)
- 24 iunie 1940 – a murit, la București, muziciana și poeta **DOINA BUCUR**, pe numele adevărat **FLORICA E. IONESCU** (n. 18. 08. 1896, București)
- 25 iunie 1949 – s-a născut, la Caracal, publicista, poeta și traducătoarea **CRISULA ȘTEFĂNESCU**
- 25 iunie 1957 – s-a născut, la Caracal, poetul și prozatorul **PAUL SÂRBU**
- 26 iunie 1904 – s-a născut, la Balș, scriitorul și eseistul **PETRE PANDREA**, pe numele adevărat **PETRE IOAN MARCU** (m. 8. 07. 1968, București)
- 26 iunie 1942 – s-a născut, la Grădinile, Olt, poetul **CONSTANTIN IANCU**
- 29 iunie 1935 – s-a născut, la Morunglav, Olt, scriitorul și publicistul **ADRIAN BUTOI**